

CELŠ

Nr. 1 (45)
1994

CEĻŠ

LATVIJAS UNIVERSITĀTES TEOLOĢISKS UN KULTŪRVĒSTURISKS ŽURNĀLS

CEĻŠ ir teoloģisks un kultūrvēsturisks žurnāls, kuru izdod Latvijas Universitātes Teoloģijas Fakultāte. Žurnāla interešu lokā ir reliģijas socioloģija un vēsture, socioantropoloģija, kultūra un citas, ar teoloģiju un reliģiju izpēti saistītas disciplīnas.

CEĻA izdošanu finansē Latvijas Republikas Kultūras ministrija

Žurnāls ir akadēmisks izdevums, kuru pārtrauga starptautiska redakcijas kolēģija:

E. Grīslis, Ph. D., Prof., University of Manitoba, Canada

V. Klīve, Ph. D., Prof., Latvijas Universitāte

J. Sikstulis, Dr. Philol., Doc., Latvijas Universitāte

A. Ziedonis, Ph. D., Prof., Muhlenberg College, Allentown, Pa, USA

I. Zvirgzds, B.Theol., atbildīgais sekretārs.

Copyright ©1994 Latvijas Universitāte

Redakcijas adrese

Augusts Deglava 1a

Rīga, 1009,

Latvija

Saturā

Redakcijas lapa	5
Teoloģija	7
<i>Egils Grīslis</i> Sv. Vakarēdiens Lutera izpratnē.....	7
Kristietība un kultūra	39
<i>Jānis Krēsliņš</i> Georgius Mancelius.....	39
<i>Maija Baltiņa</i> Mancelis un viņa sprediķi. Atcerei un ierosmei.....	56
<i>Maija Baltiņa</i> Glika Bībeles valoda — senatnīgā vai mūsdienīgā?.....	61
Manceļa sprediķu grāmatas fragmenti.....	67
<i>I. Kiršentāle</i> Glika tēls latviešu literatūrā.....	73
<i>V. N. Toporovs</i> Ernsts Gliks — vācietis, latviešu un krievu izglītības censonis... ..	82
<i>Ruta Veidemane</i> No Bībeles līdz mūsdienu dzejai.....	94
Reliģija postkomunismā	102
<i>Juris Rubenis</i> Luterisms pēckomunistiskajā sabiedrībā: «kristiešu politika» vai «kristīgā politika».....	102
Kristietība un reliģijas	109
<i>S. S. Averincevs</i> Ticības jēga un kultūras forma.....	109

Publikācijas	116
<i>Aleksandrs Bite</i>	
Priekšvārds «Didahē» tulkojumam.....	116
Didahē jeb divpadsmit apustuļu mācība	119
<i>Aleksandrs Bite</i>	
Romas Klēmenta I. Vēstules Korintiešiem tulkojums un komentāri	127
Bibliogrāfija	171
Nesiet sauli sirdī. Esejas	
<i>Egils Grīslis</i>	171
Akadēmiskās norises	173
<i>Kaspars Šimanovičs</i>	
Teoloģiskais seminārs	173
Vēstules	180
<i>Trevors Fennels</i>	
Kāds vārds par Manceli valodnieku	180
In memoriam	183

Redakcijas lapa

1993. g. apritēja četršimtā gadskārta kopš G. Manceļa dzimšanas. 1995. g. apritēs 290 gadu kā miris pirmās Latviešu Bībeles tulkotājs E. Gliks. Šo aizejošā un nākošā piemiņas datumu sakarā 1993.–94. akadēmiskajā gadā Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultāte rīkoja semināru, veltītu abu dižo vīru piemiņai. Seminārā nolasītie referāti sastāda žurnāla galveno tēmu. Šai rakstu grupā ir īpaši jāatzīmē Trevora Fennela vēstule. Autors ir Dienvidaustrālijas Flindersa Universitātes profesors un, nebūdamas latvietis, ir apguvis mūsu valodu un pētījis to.

Tomēr šīs grupas rakstu galveno korpusu sastāda Latvijā labi pazīstamu zinātnieku apceres. Savu sniegumu žurnāla lappusēs prezentē R. Veidemane, M. Baltiņa, I. Kiršentāle.

J. Krēslīņš ir mūsu tautietis, kas dzīvo Zviedrijā, un viņa doktora disertācija ir oriģināls pētījums par G. Manceļi. Tulkojumā no angļu valodas žurnāls publicē biogrāfiski–historiogrāfisku fragmentu no šī darba.

Latvijas interkonfesionālā situācija prasa noskaidrot, kādas ir modernās luterāņu nostādnes Eiharistijas svinēšanā. Šim jautājumam ir veltīta ievērojamā Kanādas un Latvijas teologa E. Grīšļa raksts.

1993. g. oktobrī LU TF teologi ņēma dalību konferencē, kas veltīta kristietības un kultūras mijiedarbībai. Tā notika Neapoles privātajā *Instituto Universitario Suor Orsola Benincasa*. Žurnāls publicē divus no tur nolasītajiem referātiem — J. Rubeņa *Luterisms pēckomunistiskajā sabiedrībā: "kristiešu politika" "kristīgā politikā"* un ievērojamā krievu teologa un kultūrvēsturnieka priekšnesumu...

Teoloģijas izkopšanai ir nepieciešams pazīt kristīgās klasikas mantojumu. Tādēļ ir aizsākta pastāvīga rubrika *Publikācijas*, kurā ir paredzēts izdot patristikas un luteriskā mantojuma pieminekļus.

Šogad LU Teoloģijas fakultāte šķirās no sava pinnā dekāna kopš TF atjaunošanas 1990. gadā. Žurnāla redkolēģija ar pateicību

piemin viņu kā vienu no tiem nedaudzajiem dzīvās ķēdes locekļiem, kuri sasaistīja 1940. gadā likvidēto un pēc 50 gadiem atjaunoto fakultāti, piešķirot tai skaidras pēctecības vaibstus. Requiēm aeternam...

LU TF un *Ceļa* redakcija pateicas LR Kultūras ministrijai par finansiālu atbalstu žurnāla izdošanai; Latviešu Evāņģēliski luteriskajai draudzei no *Bucks County and Vicinity, Quakertown, PA, ASV*, par tehnisko aprīkojumu; Vācijas Evāņģēliski luteriskajai Baznīcai un LELBA'ai par materiālo palīdzību.

Egils Grīslis

Sv. Vakarēdiens Lutera izpratnē

Dieva patiesība: ga... nemainīga, bet laikmetīgā vidē vienmēr jauna, ar saviem īpatnējiem meklējumiem, pārdzīvojumiem teoloģisko izpra... Cilvēki ar konservatīvu noslieci laikmetus mēra devīgi plaši, tādēļ uzsver kontinuitāti un uz pārmaiņām reaģē ar zināmu nīgrumu. Liberāli noskaņoti cilvēki, acīgi sekojot gadu desmitu īpatnējām iezīmēm, dzīvo līdzī laika gara vēsmām un sirdi svin modernitāti. Dzīves ironija ir tā, ka pasaulē jaunu ideju nemaz tik daudz neuzdīgst; bieži vien "jaunās" idejas ir tikai senu ideju varianti. Tādēļ notiek, ka viena laikmeta konservatīvie domātāji nākošajā laikmetā tiek uzskatīti par liberāliem, un otrādi. Tādēļ, nodarbojoties ar teoloģijas vēsturi, spēkā paliek paradokss: tikai iepazīstoties ar ikviena teoloģiskā formulējuma relativitāti / laicīgumu / ierobežotību, pa... cerība izprast šī formulējuma nemainīgi patieso kodolu.

Reformācijas laikmeta katoļu baznīcas perspektīvā, Mārtiņš Luters bija ķecerīgs liberālis, svētā vakarēdiena definīcijā ātri vien atmetot seno terminoloģiju, kas bija cienā aptuveni 600 gadus. No Lutera redzesviedokļa viņš bija konservatīvs, neatklaidīgi turoties pie terminoloģijas, kuras patiesība balstījās uz Bībeli un kura baznīcā pastāvēja jau 1500 gadus, kaut arī pēdējos gadsimtus apputējusi un novārtā. Un šodien, savus 500 gadus pēc Reformācij... laikmetā kad cienāta ekumēniskā izpratne, iecietība un teoloģiska konverģence, liekas, ka gan ticībā, gan arī teoloģijā abpusēja ciena iet roku rokā ar atziņu, ka pašu apliecinā... as patiesības ne... absolūti pilnīgas, bet papildināmas un tālāk izkopjamas. Šo faktu apzinoties, pētot pagātni, centīsimies neaizmirst tagadni un acis paturēt valā arī nākotnei.

Lutera euharistiskā teoloģija attīstījās reformācijas programmas ietvaros, un tādēļ pakāpeniski. Vispirms Lutera kritika vērsās pret Romas Katoļu baznīcu, skolastikas terminoloģiju atvietojo ar bibliiskiem jēdzieniem. Pēc tam, saduroties ar citiem reformācijas pasākumiem, radikālākiem par paša Lutera piecju, un pieredzot, ka viņa formulējumi bibliiskā valodā tiek pārprasti, Lutera atrada par nepieciešamu savu pozīciju aizstāvēšanai aizņemties skolastikā lietotās terminoloģijas detaļas. Gan cīņā pret Romu, gan arī kritizējot radikālos protestantus (Zvingli, Karlsdadt un Oekolampadius) Lutera dievbijības [Frömmigkeit, piety] galvenais virziens palika nemainīgs: Kristus patiesā klātbūtne [Realpresenz, real presence] svētajā vakarēdienā. Tajā pašā laikā Lutera neapšaubīja, ka Kristus patiesā klātbūtne svētajā vakarēdienā ir aktīvi iedarbīga: patiesu transformāciju pārdzīvo ikviens dievgaldnieks ne tikai emocionālā plāksnē, bet visā savā būtībā!

Protams, Lutera jau nepiedzīmā kā reformators, bet gan kā paklausīgs katoļu baznīcas dēls. Viņa attālināšanās no šīs baznīcas notika soli pa solim un ne uzreiz atmetot visus katoļu īpašos formulējumus. Attiecībā uz svēto vakarēdienu Lutera jauninājumi vispirms parādās tieši praktiskā dievbijības uztverē, pasvīturojot svētā vakarēdiena redzami radikālos rezultātus. Šo sākotnējo nostāju visskaidrāk sastopam viņa 1519.g. darbā *Ein Sermon vom Sakrament des Leichnams Christi und von den bruderschaften* (Weimarer Ausgabe 2: 742-758; Luther's Works 35: 49-73; Timothy F. Lull 246-266). Bibliiskā valodā, sekojot sv. Pāvila priekšzīmei un nevis norādot uz oficiālajiem baznīcas svētajiem, Lutera apgalvoja, ka šī sakramenta sasniegums [Werk, effect] ir visu svēto pilnīga vienība [voreynung / Vereinung, union] un nedalīta sadraudzība [gemeynschaft / Gemeinschaft, fellowship]. Tajā pašā laikā Lutera arī uzsvēra, ka šī sadraudzība nepastāv tikai cilvēcīgā plāksnē, jo tad tā būtu tikai laicīgā sabiedrībā sastopama tuvība. Šīs sadraudzības pamats un eļlonis ir Kristus patiesā klātbūtne svētajā vakarēdienā. Šo jauno realitāti Lutera mēģināja aprakstīt ar vairākiem uzskatāmiem piemēriem. Proti, tieši pateicoties svētajam vakarēdienam, "Kristus un visi svētie ir viena sirds un dvēsele [corper / Körper, body], tāpat kā vienas pilsētas iedzīvotāji ir viena kopība un miesa [corper]" (WA 2: 743-11-12; LW 35: 51; Lull 24). Varbūt šeit varam saskatīt Sv. Augustīna terminoloģijas atskaņas (sk. *Civitas*). Bet vienkāršam lasītājam droši vien drīzāk prātā nāks mazpilsētas vide un tuvība. Un

tā nav nonicināma! Dzīvojojot sadrumstalotā, bieži vien naida pilnā pasaulē, atrast "savu cilvēku" var nozīmēt atrast draugu un palīgu. Tomēr šeit šī sadraudzība nav radusies tikai tādēļ, ka viens otru pazīstam "no bērna kājas", bet tāpēc, ka esam Kristus patiesās klātbūtnes vienoti svētajā vakarēdienā. Lūk, tādēļ mēs esam kļuvuši par vienu sirdi un dvēseli.

Otrs piemērs ved mūs jau tālāk, pasvīturojot, ka vienotība ar Kristu nav tikai uzacumirkli, bet mūsu eksistences paliekoša dimensija. Lutera nu skaidro: "Saņemti šī sakramenta maizi un vīnu nenozīmē neko citu kā saņemt Kristus sadraudzības un apvienotības [apstiprinājuma] zīmi [tzeichen/Zeichen, sign]" (WA 2: 743: 20-22; LW 35: 51; Lull 244). Protams, tā nav nemainīga situācija, jo "mīlestība aug no dienas uz dienu" (WA 2: 748: 3-4; LW 35: 58; Lull 251) un sevi ietver līdzdalību citu priekos un bēdās (WA 2: 746: 34-747: 3; LW 35: 56; Lull 249); tomēr, saistības ar Kristu nozīmē paliekošas saistības arī savstarpēji.

Lutera trešais piemērs jo sevišķi izceļ faktu, ka tieģie, kas tagad ir vienoti ar Kristu un Kristū, ir kļuvuši par radikāli citiem cilvēkiem: "Šī sadraudzība pastāv iekš tam, ka visas Kristus un viņa svēto gara bagātības tiek sadalītas un kļūst par kopīgu īpašumu visiem, kas pieņem šo sakramentu" (WA 2: 743: 27-29; LW 35: 51; Lull 244). Lutera domā, ka šādu "nedalāmu vienotību" ļoti labi ilustirē barības uzņemšanas process ķermenī: barība tiek asimilēta un kļūst par vienu būtību ar tās ēdāju: "Gluži tāpat arī mēs šajā sakramentā tiekam apvienoti ar Kristu un kļūstam par vienu ķermeni [eyngeleybet / eingeleibt, made one body] kopā ar visiem svētajiem, tā kā Kristus nu rūpējas mūsu labā" (WA 2: 748: 30-32, 33-35, LW 35: 49; Lull 252).

Ja pēc tradicionālās katoļu baznīcas mācības pārveidošana tika attiecināta uz svētā vakarēdienas astāvdaļām - maizi un vīnu (tā sauktā transsubstantatio), maizes un vīna substancei kļūstot par Kristus miesas un asiņu substanci, tad tagad šī pārradīšana tiek attiecināta uz dievgaldnieku personām: "Šādā veidā mēs tiekam pārveidoti viens otrā [ynn eynander vorwandelt / ineinander verwandelt, changed into one another] ... un pārradīti vienā mīlestības kopībā" (WA 2: 748: 24-25; LW 35: 38; Lull 251). Kopsavilkumā Lutera atkārto šo domu vēlreiz:

"Bet tieši tā kā maize tiek pārveidota Viņa istajā dabīgajā ķermenī [leychnam / Leichnam, true natural body] un vīns Viņa dabīgajās istajās asinīs, tā arī mēs patiesi tiekam iesaistīti un pārveidoti [Viņa] garīgajā ķermenī [leyp / Leib, body], tas ir sadraudzībā ar Kristu un

visiem svētajiem [mēs] caur šo sakramentu iegūstam visas Kristus un Viņa svēto tikumus un žēlastības dāvanas ... (WA 2: 749: 10-14; LW 35: 39; Lull 252).

Tieši kas šīs dāvanas var būt, Lutera skaidroja tālāk rakstā *Ein Sermon von dem neuen Testament, das ist von der heiligen Messen* (1520) (WA 6: 353-378; LW 35: 79-111). Lutera pārdomas iesāka ar diviem brīdinājumiem. Vispirms, negalīvi, viņš ieteica galveno vērību nepievērst meses celebrēšanas detaļām. Tajā pašā laikā Lutera māciņa meklēt izprast un rūpīgi pārdomāt meses iestādījuma vārdus (WA 6: 355: 24- 25; LW 35: 82). Tos Lutera savukārt apskatīja zem virsraksta "testaments", ko skaidroja kā "visu Dieva brīnumu un žēlastības īsa definīcija (begriff / Begriff, summary), kas ir piepildīti Kristū" (WA 6: 357: 26- 27; LW 35: 84). Citiem vārdiem, te iet runa par "visu grēku piedošanu" (WA 6: 358: 16; LW 35: 85), un tādēļ par "mūžīgās dzīvības" dāvanu (WA 6: 355: 24- (WA 6: 357: 26-WA 6: 359: 29; LW 35: 87).

Pret Romu vērstais un tāpēc kontroversiālais apgalvojums tajā pašā laikā noliedza, ka meses celebrācija atnes nopelnus (Verdienst / merit): "Kas to ir jebkad dzirdējis, ka tas ir izdarījis kādu labu darbu, kas saņem mantojumu?" (WA 6: 364: 21- 22). Tātad Lutera visu uzmanību pievērta Dieva pestīšanas dāvanai, nepelnīti dotai. Protams, "testamenta" saņēmēji to apzinās, un tādēļ viņu nostāja Dieva priekšā atrodās gluži jaunā lāzē – no grēciniekiem viņi ir pārrādīti par pestītiem cilvēkiem.

Savā skarbjā *De captivitate Babylonica ecclesiae praeludium* (1520) (WA 6: 497- 573; LW 36: 11- 126; Lull 267- 313) šo transformācijas procesu Lutera aprakstīja, eksistenciāli uzsverot ticības centrālo nozīmi. Iesāksim ar Lutera doto citātu no Sv. Augustīna: "Ko tu teicini siekalas un trin zobus?" [Ut quid paras ventrem et dentem? burtiski: Ko tu sagatavo vēderu un zobus? Sermo 112.5; Migne 38: 645] (WA 6: 502: 14- 15; LW 36: 19; Lull 275) "Tici un tu jau esi pačēdis!"

Tieši tādēļ, ka ticības jēdziens ir sv. vakarēdiena izpratnes pašā centrā, Lutera izsaka savu pārlicību, ka senā sholastiskā kardinālā terminoloģijā nav svarīga. Ar zināmu pateicību un, protams, diplomātisku veiksmi Lutera atsauca uz sekojošu priekšgājēju:

"Labu laiku atpakaļ, kad es vēl dzēru sholastisko teoloģiju, augsti izglītotais kardināls no Kambrē [Cambrai] [Pierre d'Ailly, 1350- 1420] mandeva sekojošu ieskatu – Viņš ļoti ieskatīgi argumentēja, ka būtu daudz ticamāk un prasītu mazāk lieku brīnumu, ja pieņemtu, ka uz altāra ir īsta maize un īsts vīns un nevis vienīgi to

ārēja forma [accidentia / accidents], ja tikai baznīca nebūtu izlēmusi citādi.” (WA 6: 508: 7- 11; LW 36: 28- 29; Lull 284- 285).

Ja cienītijs kardināls paklausīja baznīcas lēmumam, Lutera to atmeta pa roku galam un ar nicinājumu. Proti, Lutera identificēja transsubstanciāciju kā vienu no baznīcas gūstniecīb: iezīmēm. Transsubstanciācija bija tikai “riebīgs vārds murgainai idejai” [portentosio scilicet vocabulo et somnio] (WA 6: 509: 28; LW 36: 31; Lull 287). Tādas skolastiskas terminoloģijas nesvarīgums neattiecas uz transsubstanciāciju, bet labākajā gadījumā tikai uz “konssubstanciāciju” proti, Viljama Okāma (William of Ockham) popularizēto ieskatu, ka pēc konsekrācijas sv. vakarēdienā atrodas gan maizes un vīna, gan Kristus miesas un asiņu substances (tādēļ termins konssubstanciācija jeb kopssubstanciācija). Un kaut vēlreiz ar plašu žestu Lutera tūlīt deklarē: “Es atļauju katram cilvēkam, pēc viņa vēlmes, sekot vienai vai otrai teorijai” (WA 6: 508: 27; LW 36:30; Lull 286), Viņš tomēr argumentē par labu nostājai, kas izskatās pēc konssubstanciācijas:

“Kādēļ Kristus nevarēja tikpat labi ietvert savu ķermeni (corpus, body) maizes substancē kā ārējā formā? Piemēram, sarkani kvēlojošā dzelzī abas substances - uguns un dzelzs ir tā sajauktas kopā, ka ikviena daļa ir gan dzelzs, gan uguns.” (WA 6: 510: 4- 6; LW 36: 32; Lull 288).

Tomēr, kaut ticība nav iracionāla, ā iet pāri robežām. Apelējot pie šādas pārracionālas ticības, Lutera skaidro:

“Kaut attiecas uz mani, kaut es arī nevaru izdibināt, kā maize ir Kristus ķermenis (corpus, body), tomēr es gribu ņemt gūstā savu prātu (intellectum, reason) paklausībai Kristum [II Kor. 10: 5] un, turoties tikai pie viņa vārdiem, cieši ticēt ne tikai, ka Kristus ķermenis ir maize, bet ka [šī] maize ir Kristus ķermenis.” (WA 6: 511: 18- 21; LW 36: 34; Lull 290).

Te daudz kas ir palicis nepateikts. Rakstot galu galā vēl vienmēr katoļu lasītājiem, Luteram nav jāizskaidro vai jāaizstāvē konsekrācijas nozīme. Nedz arī viņam ir jāmeāca goddevība, šī svētecerīgā cienība atrodoties Kristus patiesā klātbūtnē un tādēļ sava Pestītāja priekšā. Kaut daļēji teoloģiski norādījumi arī šeit ir vietā, liekas, ka Lutera galvenā vēriba ir pievērstā ticības acīm redzamajam brīnumam - pašā Kristus klātbūtnē.

Un Kristus klātbūtnē nepiederas plāpāt un pārgudri skaidrot, bet tikai pateicībā pieņemt un pazemīgi apliecināt, ka esam tik brīnišķīgas dāvanas saņēmēji! Tāpēc šķiet pareizi, ka Lutera tūlīt atgriežas pie termina “testaments”. Šeit viņš nepasaka neko jaunu un

līdz šim nedzirdētu, bet lietderīgi paskaidro, ka ikviens, kas sv. vakarēdienu saņem ticībā, kļūst par Kristus testamentā nozīmēto "mantinieku" Kristus lielā "mantojuma" saņemšanai (WA 6: 513: 24-514: 10; LW 36: 38; Lull 294). Protams, tas ir iespējams ne no nopelniem, jo tādu nevienam nav, bet tikai "vienīgi caur ticību" [sola fide, by faith alone] (WA 6: 514: 13; LW 36: 39; Lull 295). Kaut Luteram ir bieži pārņemts, ka viņš uz ticības rēķina atstāj novārtā ētiku un tādēļ "darbus", viņš pats šādu vienpusību nekad nemācīja. Īsta ticība jau nepaliek dikdienīgi nedarbīga un tādēļ neauglīga! Patiesībā ticība atrodas šādā kontekstā:

"Vispirms, te ir Dieva Vārds. Pēc tam seko ticība; pēc ticības - mīlestība; tad mīlestība dara ikvienu labu darbu, jo tā nedara neko sliktu [malum, wrong]" (WA 6: 514: 19- 20; LW 36: 39; Lull 295).

Šādā pieejā, kaut arī "sakramenti ir iedarbīgas žēlastības zīmes" [sacramenta esse efficitia signa gratiae, sacraments are effective signs of grace] (WA 6: 531: 30; LW 36: 64), Lutera tomēr ir ar mieru apgalvot, ka "lielāks spēks [vis, power] ir testamentā nekā sakramentā" (WA 6: 518: 17; LW 36: 44). Šeit varam saklausīt atbalsi no Sv Augustīna pārlicības, ka "vārds" ir svarīgāks par sakramentālo "zīmi" tieši tāpēc, ka "vārds" izskaidro "zīmes" saturu, kaut arī abi tiek aplicināti ticības spēkā.

Lutera raksts, kā jau to norāda virsraksts Vom Miszbrauch [misuse, lietošana nevietā vai ļaunprātīga izlietošana] der Messe (1521) (WA 8: 482- 563; LW 36: 133- 230) ir ne tikai kritisks un ass, bet arī ar pozitīviem ieskatiem. Luteram nav šaubu, ka neticīgie ir grēka pilnīgi nomākti un pievarēti, kamēr ticīgie iztur tieši ticības spēkā (WA 8: 528: 9; LW 36: 187). Un šī ticība nav tikai individuāla vai subjektīva, bet patāv ticīgo saimē kā atbalsta vidē. Lutera piedev sakajošu salīdzinājumu par šādiem ticīgajiem:

"Viņi ir pilnīgi iegrimuši [ticībā]. Ticības spēkā, kaut arī neapzinīgi, viņi dara daudz ko, kas neticīgos novestu pazušān - tie pieceļas atkal un atkal un tiek pasargāti." (WA 8: 528: 9- 12; LW 36: 187).

Tātad šeit galu galā nav runa par personīgiem nopelniem vai individuālām spējām, bet gan par Dieva žēlastību, kas tiek saņemta pazemībā un tādā nodrošina palikšanu pie garīgas dzīvības (WA 8: 528: 9- 12; LW 36: 187).

Rakstā *Von beiderlei Gestalt des Sakraments zu nehmen* (1522) (WA 10: 11- 41; LW 36: 237- 267) jau redzam, ka pamazām Lutera cīņā izvirzās divas frontes - ne tikai pret Romu, bet arī pret neapdomīgiem, pat fanātiski noskaņotiem un noteikti isredzīgiem

protestantiem. Bez šaubām, Kristus svēto vakarēdienu iestādīja divveidīgi [Gestalt, kind, veids jeb forma]. Bet ievest šo teorētiski pareizo formu ar varu ir nevietā, jo tad cilvēki atkal sekos tikai prickšrakstam un neizpratīs, ka sv. vakarēdiens ir Dieva žēlastības dāvana. Un dāvanas, galu galā, ir tikai saņemamas, ne paņemamas! (WA 10: 37: 17-18; LW 36: 263). Pie tam, norādot uz sv. vakarēdiena iestādījuma vārdiem, Lutera pasvītroja:

šie vārdi ir tūkstošreiz no lielāka svara nekā sakramenta elementi [tas ir, vīns un maize]; bez [iestādījuma] vārdiem sakraments nav sakraments, bet apsmiekls Dieva prickšā." (WA 10: 29: 22-24; LW 36: 254).

Ari šeit būs vieļā atzīmēt Lutera laikmetīgo vīdi. Kā priesteri, tā tauta prata augstā cienīt sakramentālo maizi un vīnu, to izrādot ne tikai teorētiskām atziņām, bet pierādot ar svēteerīgu nostāju un izdarībām. Pretstatā tam, kaut teorētiski tas bija domāts godbijības izrādīšanai, iestādījuma vārdus priesteris lasīja latīņu valodā un, pēc norādījuma, klusinātā balsī. Tauta te nevarēja ne lāga sadzirdēt, ne gluži saprast. (Tā, piemēram, svētsvinīgie vārdi, hoc est corpus meum tautas valodā kļuva par "hokuss pokuss" un par maģiskas rīcības apzīmējumu. Latviešu valodā no Pater noster atvasināja ne tikai "pātarus", bet arī "pātarol", tātd jau attālinoties no pirmnozīmes). Lutera izteiktais uzsvars uz iestādījuma vārdiem tādēļ nav izprotams kā sakramentālā vīna un maizes noniecinājums, bet gan kā līdzsvara atgūšanas mēģinājums. Šo mēģinājumu sastopam arī Lutera nākošajā ievērojamajā rakstā Vom Anbeten des Sakraments des heiligen Leichnams Christi (1523) (WA 11: 431-456; LW 36: 275-305). Šeit Lutera turpina uzsvērt vārda centrālo nozīmi, nepārprotami tam norādot pašu pinno vietu (WA 11: 432: 10-11; LW 36: 277). Šis dieva vārds, skaidro Lutera, tagad glabājas ticīga cilvēka sirdī, kas tad nu ir kļuvisi par zelta "monstranci" [monstrantze / Monstranz, monstrance, sv. sakramenta uzglabājamā tvertne kad to, piemēram, nes svinīgā procesijā] (WA 11: 433: 16; LW 36: 278 - angļu valodas tulkojums "ciborium" ir liturģiski nepareizs). Ieskaits ir ļoti svarīgs un Lutera to arī attiecīgi izceļ. Proti:

"Šis Vārds jums ir jāuzskata un jācieņi kā dzīvs, mūžīgs, visspēcīgs Vārds, kas jūs spēj padarīt dzīvus, atsvabināt no grēka un nāves un tā jūs uzturēt mūžībai. [Šis Vārds] sevī satur visu, par ko Viņš liecina, proti, Kristu ar Viņa miesu [Ileysch / Fleisch, flesh] un asinīm, un it visu, kas Viņš ir un kas Viņam pieder" (WA 11: 433: 24; LW 36: 278).

Te ir skaidrs, ka Lutera uzīvērē runa nav tikai par nākotnes

cerībām, kas piepildīsies pēc nāves debesu godībā nonākot, bet jau par tagadni. Vienotība ar Kristu ir ticīgas svētā vakarēdiena saņemšanas konkrēts un tiešs rezultāts. Te nav runa par dzejisku izpušķojumu pārprastā nozīmē, bet par patiesi aktuālu realitāti. Tādēļ Lutera nevēlas radīt neizbēgamos pārpratumus, kas rodas runājot par Kristus "garīgu" klātbūtni, proti, "Šie vārdi ir šeit saprotami un skaidri, ka šeit klāt nav Kristus garīgais ķermenis [Ieyb / Leib, body], bet Viņa dabīgais ķermenis" (WA 11: 438: 28; LW 36: 284).

Pašlaik vēl vienmēr Lutera galvenā opozīcija ir pret Romu, tādēļ viņa argumentācijas centrā stāv Vārda radošais spēks, kura rezultātā ticīgais cilvēks pieredz savas esmes pārradišanu. Caur ticību tagad rodas vienotība ar Kristu un jauna, svētota eksistence. Tā kā šī jaunā eksistence ir augšanas stadijā, tad šabloniski vispārinājumi nav iespējami - izņemot apgalvojumu, ka svētajā vakarēdienā kā testamentā ticīgais saņem visu, ko Vārds apsola. Citiem vārdiem, - tagad Vārdam ticībā nu ir trīs galvenie līmeņi: (1) ticība nozīmē pašu ticēšanu, šo aktīvo paļaušanos uz Dieva Vārda solījumiem, (2) ticība nozīmē arī šo Dieva Vārda solījumu objektīvo saturu, respektīvi, ticības mācību, un (3) ticība ir arī jauna eksistences vienotība ar Kristu.

Kā jau to skaidri redzam no Lutera *De captivitate Babylonica*, Kristus reālo klātbūtni svētajā vakarēdienā viņš izskaidro ar substances [Wesen / substance] termina palīdzību. Kaut arī negatīvās domās par substances pārradišanu (transsubstanciāciju jeb substances maiņu), apliceinot maizes / vīna un Kristus miesas / asiņu substancu klātbūtni, Lutera domas vēl arvien ritēja sholastikas terminoloģijas plāksnē. Šādā pieejā "substance" nebija kāds objekts - jo Lutera jau nedomāja, ka svētajā vakarēdienā ticīgie ēd Kristus miesu un dzer Viņa asinis kā to darītu cilvēkēdāji jeb kanibāli. Ar terminu "substance" Lutera visumā vēl arvien sekoja Aristoteļa pieejai, kas katru priekšmetu aprakstīja izvērtējot tā būtību jeb substanci un ārējās iezīmes jeb akcidence, reģistrējot šī priekšmeta atrašanās vietu, smagumu, krāsu, smaržu, utt. Līdzīgi vēl šodien mēs varam runāt par kādas grāmatas būtību domājot par tās saturu, ko varam atšķirt no šīs grāmatas ārējām iezīmēm, proti, uz kāda papīra tā ir iespiesta, ar kādiem burtiem, kā iesieta un kur uzglabāta utt. Pretstatā, ja aizsteidzamies pie acu ārsta un lūdzam, lai no mūsu acs izņem ārā kādu substanci, kas tur iekritusi, tad mēs, protams, domājam konkrēti par kādu svešķermeni. Šādu svešķermeni, kā acij nepiederīgu svešu objektu, tad ārsts - cerams! - var arī izņemt ārā.

Citiem vārdiem, substanci var izprast gan (1) abstrakti kā būtību jeb saturu, vai arī (2) konkrēti kā kādu tiešu objektu jeb

ķermeni. Sekojot sholastikas priekšzīmei, Luters Kristus klātbūtni svētajā vakarēdienā izprata pirmajā nozīmē, - kamēr viņa radikālie protestantu pretinieki to lasīja burtiski un tāpēc iedomājās, ka Luters svētajā vakarēdienā dzīro kā kāds kanibāls. Reģformācijas laikmetā pazīstamā neiecietība un nepacietība uzklusīt oponentu domas šo grūto situāciju nedarija vieglāku, bet tomēr pamudināja Luteru uz savas nostājas tālāku precizēšanu.

II

Sermon von dem Sakrament des Leibes und Blutes Christi wider die Schwarmgeister (1526) (WA 19: 482-523; LW 36: 335-361) vispirms identificē Lutera pretiniekus. Tos viņš skaji un nosodoši apzīmē par "Schwarmgeister" Vācu valodā "Schwarm" nozīmē "bars, pulks, jeb spiets" Tieši "spieta" nozīme ir uzskatāmi spilgta. Kad bites spieto, tad samērā liels bišu bars, - ā vairākus kilogramus, lido kopā, bet tajā pašā laikā katra lido savā virzienā. Galu galā tas ir ļoti iespaidīgs pasākums. Lidlaukos uz viena skrejceļa atļauj nosēsties tikai vienai lidmašīnai, lai tā izvairītos no avārijas. Bites prot tā lidot viena ap otru ļoti mazā lokā, ka avāriju nav. Bet haoss gan ir vienreizējs. Šādi "Schwarmgeister" jeb "spietu gara" cilvēki tad nu bija šie sapņotāji, fanātiķi un fantasti pēc Lutera vērtējuma kas noliedza Kristus reālprezenci svētajā vakarēdienā (kā arī bēmu kristību un citas baznīcas dogmas), katrs tomēr atrazdami bieži jo atsevišķu savu pieeju un ticības ceļu. Katoļu baznīca nu varēja ūri vai pierādīt, kas notiek, kad atmet senās tradīcijas un baznīcas organizatorisko vienību zem pāvesta vadības, un katrs seko "tikai" Bībelei - un tā galu galā nonāk tikai pats savas grēcīgās iedvesmas varā. Pretstatā katoļu baznīcai, Luters šos "Schwarmgeister" neaicināja atgriezties pie tradicionālās autoritātes, bet turpināja ar viņiem debatēt bibliskā terminoloģijā. Citiem vārdiem, pašā otrās frontes iesākumā Luters nemeklēja palīdzību no skaidrajiem sholastikas terminiem, bet turpināja uzsvērt sola Scriptura pietiekamību. Ir skaidrs, ka ar šādu nostāju Luters nemeklēja stratēģisku veiksmi, bet sekoja savai sirdsapziņai. (Protams, vēlāk izvērtējot notikumu norisi, varam atskārst, ka pat ticīga sirdsapziņa absolūti negarantē pareizas pieejas izvēli un sekošanu. Tādēļ ticības dzīvē riska elements un kļūdišanās varbūtība nav vienkārši izslēdzami.)

Tātad, Luters savas pārdomas iesāk ar solījumu, ka viņš nefilozofēs pāri Bībelē novilktajām robežām. Citiem vārdiem, var

saprast, ka Lutera ir apņēmies vēl tālāk distancēties no šolastikas terminoloģijas (WA 19: 485: 3 un 9; LW 36: 337). Improvizējot uz *sursum corda* [paceliet sirdis] svēteerīgi liturģisko tēmu (un tā zināmā mērā aizsteidzoties priekšā Žana Kalvina (Jean Calvin) vakarēdiena mācībai, ka ticīga cilvēka dvēsele ar Sv. Gara darbību caur sakramentu instrumentālīti pacelta debesīs tur ēd Kristus miesu un dzer Kristus asinis) Lutera tagad māca, ka Kristus "mājo un sēž tavā sirdī, un tomēr Viņš neatstājas no Dieva labās rokas" (WA 19: 490: 1-2; LW 36: 340). (Dieva "labā roka" Jaunajā Derībā un Apustuļu ticības apliecībā, protams, nav "vieta" ģeogrāfiskā uztverē, bet gan Kristus godības jaunā situācija). Bez šaubām, šī ir pārdabīga un brīnumaina klātbūtne, jo te Kristus ienāk gan ticīga cilvēka sirdī, gan svētā vakarēdiena elementos "neiztaisot caurumu" (WA 19: 490: 23; LW 36: 341). Lutera apgalvo, ka šādi izprasta Kristus reālā klātbūtne nav tikai metaforās izteikts salīdzinājums, apzīmējot kaut kādu Kristus iespaidu, bet patiesā klātbūtne, tikpat reāla kā jaunavas Marijas nonākšana mātes cerībās, kas arī notika "caur Vārdu" (WA 19: 490: 33-34; LW 36: 341).

Tātad, kaut Vārds ir augstāks par sakramentu, arī sakraments, šis "mazākais brīnums" mums apliecina šo "lielāko brīnumu" (WA 19: 493: 24-25; LW 36: 343), proti: "Tas ir daudz lielāks brīnums, ka Viņš caur ticību ienāk sirdī, nekā tas, ka Viņš ir maizē" (WA 19: 494: 25-26; LW 36: 343). Kā jau iepriekš, arī šeit Lutera galvenais mērķis ir apliecināt Kristus patieso klātbūtni jeb reālprezenci. Lutera bija pārliecināts, ka šāda liecība ir absolūti bibliiska. Bet šajā rakstā kļūst skaidrs, ka Kristus klātbūtne ir reāla ne tikai svētajā vakarēdienā, bet arī ticīga cilvēka sirdī. Un tieši tādēļ, ka šī klātbūtne sirdī ir visas sanktifikācijas jeb svētošanas pamatā, tā ir subjektīvi svarīgāka. Un tomēr, Lutera nemēģina kaut kā mērit šīs sanktifikācijas rezultātus. Vēlākos gadu desmitos šāda tendence parādīsies luterāņu pietistu vidū un kļūs par vienu no svarīgākajām metodistu kustības iezīmēm, vismaz metodistu kustības dibinātāja Džona Vesleja (Wesley) uztverē.

Arī savā nākamajā darbā Lutera nešķiro pretiniekus, bet vispārīna un tāpēc apgalvo *Dasz diese Worte Christi "Das ist mein Leib" noch feststehen* (1527) (WA 23: 64-283; LW 37: 13-150). Arī šeit Lutera galvenā kritika ir vērojums, ka viņa pretinieki neseko Dieva vārda mācībai. Plašā vērīenā un vēstures kopsavilkumā Lutera liecina:

"Tiklīdz Svētie Raksti kļuva kā saplēsts tīkls un vairs nevienu nesaturēja, bet ikkatrs, kur vien viņam patikās bāzt savu snuki, iztaisīja caurumu un sekoja pats savām iedomām, izskaidrojot

un sagrozot Svētos Rakstus kā vien viņam patika, kristieši nezināja cita ceļa kā tikt ar šīm problēmām galā un sasaukt koncilu” (WA 23: 67: 6-9; LW 37: 14). to arī attiecīgi izceļ. Proti: “avīlumā Lutera liecina:

Bet, protams, arī koncili neglāba situāciju, jo netrūka neskaidriību, pretrunu un domstarpību. Tādēļ vienīgais īstais glābiņš ir atrodams paļaujoties uz Dieva vārdu, šajā gadījumā tieši uz svētā vakarēdiena iestādīšanas vārdiem. Nepacietīgi, un situāciju pārvienkāršojot Lutera to raksturo sekojoši:

“Tā nu mēs no savas puses sakām, ka pēc [iestādījuma] vārdiem Kristus īstais ķermenis [leib / Leib, body] un asinis [blut / Blut, blood] ir [svētā vakarēdiena elementos] kad Viņš saka: Ņem un ēd, tas ir mans ķermenis [leib / Leib, body]. Ja mūsu ticība un mācība šeit maldās, tad sakiet, ko mēs darām? Mēs melojam Dievam un pasludinām, ka Viņš neteica tā, bet citādi” (WA 23: 83: 12-15; LW 37: 25).

Šeit fokuss ir redzami sašaurināts. Kaut no Lutera nesagaidīsim, lai viņš Bībeles tekstus ignorētu vai uz tiem atsauktos tikai tad, kad pašam tas ir teoloģiski “ērti” paliek fakts, ka visumā Lutera neuzsvēra “burtisku” Bībeles izpratni, tas ir, ņemot teksta nozīmi nopietni un sirsnīgi, viņš vienmēr centās saskatīt šī teksta dziļāko jēgu. Tikai krastmalas sekļumā teoloģiskie ieskatī ir vienkārši un skaidri kā balts uz meln; tekstu dziļumos ieskatī ir komplicēti un gluži vienkāršas atbildes vairs nav iespējamās.

Un tomēr, Lutera šeit situāciju ne tikai pārvienkāršo - viņš arī izprot, ka viņa pretinieki vairs neaplicina Kristus klātbūtni ar absolūtu intensitāti. Citiem vārdiem, Lutera vēl vienmēr tie Kristus reālai, patiesai, totāli tuvai Kristus klātbūtni svētajā vakarēdienā. Šī svētā tuvības izjūta ir katoliska, pirmkristīga, patiesa. Dūsmās, satraukumā, svētsvinīgā nopietnībā Lutera mērķis ir nepazaudēt pašu svētā vakarēdiena kodolu. Tādēļ Lutera kritiskie vispārinājumi, kaut neprecīzi, tomēr savā centrā satur būtisku patiesību: Lutera ir pareizi novērojis, ka šie citi protestanti, kurus viņš saukā par “spīceta gara” cilvēkiem, svētuma centru meklē citur, ne vairs svētajā vakarēdienā. Šāds reliģiskā ieskata pārmaiņas vērtējums ir noteikti pareizs – ne baptistiem, ne metodistiem, ne prezbitēriņiem un pat arī ne daudziem konservatīviem kalvinistiem dievkalpojuma centrs un cilvēka dziļākais reliģiskais pārdzīvojums vairs nav svētajā vakarēdienā. (Tas gan neattieksies uz anglikāņiem, bet šī konfesija Lutera dzīves laikā vēl nebija pilnīgi nostabilizējusies.) Tātad samērā ātri, un jāsaka, ļoti precīzi, Lutera pamana savos protestantu pretiniekos šo neticīgo

noslieci. Tādēļ Lutera vārdu karikatūrā varam saskatīt šo pretinieku gara vaibstus. Luters raksta: "Mūsu pretinieks saka, ka te ir vienīgi maize un vīns un nevis [mūsu] Kunga ķermenis [leib / Leib, body] un asinis" (WA 23: 83: 18-19; LW 37: 26). Un, pretstatā, Luters aplicina, ka svētajā vakarēdienā "mēs" saņemam Kristus "ķermeni" [leib / Leib, body] "patiesi un ķermeniski" [wahrhaftig und leiblich, truly and physically] (WA 23: 87: 31-32; LW 37: 29). Šeit ievērosim, ka angļu valodas tulkojums "fiziski" jau precīzē vairāk kā pats Luters to bija ar mieru darīt, jo Luters tūlīt steidzās piebilst, atkārtojot jau agrāk formulēto slēdzienu, ka Kristus klātbūtnes precīzo veidu "mēs nezinām un mums tas nav jāzina" (WA 19: 87: 32-33; LW 37: 29). Tātad, ja Luters būtu aplicinājis Kristus tiešu "fizisku" klātbūtni, tad tur vairs nebūtu nekādas mistērijas, kaut arī notikums būtu Dieva brīnums. Un tad arī nebūtu nekādas jēgas Lutera nākošajam apgalvojumam, ka cilvēka prāts nemaz nepalīdz dogmu patiesības pierādīšanai. Patiešām, apgalvo Luters: "Ja es sekotu prāta nešpetnībai, tad vairs nepalīktu neviens vienīgs ticības paragrāfs" (WA 23: 127: 5-6; LW 37: 53).

Dalījies ar šādiem plaša vēriena vispārinājumiem, Luters beidzot atgriežas pie svētā vakarēdiena iestādījuma vārdu precīzākas eksegēzes. Un nu Luters aplicina, ka Kristus ķermenis un asinis tiek ēsti un dzerti "ķermeniski" [leiblich, physically angļu valodas tulkojums atkal pārprecīzē]. (WA 23: 123: 34; LW 37: 51). Un, kaut šķiet ka Luters terminu "ķermeniski" lieto ar svētās dusmās iedoguša cilvēka bravūru, viņš tomēr neaizmirst paskaidrot, ka te mēs nerunājam par divu objektu klātbūtni specifiskā vietā (tā sauktā lokālpresence). Luters izsaucas:

"Mēs nabaga grēcinieki neesam gan tik stulbi, lai ticētu, ka Kristus ķermenis [leib / Leib, body] ir maizē tādā redzami neaptēstā veidā kā maize maizes kurvī un vīns biķerī ieskats, ko šie sekanti [Schwermer / Schwärmer, fanatics] mums gribētu pierakstīt" (WA 23: 145: 21-24; LW 37: 65).

Tātad "ķermeniskā" klātbūtne un šāda ēšana un dzeršana nozīmē ko citu kā ikdienas valodas apgalvoto. Citiem vārdiem, "ķermeniskā" ēšana un dzeršana Lutera izpratnē nav identiska ar kanibālismu! Bet kas tad Lutera izpratnē ir šī līdz šim neizskaidrotā "ķermeniskā" klātbūtne? Luters nu dod sekojošu izskaidrojumu, vai, mazākais, paskaidrojumu. Protī, klātbūtne nav vienveidīga, bet daudzveidīga, kā to varam redzēt piemēros no Sv. Rakstiem un dabas:

"Nu mums ir skaidrs Svēto rakstu teksts, ka Kristus atnāca pie saviem mācekļiem caur aizslēgtām durvīm un ārā no sava kapa,

pie tam pat caur aizzīmogotu akmeni (WA 23: 147: 11-12; LW 37: 66) /.../

Skaties, gaišie saules stari ir tev tik tuvu, ka viņi tev duras acīs vai tavā ādā tā, ka tu to jūti, bet tu nevari tos satvert un ielikt kastē, lai arī to mēģinātu darīt bezgalīgi ilgi” (WA 23: 151: 5-9; LW 37: 68).

Šie ir tikai daži, tāpat ierobežoti, piemēri. Bet augšāmečuļšā Kristus klātbūtne ir neierobežota. Augšāmečuļšais Kristus un Dievs Tēvs [jāpieņem, kopā ar Sv. Garu] ir visur. Šis fakts tomēr nemazina iemiesošānās [inkamācijās] un svētā vakarēdiena klātbūtnes nozīmi ticīgo dzīvei:

“Jo Dieva klātbūtne ir viena lieta, bet ja Viņš ir klāt priekš tevis, tad tas ir pavisam kas cits. Viņš tad ir tev klāt, kad Viņš apliecina ar savu vārdu un saka: “Šeit tev mani ir jāstāp”” (WA 23: 151: 13-15; LW 37: 68).

Ir skaidrs, ka šeit mums Lutērs nepiedē racionālu pierādījumu, bet gan ticības liecību, kas, kaut racionāla savā struktūrā, ir augstāka par prātu jeb pārracionāla. Šeit palīdz arī kristīgās dzīves pieredze. Kristus mīlestības eksistenciāli personīgā klātbūtne atklājas *sub contraria*, dialektiskos pretstatos (ne pretrunās!):

“Bet Dieva godība ir tā, ka tieši mūsu dēļ Viņš nokāp vizemāk - cilvēku miesā [Fleisch / Fleisch, flesh], maizē, mūsu mutē, mūsu sirdī, mūsu krūtīs [schos / Schosz (klēpi), bosom]; pie tam, mūsu dēļ, Viņš atļauj ar sevi apkaunojoši apieties gan pie krusta, gan uz altāra ” (WA 23: 157: 30-33; LW 37: 72).

Tāpat Kristus klātbūtne nē rokām taustāma, bet pierēdzama un pārdzīvojama tikai ticības riska paļāvībā. Kā pats Kristus zemes dzīves laikā, tā tagad Viņa klātbūtne var tikt ignorēta un noliegta, nicināta un izsmieta, bet tomēr paliek saskaņā ticības acīm un sastopama ticīgā dzīvē. Kā jau iepriekš, arī šeit Lutērs atsakās tuvāk precizēt šīs klātbūtnes veidu “It kā Kristus būtu mums pavēlējis izpētīt kādā veidā Viņa ķermenis [leib / Leib, body] ir maizē” (WA 23: 209:4; LW 37: 103).

Šāda apgalvojuma izvērtējums var būt mazākais divējāds. Pirmkārt, ir iespējams Lutēru kritizēt, ka viņš tagad tik ilgi lieto neizskaidrotu terminoloģiju (tas ir “ķermenisko” klātbūtni), pat principā atsakās to izskaidrot, - un tajā pašā laikā pastāv, ka viņam ir taisnība, ka viņam jāseko, un kas viņam neseko - ir ķeceris! Tad nav gluži nevietā sūdzēties par Lutēra teoloģisko stūrgalvību, pat paštainību, norādot, ka vēlāk Lutērs tomēr sāk tuvāk precizēt Kristus klātbūtnes veidu, un to dara ar XV gs. šolaistikas terminoloģijas palīdzību. Pat tad, kaut klusēdams sevi koriģējis, Lutērs neatsauc

savu agrāko domgaitu patiesību. Otrkārt, ir iespējams Lutera tālāko attīstību uzskatīt kā kādu plašāku piezīmi, jeb kā zināmu koncesiju teoloģiskas precizitātes meklētājiem, tajā pašā laikā noliedzot savu līdzšinējo ieskatu pareizību. Padomāsim, ka bibliiskā izpratnē Dieva klātbūtne ir vienmēr tikusi aprakstīta paradoksāli (pretstatos, ne pretrunās). Mozus, saņemot desmit baušļus, Dieva klātbūtnē izveda izredzēto tautu no Ēģiptes, un, galvenais, Dieva klātbūtnē Jeruzālemes templī! Kad Romas impērijas karavīri šo templi beidzot ieņēma un laupīšanas kārē skrēja uz priekšu pa daudzajām tempļa telpām, viņi beidzot nonāca tempļa centrā, sagaidot tur atrast zeltā un dārgakmeņos darinātu Dieva tēlu. Bet viņi šo tēlu atrada gluži tukšu un pagāniskā īsredzībā nosprieda, ka jūdi sava Dieva tēlu ir paspējuši noglabāt! Romiešiem neienāca prātā, ka šī telpa vienmēr bija tukša, un ka tur svētcerīgā bijībā pats augstais priesteris drīkstēja ienākt tikai reizi gadā! Tā tempļa centra tukšums apliecināja Dieva tuvības pilnību - brīnīšķi un gudri. Arī Lutera, atsakoties izskaidrot Kristus "ķermenisko" klātbūtni, ar tikt izprasts domājot līdzīgā veidā. Paturēsim vērā, ka mistiskajā literatūrā, kas pazīst, piemēram, septiņus pakāpienus tuvojoties Dievam, šo pašu pēdējo un augstāko pakāpienu lielie mistiķi, kā Sv. Augustīns, apraksta klusējot. Kaut neekumēniski un reizēm pat paštaisni, luteriskajā baznīcā ir ar pateicību pieņemta Lutera nostāja (1) apliecināt patieso Kristus klātbūtni svētajā vakarēdienā un (2) tajā pašā laikā liecināt, ka šis klātbūtnes detalizēta izskaidrošana (kā, piemēram, ar transsubstanciāciju) ir sekla svētuma zaimošana.

Diemžēl, šim otrajam Lutera izskaidrošanas veidam ir savas ēnas puses. Esam jau minējuši absurditāti "ķermenisko" klātbūtni tālāk neizskaidrot, bet pastāvēt, ka tā ir vienīgais pareizais izskaidrojums. Tas ir neloģiski. Un šāda neloģika ir luteriskajā baznīcā bieži vien audzinājusi garīga laiskuma zēšanu. Protī, tad Kristus klātbūtnē ir apliecināta bez ieskata un bez karstas ticības dedzības.

Pašam Lutheram nebija ne mazākās tendences ieslīgt laiskumā. No tā viņu arī turpināja pasargāt oponentu nepārtrauktā un asā kritika. Šis kritikas centrs bija vērojams, ka "ķermeniskā" klātbūtnē, saprasta burtiski (uz ko Lutera bieži pastāvēja) neskatoties uz visiem Lutera protestiem galu galā tomēr mācīja neinteliģentu un absurdu kanibālismu! Šāda kritika koda un Lutera atsaucās sekojoši:

"Bet mēs noteikti neesam kapernaitieši, jo mēs aizstāvam gan miesīgu [leiblich, physical], gan arī garīgu ēšanu. Mute ēd Kristus ķermeni [leib / Leib, body] ķermeniski [leiblich, physically], jo tā

nevar aptvert un ēst vārdus, nedz arī tā zina, ko tā ēd... Bet sirds aptver šos vārdus tiebā un ēd garīgi tieši to pašu ķermeni [leib / Leib, body], kamēr mute ēd ķermeiski [leiblich, physically]...” (WA 23: 191: 10-15; LW 37: 93).

Ja šādu izskaidrojumu lasa simpātiski, tad tas palīdz. Proti, tad mēs pamanām, ka tieīga mute, ēdot “ķermeniski”, nezina, ko tā ēd. Nu ja mute ēstu burtiski ķermeniski, tad tā zinātu gan, ka patreiz piedalās kanibālu mielastā! Tā kā tas nenotiek, tad “ķermeniski” nenozīmē šī vārda īsto nozīmi. Bet kas tad ir šī vārda pārnestā un dziļākā nozīme? To vēl vienmēr Lutērs neizskaidro. Un tomēr šis pārdoms nav tikai vienkāršs jau iepriekš sacītā atkārtojums. Proti, Lutērs nu paskaidro, kādi ir šis “ķermeniskās” ēšanas rezultāti. To viņš dara ar uzskatāmu piemēru, tāpat konkrēti, bet tomēr koši un iespaidīgi:

“Dosim vienkāršu piemēru tam, kas notiek ēdot: notiek it kā vilks būtu kāri aprijis avi un ka šī avs būtu tik spēcīgs ēdiens, ka tas pārveidoja vilku un to padarīja par avi. Tāpat, kad mēs ēdam Kristus ķermeni ķermeniski un garīgi, šis ēdiens ir tik spēcīgs, ka tas mūs pārveido [wandelt, transforms] Viņā un no miesīgiem, grēcīgiem, mirstīgiem cilvēkiem rada garīgus, svētus, dzīvus cilvēkus” (WA 23: 205: 8; LW 37: 101).

Ja pašreizējie Ziemeļamerikas dabas cienītāji un aizstāvji mēdz idealizēt vilkus un pasvītrot viņu ekoloģisko labdarību dabas balansas uzturēšanā, Lutērs domāja par vilkiem bibliiskos jēdzienos. Lutheram vilks bija plēsīgs zvērs, sinonīms jaunam grēciniekam! Bet tagad svētajā vakarēdienā šāds grēcinieks tiek pārveidots savos dvēseles dziļumos. Kaut apskatot taisnošanu Lutērs var mācīt, ka pestītais cilvēks paliek *simul*, vienlaicīgi, taisnots un grēcinieks, - šeit, apskatot svētā vakarēdiena iedarbīgumu, šāda kvalifikācija būtu nevietā. Jo tieši šeit tiek uzsvērts Kristus paliekošā klātbūtne, apzinā un dzīvē atjaunota, atgriežoties pie svētā vakarēdiena:

sakramentā mēs patiesi saņem: Vārdu, kas kļuvis miesa [fleisch / Fleisch, flesh], jeb kā varētu teikt precīzāk, iemiesojušos Vārdu [das eingefleischte Wort, the enfleshed Word]. Šī iemiesla dēļ Kristus pie mums paliek būtiski, jeb caur savu būtību un substancē [Wesen, substance], ne tikai kā sektanti [geister / Geister, fanatics] sasapņojas” (WA 23: 237: 17; LW 37: 120).

Bez šaubām terminoloģiskās grūtības vēl vienmēr nav atrisinātas. Sirds dziļumos absolūti pārliecināts par Kristus klātbūtnes patiesību, Lutērs turpina savu liecību bibliiskā valodā, kuru viņš tagad atkal papušķo ar Sv. Augustīna frazeoloģiju:

“Ko tu tecini siekalas un trin zobus? Tici un tu jau esi pāēdis! [sk. iepriekš] Tā kā Augustīns runā par zobiem un vēderu, viņa vārdu saturs ir noteikti tēmēts uz kapernaitiešiem un mūsu sektantiem [schwermer / Schwärmer, fanatics], kuri iedomājas, ka Kristus ķermenis [leib/Leib, body] kā vērsa gaļas gabals ir kožams ar zobiem un sagremojsams vēderā. Bet kristieši tā nemāca, un mēs nabaga grēcinieki, to nemācam” (WA 23: 124; LW 37: 124).

Šeit Lutera dara zināmu, ka viņam ir nepieņemams pretinieku apvainojums: viņi mūs zākā par kanibāliem [fleisch fresser / Fleisch Fresser, flesh-eaters]” (WA 23: 243; LW 37: 125). Protams. Lutera šādu zākāšanu nepieņem. Tajā pat laikā, pozitīvi un pacilāti, Lutera dalās pārdomās par Kristū dāvāto un svētajā vakarēdienā saņemto pestīšanas brīnumu. Lutera raksta:

“ Kristus miesa [fleisch / Fleisch, flesh] ir Dieva pilna [voll Gottheit / voll Gottheit, full of divinity], pilna mūžīga labuma, dzīvības un pestīšanas, un kas no tās nokož, saņem sev mūžīgo labumu, dzīvību, pilnu pestīšanu un visu, kas vien ir šajā miesā” (WA 23: 251: 20-23; LW 37: 129).

Neraugoties uz šādu superlatīvos formulētu valodu, laiku pa laikam Lutera ir ticis nīgrī nokritizēts, ka viņa mācītā pestīšana ir tikai juridiski deklarējoša, kas grēcinieku pasludina par svētu, kaut arī viņš vēl vienmēr paliek grēcinieks! Kas tā raksta, nav lasījis Lutera domas par svētā vakarēdiena rezultātiem un nav sapratis, ka svētā vakarēdiena centralitāte ir izskaidrojama ne tikai ar Lutera katolisko pagātni, bet arī ar pašreizējo evaņģēlisko tagadni. Kristus un kristieša būtiskā saistība nozīmē, ka pestīts cilvēks nav puspestīts, bet atpestīts, - kaut arī vēl vienmēr augšanas un tāpēc svētošanas (sanctificatio) procesā, kas šīs zemes dzīves laikā nebeidzas.

Tieši šāda svētā vakarēdiena izpratne palīdz izskaidrot, kādēļ Lutera gandrīz nekādu vēribu nepievērsa sakramenta elementu rezervācijai. Te nepieciešami divi vērojumi. Pirnkārt, Lutera ticēja konsekrācijas nozīmei. Kāds bijušais priesteris, tad Lutera sekotājs, pēc dievkalpojuma noslēguma atlikušās dievmaizītes atlika kastīnē, lai tās atkal konsekrētu nākošajā svētā vakarēdiena dievkalpojumā. Šo cilvēku Lutera uzskatīja par bezdievīgu zaimotāju un parūpējās, lai viņš no evaņģēliskās baznīcas vides tiktu izstumts. Otrkārt, tieši tādēļ, ka viņš ticēja reālprezencei, Lutera skatīja sakramenta iedarbīgumu personīgās klātbūtnes perspektīvā un tādēļ par tās atrašanās “vietu” uzskatīja ticīgā dievgaldnieka dvēseli un visu būtību:

“Ja mēs Viņu ēdam garīgi caur Vārdu, Viņš paliek mūsu dvēselēs garīgi. Ja Viņu ēd miesīgi [leiblich, physically], Viņš paliek

mūsu miesīgi un mēs: ... Viņš paliek ar mūsos un mēs Viņā. Jo Viņš netiek sagremots un pārveidots [verwandelt, transformiert], bet neatlaidīgi pārveido mūs - mūsu dvēseles taisnīgumā, mūsu ķermeņa nemirstībā" (WA 23: 255: 24; LW 37: 132).

Tādā Kristus patiesā klātbūtnē ir paliekoša klāuvēne. Ja tradicionālajā šolastikas pieejā transsubstanciācijas brīnums notiek vienā momentā, tad Lutera izpratnē šī kristieša pārveidošana ir process. Tādēļ Lutera formula *simul iustus et peccator* (vienlaicīgi taisns un grēcinieks) neaprunā nemainīgu 50:50 attiecību, bet progresu. Un tieši tādēļ, ka svētošana notiek pakāpeniski garīgi pieaugot, nākšana pie svētā vakarēdiena nevar būt viens vienīgs atgadījums kristīgā dzīvē. Te redzam zināmu kongruenci starp laicīgu un Kristus dotu barību, kas savukārt ir redzama jau visā Kristus zemes dzīves laikā: jau tad, "kad Viņš staigāja pa zemes virsu, Viņš palīdzīgi nāca pretī ikvienam, kas aizskāra Viņa miesu" (WA 23: 257: 24-25; LW 37: 133). Te nu seko uzskatāmi un koši piemēri, aprakstot Jēzus satikšanos ar Lācaru, ar lepras slimo, ar apustuļi Pēteri, grimstot jūras vilņos utt. Šādi atgadījumi norāda, ka jau savas zemes dzīves laikā ticīgajiem bija nepieciešams saskarties ar Kristu atkal un atkal. Tad Kristus labestīgā mīlestība spēja palīdzēt cilvēkiem viņu dažādās dzīves situācijās un vajadzībās:

"Viņa raksturs un daba ir darīt labu, kur vien Viņš atrodas. Kādēļ tad tagad Viņš nebūtu palīdzīgs maizē, kad tā ir tā pati miesa [Fleisch/Fleisch, Flesh], tas pats Vārds, tā pati daba? (WA 23: 257: 28-31; LW 37: 133-134).

Cik ieskatīgi arī nebūtu visi šie un citi vērojumi, Lutera tomēr nespēja izvairīties no Kristus klātbūtnes veida definīcijas: Kā jau tas ir ticis minēts, šo soli var uzskatīt par zināmu kļūmi, vai arī par nepieciešamu, kaut būtiski nesvarīgu tālāku refleksiju. Paliek fakts, ka ar šo soli Lutera atrodas XV gs. šolasticismā!

III

Bet arī šajā slērā Lutera vēl vienmēr turas pie brīdinājuma, ka visos dziļumos Kristus svētā vakarēdiena klātbūtnes veids nav izskaidrojams. Tā lasām *Vom Abendmahl Christi. Bekenntnis* (1528) (WA 26: 261-509; LW 37: 161-372): "mēs cilvēkus brīdinām netaujāt kā tas notiek, ka ķermenis [leib / Leib, body] ir svētajā vakarēdienā, bet vienkārši ticēt Dieva vārdam" (WA 26: 297: 1-3; LW 37: 194). Tomēr Lutera tagad izmanto XV gs. nominālistu

teologa Gabriela Bīla (Gabriele Biel) terminoloģiju. Kaut Bīla *Canonis Misae Expositio* Lutera bij: āpīgi lasījis un pārlasījis jau jaunībā, ir iespējams, ka viņš tagad, nepieciešamības spiests, ir savu atmiņu cītīgi atsvaidzinājis, lai arī tagad Bīlam neseko burtiski, bet ar samērā plašu vērienu.

Vispirms, un pie tam skaļi un skaidri, Luters uzsver, ka Kristus klātbūtne svētajā vakarēdienā nav "lokāla", tas ir, nav domājama kā kāda objekta klātiecne. Protams, Kristus pēc debesbraukšanas atrodas pie Dieva Tēva "labās rokā", bet tā jau nav fiziska vieta, bet metaforisks apzīmējums Dieva vispārēji absolūtajai varai, kurā Kristus tagad ir līdzdalībnieks (kas ir saprotams no svētās Trīsvienības ācības). Tātad pareizāk ir teikt, ka Kristus ķermenis ir "visur" un nevis "īpašā vietā debesīs, kā stārķis ar savu līgzdu kādā kokā" (WA 26: 442: 27-28; LW 37: 281). Protams, tas pats attiecas uz Kristus klātbūtni šeit zemes virsū. Kristus nav klāt "kā milti maisā vai zelts makā" tas ir "lokāli" (WA 26: 429: 29; LW 37: 285). Runājot par Kristus klātbūtni iekš (*in*) svētā vakarēdiena elementiem, Luters nedomā par viena objekta atrašanos otrā objektā, lātad lokāli un iesprostoti. Luters skaidro:

"Bez šaubām, mūsu prāts ieņem šādu stulbu nostāju, jo ir pieradis saprast prepozīciju "iekš" [in] tikai ķermeniskā [leibliche, physical] lokalizētā nozīmē, it kā [runātu par] salmiem maisā un maizi kurvī... Bet tiecība izprot, ka šāda situācija "iekšā" ir līdzvērtīga ar "virs", "aiz" zem "caur un caur" un "visur" (WA 26: 341: 13-19; LW 37: 230).

Otrkārt, Luters paskaidro, ka bez šādas "lokālas" klātbūtnes vēl pastāv tā sauktā "definitīvā" klātbūtne, proti, tāda klātbūtne, "kas var aizņemt lielāku vai mazāku telpu" (WA 26: 327:35-328:20; LW 37: 230). Par piemēru Luters vispirms min eņģeļus un garus. Tā Mateja ev. 8: 28-34 lasām, ka vienā cilvēkā mājāja vesels ļauno garu leģions, lātad "apmēram seši tūkstoši velnu" (WA 26: 328: 27-29; LW 37: 215). Šāda definitīva klātbūtne ir iespējama arī Jēzum Kristum. Luters skaidro: "Šis bija tas veids, kurā Kristus ķermenis [leichnam / Leichnam, body] bija klāt, kad Viņš iznāca no aizvērtā kapa un ienāca pie mācekļiem caur aizslēgtām durvīm" (WA 26: 328: 31-32; LW 37: 216). Tieši šādā klātbūtnes veidā tad Kristus spēj arī atrasties svētā vakarēdiena maizē (WA 26: 329: 20-21; LW 37: 216).

Beidzot, pastāv vēl klātbūtnes veids, tā sauktā "repletīvā" klātbūtne. Principā tā ir attiecināma vienīgi uz pašu Dievu, kurš "vienlaicīgi ir visur, viss un pilnīgi, pilda visas vietas, tomēr bez izmēriem un lokalizācijas" (WA 26: 329: 28-29; LW 37:

216). Bez šaubām, šāds klātbūtnes veids ir “pavisam neizprotams, pāri mūsu prāta robežām un var tikt apgalvots vienīgi caur ticību Vārdā” (WA 26: 329: 32-33; LW 37: 216). Bet, pateicoties svētās Trīsvienības dogmai, repletīvā klātbūtne var tikt attiecināta arī uz Kristu:

tā kā Viņš ir cilvēks, supernaturāli viena persona ar Dievu un ārpus šī cilvēka Dieva nav, tad neizbēgami seko, ka pēc superlatīvi repletīvas klātbūtnes visas lietas ir caur caurēm Kristus pildītas, ieskaitot Viņa cilvēcību, ne pēc pirmā, ķermeniski ierobežotā veida, bet pēc supernaturālā, dievišķā veida” (WA 26: 332: 18-23; LW 37: 218).

Kaut arī Lutera nesasaista šo Kristus klātbūtnes izskaidrojumu ar sanktifikācijas procesu, principā tas jau ir noticis un nebūsim pārsteigti, ka šāds ieskats drīz vien tiek celts mums priekšā Lutera rakstā *Vermahnung zum Sakrament des Leibes und Blutes Christi* (1530) (WA 30: 595-626; LW 38: 97-137). Šeit Lutera atklāti lieto terminu *deificatio* [Vergöttlichung, deification] jau teoloģiskajā literatūrā (un pašam Luteram) labi pazīstams kopš Dionīsija Areopagīta laikiem un atkārtoti sludināts, gandrīz vai katrā lappusē, *Theologia Germanica*, anonīma autora tekstā, kuru Lutera izdeva savas darbības iesākumā. Lutera rakstīja:

“Kas par lielu godu un varenu dievkalpošanu ir... Dieva slavas paušana, kad Dieva godība atklājas un Dievs kļūst īsts Dievs. Par to Dievs noteikti iecels šādu cilvēku dievišķā godībā [Gottlichen Ehre / göttliche Ehre, divine honor] un rezultātā viņu padarīs par Dievu un Dieva bērnu. Kas var aprēķināt tādu svētību, ko atnesīs šāda godināšana un Dieva pielūgšana? (WA 30: 606: 18-22; LW 38: 111).

Bet, kā jau tas ir atzīmēts, ticīga svētošana nav vienreizējs notikums (kā cementa sacietēšana), bet dinamisks process, kas turpinās cauri visai ticīga cilvēka dzīvei. Tādēļ atkārtota nākšana pie svētā vakarēdiena ir reliģiska nepieciešamība. Tāpēc šeit vietā ir nopietns bridinājums:

“Ja vien kāds cilvēks atturas no svētā vakarēdiena un pie tā vairs nenāk, tad sekas ir ļaunas. Nu nemaz nevar būt citādi, ka dienu no dienas ticība kļūst vājāka un remdenāka. Rezultāts beidzot ir neizbēgams: šāda cilvēka mīlestība uz tuvāko kļūst slinka un salta, kūtra un nīgra darīt labus darbus, kā arī nespējīga un negribīga pretoties ļaunumam” (WA 30: 617: 24-29; LW 38: 126).

Ir skaidrs, ka Lutera rūpējās par ticīgā cilvēka garīgo atūstību un to neuzskata par ticības automātisku rezultātu. Tādēļ arī galveno vērību svētā vakarēdiena kontekstā pievēršot Kristus klātbūtnei, ir

pienācīgi pasvītrot, ka šāda klātbūtne atstāj pozitīvu, spēcīgu un izšķirošu iespaidu uz ticīgo cilvēku. Tajā pašā laikā ir jāpiezīmē, ka plašāka svētošanas apskate neiederas svētā vakarēdiena diskusijas rāmjos.

IV

Pie šādas diskusijas, vismaz šais laikos, piederas rūpīga apskate kā Lutera svētā vakarēdiena mācība sader ar citu seno un lielo konfesiju mācībām par svēto vakarēdienu. Neapšaubāmi, šis ir relatīvi moderns jautājums, kas ir kļuvis aktuāls rietumu pasaulē. Lutera situāciju redzēja ierobežoti un pārvienkāršoti. No *sola Scriptura* principa viņš bieži vien (bet ne vienmēr!) secināja, ka var būt tikai viens pareizs dogmas formulējums, un ka viņš šo formulējumu ir devis. Kas Luteram skaidri un skaļi pretojās, tas pēc Lutera domām bija ķeceris (un tāpēc, neticības apstulbots, nespējīgs Sv. Rakstus lasīt to skaidrajā šķīstībā). Protams, būtu naivi iedomāties, ka Lutera bija vienīgais 16. gs., kas slimoja ar paštaisnīguma kaīti. (Vienīgi teiksim paldies Dievam, ka šī kaīte ir pilnīgi izārstēta mūsu dienās...) Tādēļ kontroversiālā klimātā samērā maz tika meklēts, kas pretīšķajās mācībās tomēr vēl ir kopīgs, vai arī kur patiesība ir formulēta vārdiski dažādi. Šei pasvītrosim, ka šādi jautājumi nav viegli atrisināmi; vēl mūsdienās trūkst tā sauktā "izsmeljošās" atbildes! (Piezīme: mani vienmēr ir intrīgējis šis formulējums "izsmeljoša atbilde"! Ja tiešām izsmel, tad, pirmkārt, runa nevar būt par jūru vai okeānu, bet tikai par dīķi, mazāku ezeru, vai aku. Otrkārt, tieši "izsmelšanas" procesa noslēgumā ūdenim nāk līdzīti pī atīgi dubļi. Tādēļ, ai jau pats termins "izsmeljoša atbilde" sevi neatur nopietnu brīdinājumu smelt okeānā un nevis pīļu dīķi, patiesību nepārvienkāršot un ticību nebāzt sērkociņu kastītē?)

XVI gs. dažādo protestantu teologu svētā vakarēdiena mācība nav gluži tik pretīšķīga un savstarpēji nesaistīta, kā tas var izskatīties no pirmā acu uzmetiena. Šei atgalvošu, ka pastāv zināma kopība, kas balstās uz fakta, ka ikviena protestanta svētā vakarēdiena teoloģija nav totāli oriģināla, bet ir savā pamatā fragments no Sv. Akvīnas Toma (St. Thomas Aquinas) bagātās svētā vakarēdiena teoloģijas. Daži no reformatoriem Akvīnas Toma Summa Theologiae bija izlasījuši jo rūpīgi un tādēļ pazina tieši. Citi ieguva Akvīnas Toma ieskatus caur dažādiem skolastikas autoriem, kas gan pārgrozīja un papildināja, bet parasti daudzus ieskatus paturēja. Protams, Akvīnas

Toma ieskati varēja tikt uzņemti vēl netiešāk, lasot citus protestantu teologus. Piezīmēšu, ka šeit priekšā liktajam detektīva darbam nav tikai antikvāra nozīme. Citiem vārdiem, šis nav mēģinājums tikai identificēt to, kurus Akvīnas Toma domu fragmentus pārņēma katrs protestantu novirziens. Piedevām, šeit ir arī nepieciešams atzinums, ka modernā ekumēniskā kustība ar daudziem un dažādiem dialogiem starp lielajām konfesijām cenšas ne tikai atrast savu senatnējo, kaut daļējo kopsaistību, bet arī meklēt tālāk, cik no šīs senās katoliciskās kopības ir atkal atjaunojams modernā pasaulē un situācijā. Šādā pieejā tad vispirms tiek meklēts izprast kā Lutera iederas senajā reliģiskajā pasaulē.

Šo domu gājienu iesāksim ar sāpīgo vērojumu, ka kristīgā baznīca pirmajos piecos gadu simteņos nepaguva visu paveikt. Kristoloģijas dogmai, piemēram, gan lika dotas paliekošas vadlīnijas Nikajas un Halcēdonas koncilos, bet par svētā vakarēdiena izpratni šādi masīvi koncili netika sasaukti. Rezultātā nebija precīza Kristus klātbūtnes svētajā vakarēdienā formulējums. Pašplūsmas ceļā radās divi galvenie domgaitu virzieni. Proti, daži senie teologi (kā Sv. Justīns Mocekļis, Sv. Irenejs, Cīrils no Jeruzālemes) galvenokārt lietoja reālistu terminoloģiju. Citi senie teologi (piemēram, Tertuliāns, Klements, Origēns) rakstīja dzejiski un simboliski. Ir svarīgi ievērot, ka šie divi virzieni nebija absolūti pretešķīgi. Kaut reālists Cīrils no Jeruzālemes varēja ar baudu un konkrētu krāšņumu rakstīt par Kristus miesas ēšanu un asiņu dzeršanu, viņš, it kā starp citu, arī pieminēja, ka tas viss, protams, notiek garīgi. Cīrils nejutās kā kanibāls! Tajā pašā laikā simbolistu valodā, rakstot par svēto vakarēdienu, netika pieņemts, ka te notiek tikai atmiņas, aizsaprņošanās pagātnē, tagad dzīvojot tālu no senajiem notikumiem un paša Kristus, kas atrodas debesīs. Nē, arī dzejiski simboliskā salīdzinājumu terminoloģijā ticēja Kristus tiešai klātbūtnei. Sv. Augustīns brīvi lietoja abus pieeju veidus, neizjūtot to pretešķību un tādēļ arī nemēģinot sintezēt abas pieejas vienā vienīgā un absolūti pareizā svētā vakarēdiena teoloģijā.

Agrīno viduslaiku konflikti prasīja izlīdzinājumu tieši šādas sintēzes veidā. Proti, pirmkristīgās baznīcas divi nopietnie virzieni, tagad pārvienkāršoti, likās pretešķīgi. Reālisti Kristus klātbūtni apliecināja konkrēti, un neraugoties uz to, ko viņi varbūt domāja savos sirds dziļumos, rakstīja kā kanibāli. Simbolisti runāja par Kristus garīgo klātbūtni, kas tagad likās kļuvusi miglaina un tāla, un tāpēc varēja mulsināt uz neiedarbību (arī tomēr sirds dziļumos neizslēdzot goddevīgu cieņu un dziļu ticību dzīvajam un klāt esošajam Kristus). (Kā kuģi visos laikos šad un tad uzskrien uz sēkļa, tā arī

celsmes literatūra ne vienmēr izvairās no šīm primitīvi pārvienkāršotajām galējībām. Tad vienas pasugas celsmes materiāli mūs aicina uz šo burtisko, tiešo, konkrēto ēšanu un dzeršanu, kamēr otras noslieces domātāji raksta tikai par atmiņu mielastu un Kristus neklātieni, jo Viņš jau, lūk, a rodas debesis!

Akvīnas Tomam ar Dieva zēlastību izdevās uzrakstīt precīzu, svēteerīgu un kompliectu sintēzi. Viņš nezaudēja ne svētā vakarēdiena terminoloģijas reālismu, ne arī tā simbolismu! Un, diplomātiski, viņš prata uzrunāt abas savu lasītāju noslieces, – vien tiem pietika pacietības domāt uzmanīgi, rūpīgi un celsmīgi.

Īsumā, apskatot Akvīnas Toma nostāju, iesākšima ar to viņa formulējumu, kur varam saskatīt reālistu tradīcijas garu mantas, proti, ka svētajā vakarēdienā “pēc konsekkrācijas nav nekas cits kā vien Kristus ķermenis [corpus] un asinis [sanguis]” (Summa Theologiae 3.74.8). Un šī nav domāta kā ierobežota vai tikai daļēja klātbūtne, attiecinot šo klātbūtnes iespēju tikai uz Kristus garu vai dievišķību. Tātad vēlreiz un precīzāk: “Šajā sakramentā ir ne tikai Kristus miesa [caro], bet viss ķermenis [corpus], tas ir, kauli un nervi un viss pārējais” (ST 3.76.1). Bez šaubām, Akvīnas Toms nebija naivs; arī viņš apzinājās, ka reālistu terminoloģiju var ne tikai dziļi saprast, bet arī sekli pārprast, un tad domāt kā “kapern: ” (XVI gs. parastākais apzīmējums, pēc Jņ.6:52, burtiski domājošiem kanibāliem). Tāpēc Akvīnas Toms tūlīt centās paskaidrot, ka šī Kristus patiesā klātbūtne svētajā vakarēdienā atšķiras no pārējo vienkārši fizisko objektu klātbūtnes. Viņš skaidroja:

“Kristus ķermenis sakramentā [in sacramento] nav tādā veidā kā ķermenis [corpus] ir kādā vietā [in loco]. Novietotā ķermeņa izmēri atbilst tās vietas izmēriem, kur tas atrodas. Tāpēc [svētajā vakarēdienā] Kristus ķermenis atrodas ipatnējā veidā [speciali modo], kas atbilst šim sakramentam (ST 3.75.3).

Tik tālu centrālais princips: vispirms ir jāizšķir fiziska no sakramentālās klātbūtnes, ūtad objektu klātbūtne no Kristus klātbūtnes svētajā vakarēdienā. Šeit Akvīnas Toms tad iesāk ar lokālpresences definīciju jeb, patiesi sakot, tās dzīvu aprakstu:

“Kāds objekts var atrasties kur tas iepriekš nebija vai nu mainot vietu [per loci mutationem], vai arī pārveršot kādu jau tur esošu objektu šajā objektā [per alterius conversionem in ipsum]. Tā [pavarda] uguns iedegas no jauna tāpēc, ka tā ir vai nu atnesta no citurienes, vai arī iesākta [generator] turpat (ST 3.75.2).”

Tik tālu par parastiem, fiziskiem objektiem pārdomājot, mēs arī vien saprotam, ka Kristus klātbūtne neatnāk šādā lokāli konkretizētā

veidā. Akvīnas Toms pasvītro: "Ir skaidrs, ka Kristus ķermenis neiesāk būt šajā sakramentā caur lokālu pārvietošanos [per motum localem] (ST 3.75.2). Šādam apgalvojumam Akvīnas Toms dod vairākus tālākus paskaidrojumus, no kuriem šeit citēsim tikai divus, bet pašus galvenos: Kristus ķermenis netiek pārvietots lokāli, tas ir, no vienas vietas uz otru -

Pirmkārt, jo tad tas vairs neatrastos debesīs, tāpēc ka objekts, kas tiek pārvietots lokāli, iesāk būt kaut kur citur vienīgi tad, kad tas atstāj savu iepriekšējo atrašanās vietu.

Treškārt, nav iespējams, ka pārvietotais objekts ar vienu lokālu kustību vienā un tajā pašā laikā ierastos dažādās vietās (ST 3.75.2).

Tieši šādu Kristus ķermeņa pārvietošanos, pasvītro Akvīnas Toms, nav iespējams konstatēt parastā veidā, proti:

"Ar savu fizisko sajūšanas spēju jeb domāšanu [sensu] mēs nekad nevarētu saprast, ka Kristus patiesais [verum] ķermenis u asinis ir šajā sakramentā, bet vienīgi caur ticību [sola fide] balstoties uz Dieva autoritāti (ST 3.75.1)."

Citiem vārdiem, Kristus ķermeņa klātbūtne nav ne sagaršojama, ne satuostāma, ne arī filozofiski pierādāma: Modernie Akvīnas Toma komentatori pat atgādina, ka Kristus ķermeņa klātbūtne nav atklājama ne ar kādām fiziskām vai ķīmiskām analizēm. Šo supernatūrālo patiesību varam saņemt vienīgi paļaujoties uz "Dieva autoritāti", tas ir, Dievatklāsmi Bībelē. Tātad Akvīnas Toms ir rūpīgi centies, lai reālā Kristus klātbūtne netiktu burtiski pārprasta un tā neķļūtu par absurdi naivu, burtiski fizisku Kristus klātbūtnes apliecināšanu.

Protams, nepietiek ar izskaidrošanu, kas Kristus ķermeniskā klātbūtne n: ir jāmēģina arī izskaidrot tās teoloģiski nopietnā celsmes nozīme. Šeit nu Akvīnas Toms sekoja jau kopš Justīna Mocekļa laika ietajai pieejai, proti, izskaidrojot klātbūtnes iespēju ar svētā vakarēdiena maizes un vīna brīnīšķīgu pārmaiņu. Šo pārmaiņu Akvīnas Toms tagad, Aristoteļa filozofijas stiprināts, attiecina uz maizes un vīna substanci, respektīvi, maizes un vīna esenci jeb būtību, kas ir vienreizēji raksturīga katram objektam. Tas nozīmē, ka brīnīšķīgā pārmaiņa neskar maizes ārējo izskatu, smaržu, garšu, svaru un atrašanās vietu. Arī vīns pēc transsubstanciācijas izskatās un garšo tāpat kā agrāk, un nezinātājs empīriskā veidā nekad nevarēs pateikt atšķirību.

Akvīnas Toms nedomāja, ka te viņš argumentē par bēmišķīgu acu apmānīšanu. Mūsu laikos ir daļēji mēģināts šo brīnumu skaidrot

kā jaunas funkcijas piešķiršanu un tāpēc kā transsignifikāciju. Ja apzinās šī termina ierobežotību, tas tomēr var būt noderīgs, norādot, ka pat sadzīves konvencijas pazīst šādu designāciju (piem., vienkāršs papīrs, valsts bankas iespiests, "kļūst" par naudu un nes vērtību; viltotai naudai, cik veiksmīgi tā arī nebūtu pakalderināta, šādas vērtības trūkst. Un ja nu cilvēki var materiāliem objektiem piešķirt jaunu un pie tam augstu vērtību, kādēļ Dievs to nevarētu darīt ar savu radību? Tā XVI gs. sakramenta iedarbīgumu aizstāvēja Šveices reformators Žans Kalvins!).

Akvīnas Toms transsubstanciācijas iespēju balsta uz ticībai raksturīgo būtību un, protams, Dieva spēku. Viņš skaidroja:

"Tā kā ticība attiecas uz neredzamām realitātēm - ka Kristus mums savu dievišķību piedāvā neredzamā veidā - tad arī šajā sakramentā Viņš piedāvā savu miesu [carnem suam] neredzamā veidā (ST 3.75. 1)."

Tā kā šīs Kristus miesas un asiņu substances ir neredzamas un supernatūras, tad tās uz altāra netiek noliktas kā fiziski objekti ar lokālkustību, bet:

tā kā šajā sakramentā mums ir patiess [verum] Kristus ķermenis un tā kā tas neatnāca ar lokālu kustību (nedz arī tas ir šeit kā kādā vietā [in loco]), tad mums neatliek nekas cits kā mācīt, ka ķermeņa klātbūtne iesākas caur maizes un vīna pārvēršanu [per conversionem] viņā (ST 3.75.4).

Brīnums notiek, kad priesteris ir nolasījis svētā vakarēdiena iestādīšanas vārdus. Kaut šāda rīcība ir nepieciešams priekšnosacījums, pats pārvēršanās brīnums nav priestera roku darbs: "Šāda pārvēršana [conversio] ir totāli supernatūras un notiek vienīgi ar Dieva spēku" (ST 3.75.4). Rezultāts ir visu ietverošs, tas ir, uz altāra vairs nepaliek nevienas maizes substances drupaņiņas vai vīna pilieniņa: "Visa maizes substance ir pārvērsta Kristus ķermeņa substancē, un visa vīna substance Kristus asiņu substancē" (ST 3.75.4). Tomēr ticīgie uz altāra vēl vienmēr atrod līdzšinējo maizi un vīnu. Akvīnas Toms nu skaidro tālāk:

"Mūsu uztverei [sensu] ir nepārprotami, ka pēc konsekrācijas nemainītas ir palikušas visas maizes un vīna raksturīgās iezīmes [accidentia]. Tā to jo gudri ir iekārtojusi dievišķā Providence. /.../ jo ēst cilvēku miesu [carnem] un dzert cilvēku asinis [sanguinem] nav cilvēku paraša... (ST 3.75.4)"

1 Tikālu Akvīnas Toma precīzais, teoloģiskā terminoloģijā dotais izskaidrojums. Ka Lutera kritizēja tā formālo, ārējo ietēru, mēs jau esam apskatījuši. Tāpat esam pieminējuši, ka Lutera

pievienojās Akvīnas Tomam principā, ka Kristus patiešam ir reāli svētajā vakarēdienā. Šī reālprezences apliecināšana saista abus teologus, kā arī ir kopēja katoļu un luterāņu tradīcijām. Un tieši šāda vienotība pašā centrālajā punktā ir no svara.

Piedevām vēl varam vērot, ka Luteram raksturīgā prepozīciju lietošana, aprakstot Kristus eucharistisko klātbūtni, ir jau atrodama pie Akvīnas Toma, kurš, piemēram, raksta:

“Kristus ķermenis [corpus] paliek iekš [in] šī sakramenta ne tikai līdz rītdienai, bet tik ilgi, kamēr vien sakramentu specifiskā ārējā forma [species sacramentale] paliek... (ST 3.76.6 ad 3)”;

“Kristus iestādīja šo sakramentu zem [sub] maizes un vīna specifiskās formas [specie] (ST 3.74.1)”;

“Kad vien šis sakraments tiek celebrēts, Kristus ir klāt neredzami zem [sub] sakramenta specifiskās formas (ST 3.75.1.)”

Arī Luters lieto šādas “vietas” norādījuma prepozīcijas, pie tam bagātīgi un ar plašu vārīenu. Luteriskā tradīcija Luteru ir bieži vien pārpratusi, uzskatot jau šo prepozīciju savirknējumu par Kristus klātbūtnes delīnīciju. Tas nebūs pareizi mazākais divu iemeslu dēļ. Pirmkārt, gaļu gaitā Luters Kristus klātbūtni apliecina vienmēr, bet ne vienādiem teoloģiskiem jēdzieniem; prepozīciju lietošanā šādas nianšes nekļūst redzamas. Otrkārt, kaut gan šeit ir runa par “vietas” prepozīcijām, uzmanīgi tās apskatot, kļūst skaidrs, ka Luters tās iesaista paradoksāli:

“Bet ticība saprot, ka šādas lietas “iekš” [ynn / in] nozīmē tikpat kā “...” [uber / über], “ārā” [ausser], “apakš” [unter], “auri un atkal cauri” [durch und widerher / wieder durch], un “visur” [allenthalben / überall] (WA 26: 341: 17–19; LW 37: 230).

Vēlākā luteriskā teoloģijā pierastai trīs prepozīciju kopojums pašā Lutera rakstos ir atrodams tikai vienā rakstā (kaut atkārtojot divas reizes): “iekš [ym / in] maizes, ar [mit] maizi, zem [unter] maizes” (WA 26: 447: 24 un 26). Atskaņu varam saklausīt *Die Bekenntnisschriften der evangelisch-lutherischen Kirche / The Book of Concord: The Confessions of the Evangelical Lutheran Church, Konkordienformel / Formula of Concord, Solida declaratio* 7.35, kur lasām: “Reizēm mēs lietojam formulas zem [unter / sub, under] maizes, ar [mit / cum, with] maizi, iekš [im / in, in] maizes.”

No visas plašās katoļu tradīcijas, Akvīnas Tomu, protams, ieskaitot, Luters mācās izprast konsubstanciācijas nozīmi. Protams, Akvīnas Toms to nemāca, bet Akvīnas Toms, kā visi pārējie Summu rakstītāji, seko sholastiskajai paražai izskaidrot ne tikai ieskatu, ko atbalsta, bet arī ieskatu, kuriem argumentē pretim. Tādējādi ikvienu

Summa Theologiae (jeb Summa theologica) arī patiesi satur visas teoloģiskās domāšanas kopsumnu. Citiem vārdiem, būtu naivi iedomāties, ka sholastiķus lasot, iemācījās tikai viņu aizstāvētos ieskatus un neateerējās neko no sholastiķu nokritizētajiem ieskatiem. Un tā kā viduslaiku teoloģiskā izglītība plašā mērogā sekoja dialektikas principam, tas ir, ieskatus debatējot, apskatot par un pret argumentus - tad arī nokritizētie un atstumtie ieskati bija praktiski nepieciešami: jo patiesību nevar aizstāvēt, ja neprot "apgāzt" nepatiesību! Formāla iemesla dēļ tad ir nepareizi apgalvot, ka konsubstanciācija kļuva populāra tikai nominālistu (Scots un Okams) sekotāju vidū. Šo pieeju ikviens jau pazina no Akvīnas Toma (sk. 3. 75. 2, ad 1).

Tālāk vēl ir jāpiemin, ka Lutera aizņēmās arī vēl citus ieskatus no Akvīnas Toma domu bagātības. Cik tas notika tieši vai netieši (caur Gabriel Biel arņniecību), viegli pierādāms. Piemēram, Lutera rakstīja:

"Svētā vakarēdiena nozīme jeb rezultāts ir visu svēto kopība [gemeynschafft / Gemeinschaft, fellowship]. No tās svētais vakarēdiens iegūst savu parasto apzīmējumu synaxis jeb communio, tas ir, kopība. Un communicare latīniski, jeb kā mēs vāciski sakām - iet pie sakramenta [zum sacrament / Sakrament gehen] nozīmē saņemt līdzdalību šajā kopībā, kas izriet no tā, ka Kristus ar visiem viņa svētajiem ir viens garīgs ķermenis [geistlicher corper / geistlicher Körper], gluži kā vienas pilsētas tauta ir viena kopība [eyne gemeyn / eine Gemeinde, viena draudze / biedrība] un viens ķermenis [corper / Körper], kur katrs pilsonis ir otra [pilsoņa] loceklis [glydmas / Gliedmasze] un visas pilsētas loceklis. Tā visi svētie ir Kristus un baznīcas locekļi [glid / Glieder], kas ir Dieva garīgā un mūžīgā pilsēta...(WA 2: 743: 7-14; LW 35: 50-51).

Domāju, ka varam tieši piecāties par skaisto formulējumu. bet tā prēcājoties neaizmirsīsim, ka jau savā laikā Akvīnas Toms rakstīja sekojošo:

"Šī sakramenta nozīme ir trejāda. [1] Tas skatās uz pagātni: šajā nozīmē tas svētsvinīgi atcerās mūsu Kunga ciešanas, kas bija Viņa patiesais upuris... [2] Attiecībā uz tagadni tas norāda uz baznīcas vienotību, kurā cilvēki tiek iesaistīti caur šo sakramentu. Kā Jānis no Damaskas (ca. 675-749) māca, [svētais vakarēdiens] "tiek saukts communio, jo caur to mēs esam vienoti ar Kristu, jo piedalāmies Viņa miesā [ejus carne] un dievišķībā [et divinitate], un jo caur to savstarpēji savienoti un apvienoti" (*De Fide Orthodoxa*, 4.13). Trešā nozīme attiecas uz nākotni. Tā iepriekš attēlo to Dieva baudījumu, ko saņemim debesīs. Tādēļ tas tiek nosaukts par ceļa maizi [viaticum], jo tas mūs

uztura ceļā uz debesīm. Aiz šī paša iemesla tas tiek nosaukts euharistija [eucharistia], tas ir, “labā zēlastības dāvana [bona gratia]...” (ST 3.73.4)

Vispārējā Lutera orientācija uz Kristus klātbūtni svētajā vakarēdienā varbūt iespaido veidu, kādā Luters vienkāršo Akvīnas Tomu - mazu vēribu pievēršot pagātnes un nākotnes līmeņiem, bet visu centrālo uzsvāru liekot uz Kristus klātbūtni. [Šeit jāpiezīmē, ka citi protestantu reformatori savu uzsvāru pārkārtoja pēc savas teoloģiskās perspektīves, vai nu lielāku vēribu piegriežot pagātnēi (un tāpēc svētajam vakarēdienam kā atmiņas mielastam), vai arī nākotnei (un tādēļ kā Sv. Gara darbības sfērai). Pie šī temata atgriezīsimies vēlāk.

Pareiz vēlreiz pasvītrosim, ka reliģisku ieskatu nozīmi neizsaka tikai teoloģiskie formulējumi, bet bieži vien pati nostāja, respektīvi, liturģiskas bijības un svētkes intensivitāte. Protams, tā nav viegli mērojama, bet daži vispārinājumi var būt vietā. Te sāksim ar Akvīna Toma apdomīgo norādījumu, ar kādu rūpību un cieņu svēto vakarēdienu celebrējošam priesterim jāizpilda tas tieši negadījumu brīžos. Akvīnas Toms raksta, respektīvi, vispirms citē:

“Pēc baznīcas likuma, kas balstās uz pāvesta Pija I [Pius] dekrēta, “Ja neuzmanības dēļ kāds asins piliens nokrīt uz grīdas dēļiem, tad tas ir jānolaiž ar mēli un dēli jānokasa. Bet ja tas tas notiek uz klona, tad šī zeme ir jāsakasa kopā ar sadedzina un pelni jānovieto altārī, bet priesterim četrdesmit dienas jānožēlo grēki [poeniteat]. Ja viens no biķera nopil uz altāra, tad liturģam jānožēlo grēki trīs dienas; ja uz altāra segas un izsūcas cauri uz otro altāra segu, tad lai viņš grēkus nožēlo četras dienas; ja uz trešo segu, tad lai grēkus nožēlo deviņas dienas; ja uz ceturto segu, tad divdesmit dienas. Altāra segu priesterim jāizmazgā trīs reizes, turot biķeri apakšā un šis ūdens ir jāieliek altārī.”

Tad Akvīnas Toms pats piebilst:

“Šo ūdeni liturģas var arī izdzert, ja vien viņam neapšķebinās dūša. Daži priesteri pat iet tik tālu, ka aplieto altāra segas daļu izgriež, to tad sadedzina un pelnus ieliek vai nu altārī, vai sakrārijā [sacrarium].” (ST 3.83.6 ad 7).

Savā jaunībā par šādām izdarībām Luters izteicās negatīvi un rupji:

“Jūs esat dzirdējuši, ka es sprediķoju pret pāvesta trako [nerrische / nährisch] likumu un pretojos viņa pavēlei [Decretum Gratiani, dist. 23, cap. 25], ka altāra segu, uz kura ir atradies Kristus ķermenis [leychnam / Leichnam] nedrīkst mazgāt neviena sievietē,

pat ja tā būtu šķīsta mūķene, iekams šo segu nav izmazgājis šķīsts priesteris. Tāpat, ja vien kāds aizskāra Kristus ķermeni, priesteris atskrēja un nokasīja [beschnythen / cf. beschneiden] viņa pirkstus u.t.t. Bet, kad kāda jaunava būtu gulējusi ar kailu priesteri, te viņš skatās caur pirkstiem un ļauj tam notikt. Ja viņa paliek stāvoklī un dzemdē bērnu, arī to viņš pieļauj. Bet aizskārt altāra segu un sakramentu viņš neļauj.” (WA 10: 41: 5-14; LW 51: 88).

Vecumdiēnās Lutera acīmredzot domāja citādi. Janvāra beigās 1546. gadā, tūpatisi pirmsnē , Lutera Halles pilsētā sprediķoja un celebrēja arī svēto vakarēdienu. Nogurumā, svētā vakarēdiena biķeri sniedzot lielam dievgaldnieku skaitam, Lutera rokas sāka trīcēt un mazliet no konsekrētā viņa izlīja uz grīdas. Ir saglabājusies liecība, ka “Luters nolika biķeri uz altāra, nokrita ceļos un viņu uzlaizīja, lai izsargātos tam uzkāpt To redzot, visa draudze sāka skaļi šņukstēt un birdināt asaras” [Karl Anton, *Luther und die Musik*, Zwickau: Johannes Hermann, 1928, 59 - 60 lpp.].

Bet šādi detaļās aprakstīti negadījumi ir samērā reti un tāpēc parastai svētā vakarēdiena izpratnei ir nepieciešams iepazīties ar pašu autoru rakstiem un noteikti ne tikai ar nostāstiem. Tas it sevišķi attiecas uz svēto vakarēdienu. Neapšaubāmi, ka katolicisma centrālais svētuma pārdzīvojums - svētais vakarēdiens - reformācijas laikmetā kļuva par domstarpību centru. Zināmā veidā tas ir saprotami, jo šķelšanās jau nevar notikt par sīkumiem. Tādēļ problēmas, ap kurām rodas domstarpība, pat šķelšanās, āda ikvienu laikmeta reliģisko dziļumu vai nožēlojamo seklumu. 16. gs. ir respektējams tā nopietnības dēļ.

Žans Kalvins (1509 - 1564) ar Lutera nekad personīgi nesatūkās un arī nesarakstījās. Vienu vēstuli, kuru Kalvins rakstīja Luteram abu draugs un abu dvēseļu labs pazinējs Filips Melanhtons (1497 - 1560) nenodeva pēc piederības, jo bija pārliecināts, ka tā abu konfesiju atieksmes tikai paasināsies.

Protams, ja mēs pieietu hronoloģiskā kārtībā, tad vispirms būtu jāapskata H. Cvinglijs (1484 - 1531), Šveices reformācijas iesācējs. Bet Cvinglija domgaita bija daudzējādā ziņā Luteram pretešķīga un tādēļ arī pretīga. Bez tam, gadu gaitā, vismaz modernajā Reformātu konfesijā Kalvina loma ir bijusi paliekošāka, jo dziļāka būtībā. Tāpat, kā liekas, Kalvins bija spējis no Akvīnas Toma aizņemties vairāk pozitīvas domas, pat izsekot vienam no Akvīnas Toma galvenajiem noslieces virzieniem. Proti, Akvīnas Toms bija rakstījis:

“Baznīcas sakramenti ir iestādīti, lai kalpotu cilvēka

vajadzībām garīgā dzīvē [in vita spiritali]. Bet garīgā un miesīgā dzīvē ir kongruentas, jo fiziskās realitātes norāda uz garīgām realitātēm. Bet ir skaidrs, ka dzīvē ķermeņa fiziskai uzturēšanai ir vispirms nepieciešama radišana [generatio], kas cilvēkam dāvā dzīvību; tad seko augšana, kas cilvēkam dod iespēju pieaugt. Un cilvēkam ir arī nepieciešama barība, lai viņš paliktu pie dzīvības. Līdzīgi garīgā dzīvē ir nepieciešama *Kristīb*: kas ir garīga piedzimšana, un *Iesvētīšana*, kas ir garīga pieaugšana. Tāpat vajadzīgs ir arī *Svētais Vakarēdiens* [Eucharistia], jo tas dod garīgu atspirdzinājumu [refectio]" (ST 3.73.1).

Ļoti svarīgi ir saprast, ka šī saistība starp miesu un garu, sakramentu un realitāti ir būtiska, atsedzot visa pastāvošā pamatstruktūru. Šādā pieejā sakramenta simbols nav pašu cilvēku sagudrots un realitātei piedēvēta ārēja liturģiskas izdarības svinība forma – bet realitāte, patiesa un paliekoša realitāte. Kalvins skaidro:

“Jo kā kristībā Dievs mūs atdzemdinādams [regenerans] iesaista Viņa baznīcas kopībā [societatem] un adoptējot padara par saviem: tā arī Viņš izpilda aizgādīga ģimenes tēva lomu un turpina mūs apgādāt ar barību, lai mūs uzturētu un saglabātu tai dzīvei, kurai Viņš mūs ir radījis caur savu Vārdu.”

...Kristus ir mūsu dvēseļu vienīgā barība...

...kā maize un vīns uztur fizisko dzīvību [corporalem vitam], tā Kristus baro mūsu dvēseles. (*Institūto*, 1559, 4.17.1)

“Kā jau mēs to teicām iepriekš, no fiziskām lietām [rebus corporales], kas mums ir celtas priekšā sakramentā, mēs caur šo analogiju tiekam vesti uz garīgām lietām [ad spirituales]. Tātad, kad maize tiek dota kā Kristus ķermeņa simbols, mums tūlīt ir jāsaprot līdzība: kā maize baro, uztur un satur mūsu ķermeņa dzīvību, tā Kristus ķermenis [corpus Christi] ir vienīgā barība mūsu dvēseles stiprināšanai un atdzīvināšanai. (*Institūto*, 1559, 4.17.3).

Protams, Kalvīnu kā katru teologu var gan saprast, gan arī pārprast. Bet pat labākajā – aprašanās, gadījumā savā vietā būs vērojumi, cik tālu ved Kalvīna ieskats, un kur tam ir savas neizbēgami cilvēcīgās robežas. Iesāksim ar terminu “simbols” To var izskaidrot kā (1) salīdzinājumu jeb ilustrāciju, vai arī kā (2) ietēriņu pašai objektīvi pasniegtai realitātei. Atļaušos vispirms dot modernu piemēru. (1) Ja es atsūtu krāsainu pastkarti ar Vinnipegā attēlu, tad saņēmējs gūst zināmu ieskatu, kāda šī saltās Kanādas pilsēta izskatās. Ja fotogrāfs ir bijis izveicīgs un iespiedējs spējīgs, tad ieskats var būt ļoti labs. Tomēr, pastkartes saņēmējs paliek Rīgā un sūtītājs - Vinnipegā. Par tiešu saskarsmi un klātbūtni te nevar būt ne runas. (2) Bet ja nu

man no Rīgas atsūtītu lidmašīnas biļeti, tad, protams, Rīga šajā plānajā papīrā paslēpta nebūtu. Papīrs galu galā ir tikai papīrs. Bet ja šī biļete ir kārtīgi nopirkta un legāli iegūta, tad šī biļete ir gaužām iedarbīga: ar to es varu kāpt lidmašīnā un patiešām ierasties Rīgā. Nu klātbūtne nav tikai apliecināta un ilustrēta, bet sasniegta. Cik sekli šādi piemēri lai arī nebūtu, tie tomēr var noderēt sākotnējai atšķirībai starp Cvinglija un Kalvina mācību: Cvinglijam sakramentu simbolika palīdz atcerēties Kristus vietniecisko upuri pie krusta, Kalvinam sakramentu simbols kļūst par apšānās garantiju un līdzekli ar augšāmečuļšos Kristu.

Piedevām ir jāievēro, ka bieži vien Kalvins nelika lietā tikai *iedarbīgo* (un ne tikai *ilustratīvo* kā Cvinglijs) sakramentālo simboliku - tādā veidā atgādinot svēto Augustīnu un agrīno Luteru - bet arī liecināja tradicionālajā reālistu valodā:

“Mē. tagad saprotam šīs mistiskās svētības [mystica haec benedictione] mērķi, proti, mums apliecināt faktu, ka tā Kunga ķermenis bija mūsu labā tā upurēts [imolatum] vienreiz priekš visām reizēm, lai mēs tagad varētu no tā tikt paēdināti, un ēdot sevi izjustu viereizējā upura iedarbību... (Institutio, 1559, 4.17.1)

Un šādi apgalvojumi atkārtoti, citiem vārdiem, tie nav tikai gadījuma rakstura: “Viņā miesa [caro] ir patiesi ēdiens [vere est cibus] un Viņa asinis patiesi dzēriens.” (Institutio, 1559, 4.17.8); “...kas vien saņem [communicarit] Viņa miesu un asinis, tajā pašā laikā bauda līdzdalību dzīvē [vitae participatione].” (4.17.9) Tāpat Kalvins arī liek lietā terminu “substance”: “Pavēlot saņemt, Viņš parāda [significat], ka Viņš ir mūsu [nostrum esse]; pavēlot ēst, ka Viņš ir kļuvis viena substance [substantiam] ar mums.” (4.4.17.3) Un Kalvins apliecinā ka svētajā vakarēdienā notiek “patiesa un substancāla tā Kunga un saņemšana [communicationem]. (4.17.19)

“Bet ja Akvīnas Toms substance jēdzienam pievērsa savu galveno uzmanību, Kalvina svētā vakarēdiena teoloģijā tas atrodas nomalpus - perifērijā un ne centrā. Daudz lielāka uzmanība tagd tiek pievērstu simbola un realitātes kopsakarībai. Bet ko Kalvins šeit apliecina, savā būtībā nav nekas jauns. To varam vērot divos līmeņos.

Pirmkārt, noētiski-filozofiskā plāksnē sakramentu simbolisko būību apliecina jau Akvīnas Toms. Viņš raksta:

“...mēs domājam, ka Kristus tur ir vienīgi simboliski [sicut in signo], kaut gan ir tuisnība, ka katrs sakraments ir savā būtībā simbols [in genere signi]...” (ST 3.75.1)

Protams, ne Akvīnas Toms, ne arī Kalvins nedomāja, ka

sakramenti ir tikai simboli (kā to apgalvoja Cvinglijs). Tomēr abi domātāji uzskatīja par nepieciešmu šo sakramentu simbolisko būtību izprast dziļāk. Šis jautājums sevišķi intriģēja Kalvīnu, un viņš pie tā atgriezās atkārtoti (sk. *Institutio* 4.17.6 un 11), un ar vislielāko uzsvāru apliecinot sekojošo:

“Ādot mums simbolu, mums ir arī parādīts tā objekts [rem ipsam]. Jo, ja mēs neesam ar mieru apvainot Dievu krāpšanā, mēs neuzdrošināsimies apgalvot, ka mums tiek piedāvāts tukšs simbols [symbolum]... Kāpēc tas Kungs mums dāvās sava ķermeņa simbolu, ja ne lai tajā apliecinātu patiesu līdzdalību?... Kad mēs esam saņēmuši Viņa ķermeņa simbolu, pavisam droši paļausimies, ka mums ir arī dots Viņa Ķermenis.” (*Institutio* 4.17.10)

Akvīnas Toms zina, ka sakramenta iedarbīgumu var arī apliecināt vienpusīgi, proti, to pierakstot Svētā Gara aktivitātei. Tā Akvīnas Toms saprot svētā Jāņa no Damaskas apgalojumu, ka “vienīgi caur Svētā Gara spēku [sola virtute Spiritus Sancti] notiek maizes pārvēršana [conversio] Kristus ķermenī.” (ST 3.78.4 obj. 1). Pretstatā, Akvīnas Toms nav ar mieru ierobežot sakramentu iedarbīgumu.

Tādēļ, otrkārt, Akvīnas Toms veiksmīgi savieno noētisko un dinamisko svētā vakarēdiena darbību, paskaidrojot:

“Kad mēs mācam, ka maize ir pārvērsta [converti] Kristus ķermenī vienīgi caur Svētā Gara spēku, mēs neizslēdzam instrumentālo spēku, kas atrodas šajā sakramenta formā: kā piemēram, kad mēs sakām, ka amtnieks viens pats uztaisa nazi, mēs neizslēdzam āmura spēku.” (ST 3.78.4 atbilde 1)

Līdzīga ir Kalvīna pieeja (*Institutio* 4.17.10). Kaut pēc augšāmcelsšanās Kristus ķermenis atrodas lokāli debesīs, Svētais Gars nodibina nepieciešamo darba kontaktu caur sakramentiem. Ticīgs svētā vakarēdiena saņēmējs piedzīvo, ka tagad viņa dvēsele atbilst cerīgajam aicinājumam [sursun corda! - paceliet savas sirdis!] un Svētā Gara spēkā bauda Kristus miesu un asinis. Te ekstāzes struktūra palīdz izskaidrot ticīgā pārdzīvojuma realitāti.

Protams, ar šādiem īsiem vērojumiem nec. “izsmēluši” Lutera ticīgā kaimiņa Kalvīna nostāju. Šeit arī nav īstā vieta apskatīt tālāk Kalvīna pozitīvo ietekmi uz anglikāņu baznīcu, it sevišķi 16. gs. otrā pusē. Bet ir vietā pasvītrot, ka Kalvīna cenšanās attālināties no seklas atmiņu mielasta teoloģijas ir skaidra. Savā privātajā korespondencē Kalvīns par Cvingliju izteicās pavisam skarbi un negatīvi.

Tajā pašā laikā zināms attālums starp luteriešiem un kalvinistiem. Senāk parasti vainoja Kalvīna “kļūdaino teoloģiju.

Gadiem ilgi nodarbojoties ar Kalvīnu, nedomāju, ka "vaina" būs ātri atrodama viņa teoloģijā. Fakts paliek, ka - gan Lutērs, gan Kalvīns - ka abi ļoti labi apzinās, ka Kristus klātbūtnes realitāte pārsniedz cilvēcīgās izskaidrošanas spējas. Abi teologi lieto kopēju terminoloģiju, kaut atšķiras atsevišķu ieskatu akcentēšana. Nav arī šaubu, ka abi seko Bībelei un atrodas kā svētā Augustīna, tā arī svētā Akvīnas Toma iespaidā. Arī domāju, ka būs nevietai izvērtēt kādu no šiem teologiem par "mazticīgāku" Ticības degsmes grādi ir galu galā vienīgi Dieva ziņā, kamēr mēs esam brīdināti Mateja evaņģēlija 7: 1!

Atšķirība, manuprāt, ir meklējama liturģijā. Kaut Lutērs vienkāršoja katoļu meses struktūru un atbrīvojās no košajiem liturģiskajiem tērpiem (kas Skandināvijā tik: paturēti un visā Ziemeļamerikā ir atgriezušies luteriskā baznīcā), tomēr visa luteriskā dievkalpojuma gaita celebrēja klātieni krāsās, skaņās un kustībās. Kalvīna daudz askētiskākā pieeja: "atbrīvoja" dievkalpojuma gaitu no šāda košuma. Tādēļ līdztekus zaudēja kaut ko no Kristus klātbūtnes intensivitātes. Pretstatā, angļikāņi, kas visā visumā turpina nodarboties ar kalvīniskiem jēdzieniem (vismaz savā svētā vakarēdiena teoloģijā), tomēr dzīvi, spilgti un noteikti uzsver Kristus tiešo klātbūtni! Tātad, domāju, ka liturģija spēj ne tikai akcentēt, bet jau sludināt un pat pasludināt ieskatus, kas teoloģijā varbūt nav skaidri izteikti.

Šīs noslēdzošās piezīme: prot: ir virspusīgas un tālāk neapskata svarīgo jēdzījumu par vadlīnijām liturģijā: kad liturģija ir "pareiza", kad tā ir vārgulīgi pīkstīga un ir jau "pārsāvusī pār strīpu"? Būtu brīnīšķi iedomāties, ka mūsu liturģija ir noteikti atradusi zelta vidusecību. Bet lai šādas domas nebūtu tikai iedomas, nepieciešams pārdomas, kas ved dziļumā. Tādēļ inteligenta un zinīga liturģijas izkopšana ir nepieciešama veselīgai svētā vakarēdiena teoloģijas tālākai attīstībai.

Jānis Krēslis

Georgius Mancelius*

Studia Manceliana

Manceļa dzīve un darbi ir maz pētīti. Katra no izpētes skolām ir koncentrējusies uz tiem Manceļa darbības aspektiem, kas atbilst pētnieka interešu lokam. Manceļa pētījumus var iedalīt trīs galvenajos virzienos: baltvācu, latviešu un zviedru īgauņu.

A. Baltvācu skola ir pētījusi Manceli kā augsti izglītotu 17. gs. baltvācu pārstāvi. Tās uzmanības lokā ir viņa ieguldījums Livonijas un Kurzemes Baznīcas dzīvē un akadēmiskajās norisēs. Vairākums baltvācu pētnieku ir koncentrējuši savu uzmanību uz Manceļa administratīvo un klerikālo darbību, atstājot novārtā viņa darbus. Manceļa akadēmiskie darbi, kuri tagad atrodami Zviedrijas un Somijas bibliotēkās, reti ietverti šādu pētījumu literatūras pārskatos. Sakarā ar latviešu valodas nezināšanu, vai arī nevēlēšanos to zināt, šie autori parasti piemin Manceļa latvisko darbu nosaukumus, bet atturas no pašu darbu analizēšanā. Tomēr baltvācu vēsturnieki īpašu vērību ir pievērsuši Manceļa biogrāfiskajiem datiem.

Baltvācu rakstīto biogrāfiju avoti ir zināmi tikai daļēji. Biogrāfisko pētījumu avots varēja būt Johana Adolflija (Adolphi) *Leichenpredigt* pielikums, kuru publicēja neilgi pēc Manceļa nāves. Adolflijs, kurš bija tuvs Manceļa draugs, *Leichenpredigt* personāliju nodaļā sniedz vispilnīgāko Manceļa dzīves aprakstu no tiem, kuri vēlākiem pētniekiem ir bijuši pieejami¹. Ir grūti spriest, kādā mērā ir iespējams paļauties uz Adolflija sniegto informāciju; tikai atsevišķos gadījumos to ir iespējams pārbaudīt. Plaši dati par Manceļa dzīvi ir

* No angļu valodas tulkojis L. Taivāns

saglabājušies tikai sakarā ar viņa Tērbatas dzīves periodu. Biogrāfiskās ziņas par Manceļa darbību Kurzemē un Rīgā ir trūcīgas. Rīgas pilsētas Padomes protokoli, kuri varētu liecināt par Manceļa aktivitātēm, nav saglabājušies. Ārkārtīgie zaudējumi, kurus cietuši Kurzemes arhīvi, neļauj mums uzzināt par Manceļa gaitām šajā novadā. Lielākā daļa Adolflija minēto ziņu par Manceli ir patiesas. Tiesa, dažkārt arhīvu materiāli neapstiprina dažus no viņa apgalvojumiem². Kaut arī Adolflija apraksts ir vissakarīgākais no visiem Mancelim veltītajiem, vēlākie zinātnieki to ir maz izmantojuši³.

Vēl viena no pazīstamām Manceļa biogrāfijām ir atrodama Vites (Witte) *Diarium Biographicum*⁴. Kaut arī ļoti īsa, ja to salīdzina ar Adolflija rakstīto, Vites biogrāfija ir tieši tā, ka visvairāk figurē vēlāka laika darbos par Manceli⁵. Tā, piemēram, Cedlers (Zedler) un Jehers (Jöcher), runājot par Manceli, Viti ierindo augstvērtīgos informācijas avotos. Vispamatīgāk 18. gs. baltvācu radītais biogrāfijas ir rakstījuši Tečs (Tetsch) un Gadebušs (Gadebusch)⁶. Teča darbā Mancelis ir minēts pie agrākā, kurā ir runa par himnoloģiju Kurzemē, kā arī plašākā zemsvīras skaidrojumā par Grobiņas apgabala Baznīcas vēsturi. Tajā ir izteikts pārmēts Mancelim, ka viņš savā *Phrasologia Lettica* n: uzskaitījis Grobiņas apvidus miestīņus, pilsētas un muižas. Teča rakstītā biogrāfija ir interesanta sakarā ar to, ka tajā izmantotie fakti liecina, ka autors ir pazīstams ar Adolflija darbu. Vienpadsmit gadus pēc Teča Gadebušs publicē savu *Livländische Bibliothek*. Gadebuša informācijas avots ir Teča darbs, bet viņš lieto arī Kelča (Kelch) Livonijas vēsturi⁷. Savukārt Gadebuša informāciju papildina Fišers (Fischer) 1781. gadā⁸.

Ievērojamākā 19. gs. sākuma Baltijas biogrāfiskā vārdnīca ir Rekes (Recke) un Napierska (Napiersky) *Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexicon*⁹. Šis darbs, kaut arī tajā ir zināmi trūkumi, ir galvenais Manceļa dzīves un darbu pārskats, ja par kritēriju pieņem to, cik bieži vēlākie pētnieki lieto šo avotu. Rekes un Napierska darbs ir īsa biogrāfija, kas izmanto iepriekšminētos avotus; tiem ir pievienots Cimmermaņa (Zimmermann)¹⁰ latviešu literatūras pārskats - pirmais šāda veida darbs, kas publicēts 1812. gadā, kā arī Zomēlija (Somelius) pētījums par Gustava Akadēmijas (Academia Gustaviana) dibināšanu¹¹. Īpaši interesanta ir klātpieliktā bibliogrāfija, kas ir viens no pilnīgākajiem Manceļa darbu uzskaitījumiem. Tajā ietilpst Vites sastādītais Jelgavas galmā nolasīto sprediķu saraksts, kā arī pirmo reizi ir ietverta Manceļa latīņu poēzija. Rekes un Napierska bibliogrāfija tomēr nav pilnīgs Manceļa literārā darba atspoguļojums.

Visakadēmiskākā no visām biogrāfijām (kaut arī ne bez

urūkumiem) ir atrodama Kalmcijera (Kallmeyer) un Oto (Otto) Kurzemes Baznīcas mācītāju vārdnīcā¹². Tajā ir izmantoti materiāli no Jelgavas *Landes Archiv* kā arī no Tērbatas Universitātes manuskriptu nodaļas. Vienīgais baltvācu tradīcijai atbilstošais 20. gs. darbs ir *Die evangelischen Prediger Livlands* kas ir jaunākais izdevums, taču neietver jaunu informāciju par Manceli¹³.

Baltvācu skola ir būtiska ne tikai Manceļa biogrāfijas jomā. Baltvācu vēsturiskie pētījumi analizē Manceļa lomu Livonijas un Kurzemes reliģiskajā un kultūras dzīvē. Reti Manceļa aktivitātes abās provincēs ir aplūkotas vienotā pētījumā. Tā, viena pētnieku grupa koncentrējas uz Manceļa ieguldījumu Kurzemes reliģiskajā un kultūras dzīvē¹⁴, savukārt citi ierobežo sevi ar Livonijas konteksta aplūkošanu, īpaši uzsverot Manceļa lomu universitātes pārvaldīšanā¹⁵. Unikāls pētījums par Manceli un reģiona kultūrvēsturi ir atrodams Paula Berenta (Baerent) rakstā, kas nācis klajā gadsimta pirmajā desmitgadē¹⁶.

B. Pretstatā baltvācu pētniecības tradīcijai, kuras sasniegumi galvenokārt saistās ar 19. gs. beigām, latviešu pētniecības vēsture lielākoties ir 20. gs. parādība. Latviešu pētniecība ir sadalāma trīs galvenajās kategorijās. Pirmajā kategorijā ietilpst darbi, kuros Manceļa darbība ir daļa no plašāka vēsturiskā aspekta¹⁷. Tie ir darbi, kuri pēta Livonijas un Kurzemes kultūras un Baznīcas vēsturi¹⁸, kā arī pētījumi, kuri turpina baltvācu tradīciju¹⁹.

Otrajā kategorijā ietilpst darbi, kuru uzmanības centrā ir Manceļa darbi latviešu valodā, Manceļa ieguldījums latviešu literārās valodas izkopšanā un veidošanā. Diezgan ievērojams skaits pētījumu ir veltīti viņa valodas un lingvistiskajai analīzei. Senāko pētījumu ir veicis P. Šmits (P. Schmidt), kurš 1895. gadā publicēja īsu pētījumu, kas iepazīstināja ar Manceļa valodas leksiskajiem, morfoloģiskajiem un sintaktiskajiem aspektiem²⁰. Visveiksmīgākā lingvistiskā analīze ir Augstkalnam, Ozolam un Rūķei-Draviņai²¹. Dialektu lietošana Manceļa darbos ir bijusi Bleses uzmanības centrā²². Bērziņš ir pirmais, kas mēģina analizēt Manceļa stilu²³. Vārdnīcas *Lettus* leksikogrāfisku pārskatu ir veikusi Zemzare²⁴. Ortogrāfiskos principus ir analizējusi Lāme pētījumā par pirmo visas Bībeles latvisko tulkotāju un izdevēju Ernestu Gliku²⁵. Blesē ir analizējis Manceļa skaitļa vārdu lietošanu darbā par Langija (Langius) Latviešu - vācu vārdnīcu, kas izdota 1685.g.²⁶, bet Prikņa ir pētījis Manceļa saliekteņus²⁷.

Latviešu pētījumi ir bijuši produktīvi Manceļa bibliogrāfijas papildināšanā²⁸. Ievērojami atklājumi ir saistīti ar agrāk nepazīstamu apsveikumu poēmu atradumiem; tāpat ir atrasti

Manceļa zinātniskie darbi. Latīņu valodā rakstītās apsveikuma poēmas ir interesants komparatīvs materiāls salīdzinājumam ar Manceļa latviskās dzejas mēģinājumiem²⁹. Kaut arī dažas no latviski rakstītajām poēmām jau ietvertas Beizes (Beise) pielikumā Rekes un Napierska *Gelehrten - Lexicon*³⁰, šīs poēmas pēc tam nav tikušas publicētas līdz pat 1927. gadam³¹. Par šiem tematiem ir rakstījuši arī Draviņš, Biezais un Jēgers³². Pie jau zināmajām nu var pieskaitīt piecas jaunas, agrāk nezināmas Manceļa poēmas³³.

Līdz II Pasaules karam latviešu pētnieki Manceļa ieguldījumu latviešu kultūras dzīvē ir vērtējuši pozitīvi. Bērziņš atzinīgi vērtē viņa valodu³⁴, Birkerts sauc Manceli par literārās latviešu valodas pamatlicēju, pirmās tautā pazīstamās un populārās literatūras un vispārīgās izglītības pamatlicēju³⁵. Viņa *Lettische Postill* pēc Birkerta domām, ievada latviešu kultūrvēstures jaunu lappusi - lappusi, ar kuru grāmata ienāk tautā kā galvenais informācijas avots³⁶. Pēc II Pasaules kara latviešu pētniecības tradīcija sadalās divās daļās. Emigrantī turpina to pašu virzienu, bet Padomju Latvijas pētnieki noraida Manceļa pozitīvo izvērtējumu. *Lettische Postill* tiek vērtēts kā politisks dokuments³⁷. Mancelis kā kristietības aizstāvis tiek nosaukts par feodālās sistēmas atbalstītāju, zemniecības un tās kultūras niknu ienaidnieku³⁸.

C. Zviedru un igauņu literārā tradīcija Manceļa darbību Livonijā uzskata par Zviedrijas un Igaunijas vēstures integrālu sastāvdaļu. Zviedru un igauņu darbos galvenā uzmanība ir vērsta uz Manceļa lomu Livonijas Baznīcas administratīvajās reformās. *Academia Gustaviana* ir otra lielākā zviedrijas universitāte pēc Upsālas un tai ir liela loma turienes izglītības vēstures pētījumos. Brēms (Bröms) ietver Manceļa biogrāfiju savā universitātes pirmo gadu vēsturē; ir palikusi manuskripta formā³⁹. Zommels (Sommelius) ir s. ādījis nepilnīgu Manceļa akadēmisko darbu un disputu sarakstu savā ar roku rakstītajā Tērbatas akadēmisko publikāciju katalogā un īsi pārskata Manceļa lomu universitātes vēsturē. Abi darbi ir rakstīti 18. gs. beigās⁴⁰. Vispilnīgākais Manceļa akadēmisko publikāciju saraksts ir Sainio Tērbatas zinātnisko publikāciju un dispuru katalogs⁴¹. Atsauksmes uz Manceli tāpat ir atrodamas universitātes vēstures apskatos, piemēram, J. Bergmaņa darbā, kas datēts ar 1942. gadu⁴² un Sandblada veiktajā universitātes agrīnās zinātniskās darbības aprakstā⁴³. Daudz pamatīgāku pārskatu par Manceļa lomu Zviedrijas baznīcas un izglītības sfērās var atrast Liljedāla (Liljedahl) monumentālajā pētījumā par zviedru pārvaldi Livonijā⁴⁴. Liljedāla darba pamatīgumu nosaka Baltijas un Zviedrijas

arhīvu materiāli, kurus ietver minētais darbs.

No Liljedāla darba ir redzams, kā Mancelis ir savienojis savus pienākumus universitātē ar augsta Baznīcas administratora amatu zviedru Livonijē. Baznīcas dzīve pārdzīvo lielas pārmaiņas zviedru pārvaldes pirmajos gados. Šīs izmaiņas ir ļābi aprakstījuši zviedru vēsturnieki. Šī materiāla bagātība ir kalpojusi par informācijas avotu un pamudinājumu tālākiem detalizētiem pētījumiem⁴⁵.

Igauņu darbu problemātika saistās ar Manceļa aktivitātēm universitātē. Vispamatīgākais darbs par universitātes vēsturi tās agrīnajā periodā ietver pamataziņas par Manceli⁴⁶. A.Teringa *Album Academicum* - liecība par universitātes pirmajiem gadiem ļauj izsekot Manceļa profesora darbībai laika posmā no 1632. līdz 1638. gadam.⁴⁷ [...]

Mancelis ceļā uz Jelgavas galmu

Nemot vērā 17. gs. pirmās puses sarežģīto politisko, sociālo, reliģisko un kultūras dzīvi Baltijā, nav viegli sastādīt Manceļa biogrāfiju un skaidri norādīt viņa ciešanās saites ar Vitenbergi, Rostokas un Jēnas teoloģisko fakultāšu akadēmiskajām tradīcijām. Viņa biogrāfija atspoguļo visas tās grūtības, ar kurām pētniekam nākas sastapties, iedziļinoties 17. gs. sākuma Baltijas norisē. Daži Manceļa dzīves posmi, piemēram, viņa Tērbatas periods ir ļābi dokumentēti, bet citi pazūd laikmeta mijkrēslī.

Kaut arī Mancelis ir dzimis Kurzēmē 1593. gadā, nebūt ne visa viņa ģimene ir iesakņota šajā provincē. Vectēvs no tēva puses ir Rīgas tirgotājs un birģeris, bet viņa vecāmāte no tēva puses ir cēlusies no Pomerānijas. Toties viņa mātes ģimenes saknes ir saistītas ar Kurzemi⁴⁸. Jau agrā bērnībā Mancelis ir kontaktā ar ļājiem un klerikāļiem, kuri aktīvi darbojas provinces latviešu vidū. Vectēvs no mātes puses - Gothards Reimerss ir pirmais latviešu draudzes mācītājs Bauskā un viens no redaktoriem pirmajiem luteriskajiem tekstiem latviešu valodā, kuri iznāk Kurzemes hercoga pārraudzībā 1586 - 1587 gadam⁴⁹. Manceļa tēvs, bijušais Kurzemes hercoga galma kapelāns, Manceļa dzimšanas laikā ir Grenhofas mācītājs⁵⁰.

Manceļa izglītība sākas mājās, bet no 1605. gada viņš ir uzņemts Jelgavas latīņu skolā. Latīņu skolu vada A. Getcels (Getzel) - viens no ievērojamākajiem reliģisko tekstu tulkotājiem latviešu valodā paaudzi pirms Manceļa. Getcels darbus ir grūti datēt, jo ziņas par tiem ir saglabājušās galvenokārt no sekundāriem avotiem, ir grūti noteikt, kāds varētu būt bijis viņa iespaids uz Manceli Jelgavas mācību laikā⁵¹. Skaidrs tomēr ir tas, ka Manceli jau jaunībā audzina

viens no latviešu literārās valodas veidotājiem.

1608. gadā Mancelis ceļo uz Rīgu, lai iestātos Domskolā. Domskolā Mancelis mācās kopā ar Hermani Samsonu vienu no vispārliecinātākajiem literāru sludinātājiem tā laika Ziemeļeiropā. Samsons pēc studijām Rostokā un Vitenbergā, ieguvis savas paaudzes visperspektīvākā teologa un sludinātāja reputāciju, atgriežas Rīgā 1608. gadā, lai kļūtu par Domskolas dekānu⁵². Domskolas mācību plāns atbilst Melanhtona izstrādātajam modelim⁵³. Apgūstamās literatūras saraksts ikvienai no *kūrijām* ir raksturīgs ar savu klasisko un reliģisko tekstu atlasī Melanhtona garā. Studentu ievada tekstos ar vingrinājumu un deklamāciju palīdzību. Ceturtajā gadā students sāk apgūt grieķu valodu un, visbeidzot, viņu ievada dialektikas zināšanās ar Melanhtona mācību grāmatas palīdzību.⁵⁴

Par to, vai Mancelis ir beidzis Domskolu, ziņu nav. 1611. gadā viņš brauc uz Štetīnu, kur iestājas *Pædagogium* skolā⁵⁵ Tur viņa skolotājs ir τροπος παιδειας θεολογικης. Mancelis palies Štetīnā ne vairāk kā gadu. 1612. gadā viņš ceļo uz Rostoku. Adolfs raksta, ka pirmā Manceļa vecāku vēlēšanās ir bijusi sūtīt dēlu uz Frankfurti pie Oderas, bet sakarā ar kontreformāciju viņi izvēlas Štetīnu⁵⁶. Vēlākajās biogrāfijās Adolfa apgalvojumu saprot nepareizi un raksta, ka Mancelis ir iestājies Frankfurtes universitātē⁵⁷ Universitātes matrikulās ziņu par Manceli nav⁵⁸. Līdzīgi nav apstiprinājumu tam, ka Mancelis ir vēlējis vai mēģinājis iestāties Frankfurtes universitātē. Manceļa gaitas uz Štetīnu liekas loģiskas un ne mazāk likumsakarīgi ir viņa universitātes izglītības meklējumi Rostokā⁵⁹ Universitātei ir ciešas saites ar Kurzemi, gan hercogs Vilhelms, gan Fridrihs studē Rostokā⁶⁰. Iespējams, ka Mancelis ir saņēmis no hercogiem materiālu atbalstu studijām Rostokā. Rostokas mācību periods paplašina Manceļa zināšanu apvārsņus. Ja Rīgas domskolas mācību programma ir strikti melanhtoniska, tad Rostokā Mancelis iepazīstas ar aristotelisko tradīciju, kas 16. gs. beigās nomaina Melanhtona modeli⁶¹.

Paveicis pirmās pakāpes studijas, Mancelis atgriežas Kurzemē 1615. gadā, vistīcāmāk, lai nokāptu jautājumu par tālāko studiju apmaksu. Adolfs raksta, ka Mancelis bijis tik pārliecināts par savu atgriešanos Rostokā, ka atstājis tur pat savas grāmatas⁶². Tomēr Mancelim neizdodas turpināt izglītību Rostokā⁶³. Tā vietā viņu Jelgavā ordinē par Valles draudzes mācītāju. Tur viņš paliek līdz 1620. gadam, kad viņš pārceļas uz Sēlpīli⁶⁴. Abas draudzes atrodas Zemgalē Kurzemes austrumu daļā. Gadu desmits, kuru Mancelis pavada tur, viņa ģimenei nav ne mierīgs, ne laimīgs. Kurzemē liesmo

kari un tiem līdzī nāk mēris. Sakarā ar mēri Mancelis zaudē savu ģimeni, izņemot vienu no dēliem, kurš mirst pēc dažiem gadiem Tērbatā.

Kad 1625. gadā tiek pārkāpts nedrošais pamiers, sākas jauns zviedru armijas uzbrukums, kura rezultātā tiek ieņemta Sēlpils. Tomēr Mancelļa tālākās dzīves gaitas ir jau noteiktas pirms Sēlpils ieņemšanas. Nav pareizs apgalvojums, ka Mancelis pārcēlas no Kurzemes uz Livoniju sakarā ar jaunās varas rīkojumu⁶⁵. 1625. gada pavasarī Mancelis saņem Tērbatas pilsētas padomes ielūgumu kļūt par Tērbatas lielākās vācu Jāņa draudzes mācītāju⁶⁶. Mancelis ierodas Tērbatā tikai 1626. gada ziemā⁶⁷. Kad Tērbata aicina Manceli, pilsēta ir poļu rokās. Tas apstākļi, ka Manceli aicina pilsētas padome, ir svarīgs, lai izprastu Mancelļa tālākās darba gaitas. Mancelis gan ņem aktīvu dalību zviedru iestēnotajā Baznīcas politikā, bet tai pašā laikā viņš paliek uzticīgs pilsētai, kas viņu aicinājusi. Viņš nostājas zviedru pusē jautājumā par administratīvās kontroles nodrošināšanu, bet arī aizstāv pilsētas tiesības, kuras karalis Gustavs Ādolfs 1625. gadā no jauna ir apstiprinājis. Lielākoties centrālās zviedru administrācijas un pilsētas intereses sakrīt. Taču ja veidojas konflikts, Mancelis ir pilsētas pusē⁶⁸.

Pildot savus pienākumus Baznīcā, Mancelis kā municipālās mācību iestādes galva atbild par izglītības lietām pilsētā. Viņa pirmais un galvenais pienākums ir atjaunot luterāņu kopienu šajā Baltijas agrākajā jezuītu cietoksnī⁶⁹. Pēc zviedru ieņākšanas Tērbatas pilsēta ir drupās, iedzīvotāji izkauti. Atjaunotnes darbi risinās bez īpašiem starpgadījumiem līdz Altmarkas Traktāta parakstīšanai 1629. gadā un Johana Skītes (Johan Skytte) iecelšanai par Baltijas ģenerālgubernatoru. Skītes iecelšana aizsāk jaunu laikmetu Livonijā un arī Tērbatā. Tērbata, nevis Rīga, kļūst par visas provinces centru.

Skītes politika atstāj iespaidu arī uz Mancelļa dzīves gaitām. 1630. gadā viņu nozīmē par teoloģijas un grieķu valodas docētāju tikko dibinātajā Akadēmiskajā Ģimnāzijā, kas pēc diviem gadiem saņem universitātes tiesības⁷⁰. Universitātē Mancelis strādā teoloģijas katedrā un ieņem dažādus amatus administrācijā, 1636. gadā viņš kļūst par dekānu. Dekāna pienākumus viņš uzņemas tad, kad universitāte ir krīzes stāvoklī. Ir pastāvīgi draudi, ka atsāksies karš, un universitāte pārdzīvo līdzekļu trūkumu. Neskaids, vai universitāte vairs var Tērbatā atrasties. Sakarā ar nenoteikto situāciju daļa universitātes 1635. gadā ir jau pārcēlusies uz Rēveli. Pats Mancelis arī svārstās - pievienoties kolēģiem Rēvelē vai palikt Tērbatā⁷¹.

1635. gada krīze ir pirmais iemesls tam, ka Mancelis,

neskatoties uz savu ieņemamo amatu, varbūt, nemaz netaisās uz visu dzīvi palikt Tērbatā. Krīzes asākajā brīdī Mancelis raksta iesniegumu pilsētas Domei, kurā aizrāda uz tās pienākumiem attiecībā pret pilsētas mācītāju. Mancelis skaidri saka, ka viņš ir gatavs palikt savā amatā un nedoties līdzīgi citiem uz Rēveli, ja pilsēta apgādās viņu ar nepieciešamajiem līdzekļiem, kā arī neierobežos viņa tālākās dzīves un darbības brīvību⁷². 1636. gadā viņš saņem aicinājumu no Kurzemes Baznīcas superintendanta Paula Einhorna atgriezties Sēlpilī, lai pārņemtu turienes prāvesta iecirkni. Ziņas par šo aicinājumu mēs gūstam no paša Manceļa 1637. gada paziņojuma Baltijas Baznīcas padomei un pilsētas Domei, ka viņu otrreiz aicinājuši uz Kurzemi par Jelgavas galma kapelānu⁷³. 1636. gada aicinājuma vēstule nav saglabājusies. Notikumu gaita ir rekonstruējama no vēlākajām vēstulēm.

Sarunas par Manceļa pāreelšanos uz Jelgavas galma ilgā vairākus mēnešus. Kādā kārtībā pati pāreelšanās notikusi, nav skaidrs. Nekur Mancelis neatstāj skaidru ziņu par to, kāpēc viņš pamet Tērbatu savas karjeras zenītā. No Kurzemes Baznīcas superintendanta Paula Einhorna vēstules, kas rakstīta 1637. gada 9. jūlijā, mēs uzzinām, ka pirmais ielūgums uz Jelgavas galma Mancelim aizsūtīts 27. aprīlī. Nesaņēmis atbildi no Manceļa, Einhorns vērsās pie A. Virgīnija (Virginus), kas ir teoloģijas katedras galva. Jūlijā Einhorns sūta vēstuli uz Tērbatu ar kurjeru⁷⁴. Savās vēstulēs Baznīcas Padomei un pilsētas Domei Mancelis piebilst, ka viņš neesot ņēmis Einhorna vēstuli nopietni un tādēļ neesot ne atbildējis, ne informējis savus darba devējus par viņam izteikto priekšlikumu⁷⁵. Tomēr vasaras beigās Manceļa nākotne ir jau noskaidrojusies. 27. augustā viņš informē pilsētas Domi par savu lēmumu atgriezties Kurzemē. Viņš apgalvo, ka darot to saskaņā ar Dieva gribu, gluži kā Jeremija, būdams aicināts ādāt dzimtenē⁷⁶. Līdzīgu vēstuli viņš adresē universitātes dekānam un senātam⁷⁷. Ir noteikts viņa šķiršanās sprediķa datums un lieta ar to liekas pabeigta⁷⁸.

Dzīve tomēr veidojas citādi. Mancelis neaizbrauc no Tērbatas līdz pat nākošā gada sākumam. Iemesli nav zināmi. Aizbraukšanu viņš varēja atlikt gan personisku apstākļu mudināts, gan gaidot, kamēr Salomons Matija (Matthiae) tiek nozīmēts viņa vietā par jaunāko mācītāju, vai arī nogaidot, kamēr iestāsies kamanu ceļš⁷⁹. 10. septembrī nenotiek gaidītais šķiršanās sprediķis. 11. septembrī pilsētas Dome raksta hercogam Fridriham par Manceļa aiziešanu no ieņemamā amata⁸⁰, bet pats Mancelis paraksta savu aiziešanu 26. septembrī⁸¹. Pilsētas Dome saņem no Fridriha apstiprinājumu vēstulē, kas datēta

ar 9. oktobri⁸². S. Matija iecelšana ar Provinciālās Baznīcas reskriptu ir datēta ar 22. novembri⁸³. Tā kā Samsons, kas ir Livonijas Baznīcas galva, politisku iemeslu dēļ atsakās apmeklēt Tērbatu, Manceli lūdz, lai viņš ievada amatā Matiju vēl pirms prombraukšanas⁸⁴. Aizbraukšana kavējas arī dažādu neatliekamu darbu dēļ⁸⁵, bet 11. janvārī viņš beidzot saka savu šķiršanās sprediķi un nākošajā dienā dodas uz Kurzemi⁸⁶. Manceļa vārdnīcās *Lettus* un *Phrasologica Lettica* ir pielikumi sarunvalodas paraugi. Pēdējā no tiem divi laicinieki pārrunā kāda ievērojama Baznīcas darbinieka aizbraukšanu no Tērbatas; latviski runājošo garīdznieku ir sanākusi pavadīt puse pilsētas⁸⁷.

Kaut arī Mancelis nekad nav plašāk skaidrojis, kādēļ viņš pamet Tērbatu, no tā laika vēstulēm ast zināmu skaidrību. Acimredzot Mancelis nesteidzās projām. Jādomā, ka Manceļa braukšana no Sēlpils uz Tērbatu ir varējusi notikt tikai ar noteikumu, ka viņš atgriezīsies Kurzemē, tiklīdz hercogam viņš būs vajadzīgs⁸⁸. Piedāvājumu atgriezties Kurzemē hercogs varēja uzskatīt par šādu nepieciešamību. Mancelis bija hercogienes Elizabetes Magdalēnas favorīts⁸⁹ un viens no visizglītootākajiem teologiem un sprediķotājiem Baltijā. Viņa klātbūtnei vajadzēja piešķirt spožumu arī hercoga galmam. Mancelim piedāvā solidu algu⁹⁰ un, iespējams, ka Mancelis saprot, ka viņam nav īpašas izvēles, kā tikai atgriezties pie sava patrona, kura finansiālais atbalsts, iespējams, ir nodrošinājis Manceļa profesionālās izredzes.

Ja Manceļa darbība Tērbatā ir pietiekoši dokumentēta, tad viņa gaitas Jelgavā ir tūtas mijkriēslī. No šī laika perioda ir saglabājies salīdzinoši maz informācijas; Mancelis arī sūdzas, ka esot pārslogots ar darbiem⁹¹. No viņā vāciskajiem sprediķiem, piemēram, hercoga un hercogienes bērēs, kā citos nozīmīgos galma notikumos, ir saglabājies tikai viens. Apsveikuma poēmu, salīdzinājumā ar Tērbatas periodu, ir palicis maz. Poēmas, kas veltītas Mancelim - šis avots, kas ļauj iepazīties ar viņa tuvākajiem līdzgaitniekiem, ir saglabājušās lielākā skaitā. Šādu poēmu krājums ir publicēts saki ā ar Manceļa ierašanos Jelgavā⁹². Arhīvu materiāli, kuri varētu apgaismot Manceļa gaitas Kurzemē, ārkārtīgi trūcīgi. Daļēji tas ir izskaidrojams ar to, ka mūsu gadsimtā ir gājuši bojā gandrīz visi Kurzemes arhīvi⁹³. Analogiskais Livonijas arhīvu materiāls, kas glabājas Rīgā, Tērbatā un Stokholmā, ir saglabājies gandrīz neskarts. Otrs izskaidrojums ir saistīts ar viņa galma garīdznieka amatu, kas nav saistīts ar Baznīcas ikdienas norisēm un nelīgurē Baznīcas pārsk: Dzīves pēdējos gadus Mancelis slimo un mirst 1654. gada martā

* Lasītājiem piedāvājam daļu no J. Krēsliņa doktora disertācijas *Dominus narrabit in scripturis populorum: A Study of Early Seventeenth-Century Lutheran Teaching on Preaching and the "Lettische Lang-gewünschte Postill" of Georgius Mancelius*, Doctoral Dissertation, Univ. of Stockholm, 1989, pp. 115-131.

¹ J. Adolphi, *Trewer Lerer Beschreibung und Belohnung aus Dan. 12. v. 3. Bey Christlicher Leich-Bestattung Deß Weiland Ehrwürdigen, Großachtbarn und Hochgelahrten Herrn Georgii Mancelii* (Rigi., 1654). A collection of poems dedicated to Mancelius is published in conjunction with his death: *Memori: Manceliana* (Rigi.: 1654). For a brief biography of Adolphi see G. Otto, "Kurländisches Schulcollegen-Lexikon 1567-1805", *Sitzungsberichte der Kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des kurländischen Provinzialmuseums aus dem Jahre 1903. Beilage* (1904): 71., Ibid, C4v-E1r.

² Sk., piem. ibid., D3r.

³ Pēdējais to ir lietojis A. Birkerts. A. Birkerts, "Jura Mancelja dzīve pēc dažiem mazievērotiem m.: āliem, *Ilustrēts Žurnāls* 5 (Maijs 1926): 157, un turpat, *Latviešu intelligence savās cīņās un gaitās* (Rīga, 1927), 73.

⁴ H. Witte, *Diarium Biographicum* (Danzig, 1688), anno 1654 (bez lpp.).

⁵ J.H.Zedler, ed. *Grosse vollständiges Universal-Lexikon Aller Wissenschaften und Künste, Welche bishero durch menschliche Verstand und Witz erfunden und verbessert worden*, vol.19 (Halle und Leipzig, 1739), 870; C.G.Jöcher, ed., *Allgemeines Gelehrten-Lexikon* 3 (Leipzig, 1751), 94-95.

⁶ C.Tetsch, *Curländischer Kirchen-Geschichte Zwotter Theil* (Königsberg und Leipzig), 1767), 268-271; Tetsch, 1767, 3:160; F.Gadebusch, *Livländische Bibliothek* 2 (Riga, 1777), 214-220. Tečs un Gadebušs ir galvenais avots J.Adelunga un H.Rotermunda *Fortsetzung und Ergänzungen zu Christian Gottlieb Jöchers allgemeinem Gelehrten-Lexikon* 4 (Bremen, 1813), 539-540.

⁷ C.Kelch, *Liefländische Historie, Oder Kurtze Beschreibung der Denckwürdigsten Kriegs- und Friedensgeschichte Esth-, Lief-, und Lettlandes* (Reval, 1695), 554-561.

⁸ J.Fischer, *Beiträge und Berichtigungen zu F.K Gadebusch livländischer Bibliothek, in Nordische Miscellaneen* 4 (Riga, 1782): 211-212.

⁹ Par Manceli sk. Recke un Napiersky 3, 1831, 152-156; C.E.Napiersky un T.Beise, *Allgemeines Schriftsteller- und Gelehrten-Lexikon der Provinzen Livland, Ehstland und Kurland von J.F.Recke und C.E.Napiersky, Nachträge und Fortsetzungen* 2 (Mitau, 1861), 32. Sk. arī C.Körper, *Materialien zur Kirchen- und Prediger-Geschichte der Stadt Dorpat* (Dorpat: 1860), 41-42.

¹⁰ U.Zimmerman, *Versuch einer Geschichte der lettischen Literatur* (Mitau, 1812), 23-27.

¹¹ G.Somelius, *Regiae academiae Gustavo-Carolinae sive Dorpato-*

Pernaviensis Historia (Lund, 1790-1796), 22, 69 un 176-184.

12 T.Kallmeyer, *Die evangelischen Kirchen und Prediger Kurlands, bearbeitet, ergänzt... von G.Otto* (Riga, 1910), 525-526. Pirmāis šī darba izdevums iznāca 1890.g.

13 W.Lenz, ed., *Die evangelischen Prediger Livlands bis 1918* (Cologne un Vienna, 1977), 328-329.

14 Sk., piem., A.Seraphim and E.Seraphim, *Aus Kurlands herzoglicher Zeit* (Riga, 1892), 121-123.

15 H.Backmeister, "Nachrichten von den ehemaligen Universitäten zu Dorpat und Pern: *Sammlung russischer Geschichte* 9 (St.Petersburg, 1764): 180; T.Beise, "Beitrag zur Geschichte der ältesten Universität Dorpat," *Mittheilungen aus dem Gebiete der Geschichte Liv-, Ehst- und Kurlands* (tālāk citēts kā *Mittheilungen*) 8 (1857): 150-188, 514-549; A.Buehholz, "Verzeichnis sämtlicher Professoren der ehemaligen Universitäten zu Dorpat und Pernau und der academischen Be: *Mittheilungen* 7 (1854): 159-273; G.von Rauch, *Die Universität Dorpat und das Eindringen der frühen Aufklärung in Livland 1690-1710* (Essen, 1943), 257-258, 347; C.Schirren, "Zur Geschichte der schwedischen Universität in Livland," *Mittheilungen* 7 (1854): 1-68.

16 P.Baerent, "Notizen zur Geschichte und Kulturgeschichte des 17. Jahrhunderts, *Sitzungsberichte der Gesellschaft für Geschichte und Altertumskunde der Ostseeprovinzen Russlands 1907* (1908): 87-98.

17 L.Adamovičs, "Die Letten und die evangelische Kirche, sk. *Die Letten* (Riga, 1930): 240-283; Berķis, 1969; Dunsdorfs, 1962; J.Juškevičs, *Hercoga Jēkabalaukmets Kurzemē* (Riga, 1931); H.Strods, "Latviešu zemnieku 17. gs. dzīves veida un tradīciju apsk: *Arheoloģija un etnogrāfija* 9 (1970): 89-112.

18 A.Birkerts, 1927; A.Jansons, "17. gs. Rīgā iespiestie sakāmvārdi un parunu krājumi, *Latvijas PSR Zinātņu Akadēmij: Vēstis* 6 (1963): 134-137; A.Svelpis, *Evangēliski luterāniskā baznīcas sabiedrisko attiecību sistēmā Latvijā (16. gs. - 19. gs. pirmajā pusē)* (Riga, 1978); idem, "Aristoteļa domas nemaz nav tik absurdas," *Literatūra un Māksla* 2 (1983): 16; V.Villeruša, ed., *Latviešu grāmatu grafika 17. gadsimts* (Riga, 1988).

19 J.Straubergs un T.Zeids, "Daži jauni dokumenti par Juri Manceli," *Veltījums izglītības ministram un profesoram Dr. h.c. Augustam Tentelim, 23.11.1876. - 23.11.1936.* (Riga, 1936): 105-114; K.Draviņš, "Georg Manzels und Paul Einhorn's Briefe über die Rückkehr des erstgenannten von Dorpat nach Kurland (1637)," *Svio-Estonica* 18 (1967): 141-152; idem, "Zwei Beiträge aus der Christina-Zeit," *Svio-Estonica* 20 (1971): 84-90.

20 P.Schmidt, Особенности языка латышского писателя Г Манцеля, *Живая жизнь*: 5 (1895): 162-170. Šī rakst: latviskais tulkojums: P.Schmidts, "Manzeļa nosihme Latveeschu rakstos, *Mahjas Weesa Mehneschraksts* (1896): 818-822.

21 A.Augstkalns, "Veclatviešu rakstu apskats," *Rīgas Latviešu Biedrības Zinātņu Komisijas Rakstu Krājums* 20 (1930): 92-137; A.Ozols, *Veclatviešu*

rakstu valoda (Rīga, 1965), 152-210; V. Rūķe-Draviņa, *Standardization Process in Latvian* (Stockholm, 1977). Manceļa darbi ir plaši izmantoti Zēvera (Sehver) latviešu valodas ģermānismu pētījumā: J. Sehvors, *Sprachlich-kultuhistorische Untersuchungen vornehmlich über den deutschen Einfluss im Lettischen* (Berlin, 1953). L. Bērziņš savā darbā par Manceļa Tērbatas studentu K. Firekeru: L. Bērziņš, "Kristofors Firekers un viņa nozīme latviešu literatūrā," *Filologu biedrības raksti* 8 (1928): 145-224.

²² E. Blese, "Latviešu valodas atīstības posmi, *L: ņi* (Rīga, 1931), 54-60.

²³ L. Bērziņš, "Valoda un izteiksme Manceļa rakstos, *Izglītības Mēnešraksts* 1-2 (1944): 9-12, 29-34.

²⁴ D. Zemzare, *Latviešu vārdnīca* (Rīga, 1961), 11-63.

²⁵ E. Lāme, "Loģikas princips Glikā rakstībā," *Filoloģijas materiāli* (Rīga, 1933), 104-110.

²⁶ E. Blese, *Nīcas un Bē āja Jāņa Langija 1685. gada latviskivāciskā vārdnīca ar īsu latviešu gramatiku* (Rīg: 1936), 522-523:

²⁷ V. Prikļ-Skujīga, "Saliktepi G. Manceļa vārdnīcā *Lettus* un krājūmā *Phraseologia Lettica*," (Diplomdarbs, P. Stučkas Latvijas Valsts Universitāte, 1960). Nav izdevies sameklēt R. Fimberes diplomdarbu "Palīgvārdi un to izlietojums J. Manceļa darbos, (Diplomdarbs, P. Stučkas Latvijas Valsts Universitāte, 1961).

²⁸ B. Jēgers ir sastādījis Manceļa darbu sarakstu: B. Jēgers, "Verzeichnis der lettischen Drucke des 16. und 17. Jahrhunderts," *Zeitschrift für Ostforschung* 9:4 (1960): 556-583. Kopš šīs pirmās bibliogrāfijas iznākšanas ir pagājušas trīs desmitgades un tagad to varētu krietni papildināt. Jēgers tāpat ir pētījis dažādus *Lettische Postill* izdevumus: B. Jēgers, "Par Manceļa Postillas 1. izdevumu," *Latviešu humanitāro zinātņu asociācija. Rakstkrājums* 2 (1963): 125-137; idem, "Vēl par Manceļa Postillas 1. izdevumu," *Latviešu humanitāro zinātņu asociācij: Rakstu krājums* 3 (1980): 154-157.

²⁹ Ievads Manceļa latviskās dzejas metrikā ir atrodams L. Kārklīpa darbā *Tīri toniskais pautnērs latviešu dzejā* (Fischbach, 1948).

³⁰ Napiersky un Beise 2, 1861, 32.

³¹ J. Zēvers, "Jura Manceļa Vademecum un daži līdz šim nepazīstami apsvēkumi," *Izglītības Ministrij: Mēnešraksts* 5-6 (1927): 441-446.

³² K. Draviņš, "Daži nepazīstami Jura Manceļa dzejoļi," *Zviedrijas latviešu filologu biedrības Raksti* 1 (1947): 132-154; H. Biezais, "Einige unbekannte Gedichte von Georg Mancelius," *Commentationes Balticae* 3:8 (1957): 261-267; B. Jēgers, "Vēl pieci nepazīstami Jura Manceļa dzejoļi," *Amerikas latviešu humanitāro zinātņu asociācija: Rakstu krājums* 1 (1957): 198-208.

³³ Mancelis sveic Austrumu valodu profesoru un viņa mācītāja darba pārņēmēju Sv. Jāņa draudzē Salomonu Matiju viņa laulību ar Elizabeti Nihauzenu (Niehausen) dienē 1637. g. 12. jūnijā ar poēmu *Tu quid sit DAGES LENE*. Apšveikuma poēmu Pēterim Turdīnijam (Turdinius) viņš ir ietilpinājis Virģinija teoloģiskajā disputā *De personali duarum in Christo*

naturarum unione (Dorpat, 1632), Matejam Vermeram Virgīnija disputā *De augusto salvatoris nostri testamento, sive acratissima Domini nostri Jesu Christi coena* (Dorpat, 1636), kā arī Georgam Cetrejam (Zethraeus) Miķeļa Savonija (Michael Savonius) *Disputatio 2. de philosophia in genere quae est de arte, eiusque naturae, alogustractatus est peripateticorum de quinque habitatibus intellectus* (Dorpat, 1636), x 6. *Ethicorum desumptus, quem Alstedius sub titulo de Hexilogia persequitur* (Dorpat, 1632). Tāpat viņš novēl poēmu - daļēji veidotu dialoģa formā hercogam Vilhelmam sakarā ar tā nāvi; šī poēma ir ievietota P.Einhorna *Leichenpredigt*. P.Einhorn, *Testamentum Jacobi* (Königsberg, 1646), F4v-G1r. Mancelis tāpat ir parakstījis O.Verelija (Verelius) *Stammbuch*. Sk. dok. June 22, 1637 in Sahl. Professor Olai Verelii Resebok. Archives of the Swedish National Board of Antiquities, Stockholm.

34 L.Bērziņš, "Garīgās rakstniecības uzplaukšana," *Latviešu literatūras vēsture* 2 (Rīga: 1935), 41-61.

35 Birkerts, 1927, 83-93.

36 Ibid, 93-94.

37 J.Upītis, "Georgs Mancelis," *Latviešu literatūras vēsture* 1 (Rīga, 1959), 365.

38 Ozols, 1965, 156; Strods, 1970, 95-96, Upītis, 1959, 365-369.

39 J.Bröms, *Historia Academiae Dorpatensis*, The Celsius Collection, Uppsala University Library (U22). Pirmais izdevums ar nosaukumu *Athenae Dorpatenses instauratae*, ir atrodams *Palmskiöld Collection* Upsalas universitātes bibliotēkā sēj. 320.14.

40 G. Sommelius, *Catalogus disputationum Dorpatiensium ac Pernaviensium* (Lund University Library); Sommelius, 1790-1796. Svarīgs informācija: avots Zviedru skolai attiecībā uz Mancela vietu universitātē, īpaši - tās izveide ir Mancela sievas brāļa F.Meniusa darbs. Sk. F.Menius, *Relation Von Inauguration der Universität zu Dorpat* (Dorpat, 1632). Mancelis palīdz Meniusam bēgt no Tērbatas, kad pēdējo apvaino divsievitā. Sk. G.Fredén, *Friedrich Menius und das Repertoire der englischen Komödianten in Deutschland* (Stockholm, 1939), 49. Meniusa informācija par Manceli ir ietilpināta J.Bazija (Baazius) Zviedrijas Baznīcas vēsturē: J.B. azius, *Inventarium ecclesie Sveo-Gothorum continens integram historiam eccles. Svec... usque ad praesentem annum Christi 1642* (Linköping, 1642), 776-783. Sk. arī A.Moller, *Fata Dorpati. Den in förra tiden namnkunniga Lijländska Staden Dorpts Öde* (Västerås, 1755), 42.

41 M.Sainio, *Dissertationen und Orationen der Universität Dorpat 1632-1656*, vol. 141 of the *Årsböcker i svensk undervisningshistoria* (Stockholm, 1978).

42 J.Bergmann, *Universitetet i Dorpat under svenska tiden* (Uppsala and Stockholm, 1932), 53-54.

43 H.Sandblad, "Om Dorpats universitet under dess äldste skede 1632-1656," *Lychnos* (1975-1976): 211-213.

44 R.Liljedahl, *Svenskförvaltning i Livland 1617-1634* (Uppsala, 1933).

45 F.Wesling, "Bidrag till Livlands kyrkohistoria 1621-1656,"

Kyrkohistorisk

⁴⁶ Piemērs sāda veida pētījumam ir P. Wieselgren, "Georg Stiernhielm och Georg Mancelius på visitationsresa. En akt om det dorpska underkonsistoriet referad Peter Wieselgren, *Svio-Estonica* 12 (1954): 157-162.

⁴⁷ H. Pirimäe, *Tartu ülikooli ajalugu 1: 1632-1798* (Tallin, 1982). Saisināts šī darba variants angļu valodā ir K. Siilivask, ed., *History of Tartu University 1632-1982* (Tallin, 1985).

⁴⁸ A. Tering, *Album Academicum der Universität Dorpat (Tartu) 1632-1710*, vol. 5 of *Publicationes Bibliothecae Universitatis Litterarum Tartuensium* (Tallin, 1984). Būtisks, kaut arī mazāk svarīgs pētījumiem par Manceli ir Universitātes Senāta protokolu krājums: A. Tering, *Tartu Ülikooli (Academia Gustaviana) senāta protokollid 1632-1656*, no. 1 (Tartu, 1978). Teoloģijas fakultātes darbības vispamatīgākais apraksts (kaut gan tas nav iesaistīts viseiropas kontekstā) pieder A. Sildam. Sk. A. Sild, "Über die Einrichtung und die Arbeit der schwedischen theologischen Fakultät in Tartu," *Die theologische Fakultät in Tartu in der schwedischen Zeit. Theologische Zeitschrift. Sonderheft* 3 (1932): 16-40.

⁴⁹ Adolphi, 1654, D1r.

⁵⁰ Kallmeyer-Otto, 1910, 597-598; Recke-Napiersky 3, 1831, 500-501.

⁵¹ Kallmeyer-Otto, 1910, 524.

⁵² Par Getceļi sk. J. Straubergs, "Andrejs Geceļis," *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 1 (1933): 299-306; J. Zēvers, "Par dažiem 17. g.s. latviešu valodas pieminekļiem," *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* (1932): 2: 137-145; 3: 227-234; 4: 325-332; 11-12: 288-289; turpat, "Vēl kāds līdz šim nepazīstams Andreja Geceļa (Getzel) latviešu valodas piemineklis," *Izglītības Ministrijas Mēnešraksts* 5-6 (1934): 423-434. Par Getceļa (Getzel) stāvokli Jelgavā: "Latvijas skolā sk. G. Oto (Oto), *Die öffentlichen Schulen Kurlands zu herzoglicher Zeit 1567-1806. Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht des kurländischen Provinzialmuseums aus dem Jahre 1903* Beilage (1904): 32-33.

⁵³ Par Samsonu sk. J. Phragmenius, *Riga Literata* (Rīga, 1699), C2r-C3v; J. Brever, *Memoriana Samsonii* (Lübeck, 1644); Recke and Napiersky 4, 1832, 22-31; Napiersky and Beise 2, 1861, 161-163; C. A. Berkholz, *M. Hermann Samson, Rigascher Oberpastor, Superintendenten von Livland* (Rīga, 1856); Isberg, 1968, 19-159.

⁵⁴ Informāciju par Katedrāles skolas mācību programmu sk. Johana Rivijsa mācību programmas reformu (1594) darbā *Orationes tres e quibus duae honoratissima dignitate, tum sapientia et virtute ornatissimorum d. d. scholarum, Nicolai Ekki proconsulis: et Davidis Hilchen syndici. Tertia Iohanis Rivii, cum solemnī et publico ritu produceretur, ad demandatam sibi amplissimo senatus inspectionem scholasticam incundam* (Rīga: 1594), I2r-D13r. Sk. arī "Einiges aus der älteren Geschichte dre öffentlichen Bildungs-Anstalten Rigas," *Mitteilungen* 5 (1850), 275-308, it īpaši 280-293.

⁵⁵ *Orationes Tres*, 1594, Cc3r.

56 Štetīnes izvēle nav īsti skaidra, bet šeit ir jāatceras, ka Mancelim ir radi Pomerānijā, un ka Kurzemes hercogiene Elizabete-Magdalēna ir no Štetīnes.

57 Adolphi rakst: "Im 1601 (sic!) habet seine liebe Eltern Ihn gen Franckfurt an der Oder, seine studia daselbst fortzusetzen, abgefertiget. Weil aber damahls gleich die Enderung der Religion sich angesponnen, hat Er ihme dienlicher zu sein befunden daselbst nicht zu verharren, sondern nach Stein ins Fürstl. Paedagogium sich zu begeben..." Adolphi, 1654, D1v.

58 Sk. piem. Serphim un Seraphim, 1892, 121; Kallmeyer, 1912, 525; Lenz, *Die evangelischen Prediger*, 1977, 328.

59 E.Friedlander, ed., *Aeltere Universitäts-Matrikeln Universität Frankfurt a. Oder* 1 (Leipzig, 1887).

60 Manceli šeit ieskaita 1612. g. 12. decembrī. A.Hofmeister, *Matrikel der Universität Rostock* 3 (Rostock, 1895), 6.

61 O.Krabbe, *Die Universität Rostock im fünfzehnten und sechzehnten Jahrhundert* (Rostock und Schwerin, 1854), 746. Hercogs Vilhelms uz īsu laiku ir pat Universitātes dekāns. Manceļa tēvs Kaspars studē Rostokā. Par Baltijas studentiem Rostokā 17.gs. pirmajā pusē sk. G.Oto (Otto) "Die Balten auf der Universität Rostock," *Sitzungsberichte der kurländischen Gesellschaft für Literatur und Kunst und Jahresbericht de. kurländischen Provinzialmuseums aus dem Jahre 1896* (1897): 96-107.

62 Rostokas intelektuālā tradīcija vēl nav pilnībā aprakstīta: Labākie pieejamie avoti ir J.B.Krey, 1814; idem, 1814-1817; A.Tholuck, 1854, 1:100-121; O.Krabbe, *Aus dem kirchlichen und wissenschaftlichen Leben Rostocks* (Berlin, 1863); A.Petersen, 1921, 188-189; G.Heiz, ed., *Geschichte der Universität Rostock 1414-1969. Festschrift zur Fünfhundertfünfzig-Jahr-Feier der Universität* (Berlin, 1969).

63 Adolphi, 1654, D1r.

64 Tiešie iemesli nav zināmi. Jāpieņem, ka Mancelis saņēma finansiālu atbalstu studijā ārzemēs no hercoga. Viņa nozīmējums varētu nozīmēt studiju aizdevuma : aksāšanu. Mums ir zināms, ka tieši šāda iemesla dēļ Samsonam ir nē atgriezies Rīgā: Recke-Napiersky 4 (1832), 23.

65 Hercogienei Elizabetei-Magdalēnai šeit pieder liela lēņu muiža: Seraphim&Seraphim, 1892, 65.

66 Manceļa pirmā laulība ir ar Margaritu Buxshvedenu (Buxhöveden) no Smiltene. Sakarā ar pēdēja dzīva palikušā dēla nāvi Tērbī ir publicēts krājums ar līdzjūtības rakstiem. Šis krājums satur Raika (Raicus), F.Menija (Menius), A.Virģīnija (Virginus), A.Besika (Besiecke), S.Knikenbergā (Knickenbergius), J.Prētōrija (Praetorius) un divu K.Firekera - viena vācu, otra latīņu - publikācijas. *Programma quo magnificus regii collegii Dorpat: rector clarissimus dn. professores, & omnes hujus collegii cives ad funus, quod reverendus, clarissimus & doctissimus dn. Georgius Mancelius theol. professor ordia. ad d. Iohann pastor primarius, districtusque Dorpat praepositus, ingenuo ac probae indolis adolescentuo Casparo b.m. filio suo ut primogenito, ex primo conjugio ultimò denato p: at, in templo Iohanneo 8. id. november. anni decurrentis 1631 humaniter invitat* (Rīga,

- 1632). J. Straubergs domā, ka Firekers ir dzīvojis pie Manceļa, kad bijis Tērbatā. Sk. "Mancelis un Firekers", rokraksts, Fonds 59.8.15., Reio grāmatu un rokrakstu nod. Latvijas Nacionālajā bibliotēkā.
- 67 Sk., piem. Švābe, 1954, 6. Sk. arī A. Viksn., *Tērbatas Universitāte* (Rīga, 1986), 13.
- 68 F. Gadebusch, *Livländische Jahrbücher* 2 (Rīg., 1781), 597.
- 69 1625. g. pavasarī ielūgumu un uzaicinājumu apspriež Pilsētas Rāte. Sk. Tērbatas Maģistrāta protokols no 9. un 16. aprīļa, 995.1.252., Igaunijas centrālais Valsts arhīvs (saisināti RAKA). Mancelis ierodas tikai nākošā gada februārī: *Zeugnis für den scheidenden Pastor Georgius Mancelius*, Tērbatas Maģistrāts, 11. janvāris, 1638, 995.2.5690., RAKA. Tērbatas pilsētas domes vēstuli Hercogam Frīdrih: ar lūgumu atļaut aicināt Manceli sk. Straubergs un Zeids, 1936, 105-114.
- 70 Isberg, 1968, 79-83.
- 71 Labākais pārskats par jeziutu darbību Tērbatā sk. V. Helk, *Die Jesuiten in Dorpat 1583-1625*, vol. 44 of *Odense University Studies in History and Social Sciences* (Odense, 1977).
- 72 Liljedahl, 1933, 396-401.
- 73 Miera līgums garantēja mieru tikai sešu gadu posmam. Mancelis vaicā Pilsētas Domei, vai viņam ir jādodas kopā ar pārējiem fakultātes locekļiem uz Rēveli. Sk. Mancelis Pilsētas Domei, 1635. g. 27. jūnijā, 995.2.2100, RAKA.
- 74 Manceļa *Pro Memoria* Pilsētas Domei, paragrāfs 3, 1635. g. 27. jūnijā, 995.2.2101, RAKA.
- 75 Mancelis Pilsētas Domei, 1637. g. 19. jūlijā, 995.2.2104, RAKA. Vēstule, k: adresēta provinces Baznīcas Konsistorijai un rakstīta 1637. g. 20. jūlijā: ir atrodama: Livonica 11.402 RA un tā atkārtoti izdota darbā: Draviņš, 1969, 148-150.
- 76 Einborna vēstule Mancelim, 1637. g. 9. jūlijā, 995.2.2100, RAKA. Vēstules kopija ir atrodama: Livonica 11.402, RA. To ir publicējis Draviņš, 1969, 150-152. Rīgā vēstuli ir publicējis Straubergs un Zeids, 1936. g., 108-111. lpp.
- 77 Atbilde no pilsētas Domes pienāk 1637. g. 21. jūlijā: Pilsētas Domes vēstule Mancelim 1637. g. 21. jūlijā, 995.2.253, RAKA.
- 78 Manceļa vēstule Pilsētas Domei 27. augustā, 995.2.2100, RAKA.
- 79 Manceļa vēstule Universitātes dekānam un Senātam, 1637. g. 5. septembrī., The Nordin Collection 66.11, Uppsala University. Es pateicos B. Jegeram par šo vēstuli.
- 80 Pilsētas Domes Protokoli, 1637. g. 6. septembrī, 995.1.253, RAKA.
- 81 Manceļa vēstule Pilsētas Domei 1637. g. 26. oktobrī, 995.1.2111, RAKA.
- 82 Pilsētas Domes Protokoli, 1637. g. 11. septembrī, 995.1.253, RAKA.
- 83 Pilsētas Domes sarakste ar Provincē Baznīcas Konsistoriju, 1637. g. 26. septembrī, 995.1.20, RAKA.
- 84 Hercoga Frīdriha vēstule Pilsētas Domei, 1637. g. 9. oktobrī,

995.2.2254, RAKA.

85 Matija (Matthiae) vokā

995.2.5685,

RAKA.

86 Samsona vēstule Pilsētas Rātei 1637. g. 14. decembrī, 995.2.1842,

RAKA.

87 Manceļa vēstule Pilsētas Rātei 1637. g. 27. decembrī, 995.2.4702,

RAKA.

88 Pilsētas Domes Protokoli no 1638. g. 11.-12. janvārim, 995.1.253,

RAKA un Provincē Baznīcas Konsistorijas Protokoli no 1638. g. 9.-12. janvārim, 233.1.831. Latvijas PSR Centrālais Valsts Arhīvs (tālāk: LCVVA).

89 Mancelius, *Zehen Gespräche*, 1638, 53-55. Sk. arī pateicības poēmu krājumu, kas publicēts sakarā ar viņa aizbraukšanu: *Vota Quibus Insperatum Abitum... Viri Dn: Georgij Mancelii... 12. die Januarij, Anno 1638 Dorpato discedentis* (Dorpat, 1638).

90 Sommeliuss, 1790-1796, 177-178.

91 Seraphim & Seraphim, 1892, 121.

92 Papildus ziņas par algu ir minētas tikai Einhorna vēstules Stokholmas kopijā: Einhorna vēstule Mancelim 1637. g. 9. jūlijā, *Livonica II*, RA. Sk. Straubergs un Zeids, 1936, 105-106 un Draviņš, 1969, 150-152.

93 Mancelius, "Prefatio", 1654, (b)1v.

94 *Gratulationes & Vota Pro felici in Curlandiam adventu Viri... Dn. Georgij Mancelii* (Rīga, 1638). Sk. arī pateicības poēmas *Lettische Postill* sākumā: Mancelius, 1654, (b)3r-(c)2v. Daži *Stambbücher* satur Manceļa sarakstītus veltījumus. Sk. Johann Kniper: A. Schiefner, "Über einige für die Ostseeprovinzen interessante Stambbücher," (1852): 872-878.

95 Materiāli, kas glabājas Jelgavas Provincē Muzejā un Kurzemes Zemes Arhīvā šī gadsimta laikā ir cietuši ievērojamus zaudējumus. Pēdējais, atgriežoties no Vācijas Demokrātiskās Republikas, tomēr neizveidojis atsevišķu vienību Rīgas LCVVA.

Mancelis un viņa sprediķi. Atcerei un ierosmei.

Iemesli, kāpēc varam pievērsties Mancelim un viņa sprediķiem ir vairāki. Vispirms - ja pavērusās iespējas pilnīgot fragmentāro pieredzi par Latvijas kultūras vēsturi, tad būtiski ir apjaust kopsakaru starp vēstures faktu un tām g: a dzīves norisēm, kas no tālākas vai tuvāka pagātnes ienāk tagadnē un kopā ar cilvēku ir ceļā uz nākamām dienām. Otrkārt, 1993. gadā pagāja 400 gadu kopš dzimis Mancelis. Vēstures fakts, kas mūs piesaista tālai pagātnei un rosina nozīmīgo notikumu izvērtēt šodienas acīm. Kultūras cilvēki atraduši iespēju pilnīgot priekšstatus par Manceli, viņa vietu kultūras vēsturē, plašo darbību, protams, dažkārt bez nepieciešamā kopsakara, kāds pastāv starp kultūras dzīves notikumu un tā atspulgu cilvēka, arī tautas g: a dzīvē. Treškārt, ja pieminam Manceli, tad nevar paiet garām viņa Sprediķu grāmatai. Sprediķu grāmata ir viens no literārās valodas avotiem. Tai ir īpaša nozīme Glikā Bībeles tulkojuma tapšanā.

Īsā un lakoniskā veidā ar šo trejādo Manceļa nozīmību mūsu kultūras vēsturē izteikušie cilvēki. Ievērojami kultūras cilvēki. A. Birkerts uzskatīja, ka ar Manceli sākas jauna lappuse latviešu gara dzīvē. A. Augstkalns latviešu valodas īsto sākumu saista ar Manceļa tekstiem. J. Peters nosaucis Manceļa sprediķus par latviešu prozas sākotni.

Manceļa nopelns ir tas, ka viņš baznīcas sprediķi tuvina latvieša dzīves izjūtai. Pateicoties Mancelim, sprediķis kļūst par latviešu g: a dzīves daļu. Tā svētdienās, sēdēdami ap g: ajiem saimes galdiem vai baznīcas benčos, mūsu senči papildināja savu pieredzi par pasauli, g: a ja to no vēl nebijušas puses. Protams, latvietis tika aicināts ne vien paplašināt savus priekšstatus, viņš tika radināts pie jaunas gara dzīves izjūtas.

Kas ir sprediķis? Ticīgam cilvēkam atbilde ir pašsaprotama, jo sprediķis ir tā dievkalpojuma daļa, kuru viņš gaida, kad viņš gūst īpašu emocionālu pārdzīvojumu, jo tad mācītājs, aizskardams kādu vispārcilvēcisku ētisku motīvu un saistīdams to ar notikumiem tautas, novada vai draudzes dzīvē, uzrunā arī katru konkrētu cilvēku.

Neatkarīgi no attieksmes pret ticību, cilvēks zina arī citu tautas valodā izplatītu vārda *sprediķis* nozīmi. Sprediķis tā ir pamācība, sprediķot, tas nozīmē - dot apnicīgas pamācības, sprediķotājs

- tas ir tūds cilvēks, kas gatavs pamēt

Te redzam, ka valodā, šoreiz vienā vārdā, atspoguļojas pasaule, kura ir ap mums. Vārda leksiskās nozīmes rāda, ne vien to, ka pats vārds ir dzīvīgs, noderīgs un nepieciešams, bet arī to, cik plašs ir parādību loks, kuru šis daudznozīmīgais vārds apzīmē.

Kā dievkalpojuma daļa sprediķis var lepoties ar senu izecsmi, senām un stingri nostiprinātām saturs un formas tradīcijām. Izcelsmē un attīstībā sprediķis balstīts Eiropā: un Āzijas lielāko garīgo kustību tradīcijās jau ilgi pirms kristīgās ticības izveidošanās. Konfūcija mācības sludinātāji, pravieši Izraēlā, jonieši un pitagorieši Grieķijā izkopa oratoriskus sacerējumus, kas bija didaktisku un ētisku prasību postulāti vai traktāti, kurus dzirdot, klausītājiem bija jāgūst emocionāls pārdzīvojums. Te tad varam akcentēt šo vispārīgo kopīgo, dažādām kultūrām piemītošo tipoloģisko līdzību. Visur, kur teorētiski sāk apcerēte cilvēka dzīvi, sāk veidoties filozofiskas kustības, sāk rasties šāda tipa apcerējumi. Spoži izslīpēti formā un saturā. Rietumu kultūrā, t.i., Eiropas areālā izveidotajiem sprediķiem sākotne saistāma ar Cicerona un Sv. Augustīna vārdu. Tiek uzskatīts, ka Sv. Augustīna grāmatā "Par kristīgu mācību" ir formulēti kristīgā sprediķa principi. Augsts statuss sprediķim ir viduslaikos, tas tiek uzlūkots par formas etalonu citu žanru tekstiem. Asīzes Franciska sacerējumos par vienu no galvenajiem motīviem kļūst intīma pašizpēte un iedziļināšanās sevī. Reformācijas laikā sprediķa loma un nozīme pieaug īpaši, Mārtiņš Luters sprediķi uzlūko par pašu galveno tekstu, tas ir augstāks par pārējo literatūru.

Un tā, kad latvieša dzīvē ienāk kristīgā ticība, viņam nākas sastapties ar augstas kvalitātes tekstu gan pēc formas, gan pēc saturs. Ar sacerējumu, kas ir senas izecsmes, bagāts tradīcijām, spilgts oratoriska tipa teksts. Latvijā sprediķis saistāms ar Mancelļa vārdu, viņa teoloģisko darbību. Pie sprediķu tekstiem līdz to apkopojumam grāmatā Mancelis strādā garus gadus un mūža nogalē izmanto savu teologa, literāta, valodnieka pieredzi.

Sprediķa valoda ir neparasti tēlaina. Viens no veidiem, kā tiek panākts Bībeles valodas īpašais statuss, līdz ar to arī sprediķa īpašais spēks, ir salīdzinājums, līdzība, metaforas izmantojums. Vēl var runāt par īpašu teksta dramaturģiju. To visu kopā saista izteiksmīgs priekšnesums svētrunas laikā. Piemēram: "Kad kāda saimniecība savu dārzu grib kopt, un pareizi apsēt, tad viņa tos sēklus labi glabā. Viņa tos sargā, iesien lakatiņā, muskulītī, kad laiks sēt, viņa to meklē priekšā. Īsten tā bij' mums darīt ar Dieva vārdu. Mums nebūs tūdu krāšņu sēklu nicināt, bet allaž tos gaudiņus krāt un kopt, mūsas sirds

muskuliņi ietīstīt un sargāt kā kādu Ielu dārgu preci. Viens Dieva vārdiņš var tavu noskumušu sirdi tā iepiecināt, ka tu pēc saki, nu man kā liels akmeņis nokrita no sirds, nu tapa mana sirds viegla, nu tā it atausa. ..Nebistaities mani mīļi draugi, jums ir tāds pestītājs, kas negrib jūs ellē grūst, kas jums jūsu grēkus grib piedot, kas negrib ar jums dusmot, rieties, bārtie. bet jūs mīļīgi uzlūkot un uzsmieties.”

Sprediķis - tā ir prasme izteikties. Senatnē retorika - mācība, kuru apgūstot, šī prasme tika izkopta bija obligāta humanitārajās disciplīnās. Teologi īpašu uzmanību pievērsa tam, kā sprediķa tekstu izteiksmīgi celt ļaudīm priekšā, kā obligāto Bībeles izvēlēto fragmentu savienot ar didaktiski izziņojošu un ētisko mācību tā, lai emocionāli iedarbotos uz klausītāju. Mancelis lielu uzmanību pievērsa tam, lai sprediķa valodu tuvinātu ļaužu runātajai valodai, lai sprediķi ielvertie vārdi, salīdzinājumi, apzīmējumi, būtu tie paši, ko cilvēks lieto savā runā, savukārt teksta forma, stilistika, sintaktiskās formulas liecinātu par to, ka šis teksts nav ikdienas valoda, jo tas vēsti par neikdienišķiem notikumiem. Piemēram: “Jēzus, kurš mūs sataisījis ir uz to jaunu ceļu debesīs, ir par mums nomaksājis un gana darījis, mūsu dēļ tiem pagāniem nodots, apmēdīts, nievāts, šausts, apspludīts un nokauts tapis. Ne ar zobini tapa viņam galva nocirsta kā tam svētam Jāņam, bet pie krusta kokku tapa viņš kā visniknākais blēd's pakārts un nokauts. Viņa galva tapa sasista un sadlauzīta un ar ērkšķu kroni sabakstīta, ka asins ar lielu pilēš: nopilēja, vaigs tapa ar dūrēm izplīkēts, šņurgalas un splaudakas tapa viņam v: oā iesplaudītas.

Nozīmīgi tas, ka didaktiskais izziņojošo tika savīts izsmalcinātā, bet viegli uztveramā formā un veidā. Garus gadu desmitus skolās kalts un atkārtots, ka veco tekstu autori, vācu mācītāji, centās padarīt latvieti par pazemīgu Dieva kalpu. Mēs varētu uzšķirt Mancelja Sprediķu grāmatā nodaļu, kuras tekstā lietota vārdkopa *zema sirds*, neiedziļinoties teksta saturā, visvienkāršāk nospriest, ka cilvēks tiek aicināts dzīvot pazemībā. Lasot vērigāk, varēsīm nospriest, ka Mancelis aicina cilvēku ielūkoties sevī, novērtēt sevi attieksmēs ar citiem cilvēkiem, jautāt sev vai tu esi pasaulī un citus cilvēkus izprotošs?

Jāatzīst, ka didaktikai tika ierādīta liela vieta. Ar to tika dota ievirze, kā vērtēt sevi, citus. Baznīcā dzirdētajam vārdam, un senatnē jo izteiktāk, bijis liels ietekmes spēks. Lūk kā Mancelis gan uzteic, gan norāj, gan arī izskaidro cilvēku: “Daža atraitne, pirms tās vīrs aprakts, jau domā un skatās uz citu. Bet tādām Dievs arīdzan atmaksā tādu kārtību, ka tās tādu atkal dabū, kas to esošu šiliņģīti izplītē, zirgu izmaina, govī, katlu, saktu, sakšu iztērē. Citi atraitne dodās uz

plīvēšanu, domādama, ka viņai vīrs neir, kas viņai ko liegs, un apdzert
tā vīra nopelnu. Tāda paliek pēc par ubagu un izklīst. Tāpēc mācaities,
jūs meitas, godīgi turēties un kaunīgi, kad jums dievs lieis vīrop 'pie
vīra' iet, tad dzīvojieta mīlīgi ar savu draugu, liek jums Dievs atraitnēs
tapt, dodieties ar mieru, kalpojiet Dievam, eita baznīcā, neskraidaita
pa visiem ciemiem, paliecieta sētā un strādājieta savu darbu un teiciet
Dievu, tas jums palīdzēs, tas jums palīdzēs un būs jūsu tēv., kas jums
pasargās no visu ļaun' ”

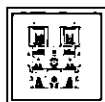
Un vēl daži vārdi par Manceli un Gliku. Rakstā par Gliku
Bībeles valodu minēts darbības vārds *šaubīt* un uzsvēta šī vārda
senākās nozīmes kustināt, šūpot, noturība Bībeles tulkojumos kopš
Glika laikiem. Vēsturiskas precizitātes labad rakstītais jāpapildina,
ka rakstu valodā tas sastopams jau krievni agrāk, as atrodams Manceļa
Spreidīku grāmatā: Gribbejieta jūs kādu niedru redzēt / katru "kuru"
vējš šurp un turp šaubā? (Manc. Spreid. gr. 1, 26. lpp.)

Tas būtu papildinājums par viena konkrēta vārda vēsturi
rakstu valodā, bet tādu gadījumu, kad Glika Bībeles teksts šķiet kā
rakstīt norakstīts no Manceļa Spreidīku grāmatas ir daudz. Aizsāktā
salīdzinājuma mērķis nav mazināt Glika nozīmi pirmā latviešu Bībeles
tulkojuma tapšanā, bet gan gluži cits - sam kopsakarību liecinieki,
kādas pastāvējušas seno tekstu un to autoru starpā. Konkrēti par
latviešu Bībeles tulkojumu un attieksmēm starp Glika un Manceļa
tekstu, jāakcentē jau līdz Glika laikmetam iedibinātās rakstu valodas
tradīcijas spēks, Manceļa autoritāte. Savukārt Glika: aditais teksts
nav uzlūkojams par aklu sekojumu Manceļa paraugiem, resp., Bībeles
tulkojuma fragmentiem, kuri iesaistīti spreidīku tekstos. Glika teksts
jāvērtē saistībā ar 17. gadsimta rakstu valodas tradīciju. Atecerēsimies
K.Karuļa vērojumu par J.Reitera attieksmi pret iedibināto rakstu
valodas tradīciju, ka vismaz dažas rakstu valodas tradīcijas 17.
gadsimtā bija kļuvušas jau tik stabilas, ka tās nespēja ignorēt arī
autors, kas rakstos gribēja atspoguļot dzīvo tautas valodu.

Mancelis un viņa devums latviešu rakstu, resp., Bībeles
valodas tapšanā vedina domāt ne tikai par norisēm un to savstarpējo
saistību Latvijas kultūras vēsturē. Bieži vien lielas vēsturiskas
personības dzīves stāsts, darba mūžs un centieni kļūst reljefāki, ja
konkrētais kopsakarības ietveram plašākā pārdomu lokā. V.Humbolts
uzskatīja, ka atsevišķs cilvēks ir vājš, ar savu nelielo spēku viņš arī
daudz ko nespēj, ka cilvēkam nepieciešams stāšanās, uz kura
viņš var nostāties, tās, kurā viņš var iemānot, rinda, kurai viņš var
pievienoties. V.Humbolts īpaši uzsvēra, ka visu to viņš nekļūdīgi
iegūst, ja vairāk uzņēmis sevī no savas tautas, savas dzimtas - sava

laikmeta gara. Te tad varētu pārdomas par Manceļa Sprediķu grāmatu un vēsturiskajām kopsakarībām beigt. Nobeigumā vēlreiz atgriezīsimies pie sprediķu valodas.

Īsais ieskats Manceļa sprediķu grāmatas valodā rāda, ka tā ir gan senatnīga, bet gleznaina, neveikla, bet tajā pašā laikā trāpīga. Redzam, ka vārdi nevar zust, zūd spēja atrast isto vārdu, piemirstas prasme izteikties. Īsti vietā, gan atcerei, gan ierosmei, šķiet prof. E. Bleses ieskats par Manceļa sprediķi: “Un tas viss apdvests ar dziļu humānismu un labvēlību pret latviešu tautu. Tādēļ vēl tagad Manceļa sprediķi lasāmi ar lielu interesi, un viņa senatnīgā valoda ne tikai netraucē šo tekstu saprašanai, bet vēl izeļ, apmēram tāpat kā veclaicīgs ielogojums jo spilgtāk izeļ kādu seno laiku gleznu.”

Glika Bībeles valoda — senatnīgā vai mūsdienīgā?

Trīs gadsimti mūs šķir no Glika Bībeles valodas. Ko šodien sola saskarsme ar šo tekstu? Kāds ir mūsu saskarsmes veids ar šo seno grāmatu? Glika Bībele ir vismaz trejādi skatāma: 1)kā sens rakstu valodas piemineklis; 2)kā viens no nozīmīgākajiem 17. gadsimta kultūrtekstiem; 3)kā pirmais pilnais Bībeles tulkojums latviešu valodā.

Ja aplūkojam Glika Bībeli kā senu rakstu valodas pieminekli, kas radīts konkrētos apstākļos, atbilstoši noteiktai valodas attīstības pakāpei un tulkotāju valodas kompetencei, tad uzmanība veltīta galvenokārt tām valodas parādībām, kuras, akstu valodai veidojoties, vai nu saglabājas un nostiprinās literārajā valodā, vai arī pakāpeniski izzūd, vai arī to lietojums mūsdienu literārajā valodā pakļauts maiņām, saistīts ar pārmaiņām vārdu leksiskajās nozīmēs, to piesaisti kādam terminoloģiskam lietojumam, vai iezīmīgs ar kādu stilistisku iekrāsojumu. Valodas vēsturnieks, balstoties uz vārda vēsturiskās attīstības studijām, var arī noteikt, kuros gadījumos viena vai otra konstrukcija, viena vai otra morfoloģiskā forma, vārds vai tā nozīme, darināšanas veids vairs neiederas Bībeles tekstā no literārās valodas attīstības vai literārās valodas kultūras viedokļa. Jāteic, ka pilnīgs pārskats par Glika Bībeles valodu vēl ir filologam darāms darbs, bet pārlūkot Glika Bībeles valodu literārās valodas vēstures aspektā - ir tikai viens no veidiem, kā notiek saskarsme ar šo tekstu mūsdienās.

Bībeles pirmā tulkojuma būtība ikvienas tautas vēsturē tālu pārsniedz atzinumu par tā nozīmi rakstu valodas bagātināšanā. Šī teksta būtība ir tā klāiene kultūrtelpā un kultūrtaikā no tulkošanas brīža līdz mūsdienām. Tik ietilpīgs un tik rosinošs ir šis kultūrteksts. Kā kultūrteksts Glika Bībele glabā liecības par senām kultūrreālijām un senu kultūrvidi, priekšstatus par materiālo pasauli un gara dzīvi, kā arī par atveides paņēmieniem valodā. Tāpēc bieži vien valodnieciskais skatījums uz šī senā teksta, resp. tulkojuma valodu, jāpaplašina. Jāmēģina palūkoties uz vārdu kā etnosa pazīmi, kā tautas materiālās un garīgās kultūras vēstures apliecinātāju, kā liecību par tautas mentalitāti un psiholoģiju senatnē. Pazīme kultūrteksts ir tā, kas šodien piešķir īpašu lingvistisku perspektīvu pirmā Bībeles tulkojuma valodai. To varētu nosaukt par lingvistisku pārdzīvojumu, kas pirms

vairākiem gadsimtiem piemēklējis valodu. No vārda tika prasīta maksimāla atdeve visos valodas līmeņos morfoloģiskā, vārdtīrīšanas, sintakses, leksikas. Vārds Bībeles pirmajā tulkojumā latviešu valodā tapa par jaunu pakāpienu pats sev un par jaunu apvārsni valodai tās rakstu formā. Bībeles tekstam iedzīvinoties kultūrvīdē caur rakstītu vārdu, sākas jauns, nebijis laiks cilvēka dzīves izjūtā.

Kā Bībeles pirmais pilnais tulkojums latviešu valodā, šis teksts saista īpaši Vispirms jau tāpēc, ka Glikā tulkojumam bijis lemts kļūt par paraugu un etalonu visām turpmākajām teksta redakcijām vai pārlūkojumiem. Tik stiprs izvēlētajā valodā un spēcīgs izstrādātajā formā tas ir. Otrkārt, šis teksts saistošs arī tad, ja ir interese par to, kā gadsimtu gaitā veidojies bibliskais stils, kādiem valodas līdzekļiem un paņēmieniem tas piešķirts, kā senatnīgais pārtapis mūsdienīgajā, pirmajā tulkojumā lietotajiem izteicieniem, idiomām, vārdu savienojumiem utt. kanonizējoties, kā veidojušās un nostiprinājušās šīs īpašās lingvistiskās kategorijas - Bībeles valodas stils un Bībeles teksta kanons. Treškārt, Glikā Bībeles teksts ir paraugs, atbalsts un ierosme tad, ja jādombā, kā mūsdienās tulkot un rediģēt Bībeles tekstu. Bībeles tulkojumu un teksta redakciju vēsture rāda, ka tulkotājs un teksta rediģētājs vienmēr ir bijis dilemmas priekšā - ko atnest, lai atbrīvotos no novecojušā, labā literāri valodā neiederīgā, ko paturēt, lai saglabātu senatnīgo kā kanonisko un konkrēta laika garam atbilstošo. Kā rīkoties, lai senatnīgs vārds Bībeles tekstā nezaudētu savu īpašo pievilcību un lai mūsdienīgs jaundarinājums Bībeles valodu nepadarītu ikdienišķu.

Ilustrācijai daži piemēri. Glikā Bībeles tulkojumā atrodamas tādas prievārdiskas konstrukcijas, kā piemēram, *Un uz Ādamu sacīja Viņš* (1 Moz. 3,17), *Un uz to sievu sacīja Viņš* (1 Moz. 3,16). Mūsdienās šo konstrukciju vietā izvēlēts cits vārdu saistījuma veids: *Dievs sacīja Ādamam / Dievs sacīja sievietei*. Argumentācija šādai teksta korekcijai ir. Mūsdienu literārajā valodā, un no valodas kultūras viedokļa īpaši, Glikā laika konstrukcija neieder. Arī pirmteksts pieļauj šādu maiņu. Bet nav ņemts vērā kas cits - Bībeles tekstā kā kanoniskā tekstā pastāv teksta kanoniskā saturs un kanoniskās formas vienības aspekts. Un no šāda viedokļa, kad no dažādo situatīvo attieksmju kopuma īpaši tiek izceltas tās situācijas, kad Dieva uzrunai ir īpaša nozīme, kad Dieva uzrunai ir izšķiroša nozīme cilvēka dzīvē, konstrukcija *Dievs runāja uz Ādamu / sacīja uz sievu / Mozu / Ījabu* u.c., šķiet, vairāk to izceļ un nodala nost no tādām situācijām, kur sarunas notiek cilvēku / Bībeles personāžu starpā un to saturs ietveras

cilvēka pasaulē. Vai nav tā, ka Glika Bībelē lietotās konstrukcijas vairāk reprezentē arī biblisko stilu, kas nebūt nav vēsturiska kategorija, bet īpatna ar to, ka ne vienmēr iekļaujas mūsdienu valodas kultūras jautājumu prasību lokā. Iebildes no latviešu literārās valodas kultūras viedokļa, protams, vienmēr jāpatur vērī, bet Bībelē tās dažkārt jāsamēro ar bibliskā stila prasībām.

Mūsdienu literārajā valodā, runājot par vārda došanu cilvēkam, tiek lietota konstrukcija *nosaukt par* un personvārds akuzatīva formā - *nosaukt par Ievu, Jēkabu utt.* Glika Bībelē atradīsim kādu citu variantu: *Un Ādams nosauca savas ... as vārdu Ieva* (I Moz. 3,20). Šāds vārdu savienojuma veids, protams, neatbilst perfekta mūsdienu literārās valodas normai. Ir izskanējuši ierosinājumi rediģēt šo teksta vietu. Ko darīt? Pirms ko mainīt, varbūt pakavēties pie aprakstītās situācijas Vecajā Derībā - kad cilvēkam pirmo reizi tiek dots vārds. Jau kopš Glika laika lietotā konstrukcija it kā vairāk vēstī un paspilgtina ... vēsturiskā brīža nozīmību, vārda došanas pirmreizējību. Šādas motivācijas kontekstā lasām vēlreiz un ieklausāmies *Un nosauca savas ... vārdu Ieva*. Vai šāda konstrukcija nav saturiski precīzāka un stilistiski iederīgāka tādā tekstā, kāds ir Bībeles teksts? Vērtējot tās konstrukcijas, kas vairs neatbilst mūsdienu literārās valodas normām, bet kuras reprezentē teksta vēsturiskumu, jādomā par to, lai, mūsdienuojot tekstu, neciestu šī teksta vēsturiskums un savdabīgā pirmatnība.

Caurskatot dažādus Bībeles tulkojumus gadsimtu gaitā, vērojama kāda tendence - bezpriedēkļa verbi: āšana ar priedēkļverbu, resp. verba formu, un nozīmju diferencēšana atkarā no darbības pabeigtības vai nepabeigtības. Bezpriedēkļa darbības vārda vietā ar ilgstoša laika nozīmi stājas darbības vārda priedēkļatvasinājums ar pabeigtas darbības nozīmi. Piemēram, Glika tekstā: *Tad redzēja viņš to vietu no tāļenes 'tāļienes'* (I Moz. 22,4); *Ņēme 'ņēm: ' to nazi savu dēlu nokaut* (I Moz. 22,10). 1965. gada Bībeles tulkojumā: *Tad ieraudzīja viņš to vietu no tāļiene. ; viņš s: azi, lai nokautu savu dēlu*. Verbi priedēkļatvasinājumu formā precīzē darbību pēc pabeigtības / nepabeigtības pazīmes, konkrētizē darbības veidu, bet pastāv vēl arī citas verbu semantiskās nianšes. Bībeles tekstā lietoto verbu bezpriedēkļu formas dažkārt rada nojausmu par episkā laika klātbūtni, kas tik būtiska Vecās Derības sižetos. Vai nepieciešama tāda konsekvence - ieviest cik iespējams visā āk priedēkļverbu ar pabeigtības nozīmi, tāpēc ka darbība noris pagātņē? Varbūt vietām atgriezties pie Glika lietotās vārda formas gadījumos, ja vēlams akcentēt episkā laika jēgu? Episkā laika nozīmē lietoti darbības vārdi

ir bibliskā stila nesējvārdi.

Glika Bībelē lietotā vārdkopa *bauslības galdiņi*, kas 1965. gada tā saucamajā Londonas izdevumā aizstāta ar citu vārdkoku *akmens plāksnes*, atbalstāma gan no mūsdienu literārās valodas viedokļa, gan no mūsdienīgās izpratnes un zināšanām par seno Tuvo Austrumu kultūru. Bet jāņem vērā Bībeles teksta stilistika, kas pieļauj, pat pieprasa paturēt vārdkoku *bauslības galdiņi* frazeoloģismā – *sadauziet, sadauziet auslības galdiņus!* Protams, novecojušus vārdus un vārdus, kuri apzīmē senas kultūrreālijas, ja tie nostiprinājušies frazeoloģiskas nozīmes izteicienos, aizsargā īpašas frazeoloģismu veidošanās un pastāvēšanas likumības. Varbūt var izvērtēt teksta vietas, kur pieminētas vārdkopas *bauslības galdiņi*, *akmens plāksnes*, un tur, kur jūtams ideomātiskais iekrāsojums, paturēt jau Glika tekstā lietoto vārdkoku *bauslības galdiņi*, bet tur, kur runāts par šiem auslības galdiņiem to materiālās kultūras nozīmē, kur runāts tikai par šo auslības galdiņu tapšanu, palikt pie vārdkopas *akmens plāksnes* lietojumā kā kultūrvēsturiskajai patiesībai atbilstošāka vārdu savienojuma.

Gan no mūsdienu literārās valodas viedokļa, gan saistībā ar pārmaiņām kultūrvidē un materiālajā kultūrā, mūsdienu Bībeles tulkojumā par novecojušiem uzlūkotī vārdi un vārdu savienojumi, kas Bībeles tekstā bijuši no Glika laika līdz 19./20. gs. mijai, piemēram, *karaša*, *lukturis*, *bērnu saņēmēja* u.c. 1965. gada Bībeles tulkojumā šos un virkni citu nosaukumu jau vairs neatrodam. To vietā lietoti citi vārdi vai vārdu savienojumi – *cepumi*, *spuldzīte*, *vecmāte* utt. Labā literārā tulkojumā šie pēdējie, protams, ieder labāk, bet senākajiem nosaukumiem piemīt kāda papildus pazīme. Tie ir nosaukumi, kuri vēstī par citu kultūrvidi, citām kultūrreālijām. Kur ir tā robeža, kuru pārkāpdami, t. i., vecu nosaukumu aizstādami ar jaunu, mēs aizskaram kultūrteksta saturu, nojaucam nostabilizētus priekšstatus? Kur ir tā robeža, līdz kurai jauninājums ir par svētību gan tekstam, gan valodai?

Viens no novadiem, kuru pārmaiņas skar vienmēr, kamēr vien pastāv valoda, ir vārdu leksiskās nozīmes. Glika tulkojamā tekstā lietoto nozīmju raksturīgums, neskatoties uz pārmaiņām vispārlietojamā valodā, rāda, cik liels ir vārda spēks kanoniskajā tekstā. Cik ir tādu mūsdienīgu jaunu cilvēku, kuri zina darbības vārda *šaubīt* senāko nozīmi, 'kustināt, šūpot'? Cik ir tādu, kuri vēl atceras šo senāko nozīmi? Vispārlietojamā valodā darbības vārdu ar senāko nozīmi vairs nelieto vai arī lieto ļoti reti, to varētu meklēt izloksņu vai apvidus leksikā. Vēl tagad darbības vārds ar senāko nozīmi paturēts Jaunās Derības tekstā: *Ko jūs esat izgājuši tukšnesī skatīt? Vai kādu*

niedri, ko vējš šurpu turpu šaubā? (Mat. 11.7). Tā tas šajā pantā stāv jau no Glika laikiem: *Ko esat jūs izgājuši tukšnesī redzēt?* (*Gribējāt jūs*) *kādu niedru (redzēt), ko vējš šurp un turp šaubā?* Kā tas te palicis neskartis un neaiztikts? Iespējams, ka frāze visos laikos šķitusi tik noslīpēta, tik lakoniska formā un saturā, ka kritiskais skats nekad nav pie šī Bībeles panta aizķēries.

Varam pakavēties pie darbības vārda *darīt* lietojuma mūsdienās un senatnē. Senatnē šis darbības vārds ir bijis semantiski krāsaināks, bet laika gaitā semantiskā krāsainība pabalējusi. Vārda leksiskās nozīmes ir diferencējušās. Dažas no tām tiek izteiktas ar citu atvasinājumu palīdzību, piemēram, Glika tekstā lasām: *Un Dievs darija izplatījumu* (1Moz. 1,7). Mūsdienu tulkojumā darbības vārda *darīt* vietā atrodam *izveidoja* *Un Dievs izveidoja izplatījumu*. No literārās valodas, resp., leksisko nozīmju attīstības un pārmaiņu viedokļa, vārdu maiņa tekstā, šķiet, ir motivēta. Teksts ir rediģēts no koptas literārās valodas viedokļa. Var iztēloties, kā teksta rediģētāji un tulkotāji apstājušies pie šī vārda *darīt* lietojuma, kā svērts un vērtēts darbības vārds *darīt* lietojums ar nozīmi 'veidot, adīt' Vai jaunais risinājums ir vislabākais?

19. gadsimta beigē, 20. gadsimta pirmajos gadu desmitos romantiskajā dzejā vērojams spējš tādu nominālu vārdkopu uzliesmojums, ar kuru palīdzību izsaka radoša cilvēka reliģiskās jūtas, vēsti par pasaules un dzīves kristīgu izjūtu, piemēram, *mūžīga g: miera stars, sāpju stunda, zvaigzņu gars, mūžīgas ilgas, svētas cerība, balta gaišma, zvaigzņu stari, svētas jausma, dvēseles miers, svētas liesmas, zēla zvani* u.c. Kā vērtēt šo jauno iezīmi poētiskajā valodā? Nepietiek ar konstatējumu, kuru dzejnieku darbos sastopamas šādas vārdkopas. Daudzi bez atgādnēs nosauks autorus un atgādinās dzejas rindas ar šādām vārdkopām. Piemēram, K. Skalbes rindas: *Kad nakti svaidījos es cietā guļas vietā, Tad mana dvēsele kā slāpdama, Pie zvaniem tvēra, Kāpa debesīs*. Ir mūsu vidū tādi, kuri jaunām acīm izlasījuši Ed. Veidenbaumu: *Iz sirds vēl dievības gaišums nav nicis, Vēl dvēsele augstākas iegribas jūt*. Nekorrekts būtu līdzīgu nominālu vārdkopu sastatījums dzejā 19., 20. gadsimta mijā un Glika Bībelē, un tomēr Glika teksta klātiecne tā ir, kas izjūtama dzejas tekstos ar minētajām u.c. līdzīgām vārdkopām. Glika teksta klātbūtne parādās kā ārpuslingvistiska kvalitāte - Glika Bībele ir sākotne, lai cilvēks vairāku gadsimtu laikā icaugtu tādā reliģiozā dzīves izjūtā, kura 19. un 20. gadsimta mijā kļūst par jaunu ierosmi pasaules radošai apjaušmai.

Protams, Glika Bībele nav etalons visam un vienmēr. Bieži

vien nekritiska sekošana Glikā tekstam bijusi par iemeslu tam, ka latviešu Bībeles valodā daudz tādu senatņu valodas elementu, kas mūsdienīgu cilvēku atsvešina no Bībeles teksta, kas saudzētais senatnīgais ir pārtapis neskaidrajā un novecojušajā. Un tomēr Glikā Bībeles valoda saista. Tās pievilcība ir divējāda. Tā ir senatnīga, bet senatnīgais Glikā tekstā nav tikai aizgājušu laiku liecinājums, tas pārtapis par dzīvu tradīciju. Glikā Bībeles valoda ir mūsdienīga – teksts nav zaudējis parauga un kanona spēku. Par to liecina gan tas, kas saglabāts Bībeles tulkojumā no Glikā teksta, gan tas, kas dažkārt liek atgriezties pie Glikā Bībeles valodas.

Klausīt nu vēl šo evaņģēliju, ko tie Baznīcas kungi un levīti nākdami pie to svētu Jāni sacījuši ir. Tie vaicājuši Esī tu Kristus? Mūsu kungi nomana, ka tu savādi Dievam kalpo, tu māci tuksnesī, esi no mums atšķīries, iesāc arīdzan ļaudis kristīt, to neir savu mūžu neviens cilvēks darījis, nei redzējis, tev savādas drēbes, esi apvilcis ar svārkiem, darītas no meža zirga ādu, ēd it savādu barību, neliecies mieloties ar kādu gardu barību, bet tu jem par lab ir to, ko Dievs tev šeit tuksnesī dod, jēlu medu un sisiņus. Tāds, kāds tu esi, lēti nekļūs atrasts, un šķietās mūsu kungi, tu esi kāds augsts, savāds kungs. Tādēļ tie mums atsūta pie tev izklaustīt, arig tu Kristus esots, kuru mums Dievs solījis un uz kuru mēs tik ilgi esam gaidījuši? Uz to atbild tas svēts Jānis skaidri, liegdamies Es neesmu Kristus. Būtu šis cilvēks lielu pasaules godu gribējis, tad būtu viņš varējis sacīt: Jā, es esmu tas pats, uz ko jūs tik daudzus simtus gadus esietā gaidījuši. Bet viņam šķīsta godīga sirds, viņš zina, ka Dievs savu godu citam negrib dot. Tādēļ saka viņš Es neesmu Kristus. Šis svēts Jānis turās ar zemu sirdi. Viņš negrib to citu godu uzņemt, viņš ir ar to godu ar mieru, ko viņam Dievs devis, sakās esots sacama balss tuksnesī. Tu, o, cilvēks, dodies arī uz zemu sirdi, nelepota tāvā prātā. Uz augstiem kalniem neatrassi tik lēti ceļu, un jebše tur ceļš, tad tas būs šaurs un briesmīgs. Isten tā, kad tava sirds uzpūšas ar lieku lepību un grib augsta būt.

Gribi tu nu zināt, mans draugs, kāpēc tas Kungs Jēzus uz vienas ēzeļa mātes iejājis ir iekšān Jeruzālemes? Tad atbild tev tas evangelists Mateus un saka "Raugi, tav. Ķēniņš nāk pie tev lēnprātīgs un jāj uz vienu ēzeli." Nebūs ļaudīm bažīties, ka viņš tik nabags nāk, aizto viņš būs to cilvēku pestītājs un taisnis. Taisnis ne vien no savas puses, bet viņš ir citus taisnus darīs. Mācais, mans draugs, kad tu dzirdi no tā Kunga Jēzus nabadzības runājam, ka ir to brīdi viņš nabags uz vienas ēzeļa mātes, kura viņam vēl nepiederēja, bi viņam to no cita aizjemt un lienēt. Tādas nabadzības dēļ nebūs tev to no Kungu Jēzu raustīties. Viņš nāk nabags, ka viņš mums to mūžīgu bagātību un debess mantu varētu nopelnīt. Tapa viņš nabags jūsu dēļ, ka jūs caur viņa nabadzību bagāti tapāt. Mēs esam ļoti nabagi pie mūsas dvēseles, mēs it nabagi un diedelnieki prickš Dievu esam, nei mēs taisnību, nei žēlastību, nei pestīšanu, nei kādu palīgu pie sevis neatrodam. Bet šis ķēniņš nāk taisnis, lēnprātīgs, gribēdams mums ar

taisnību, žēlastību apdāvenāt. Klausieties un jemieta vērā, kā mūsu pestītājs piedzimis ir? Kad Kristus piedzima, tad bi liela nabadzība jāredz. Aisto viņa mātei bi stallī ieļist, tie lepmi ļaudis nevēlēja tai nekādas rūmes istabā nedz kambarī, lai elpajās kā redzēdama tumšā stallī. Tai nebi nekāda sieviņa klāt, kas tai ūdens lāsīti pienestu. Un kad tas bērniņš piedzima, bi tai mātei nabadzītei autinus meklēt un šūpuli, kur tā to bērnu, tādu augstu kungu likt un guldīt varētu.

Mīļie draugi, daudz un dažādas lietas pasaulē notiekās, par ko cilvēks brīnojt. Bet lielāks brīnums mūžam, kamēr tā pasaule bijusi, neir redzēts un dzirdēts, kā tas, ka jumprava, kura no nekādu vīru zināja, tur apskaidrošanu tā svētā gara grūta tapa un pēc vedusies ir to pasaules pestītāju Jēzu Kristu, kurš Dieva dēls ir! Tāds brīnumš nenotiks vairāk. Jāzeps, nomanīdams, ka viņa brūte grūta bi, gribēja slepeni pabēgt, un to atrast, nezinādams, no ko viņa grūta bi. Bet tas Dieva engēls sacīja uz Jāzepu, ka tam nebi būties savu brūt pie sevis jemt, nebi viņam to atstāt, kad iekšān tās dzimīs, tas ir no to svētū garu.

Šis Jāzeps top tā Jēzus tēvs dēvēts, ne tāpēc, ka viņš būtu Jēzus īstens tēvs bijis, aizto tam Jēzum debesīs ir tēvs bez mātes un virs zemes ir viņam māte bez tēvu. Bet kādēļ kļūst Jāzeps Kristus tēvs dēvēts? Ka viņš to uzaudzenajis ir un ka tie ļaudis šķita Kristu esošu Jāzepa dēlu. Aizto mums būs ir tos par mūsu tēviem cienīt! Jēhše mēs neesam viņu asinis, kad tie mums no Dievu par tēviem celti ir patēvis, pamāte, saimnieks, kas mūs uzaudzena un maizi dod.

Šim brīžam mīļi bērni, brīnojaties par to lielu Dieva darbu, ka Dieva dēls par cilvēku bērnu devies ir. Mums būs brīnoties, kad mēs apdomājam, Dievs ir cilvēks tapis. Augstāku un brīnīgāku lietu mūžam jūs nei atrassietā nei dzirdēsietā. Liela, brīniska lieta ir, ka Dievs to Ādam no zemes pītes un to sievu no tā vīra sānu kaula darījis, liela, brīniska lieta ir, ka Diev adītas lietas uztur. Bert šī, šī, saku e. šī lieta - Dievs ir cilvēks tapis - ir augstāka, lielāka, brīnīgāka.

Laidiet mums godīgi dzīvot, mūsas sirdes ar lielu ešānu un dzeršanu neapgrūtenāt. Šinīs laikos, nu tā pasaule pagāne ir, rīšana un plītēšana nekļūst vairs par grēku turēta. Dažs šķietš lielu darbu padarījis, kad viņš vienā malkā alus kannu iztempt var. Viņš lielījās, bet Jēzus zinā ka Dievam šie grēki nepatīk. Teitan apdomā nu, o cilvēks, kāda neganta lieta ir tie grēki. Tu ej, tu tecīņus tec no vieniem grēkiem otros. Kādas lielas dusmas Dievam ir uz tiem grēkiem, to redzam mēs, kad apdomājam, ka Dievs to pirmu pasaul ar lielu ūdeni

apslīcēnāja, kad viņš tās lielas pilis Sodom un Gomora ar uguni no debesu sadedzenāja, kad viņš to pili Jeruzālem caur tiem romeru ļaudīm lika izpostīt, un tagad vēl tiem jūdiem jāmaldās pa visu pasauli, ka tiem neir paliekama vieta. Bet, mans draugs, kad tu apdomā tās grūtas lielas mokas un to ciešanu tā Kunga Jēzu, kad tu it isteni kā kādā lielā spioģelī vari redzēt, ka Dievs dusmo to grēku dēļ. Tāpēc atstājies no grēkiem, bēdz tos, kā pašu vellu. Neir Dievs žēlojis savu mīļu dēlu, kas svešus grēkus uz sev jēme, ko tad viņš žēlos tādu blēdi, kurš tūši un ar pillu prātu grēko ?

Apdomā nu vēl šeitān, o cilvēks, kā sūri un grūti tavš un mans Kungs Jēzus Kristus mūsu dēļ strādājis ir. Ko ir viņš devis par mūsu dvēsel, ka tas to no tās elles mūžīgām bēdām izpestītu. Jēzus, kurš mums: aisījis ir uz to jaunuceļu debesīs, ir par mums nomaksājis un gana darijis, mūsu dēļ tiem pagāniem nodots, apmēdīts, nievāts, šausts, apsplaudīts un nokauts tapis. Ne ar zobini tapa viņam galva nocirsta, kā tam svētam Jāņam, kurš to Kungu Jēzum kristīja, nekļuva viņš : akmeņiem nomētāts kā Stepiņš, bet pie krusta koku tapa viņš, kā tas visniknākais blēdis pakārts un nokauts. Ne nieka bi viņš noziedzis, aiz to viņš bi svēts, šķīsts, nenoziedzīgs, neapgānīts, viņš nezināja no kādiem grēkiem, tāpēc nevajadzēja viņam ciest un mirt sevis dēļ, to viņš mūsu, mūsu dēļ cietis. Viņa galva tapa sasista un sadauzīta un ar ērkšķa kroni sabakstīta, ka asinis ar lielu pilēšanu nopilēja, viņa svēts vaigs tapa ar dūrēm izplīkēts, šņurgalas un splaudalas tapa viņam vaigā iesplaudītas. Viņa mute un mēle lielu tvaiku cieta, tapēc viņš žēlojās un saka : man tvīkst. Viņa mugura tapa sašauta un kā graizīt izgrāizīta, ka visur asinis izskrēja. Viņa pleci un kamiesis nese to grūtu malkas gabalu tā krusta, un pēc tapa viņam rokas un kājas izurbtas, viņa sāni ar šķēpu uzdurti, visas viņa asinis tapa viņam kā lietin izlietas. Viņa drēbītes tapa acīm redzot atrautas. Tās asinis Jēzu, Dieva dēla, dara mums šķīsti no mūsu grēkiem. Teitan apdomā, o cilvēks, kāda neganta lieta ir tie grēki.

Vēl saka Simeons no to bērnu Jēzu: Šis kļūst likss par zīmi. Es jums sacīšu vienu līdzību, ka jūs tos vārdus varieta saprast. Kad mūsu cienīgs zemes tēvs kādu zīm uz ceļu uzceltu, pie kuru tas ceļa vīrs nomanītu, kuru ceļu tam iet bi, ka tas nealotos. Svešs cilvēks pateikdams to ceļa rādītāju, to zīm uzlūkotu, bet paši ļaudis turētu to par zīm, par mērķi un šaudītu pēc to. Īsten tā Jēzus no savu Debesu tēvu mums šinī pasaulē par ceļa rādītāju uzcelts ir, ka mēs varam atrast to ceļu tās mūžīgas dzīvības. Bet retais tam pēc staigā un debesīs nāk. Daudz nebēdā pēc to, šauda un lād to, daudz šķietās ir bet šo zīm debesīs ceļu

atrast, bet tie alojās.

Uz tās "jumpravas Marija, tā bērniņa Jēzus mātes, saka tas vecais Simeons: Zobins caur savu dvēsel spiedīsies", gribēdams sacīt: Labā Marija, tu sirdīgi tagad prīcējies par savu dēliņu, bet ticī man, bez nelaimes tu nepaliksi, tu piedzīvoysi tādu nelaimi, kura tev sirdi vairāk sāpēs, nekā kaut tev ass zobins caur savu dvēsel taptu spiests. To ie viņa arīdzan piedzīvojusi, redzēdama pēc, ka viņas dēls no tiem augstiem kungiem ienīdēts, izgānīts, gūstīts, sist, saistīts, apsūdzēts, šauts un pēc pie krustu piekalts un nokauts kļuva. Tas, tas viņai sirdi sāpēja, kā zobins cauri durts.

Un kad sirds domāš: a zināma tapc, tad varēja redzēt, kas īsteni un atkal viltīgi to Kristu mīloj:

Laidieta mums arīdzan dzirdēt, ko tas evaņģēlists no tās dievabijātājas Annas stāst: Viņa ir bijusi pravietine, Dievs viņai bi dāvanu devis, ka viņa varēja nākošas lietas zināt. Astoņus desmits un četrus gadus viņa dzīvojusi atraitne būdama, pirms viņa apprecējās. Tādā ilgā laikā viņa daudz nelaimes būs piedzīvojusi, bet viņa Dievu bijaja. Mīļie bērni, a gaspaža, jumprava būdama, godīgi turās, viņa nebijusi puisu bē kā dievamzēlšinis laikos, meitas vairāk meklē puisus, nekā puisī pēc meitu. Viņas gubeni paliek un klēpis pīlls kļūst ar laiku, un paliek kaunā.

Ši gaspaža Anna atraitne būdama, arīdzan godīgi turās. Viņa kalpo Dievam dienas un nakts gavēdama: tas ir, viņa nepierjās, nepiedzēras, bet godīgi turējās iekšan ēšanas un dzeršanas, ka tā varētu no sirds dievu pielūgt. Daža atraitne, pirms tās vīrs aprakts, jau domā un skatās uz citu. Bet tādām Dievs arīdzan atmaksā tādu kāribu, ka tās tādu atkal dabū, kas to esošu šiniņģīti izplītē, zirgu izmaina, katlu, saktu, sakšu iztērē. Cita atraitne dodās uz plītešanu, domādama, ka viņai vīrs neir, kas viņai ko liegs, un apdzēr visu tā vīra nopelnu. Tāda paliek pēc par ubagu un izklist.

Tāpēc mācaities, jūs meitas, godīgi turēties un kaunīgi. Kad jums Dievs vīrop lieis iet, tad dzīvojieta mīlīgi ar jūsu draugu. Liek Dievs jums atraitnēs tapt, dodieties ar mieru, kalpojieta Dievam, cita baznicā, neskraidāita pa visiem ciemiem, paliecieta sētā un strādājieta savu darbu, un tiecieta Dievam, tas jums palīdzēs un būs jūsu tēvs, kas jums pasargās no visu ļaun.

Mani draugi, kad tas Kungs Jēzus runā, līdzību jemdams no kāzām, no zvejošanas, no mantas krāšanas, no sēšanas, tad grib viņš allaž, ka mēs tādas lietas redzēdami un darīdami, mūsas sirdes un prātus uz debešķīgām un dieviskām lietām paceltu. Kad nu tas Kungs

saka: Viens sējējs izgāja savu sēklu sēt, tad būs mums tūdaļ apdomāt, kas tā sēkla ir? Saka tas Kungs Jēzus pats: Tā sēkla ir tas Dieva vārds. Mācāties nu, kāpēc tas kungs to dieva vārdu ar sēklu salīdzinā. To viņš dara, apdomājams, no kurienes mūsu ticība un tie augļi tās ticības atlec un nākās. Dievs jau ir radījis, ka ne nieka nevar augt, ja tas nedīgs no kādas sēklas, lai būt tā labība jeb ziedoša zāle, jeb puķīši. Strādā, tu arājs, ko gribēdams pie savu tīrumu un dārzu, tu tomēr ar savu spēku ne nieka spēsi darīt, ja nebūs tev sēklas. Īsten tā, kad tā sēkla tā Dieva vārda niecināta top un neviens pēc to nebēdā. Kā var tad labi kristīti ļaudis augt? Kad kāda sainniecene savu dārzu grib kopt un pareizi apsēt, tad viņa tos sēklus labi glabā. Un kad arīdzan tā sēkļņa gan maza, tik maza kā sinepes graudiņš būtu, viņa to sargā, iesien to lakatiņā, muskulītī. Kad laiks sēt, tad viņa to meklē priekšā. Īsten tā bi mums arīdzan darīt ar Dieva vārdu. Mums nebūs tādu krāšņu sēklu niecināt, bet allaž tos graudiņus krāt un kopt, mūsas sirds muskulītī ietisūt un to sargāt kā kādu lielu dārgu preci. Viens Dieva vārdiņš var savu noskumušu sirdi tā iepriecināt, ka tu pēc saki, nu man kā liels akmins nokrita no sirds, nu tapa: a sirds viegla, nu tā it ausa. Gribi tu nu, mans draugs, Dieva bērns tapt, būs Dieva vārdam avā sirdi labus augļus nest, to tīrumu tavas sirds ar to sēklu tā Dieva vārda likt apsēt, Dievu lūgt, to vārdu tavā sirdī paturēt. Ja tu to nevari, pēc kļūsi elles ugunī kā kāds malkas praulis iemests.

Laidieta mums nu arīdzan mācīties, ka tas sējējs ir. Tas ir tas Kungs Jēzus Kristus. Jēzus Kristus ir līdz: arājam jeb sējējam tā grūta darba dēļ. Arājs strādā ziemu un vasaru, auru dienu viņš strādā ka pūtis rokas uznāk un sviedri g: ām degunu nopil, gribēdams savu maizi nopelnīt. Jēzus grūtāki strādāja nekā viens cilvēks. Ar savu arklu viņš izgāja, kad Ādams un Ieva bi grēkojuši, uzara to plēsumu viņu sirdēs. Un kad tās cilvēku sirdis ar tādu asu arklu bi izarti un izplosīti, iesēja šis sējējs mīlīga priecīga vārda sēklu.

Ok Diev, kē ādāja šis Jēzus tās rūgtas mokas ciedams, viņš tā strādāja, ka viņam ne ūdens sviedri, bet asinis lāses notecēja. Viņa svēta āda plis, kas viņš mūsu dēļ tapa pie stabu piesiets, un kļuva tik negodīgi un nežēlīgi šausns, ka tas asins kā kāda straume no viņa noskrēja.

Jā, sak dažs, es nevaru visus vārdus paturēt, ko baznīcas kungs saka, neir man tāda galva. Klausī, mans draugs, vai vari tu, blēņas dzirdējis, paturēt? Dziesmu, vienreiz ganos jeb krogā dziedātu, to tu vari paturēt, kāpēc tad tu nevari to krāšņu Dieva vārdu paturēt? Kā tas nākās? Klausais, es tev sacīšu. Tādēļ tas nākas, kad tu Dieva namā

nāc, tad tev citur prāts ne. Citam šurp turp acis skraida, skatīdamies uz otru, kas tam labi jeb nelabi krājās. Cits, baznīcā nācis, paušās ar jauniem svārkkiem, zābakiem, blāveriem, sakšām, un tā joprojām. Cik tad būs uz Dieva vārdu klausīties, tērzē ar otru no citām lietām. Cits, kaktā aptupies, snauz un gul krākdams. Cits domā, cik viņš to dien grib apdzert, ka viņš, zirgu izmīdams, otru pievilt grib. Saki nu man tu, kā var Dieva vārdu paturēt ?

Slinkums māca daudz ļauna. To jemieta vērā, jūs slinkī, jūs slaikstoņi, jūs dienaszagļi, kuri jūs rokas visu dienu azotī turat un klēpī, pār sētu pārmetušies skatāties, kā bezdelīgas skrien, saulē izstiepušies gozāt tos slinkus kaulus, pēc noplīsuši esiet, kā no karāuvām nokrituši, plāna putriņa būs jāsūreb, vēders paliks tukšs.

Nebīstiet. mani mīļi draugi, jums ir tāds pestītājs, kas negrib jūs ellē grūst, kas jūsu grēku dēļ jūs negrib sodīt un pazudenāt, bet kas jums jūsu grēkus grib piedot, kas negrib ar jums dusmot, rieties, bārties, bet jūs mīļīgi uzlūkot un uzsmieties.

Glika tēls latviešu literatūrā

Vajadzēs arī literatūras vēsturniekiem apmierināties ar relatīvām atziņām. Gan viņš varēs, dzejnieka personību ar laikmeta spēkiem un apkārtnes iespajdiem sakarā vezdams, dažu ko noskaidrot; varēs dzejnieka piedzīvojumus apgaismodams, atstāstgaismu arī uz atsevišķā dzejas darbī: ašanos un tā nolūkiem, beidzot, ādīt sakarus laika secībē ar pāgākiem un vēlākiem rakstniecības posmiem, bet vienmēr paša darba radīšanu varēs novērot tik: ālēm, jo radīšanā galu galā vissvarīgākā loma pieder personībē, pieder garam, bet tie ir faktori, ko nekad nevar galīgi atšitrēt. Individuum est ineffabile.

/L. Bērziņš./

Alūksnes mācītājs, Kokneses prāvests, daudzīnātais Ernsts Gliks ir cilvēks, kura spilgtajai personībai vairākkārt pievērsies latviešu rakstnieku skats, iztēlē atdzīvinot 17./18. gs. mijas vēsturiskos notikumus Vidzemē. Un tas arī ir dabiski - no visiem, kuru vārdus un darbus saglabājusī tālāka Latvijas vēsture, Ernsts Gliks ir mūsu tautai vistuvākais. Lai gan ienācējs no Vācijē, viņš cēla godā latviešu valodu, tulkodams Bībeli, un tā uz laikiem ir palicis mūsu kultūrā un saglabājis latviešu tautas cieņu un piemiņu. Ernsta Glika sakarā interesanti ir triju autoru Aleksandra Grīna, Pīlsoņu Jēkaba un Kārļa Zariņa vēsturiskie romāni.

Triloģijā "Saderinātie" (1938-1940) Aleksandrs Grīns (1895-1941) pievērsies laikposmam no 1681. līdz 1727. gadam. Tas ir vēstījums par trim valdniekiem un viņu izraisīto Ziemeļu karu, kas daļēji norisinājās arī Latvijas teritorijā un izmainīja mūsu tautas likteņus. Zviedrijas Kārļa XII, Krievijas Pētera I, Polijas Augusta II dzīve un darbība veido trīs sižetiskās līnijas, kam pievienojas vēl viena - Bejas Kraukļu saimnieka jaunākā dēla Jēka liktenis. Šai sakarā rakstnieks romānā ievēd Ernstu Gliku¹, jauno, draudzes cieņu ieguvušo Alūksnes mācītāju. Kraukļu jaunpiedzimušais dēlēns ir tik vārgs, ka liekas - nebūs dzīvotājs. Lai bērnu glābtu, nolemj zēnu pārkrīstīt: pēc sena ticējuma - ja maina vārdu, nelaimes apjūk un atkāpjas, jo vārds ir cilvēka "dubultnieks", kuram uzbrūk jaunais. Gliks puiku, kam dots Bērtuļa vārds, nokrista par Jāni. Zēns strauji atlabst un turpmāk to visās gaitās pavada veiksmē.

Kad Alūksnes baznīcā ar mazo dēlēnu ierodas Kraukļi, mācītājs ir jau kancele. Lūk, kādu A.Grīns dod viņa portretējumu – “prāvesta atsūtītais kara mācītājs² Glikš, pamaza auguma vīrs bargām acīm un sārtu seju, jau bija sācis savu sprediķi, un cilvēki klausījās, aizturējuši elpu. Klusums bija tik liels, ka mācītājam garo teikumu vidū ievēlot dvašu, nedzirdēja ne klepošanu, nedz ēkustus, bet tikai paša sprediķotāja vareno vārdu atbalsi.” Glikša ārienes apraksta vai viņa attēla mums nav, rakstnieks arī nav tiecies veidot kaut cik konkrētu viņa sejas zīmējumu (vispār cilvēku ārienes detalizēts apraksts nav A.Grīnam raksturīgs). Pieminēts tikai pamazs augums, sejas sārtums (kā jau cilvēkam, kam daudz nākas uzturēties svaigā gaisā).

Arī vēlāk rakstītajos vēsturiskajos romānos šīs divas Glikša portreta iezīmes tiek saglabātas. Bargais skatiens nāk no tā, ka Glikš pašlaik bar savu draudzi – zaldātus par plūcšanu un meitās iešanu, kungus par klausīnieku klapināšanu sestdienās, skopas saimnieces, darbiniekus par slinkošanu muižas darbos, pestelošanu, vilkačos iešanu, mirušo aprakšanu ārpus iesvētītās kapsētas utt. utjpr. Tas ir kopējais vācu mācītāju repertuārs gadsimtiem ilgi, izlasāms gan P.Einhorna darbos, gan tik sulīgajā G.Mancelļa sprediķu grāmatā. Par latviešu zemnieku stūrgalvīgo turēšanos pie savām pagāniskajām ierašām un mācītāju gadsimtiem garo cīņu pret to rakstījuši arī vēsturnieki, piem., A.Švābe 20.,30.gados. Vēl ilgi, līdz pat 19.gs. vidum šie pārmetumi variēti luterāņu draudžu sprediķos, ar dusmu pārkoņiem un zibeņiem brāzoties pār pagānisko latviešu zemnieku galvām. Izņēmums Glikša sprediķa tekstā ir vieta par muižnieku patvaļu – še viņš ir bijis viens no retijiem latviešu zemnieku aizstāvjiem sava laika un sava aroda ļaužu vidū, stingri stāvējis Zviedrijas karaļa Kārļa XI pozīcijās. Jesaukts par zemnieku karali, Kārlis XI cīnījās par zemnieku kārtas tiesībām un muižnieku patvaļas ierobežošanu arī Vidzemē. Kā zināms, te Glikš ir bijis konsekvents un daudz arī panācis. Glikš savā sprediķī arī pamato triloģijas atsevišķo daļu nosaukumus – Pelēkais (bada), Sarkanais (kara), Melnais (mēra) jātnieks.

Autors min arī, ka Glikš runājis tik gariem teikumiem, ka pa vidu elpa bijusi jāievēl – tā bija 17 – 18.gs. retorikas skolas īpatnība, arī Mancelim ir šie sarežģītie, mūsdienu lasītājam divaini organizētie teikumi. Tātad – patiesībā Ernsta Glikša tēls ir veidots kā tipisks sava laika mācītāju pārstāvis, individuālo te pārsver kopīgais, paša laikmeta noteiktie vaibsti. Viņš ir sava laika un savas kārtas raksturīgs pārstāvis, bez viņa vēsturei zustu kāda būtiska krāsa, tāpēc arī šī autora interese

par Ernstu Gliku. Aleksandrs Grīns tāpat skata trīs karaļus un Kraukļu Jāni - tie ir nenoliedzami atšķirīgas, patstāvīgas personības un tomēr arī sava laika, tautas, kārtas tipiski pārstāvji. Tāpat kā Ernsts Glikis, kas romānā "Pelēkais jātnieks" (triloģijas "Saderinātie" 1. daļā) vēl sastopams vairākās epizodēs un atkal saistībā ar Kraukļu dzimtu.

17. nodaļā mēs atkal redzam Gliku kancelē. Šoreiz viņš sludina par skolmeistaru skolas dibināšanu Alūksnē zēniem puspuīša vecumā, lai gatavotu skolotājus, kas varētu iet pa visu Vidzemi mācīt bērnus lasīt. Šo nākotni mācītājs uzbur metaforiskā gleznā pēc sava laika retorikas skolas labākajiem paraugiem, neaizmirsdams arī apelēt pie patriotisma jūtām pie uzlīcības Zviedrijas k: aļnamam. "Tā Alūksne, šis mazais miests, taps paaugstināta par visām citām Vidzemes pilsētām, un būs kā bišu dārzs, no kura izlaižas viens priecīgs spiets pēc otra /.../ Un sūtīdami tanis skolās savus dēlus, jūs, mani mīlie zemnieki, darīsiet prieku visvairāk ķēniņam, kurš vēlē prastas kārtas laudīm visu labu, jo miežu arājs tam ir dažkārt mīļāks nekā šī arājiņa kungs." Skolas dzīves ainas Grīns nerāda, tikai stāsta, ka Glikis ir nepielūdzams šai lietā un izdarījies tikpat patvaļīgi un cietsirdīgi kā viņa dažkārt bārtie muižnieki. Skolā gara bērzu vice dānci pa neprašu mugurām, bet ar ādas pātagu viņš sit tēvus, kas dēlus nesūta skolē. Vēsture šādus faktus nav saglabājusi, par Gliku mēs patiesībā maz ko zinām, galvenais avots ir G. Hilnera darbs "Ernsts Glikis, latviešu Bībeles tulks, miera darbos un kara briesmās" (1918). Tas nebūt nav autentiskos dokumentos, laikabiedru liecībās balstīts darbs, bet autora versija, kuras pamatā ir pieņēmums par Gliku kā par tipisku sava laika cilvēku (precīzāk - vācu tautības mācītāju). Tipisku, lai arī izeilu un ar noteiktu prozvedrisku orientāciju. Arī Grīnam ir tāpat.

Lai būtu kāda prātā paliekoša konkrēta detaļa, autors liek skolas bērniem skaitīt pantiņu par Mozus grāmatām

Mozus, tas Dieva vīrs,
Ir piecos rakstos liecis,
Kas virson zemes ir
No pirmā gala tiecis.
Kā Dievs to radījis³,
Kā Ādams godā celts,
Kā Dieva ģimīs ir
Caur ēuskas viltu pelts.

Tas nav paša Glika teksts no viņa skolām rakstītās "Svētas bērnu

mācības”, autors vēl jānoskaidro, iespējams, ka rakstnieks pats to mācījies skolā

Tēvam līdz braukdams pie brāļa, kas mācās Glika skolā, ar prāvestu sastopas arī mazais Kraukļu Jānis. Zēnam Glika audžumeita Marta sāk uz savu roku izrādīt māju, ievēd arī mācītāja kabinetā, kur bērnus pārsteidz pats prāvests. Un te nu tas ir gluži citāds - bērns mīlošs, gudrs, labsirdīgs. Jānim, kas aiz bailēm sastindzis, viņš vaicā, vai tas arī gribot nākt skolā. Lūk šī epizode: “Zēns nezināja ne vakara, ne rīta. Tad sajuta, ka uz pleca gulstas smaga roka un ar vieglu glāstu drošina to. Pacēlis augšup acis, Jānis ieraudzīja sev turpat virs galvas pieliekušos pasārtu seju un zēnu sadrošināja šīs sejas smaidošo acu skats. Un saņēmis visu savu maza cilvēka dūšu, viņš teica mācītājam, ka gribot kalpot ķēniņam.

No kurienes tas bija prāvē ienācis un tad uz mēles, viņš nezināja pat Bet Glikis, dzirdēdams tādu atbildi, uzlika puisēnam uz pleciem abas rokas:

Tas Kungs lai tevi svētī, Jānis. Tas bija labi teikts, tā vajaga. Ne mūžam neizlaiž no galvas šos vārdus, ko te nupat runāji. Ķēniņš vēlē tavai kārtai un tautai visu labu, grib viņu apgaismot un vieglu padarīt tai kalpošanas jūgu. Bet nu ardievu, dēls!

Kad vakarā Jānis brauca mājās, sals bija pieņēmis un svilināja zēnam vaigu galus. Bet plecus un sirdi puisēnam vēl arvien sildīja atmiņa par labā mācītāja roku glāstu.

Trešā epizode, kurā Glikis plašāk parādās, ir viskolorītākā, te īsti atraisās viņa temperaments, izgaismojas īsti dzīvs raksturs. Un atkal visa notikuma risinātājs ir Kraukļu Jānis, kas saskatījies ar Martu, bet abiem vēl trūkst līdz pilngadībai. Prāvests ar prieku raugās jauniešos, tikai piesaka, ka jāciemojas ir vienīgi dienā, naktī nekādas nāksnā: Noteikums tiek pārkāpts, viss beigtos labi, ja neielūztu kūtsaugša un abi mīļtāji neievēltos pie cienīgnātes putniem. Jānis gan izlaužas no kūts, bet bēgli notver Glikis ar savu viesi majoru Tīlu no Alūksnes pils garnizona. Līdz rītam grand Glika dusmu pārkonī, abi vainīgie raud kā izpērti. Glikis, dusmām pāskrejot, ir nelaimīgs, jo likums prasa par notikušo ziņot no kanceles draudzei, vainīgajiem turklāt draud naudas sods un kauna stabs. Tad Tīls saka, ka notikušais ir vairāk smieklu nekā dusmu vērts un Jānis lai vainu izpērk ar darbiem ķēniņa labā. Kā labs Krievzemes pazinējs lai dodas turp izlūkos, pārbaudīt baumas par krievu armijas koncentrēšanos pie Vidzemes robežām. “Glikis paskatījās Jāni, paskatījās Martu, un abi redzēja, ka prāvesta acīs vairs nav dusmu uguns, tik savāda blāzmošana, kā liela sirds gaišuma atspīdums.

Bērni, viņš teica, pieceldamies kājās un nākdams abiem jauniešiem tuvāk. Gan esat sodu pelnījši, bet negribu jūs bargi tiesāt, abus no sirds mīlēdams.

/.../ Jā, Jāni, tagad ej, Glikš atkātoja, un Dievs lai stāv tev klāt. Domā šinī gaitā tik par ķēniņa lietu bet par Martu un kāzām tikai pēc tam, kad būsi ticis šai pus krievu robežas. Tad brangi veiksies, labi būs."

Ar šiem Glika vārdiem izskan triloģijas pirmā grāmata.

Dusmās paštaisns un varens kā Vecās derības pravietis, Glikš šoreiz nepilda likuma bargās prasības. Nepilda ne tik daudz abus jauniešus mīlēdams, kā būdams karsts Zviedrijas patriots. Tieši uz šo viņa rakstura stūru spēlē Tils, kad ierunājas, ka no notikušā var labumu gūt ķēniņš. Pār mācītāju un morālistu Glikā virsroku gūst uzticama pavalstnieka jūtas.

Šis Glika lēmums nosaka Jāņa tālākās gaitas karš viņu ierauj sevī, atgriežas Kraukļu Jānis Vidzemē tikai pēc diviem gadu desmitiem.

Glikš vēl parādās atsevišķās epizodēs triloģijas otrajā daļā "Sarkanais jātnieks" Viena no tām ir atkal saistīta ar Kraukļu dzimtu. Karš ar Krieviju ir jau sācies, kad Jāņa tēvs ierodas pie prāvesta un liek galdā dālderu, lai tas īpaši aizlūgtu par ķēniņu. Izraisās plašāka saruna, kurā Krauklis pamato savu rīcību ķēniņš nedomā par sevi, nesargā savu dzīvību "Gatavs viens pats skriet pret simtu, un pats pēdējais jājam prom no asins lauka." Mācītāju Dievs tak labāk uzklausis, domā vecais saimnieks, kas nav aizmīrsis Zviedrijas karaļa palīdzību netaisni atņemtās mājas atgūšanā. "Un Krauklis tiecās apskaut prāvestam ceļgalus, bet Glikš kā svētdams uzlika roku tam uz galvas, teica piecelties; un, zemniekam, klausot, piepeši apkampa to, nomutēja vecajam saimniekam abus vaigus. Dālderus Glikš iesaka novest ķēniņam, tam ar naudu armijas vajadzībām vienmēr ir grūti.

Un tad jau karš pienācis pie Alūksnes, atkal svētdiena, un Glikš kopā ar draudzi lūdz, lai Dievs "aptaisa no savas žēlsirdības kārtīm tik stipru glābšanas sētu apkārt šai mūsu draudzei un pilsētai, ka mēs varēsim /.../ mierīgi dzīvot savu mīļo vidū." Bet tas nav lemts, seko gūsts, saruna ar Šeremetjevu, krievu armijas virspavēlnieku, kas gan labprāt pieņem Glika dāvināto slāvu Biblii, bet ir nedomā iejaukties karaspēka mežonībās. Baškīri laupa un piesmej sievietes, zīdaiņus izmanto par mērķi bultām, Glikš viņus nolād un sauc pie prāta. Par to Šeremetjevs piedraud viņu uzdurt uz mieta. Gliku nebiedē nāve un mokas, viņa atbilde ir plīkšis sejā feldmaršalam: "Liec durt, jo tad es tikšu pacelts tuvāk Dievam, kurš visu redz un

patlaban skaita tavus cilvēku prātam neska: āmos briesmu darbus” Gliš saslējās un ar visu izsamīšēšanu tam lepins kā ērglim kļuva skats. Bet tad šis lepnais, gē āsuprais cilvēks nokrit pie cietsirdīgā karavadoņa kājām, lai lūgtu žēlastību savai sievai, ko pātago kāds kalmīks. Tikai tad, kad Gliš par sē ām plašajām zināšanām un līdz ar to noderīgumu cāram ir pārliecinājīs feldmaršalu, viņu kopā ar ģimeni izpērk no gūsta un iesēdina rātos, lai vestu uz Maskāvu. Ar to arī Gliš pazūd no triloģijas lappusēm.

Kas ir raksturīgs un interesants autora attieksmei pret Gliša tēlu? Pirmkārt - latviešu valodas lietojums Gliša runā. A.Grīns mīl darboties ar ākiem vēsturiskajiem laikmetiem stilizēt valodu, piešķirt tai zināmu veclaicīgumu, it īpaši jau vārdu secībā, teikumu uzbūvē, pēc retorikas likumiem nereti veidojot garus un sarežģītus teikumus. Arī leksiku iekrāso seni, no vecē ārdnīcām vai Bībeles ņemti vārdi. Liktos, Gliša runas bij: ā vieta, kuru iekrāso ar Bībeles latviskā pirmizdevuna leksiku un citiem seniem, no literārās valodas sen pazudušiem, bet 17., 18.gs. vārdnīcās sastopamiem vārdiem un vārdkopē. Bet nē - vienīgais izņēmums ir darbības vārds “gelbēt” (sargāt, pasargāt), kas satopams G.Manceļa vārdnīcā “Lettus” (1638), bet tagad literē ājā valodā netiek lietots. Parējā leksika vēl joprojām ir dzīva. Gliša valodu autors nenoliedzami ir stilizējis ar nolūku piešķirt tai veclaicīgumu, bet tas tiek darīts vairāk sintaktiskajā plāksnē.

Otrs secinājums - autora istākā veiksmē ir Gliša un Kraukļu dzimtas likteņu sasaistījums. Te ienāk arī latviešu ticējumu un maģijas pasaule, kuru Gliš uzveikt tomēr nespēj. Tā veco tēvu, bīdamies no prāvesta dusmām, Kraukļi lūdz apbēdīt Glišam kapsētā, tā nepilddami nomirēja gribu. Naktī pēc bērēm vecēvs atnāk pie dēla un dēladēla un prasa izpildīt viņa gribu - tikt apraktam pie mājām Lazdu kaniņā. Otrā naktī abi vecēvu izrok un apbēdi Lazdu kalnā.

Epizodēs Kraukļiem Gliš ir visdaudzveidīgākais, pārliecina mākslinieciski. Alūksnes krišana un gūsts ir spēcīgas ainas, tikai te pietrūkst viena - Gliša attieksmes pret Martas likteni. Ne viņš par meiteni kaut ko kādam vaicā, ne to meklē, it kā tās viņa dzīvē nebūtu bijis.

Martas līnija romānā ir nošķirusies, sākusī risināties patstāvīgi, to zina lasītājs, un rakstnieks šē seko vēsturiskajai patiesībai, tomēr Gliš romānā nezina neko un tāpēc tik negaidīta, ar prāvesta raksturu nesaderīga liekas rūpēšanās tikai par to, lai pats ar sievu un bērniem glābtos no krievu armijas patvaļas Alūksnē.

A.Grīnam triloģijā “Saderinātie” Gliš ir pirmkārt mācītājs,

savas draudzes gans, gudrs un drosmīgs kvēls Zviedrijas karaļnama piekritējs. Saistījums ar Kraukļu dzimtu ļauj izcelt Alūksnes mācītāja cilvēcību, vienkāršību attieksmēs ar latviešu zemniekiem. No visiem, kas ap viņu ir mājās, romānā redzama vienīgi Marta, vēlākā Krievijas cariene Katrīna I, kuras personība, raksturs un liktenis latviešu romānistus dažkārt saistījis pat vairāk nekā Gliks.

Tiesi par Martu, nākamo Pētera I sievu, ir rakstīts Pilsoņu Jēkaba (īst. v. Jēkabs Bīrgers, 1877 - ?) romānā "Prāvesta Glika audzumeita" (1939). Martas rakstura un biogrāfijas tvērumā darbs ir diskusija ar A. Grīnu un tāpēc interesants, lai gan autoram ir pietrūcis talanta līdz galam pārlicecinoši realizēt savu koncepciju. Arī Gliks ir gluži citāds - tik jūtīgs, ka tam bieži ir vismaz asaras acīs. Par autora rakstības veidu liecina, piemēram, epizode, kurā Gliks jauniņo, tikko četrpadsmit gadus veco Martu ieceļ par savas saimniecības vadītāju, jo iepriekšējā ir nomirusi. Epizode beidzas ar aizkustinošu ainu

"-Ak, papīr! - izsaucās Marta. Vienā mirkli viņa bija no krēsla augšā un nokrita audzūtēvam pie kājām. Apkampusi tam ceļus, tā skūpstīja sava labvēļa rokas, slaidama tās priekā asarām."

Tā nevajag, mans bērns. Celies augšā, aizkustināts teica mācītājs. Arī viņam noritēja pāris asaru pār vaigiem.

Rau viņš, šķiroties no Martas, aud, kad nolemts uzspridzināt Alūksnes pili. Gandrīz vai vienīgi redzam Gliku ģimenē, bet arī vairāk ir pārstāstījums (piem. par taisnīgumu pret bērniem), informācijas dialogu formā vai autora tekstā kā atstāstījums. Tā, par Gliku kā par Bībeles tulkotāju un izcilu zinātņu vīru uzzinām no mājskolotāja Vurma sarunas ar Martu prāvesta kabinetā, sarunas, kas ir stipri neveikla, neraisās brīvi. No Vurma arī uzzinām, ka divi vietējie muļžnieki, ko pārkaitinājis Glika sprediķis, viņam pēc dievkalpojuma uzbrukuši ne vien vārdiem, bet sākuši arī dūres vicināt. Kautiņu novērsusi Glika sieva, bet šis solis maksājis jaunpiedzimušā bērniņa dzīvību. Autors savukārt stāsta, ka Gliks ir ziņojis uz Stokholmu par krievu karaspēka kustību pierobežā un palīdzējis organizēt zviedru armijas apgādi. Ģimeni jau 1700.g. aizsūtījis uz Zviedriju, pats arī pārbēdzis atgriežas 1701.g. Alūksnē, arī ģimene pēc tam, lai pēc Alūksnes krišanas krievu rokās dotos uz Maskavu.

Romāna sākums ar Glika ierašanos un inspekciju Rēveles bērnu namā, kur dzīvespriecīgā, piemīlīgā Marta, kurai tad ir septiņi gadi, Alūksnes prāvestam tā iepatīk, ka viņš to paņem sev līdz, solīja vairāk. Dziļāku ieskatu savstarpējās attieksmēs, pilnvērtīgāku Glika mājas atmosfēru.

Par Ziemeļu karu rakstījis romānu arī Kārlis Zariņš. Ar

nosaukumu "Kāvu gadi" tā pirmvariants publicēts 1942. gadā laikraksta "Tēvija" slejās. Pēckara gados autors darbu turpināja, izveidojams papildinātu un pārredzētu variantu, kam dots jauns nosaukums "Mūžīgā Rīga" Darbs vēl gaida publicējumu. Kā virsraksts sola, centrā ir Rīga un rīdzinieki šai vēstures posmā, tomēr kopā ar Rīgas gardiem - garnizona karavīriem - nonākam arī Alūksnē un pieredzam tās aplenkumu, pils uzspridzināšanu, krievu armijas ienākšanu pilsētā. Par šo kara epizodi stāsta devīta nodaļa "Alūksnes slava", kurā, gluži dabiski, autors neaiziet g. ām Gliku interesantajai personībī:

Jau ārieni K.Zariņš zīmē citādu "neliela auguma vīrs ar gaišu, iesirnu pakakles bārdu", turklāt mācītājs ir straujš un steidzīgs. Kad viņa sarunas biedrs rīdzinieks kapteinis Lingsteds sevi nosauc par pasaules klaidoni, Glikš saki: "Gluži tāpat kā es." Te nav pieķeršanās ne zviedru valdībai ne karalim, ne pašai Alūksnei, ne vienotības sajūtas ar latviešu zemniekiem, kas ir pamatlīnijas prāvesta portretam A.Grīna triloģijā. Drīzāk viņš ir zinātņu vīrs, ko nodarbina lielas ieceres, tāpēc vienmēr tik steidzīgs. Lingstetam ir labi pazīstams arī laikmeta otra slavenība - latviešu tautības mācītājs Jānis Reiters, kas netika iekļauts Bībeles tulkotajos, lai gan bija publicējis paraugtekstus. Reitera attieksmē pret Gliku tāpēc ir liels rūgtums un aizvainotība. Bet Lingstets (un līdz ar viņu autors) spriež tā: "Kad labi pārlīka, viņam (t.i. - Glikam - I.K.) ar doktoru Reiteru bija daudz kas kopējs tiklab dabā kā augumā un tāpēc tie viens otru diez kā neieredzēja. Bet Glikš vairāk piederēja šīs zemes lietām, kamēr Reiters zinātnei un fantāzijai.

Vairāk izvērsta ir Alūksnes pils bēgļu padošanās aina - kā Glikš savā amata tērpā dočas pie pils komendanta Matisena, lai ļauj privātpersonām atstāt pili. Saruna ir nepatīkama abiem, bet Glikš paliek pie sava - jāsāk sarunas ar krieviem. Matisens reaģē slimīgi - kā var iedrošināties likt padotie. ? "Piedodiet, prāvests atbildējis joprojām klusi un uzmanīgi (viņš prata pie gadījuma savaldīties). Bet es runāju tikai par iedzīvouājiem un nesaku, ka arī jums vajadzētu padoties. Turklāt, piebilst prāvests, cietoksnī ir par daudz lieku cilvēku. Pie moskovītiem, domā Glikš, bēgļus varēs aizrunāt krievu pops, kas viņam palīdz tulkot Bībeli krievu valodā. Atļauju no komendanta viņš saņem. Tad, kad atveras pils vārti, bēgļu priekšā ir draudzes gans ar prāvu, sudrabā kalnu slāvu bībeli abās rokās. "Pirmais viņš uziet uz tilta, un skaidrā krievu valodā uzrunā moskovītus. Runa savā ziņā bija cēla un saprātīga, un pa tās laiku moskovītu karavīri stāvēja nekustīgi kā sveces. Beidzot draudzes gans jaukā vārdū ievijumā uzprasīja, vai viņi drīkst iziet krastā."

Nākamajā epizodē Gliku pie Šeremetjeva atved ģenerālis Bauers, ieteikdams kā kņaza Golovina labu paziņu, kas atsvēr veselu garnizonu. Šeremetjevs prāvestam pat virsū nepaskatās un uzrunā ar "tu" Glikš nezaudēdams savaldību paskaidro, ka jau vairākkārt aicināts uz Maskavu tur ierīkot augstāko meiteņu skolu. Šis Golovina aicinājums tad arī izšķir Glika likteni.

Tās arī būtībā ir visas epizodes ar Alūksnes prāvestu Kārļa Zariņa romānā. Atsevišķa sižeta līnija ar viņu nesaistās, arī ar Martu ne, Glikš ir viena no epizodiskajām personām plašajā laikmeta panorāmā. Epizodiska, bet mākslinieciski patstāvīgi oriģināli veidota ar atšķirīgu šīs personības koncepciju, atbilstot ar citu latviešu autoru darbiem. Patiesībā romānā par Rīgu un tās sociāli un nacionāli dažādajiem iedzīvotājiem lielajos laikmetu griežos bez Alūksnes Gliku (un arī Martas) varēja iztīkt tīri labi. Bet Kārlim Zariņam ir patiesi samērot savus spēkus, savu talantu un varēšanu ar citiem atzītiem meistariem. E.A. Po, R. Blaumanis, F. Dostojevskis, K. Skalbe ar viņiem un vēl citiem Kārlis Zariņš risina radošu strīdu un sacensību savās novelēs un stāstos. Liekas, aiz šī iemesla "Mūžīgajā Rīgā" ienācis Ernsts Glikš kā sava veida dispušs ar A. Grīnu, kā savas mākslinieciskās patstāvības un varēšanas apliecinājums.

Trīs autori, trīs Glika tēla koncepcijas, un tas ir labi. Sava patiesības daļa būs katrā no tām, arī prāvesta asarās. Diemžēl nevienā no šiem vēsturiskajiem romāniem Alūksnes mācītājs nav vēstījuma centrā. Biogrāfisku romānu par Ernstu Gliku latviešu rakstniecība vēl ir parādā mums visiem.

¹ Gliku rakstnieks ir pieminējis arī stāstā "Kaspara Dangas noslēpums", kas stāsta par Alūksnes krišanu 1702. gadā.

² Glikš iepriekš bija kalpojis Daugavgrīvas garnizona draudzē.

³ 1939. g. izdevumā te ir kļūda – ne "radījis", bet "redzējis"

Ernsts Glikis — vācietis, latviešu un krievu izglītības censonis.*

Tiešām, viņš izeļās ar nopietnību, godīgumu, pašapziņas sajūtu un to, ka viņš apzinājās šo īpašību svarīgumu. Vienkārši bez īpašībām nebūtu bijis iespējams izpildīt to pienākumu, kuru viņš stādīja augstāk par visu un kuram viņš veltīja visu savu dzīvi. Savu pienākumu Glikis saskatīja latviešu un krievu izglītošanā, šo tautu pievienošanā Eiropas kultūrai un tām kristietības vērtībām, no kurām, pēc viņa domām, tās bija atšķirtas. Tāpēc viņš saprata savu misiju kā laicīgu un reliģisku izglītošanas darbu. Apvienots apustuļa un skolotāja - apgaismotāja tēls bija viņa ideāls. Šai misijai viņš veltīja ne mazāk kā 30 gadus. Lai to veiktu, viņš pameta savu dzimteni un svešumā pieredzēja daudzas tā nemierīgā laika pārvērtības, kas notika šajā Eiropas stūrī. Sava dzīves uzdevuma dēļ viņš "aizgāja no vācu valodas", un par sava radošā darba valodu izvēlējās vispirms latviešu, bet vēlāk krievu valodu. Glikis optimistiski izturējās pret iespēju apgūt svešvalodas un ar to palīdzību nodot tālāk augstākas idejas. Viņš droši ticēja, ka patiesā jēga ar tikt nodota tālāk ar jebkuras valodas starpniecību, un tāpēc viņš uzticējās svešvalodām. Protams, viņš nepazīna krievu dzejnieka mokus (Не искушай чужих наречий, но постарайся их забыть / Ведь все равно ты не сумеешь стекла зубами укусить) un neparedzēja ar to saistīto atmaksu (Об как мучительно дается чужого клекота почет, / За незаконные восторги лихая плата стережет). Būdams Leibnīca laikabiedrs, viņš nāca no tādas pasaule, kas pazina valodu vienlīdzību iepretim jēgai, loģisko universalitāti ar kuras palīdzību ir iespējams apvienot dažādas valodas vienā, racionālā valodā kura būtu kopīga visai cilvēcei un kurā varētu runāt pats Suprāts, pats Acīmredzamais. Šķiet, ka valodas mistērija Glikam bija nepazīstama, taču viņš ātri un visai labi apguva sarežģīto valodā un tās noslēpumus. Liekas, ka viņu nemulsināja valodas kļūdas, taču nevis tāpēc, ka tās būtu viņam vienaldzīgas, bet gan tāpēc, ka viņš ticēja, ka jēga ir spējīga izlauzties cauri valodas formu nepilnībai, un, ka viņa darbs ir vajadzīgs. Pat tad, kad viņa darbs bija Vārds, viņš pirmkārt

*No krievu valodas tulkojis A. Paporinskis.

bija darba cilvēks: praktisks, skaidra prāta, aktīvs un mērķtiecīgs darbinieks, viņš pavisam nebija līdzīgs tādiem mūsu sirdīm tuviem seniem krievu literatūras vācu pazinējiem kā Karls Ivaničs vai Hristofors Fedoričs Lemms. Bet arī viņš sēja mūsu vectēvu dvēselēs un saprātos labu sēklu, un mēs pateicībā atceramies Ernstu Gliku un viņa grūto varoņdarbu.

Ernsts Glikis ir dzimis 1652. gada 10. novembrī Vetinē (Saksijā) un miris 1705. gada 5. maijā Maskavā¹. Būdams mācītāja dēls, viņš arī pats studēja teoloģiju Vitenbergi un Leipeigas universitātēs (bez tam viņš ir mācījis arī Altenburgā)². Viņš vēltīja daudz uzmanības arī Austrumu valodu studijām. Kā jauns cilvēks, viņš 1673. gadā nokļūst Livonijā Vidzemē, kur ir nolēmis sākt savu darbību kā sprediķotājs³. Viņš bija izvēlējis veiksmīgu brīdi. 1672. gadā sākās zviedru karaļa Kārļa IX patstāvīgā valdīšana (Vidzeme šajā laikā piederēja zviedru kronim), kas iezīmēja absolūtisma uzplaukumu. 1673. gadā karalis uzaicina līdz šim Vācijā strādājušo Johanu Fišeru (1633 - 1705) kļūt par Vidzemes superintendentu, bet 1675. gadā paaugstina viņu par ģenerālsuperintendentu. Šajos gados krasi pastiprinās luterāņu aprindu aktivitāte, kas proklamēja, cita arpa, kultūras darbības programmu, kas būtu orientēta uz reliģisku izglītošanu. Šos centienus, pievienot latviešus luterismam, stimulēja arī katoļu propoganda blakusesošajā Latgalē, kura, atbilstoši Andrusovas pamiera līgumam, 1667. gadā no jauna nokļuva Polijas varā. Ārs un uzticams Bībeles tulkojums ir uzdevums, kas šādos apstākļos iegūst īpašu nozīmi. Fišers saņem no zviedru varas iestādēm lielu summu, 7500 dālderu, priekš Bībeles tulkojuma latviešu un igauņu valodās. 1675. gadā Rīgā tiek organizēta tipogrāfija ar Vilkenu kā tās vadītāju. Šādos apstākļos bija dabīgi pievērst uzmanību teologam Glikam, kurš, atbraucis uz Latviju, piecu gadu laikā centīgi bija mācījis latviešu valodu. Neizslēgts, ka viņš ir bijis tulkojuma ierosinātājs, bet patiesi ir arī uzskats, ka septiņdesmitajos gados Glikis ir pārbaudījis sevi tulkojot atsevišķas Bībeles daļas. Bet, kā šķiet, šajā laikā Glikis vēl nebija gatavs veikt visu uzdevumu pilnā apjomā. Interesanti, ka vājākā vietā bija nevis latviešu valodas zināšanas, bet Bībeles eksegēze, kas bija saistīta ar konkrētām senebreju un grieķu valodu zināšanām. Tieši tas bija par tematu Glika aizbraukšanai uz Vāciju, kur viņš Hamburgā pie slavenā Austrumu pētnieka Ezarda studē senās valodas. 1680. gadā viņš atgriežas Livonijā, Rīgā. Sākot ar šo gadu viņš ir garnizona draudzes mācītājs Daugavgrīvas cietoksnī

(sākot ar 1687. gadu arī prāvests Koknesē). Bet vēl 1681. gadā viņš pieņem lēmumu tulkot Bībeli. Fišers uicina Gliku uzņemties šo tulkojumu. Tagad Glikis bija gatavs veikt šo uzdevumu (pirms gada viņš iztulkoja Lielo Kātehimu, kurš pēc tam tika lietots mācībām skolās)⁴

Kaut gan šajā laikā latviski bija jau tulkota virkne tekstu, kas bija vai nu tieši Bībeles fragmenti (Evanģēliji, Psalmi u.c.), vai arī kas varētu tikt traktēti kā tematiski tuvas iestrādnes tām vai citām Bībeles daļām (kātehimis, dažas garīgas dziesmas u.c.). Ja netiek ievērotas konfesionālas atšķirības un jautājums par to, kurus no agrīnajiem mēģinājumiem šajā nozarē Glikis varētu tieši izmantot pilna apjoma Bībeles tulkojumā, tad izrādīsies, ka summējot “pirmsglikā laika” mēģinājumi diezgan precīzi ataino visas latviešu literatūras agrīnos posmus⁵

Tamlīdzīgu mēģinājumu virkne var tikt atrasta sākot ar XVI gs. ar diviem agrīnajiem “Mūsu Tēv lūgšanas (“Tēvreize”) tulkojumiem. Viens no viņiem salīdzinoši nesen tika atrasts katoļu “Agenda”⁷ latīņu tekstā (tā saucamā “Upsalas Tēvreize”) un tiek datēta ar laikposmu starp 1507. un 1540. gadiem (drīzāk tuvāk sākumam) un otrs ir ietverts Simona Grunava “Hroniku” sarakstā un ir uzrakstīts, šķiet, ap 1526. un 1531. gadiem⁸. Pirmie mēģinājumi garīgo dziesmu rakstīšanā latviski ir attiecināmi uz 1530. gadu (un sekojošo de. gadi). To autori ir Rīgas Sv. Jēkaba baznīcas mācītāji Nikolajs Ramms (Ramm) un Johans Eks (Eck). Šie teksti ilgu laiku eksistēja kā rokraksti un tika publicēti tikai 1615. gadā. Ļoti interesants ir Strauberga pieņēmums, atbilstoši tam, šīs garīgās dziesmas tika publicētas jau pirmajā latviešu kātehimā 1530. gadā, kurš nav saglabājies līdz mūsdienām (tāpat kā starp 1535. un 1550. gadiem sastādītais kātehimis)⁹ Strikti runājot par šiem abiem kātehimiem nav nekādu konkrētu liecību, acū atsevišķu faktu konfigurācija neizslēdz šīs latviešu zinātnieka izvirzītās hipotēzes patiesumu. Tomēr tieši šie žanri “Mūsu Tēv lūgšana, garīgās dziesmas (ieskaitot psalmus) un kātehimis, bija galvenais 16. gs. mantojums, tuvojoties pilna apjoma tulkojumam. Šajā gadsimtā vairākkārtīgi tika publicēti “Mūsu Tēvs” lūgšanas teksti. Tai skaitā, blakus gadsimta vidū sastādītajam tekstam, kuru saista ar Johana Hāzentetera (Hazentöter) vārdu un ar tā publikācijām Sebastiana Minsterā (sākot ar 1550. gadu) un Teves (1557) “Kosmogrāfijās”, M. Bejska (1564) “Poļu hronikā”, īpaši ir jāpiemin arī nesen Stokholmas karaliskajā bibliotēkā atrastais, XVI gs. sarakstītais “Mūsu Tēvs” lūgšanas teksts (Georgs Bruno; H. Biezā publikācija). Garīgo dziesmu

žanrs ieguva savu turpinājumu 58 psalmu un dziesmu sējumā, kurš ar vācu nosaukumu *Undeutsche Psalmen vnd geistliche Lieder oder Gesenge* tika izdots 1587. gadā (otrais izdevums 1615.g.). Bet, protams, vislielākā nozīme nākamā Bībele, tulkojuma valodas veidošanā bija katehisma, Evanģēliju, citu reliģisku un dievkalpojuma tekstu tulkojumiem. XVI gs. starp līdzīgiem izdevumiem ir jāatzīmē divu katehismu tulkojumi latviešu valodā: Viļņā izdotais katoļu katehisms (*Catechismus Catholicorum Iscige/Istige/pammacischen* 1585)¹⁰ un Kēnigsbergā publicētais luterāņu katehisms (*Enchiridion. Der kleine Catechismus ins vndeutsche gebracht*, 1586), kā arī evanģēliju un apustuļu vēstuļu tulkojums (*Evangelia vnd Episteln aus dem deutschen in vndeutsche Sprache gebracht*, 1587. gadā arī Kēnigsbergā)¹¹. Tajā pat 1587. gadā parādījās vēl viens ar Evanģēlija tematiku saistīts teksts - *Passio. Von dem Leiden vnd Sterben unsers Herrn vnd Heilandes Jesu Christi nach den Vier Evangelisten* (sal. *Passio* izdevums 1615. gadā - *Auss Deutschen Sprache in Vndeutsche gebracht Durch Godthard Reymer Predi. zum Bouschenburg*).

XVI gs. pieaug reliģiskās literatūras (kanoniskie teksti, garīgās dziesmas u.c.) tulkojumu skaits starp tiem ir vairāki, kuriem ir tiešs sakars ar Bībeles tulkošanas mēģinājumiem. Līdzās tādiem tekstiem kā 1615. gadā Rīgā, N. Mollina (Nicolaus Mollin) tipogrāfijā izdotie evanģēliji un apustuļu vēstules, katehisms, garīgās dziesmas¹², katoļu *Agenda parva* (1622, Brunsbergae), "Dāvida dziesmu grāmata" (*Dahwida Dscesmu Grahmata* Rhiga. 1623? 1625?) un citiem sacerējumiem¹³, vajadzētu īpaši izcelt tos tulkojumus latviešu valodā, kuru autori ir trīs šī gadsimta amākie rakstnieki - Mancelis, Elgers un Reiters. Tieši šo autoru centieni šajā ziņā) bija visbūtiskākie, ja raugās no tāda viedokļa, kas paredz optimālo kanoniskā tipa reliģiskās literatūras tulkojumu latviešu valodai (Firikera garīgajām dziesmām, kuras pašas par sevi ir brīnišķīgas un ir latviešu literatūras augstākais mākslinieciskais sasniegums XVII gs., protams, ir mazāka nozīme).

No šāda viedokļa īpaši loma bija diviem Mancelja izdevumiem, kuri pretendē uz garīgās dzīves noteicēju stāvokli - *Lettsich Vade mecum* (1631; otrs izdevums - 1643, trešais - 1673, ceturtais - 1685. Rīga) un *Lang-gewünschte Lettische Postill* (1654, Rīga). Pirmajā grāmatā ir ietvertas sešas sadaļas (kur līdzās pazīstamiem sacerējumiem ir arī jauni teksti): 1. *Evangelia vnd Episteln*, 2. *Historia passionis Domini Nostri Iesv Christ*, 3. *Der trawrige Historia der erbärmlichen Zerstörung der Statt Jerusalem*,

4. *Letische geistliche Lieder vnd Psalmen*, 5. *Der kleine Catechismus D. Martini Lutheri*, 6. *Das Hauss-, Zucht- vnd Lehrbuch Jesu Syrach*. Otra grāmata ir viena no fundamentālākajām XVII gs. reliģiskās literatūras publikācijē. Pusotra simta gadu laikā grāmata izturēja sešus izdevumus (otrais izdevums - 1675.(?), pēdējais - 1823.gadā). Abām šīm grāmatām¹⁴ bija gandrīz vai izšķirošā loma, praktiski nostiprinot noteiktu ideju loku un latviešu valodu kā reliģiskās literatūras un dievkalpojumu valodu¹⁵. Tam ir liela loma gan latviešu literatūras attīstībā kopumā (ko, starp citu, var izskaidrot ar autora plašo diapazonu, kurš apvieno savā grāmatā diezgan speciālas un sarežģītas idejas ar konkrētiem tautas mutvārdu tēliem. Sal. sakāmvārdu un parunu lietošana), gan vācu mācītāju uzmanības pievēršanā latviešu valodai, gan valodas standartizācijai (iepriekšējo publikāciju kļūdu labošana, jauga latviešu ortogrāfijas iedibināšana u.c.)).

No protestantiskas vides nākušais, vēlāk katolismā pārgājušais Georgs Elgers pārtulkoja latviski no latīņu valodas un 1672. gadā Viļņā izdeva grāmatu ar nosaukumu *Evangelia Toto anno singularis Dominicis & festis diebus. in Livonia Lothavis praeclegi solita*¹⁶, papildinot to ar katehisma tekstu (*Catechismus seu Brevis Institutio doctrinae Christi* ...)¹⁷.

Un visbeidzot, īpaša uzmanība ir jāvelti Jāņa Reitera tulkoņāja darbībai (Johannes Reuter, viņš arī Jānis Jātnieks), jo viņš bija uzsācis vairāku Vecās un Jaunās Derības tekstu tulkojumus un, cik zināms, ir bijis pirmais latviešu autors, kurš sācis darboties šajā laukā. Ja agrāk bija pazīstami tikai Reitera teoloģiskie saecrējumi (*Positiones philosophicae de mansuetudine*, 1654; *Dissertatio theologica. Positiones philosophicae de Coena Dominic*, 1656), kuri katrs ir saglabāties vienā eksemplārā¹⁸, bet virkne viņa tulkojumu (t. sk. Mateja un citi evaņģēliji) ir palikuši neatrasti, tad pēdējo 30 gadu laikā stāvoklis ir būtiski izmainījies. Un tagad pētnieku rīcībā ir četri "Mūsu Tēv." lūgšanas teksti latviešu valodā (1675., 1662. g. izdevums nav atrasts), kā arī Vecās un Jaunās Derības āku vietu ļoti vērtīgi tulkošanas mēģinājumu paraugi (1675., pavisam 24 lpp.) *Eine Übersetzungs Probe*...¹⁹, kas ir Reitera atsauksme piedāvājumam - tulkot Biblii, kuru vēl 1662. gadā izdarīja Livonijas superintendents I. Gezelius un atbalstīja toreizējais Zviedrijas valdnieks²⁰ (eksemplārs tika atrasts 1974. gada 1. augustā Universitātes bibliotēkā Upsalā). Neapšaubāmi, ka pirmo Bībeles tulkošanas mēģinājumu publicēšanas mērķis bija apliecināt savas tiesības uz pilna apjoma Bībeles tulkojumu. Taču šeit Reiteris cieta neveiksmi. Tiek uzskatīts, ka tam par iemeslu

varētu būt Reiter. Āma nestabilitāte luterāņu konfesijā, atsevišķas viņa rakstura iezīmes un, visbeidzot, pats tulkojuma veids, kas manāmi atšķirās no paraugiem. Lai vai kā tas arī būtu, priekšroka tika dota Glikam, un Reiteram vajadzēja noiet no skatuves²¹.

Gliks pilnībā attaisnoja tās cerības, kas uz viņu tika liktas Bībeles tulkojuma sakarā. Uzsākot darbu 1680. gadā (katrā gadījumā, tāds ir oficiālais datums), viņš jau 1683. gadā pabeidza Jaunās Derības tulkojumu²², kurš tika publicēts tieši pirms 300 gadiem, 1685. gadē *Tas Jauns Testaments Muhsu Kunga Jesus Kristus*. Šis gads ir kļuvis par vienu no nozīmīgākajiem laikiem latviešu vēsturē. 1689. gadā latviski iznāk Vecās Derības tulkojums, bet 1692. gadā papildus vēl arī apokrifu grāmatu. 1694. gadā pilnībā tika pabeigta izdevumu drukāšana, un tad arī parādījās zviedru karaļa rīkojums par latviešu Bībeles izplatīšanu. Grāmata tika drukāta 1500 eksemplāros, sestā daļa no tiem (250) tika bez maksas izdalīta baznīcām, skolām un svarīgām personām, pārējās tika pārdotas. 1739. gadā, kad iznāca Bībeles otrais izdevums, simts pāri palikušie pirmā izdevuma eksemplāri tika pārdoti par vienu dālderu gabalā. Pati latviešu Bībeles izdošana bija īpaša rakstura notikums. Grāmatā, kura tika drukāta Vilkena tipogrāfijā Rīgā, bija 2500 lappuse. Nekas tamlīdzīgs Latvijā nebija drukāts nedz pirms, nedz pēc tam (ja neskaita Bībeles jaunos izdevumus) līdz pat XX gs. sākumam. Vairāki dokumenti liecina par interesantām detaļām, kas ir saistītas ar tulkošanas darba materiālajiem apstākļiem²³. Ir būtiski, ka Glikam palīdzēja divi studenti - Vitens un Klemkens. Tulkiem tika atvēlēta īpaša telpa, piešķirta pārtika, tika apgādāti ar papīru. Darbs tika organizēts racionāli, un, kā liekas, noritēja bez īpašiem traucējumiem.

Gliks balstījās savā tulkojumā uz Manceļa, Reitera, Firekera, Adolfi u. c. savu priekšgājēju un laikabiedru pieredzi, un visumā veiksmīgi izpildīja savu uzdevumu, arī kas attiecas uz latviskā teksta autentiskumu atbilstoši oriģinālam un lingvistisko precizitāti²⁴. Ko Glika tulkojums nozīmēja latviešu valodai un latviešu garīgajai attīstībai? Pirmkārt, Bībele kā pats lielākais, pats daudzveidīgākais un pats apjomīgākais teksts, kurā tika izmantota latviešu valoda, nevarēja neklūt par svarīgāko zināšanu avotu, pētot latviešu valodu, kāda tā bija līdz XVII gs. pirmajai pusei. Lingvistisko liecību summa, ko satur Bībeles tekstu tulkojums, būtiski pārsniedz visu to, kas ir pazīstams no citiem līdz 1685. gadam tekstiem (kā zināms, daļa no pēdējiem nebija gluži pilnvērtīgi gan šo tekstu "tematiski situatīvā" organiskuma ziņā, kā arī tādēļ), ka tulkotāji daļēji pārzināja latviešu valodu). Šī Glika darba priekšrocība ir izskaidrojama ne tikai ar tā

apjomu, bet arī ar tematu daudzveidību, teksta jēgas un idejiskās struktūras bagātību. Līdz šim latviešu valoda tika izmantota neobligāti, "ar pusatdevi", par tīk, par cik, par cik tai nekad nebija nācies tā sasprindzināties un tādā mērā mobilizēt visas savas iekšējās rezerves, lai būtu sava augstā uzdevuma vērtā, kā šajā grūtajā pārbaudījumā? Šajā ziņā Bībeles teksts ir ne tikai liecinieks (un dažreiz liecība ir ļoti uzskatāma²⁵) noteiktai latviešu valodas attīstības stādijai (problēmas pasīvais aspekts), bet arī rezultāts kāda lingvistiskā "virusuzdevuma" veikšanai, kura laikā valoda "iziet" pati no sevis, pārvar sevi savā dotajā empirismā, izdara pieteikumu lielai nākotnei, savas eksistences jaunām formām un modusiem. Atklāj: ka pati Bībeles valoda vienādā mērā ir iepriekšējās attīstības rezultāts un vienlaicīgi arī tā kodola atrašanās un apzināšanas process, no kura tagad tai ir lemts attīstīties. Šis process noved pie "valodas pārrāvuma", kurš jau materializē valodas aktīvo aspektu un iezīmē ar sevi jaunu posmu latviešu valodas veidošanās procesā vispār, un pirmkārt, literārās valodas veidošanas procesā. Taču vēl svarīgāk ir, ka, pateicoties Bībeles tulkojumam latviešu valodā, kurš ir izturējies avota terminu "virsslodzi" ir noticis vēl viens valodas pārrāvums – pie garīgajām vērtībām. Bībeles tulkojums vienmēr ieņem īpašu vietu un spēlē īpašu lomu kristīgo tautu un kultūru vēsturēs, liecinot par valodas un tai atbilstošās kultūras brieduma pakāpi. Pateicoties Glikā tulkojumam, latviešu tauta pievienojās kristīgās pasaules kultūrai, izdarīja nopietnu soli, lai pati sevi apzinātos kā vienotu veselu, nevis vairs etniski tautiskajā un kulturālā vēsturiskajā haosā, bet ciešā un organizētā "atgriezto" tautu virknē, kuras ir nosūtijušās uz civilizācijas un izglītības ceļu. Atklājās, ka pati latviešu Bībeles valoda ir iekšēji kristianizēta un kļūst iespējams piekļūt tās logosa struktūrām un aiz tām stāvošajām garīgajām vērtībām. Līdzīgi tam, kā šāda teksta tulkošanas process, attīstot īpašas radošas enerģijas – veido pašu tulkoātāju un izved viņu cauri iekšējās veidošanās lāzei, tāpat arī tulkojuma valoda veidoja savu lasītāju (vai klausītāju)²⁶. Un tieši šī "ā apstākļi ir jūtama Bībeles tulkojuma vispār nacionālā nozīme. Līdz šim izplatītais apgalvojums, ka Bībeles tulkojums bijis paredzēts tikai "diecu izecsmes mācītājiem, ir naivs un nepatiess. Gan objektīvi, gan subjektīvi tas bija velūts tieši latviešu tautai, par kuru Glikā domāja nevien tulkojot Bībeli, bet kuru viņš grībēja ar savu tulkojumu pestīt, vedot to no tumsas uz gaismu, un ar to pašu norādot tai jaunu ceļu²⁷. Bībeles tulkojums latviešu valodā bija Glikā dzīves galvenais darbs, varoņdarbs. Glikam dzīve un darbs eksistēja tīk: kopā saplūduši, "– darba mūžs un mūža darbs", kā par Glikā dzīvi un darbu ir teicis kāds pētnieks²⁸.

¹ Sk. literatūru par Gliku: *Hilners G.* Ernsts Glücks, latviešu Bībeles tulks, miera darbos un kara briesmās. Rīgā, 1918; Ernsts Glücks. - Rakstnieku sejas. Sērija skolai un jaunatnei A. Dauges un V. Plūdoņa redakcijā, N 3. Rīgā, 1927; *Bērziņš L.* Ernsts Gliks. Darba mūžs un mūža darbs. Rīgā, 1935; *Vīrsnieks R.* Ernsts Gliks dzīvē un darbā. Rīgā, 1942; *Niedre J.* Latviešu literatūra, I. Rīgā, 1952, l. 71-72; Latviešu literatūras vēsture, I. Rīgā, 1959, l. 382-388, 417; *Karulis K.* Latviešu grāmata gadsimtu gaiņā. Rīgā, 1967, l. 52-53; Latvijas enciklopēdijā, 3. Rīgā, 1983, l. 546; *Пекарский П. П.* Введение в историю просвещения в России при Петре Великом. СПб., 1862, с. 126-132; *Перетц В. И.* "Dies irae" в русских переводах XVIII в. Литературный Вестник, 1901, т. 8, с. 31-33; *Олже* Историко-литературные исследования и материалы, т. III. СПб., 1902, с. 71-141, 289-343; 4-84 (второй пагинации); *Белокуров С. А., Зерялов А. И.* О немецких школах в Москве, в первой четверти XVIII в. (Документы Московских архивов 1701-1715). ЧОИИР, 1907, .1, отд. 1, с. III-IX; *Берков П. И.* Из истории русской поэзии первой трети XVIII века: (к проблеме тоического стиха). В кн.: XVIII век. Сборник статей и материалов, вып. I. М.; Л., 1935, с. 61-81 и др.

² Dialogā uzslavā Glikam, kuru, "akarā ar Glika nāvi, sastādīja viņa kolēģis un pēcnācējs I. Paus, kāds alegorisks personāžs Eugenia ziņo, ka aizgājējs ir bijis genere sacerdotali nobilique; Patria at Saxo, generosa gente oriundus"

³ Sal. par šo (un tai skaitā par šāda dzīves ceļa izvēles motīviem) tajā pat dialogā, kuru Glika piemin: "acerēja I. Paus: "... Postea accepit ipsam Lipsia, Misis itidem s: a urbs, quae reddidit politioem non quidem Patriae, non Saxoni: sed Livoni: ". Cum enim nollet veluti doma porta doma latitare et focum sapere et paternum situm peregrinationibus se dando variorum hominum mores et urbes vidit, tandemque in Livoniam venit. Ibi curam sacerum sibi commissam summa cum laude gessit. Pari modo ac mandato regis sui. Fidum se praebuit Interpretem, oracula sacrarum literarum, in plebis suae vernaculam transferendo, atque ita mentibus manibusve caelica verba inserit. Pollebat enim jam tum temporis multiplex doctrina, dexteritate, fidelitate, scienti: Theologica aliisque virtutibus ad tantum negotium obeundum necessariis. Maximo adjuncto sibi hoc in negotio fuit cognitio fontis, Scriptur: S. Ebra: ae, sine qua nemo feliciter in Theologia versari potest!" monologs, kuru sāka Genius.

⁴ Der atgādināt, ka kaimiņu tautām Bībele jau bija pārtulkota: 1541.g. zviedriski, 1550.g. dāniski, 1590.g. lietuviski (1657-1659.g. Hilinskis atkārtoti pārtulko Bībeli, taču tās 1660.g. āktā publicēšana netika pabeigta) utt.; izņēmums ir igauņu tulkojums, kurš parādījās tikai 1739.g.

⁵ Sal. latviešu reliģiskās literatūras agrīno tekstu vērtīgs hronoloģisks saraksts ir izdevumā: *Ozols A.* Veclatviešu rakstu valoda. Rīgā, 1965, l. 574-581; *Misiņš J. L.* Rakstniecība: ādītājs, I (1585-1910). Rīgā, 1924;

II, (1585-1925). Rīgā, 1937

⁶ Var atgādināt, ka pirmā ziņa par latviešu valodas izmantošanu "laicīgajos" tekstos ir attiecināma aptuveni uz šo pašu laiku. Sal., atsevišķi šīs pieraksti sākot ar 1552.g. (it īpaši sākot ar 1532. 1533.g. un vēlāk), kuri pieder pie amata "brālību" (pirmkārt - krāvēju gildes) dokumentiem. Par tiem skat.: *Arbuzovs L.* Piezīmes par 16. gadu sīmeņa vecākajiem latviešu literatūras pieminekļiem. Visagrākie rokraksti latviešu valodā kopš 1558.g. IMM, 1920, I, 1. 34-48; *Idem.* Zwei lettische Handschriften aus dem 16. und 17. Jahrhundert (1532 ff.1625). Acta UniversitatisLatviensis, 1922, II, 1. 19-57 u.c. Turpat: *Augstkalns A.* Pirmie latviešu teksti un grāmi: Latviešu literatūras vēsture. Rīgā: 1935, II, 1. 21-40.

⁷ Skat.: *Biezais H.* Der älteste Text des lettischen Vaterunsers. Nordisk Tidskrift för Bok-och Biblioteksväsen 1957, I. О других ранних тексах "Отче наш" смат.: *Arbuzovs L.* L: "Šis tēvreizis senos tekstos. IMM, 1920, X, 1. 357-362; *Sēja P.* Vēl kāds latviešu tēvreizis teksts. - IMM, 1925, XI, 1. 285; *Zēvers J.* Vecākie latviešu valodas pieminekļi. IMM, 1929, XII, 1. 512-513; *Augstkalns A.* Par vecajām tēvreizēm. - IMM, 1930, I, 1. 301-311; *Biezais H.* Ein neugefundener Text des lettischen Vaterunsers aus dem 16. Jahrhundert. Nordisk Tidskrift för Bok-och Biblioteksväsen, 1955, 2, S. 47-54 (Jaunatrasts latviešu Tēvreizis teksts. - *Ceļa Zīmes*, 1955, 26, 1. 281-285); *Draviņš K.* Das Hasentötersche lettische Vaterunser. Studi Baltici, 1952, IX, S. 211-213; *Idem.* Das Ghisbertische Vaterunser im Verhältniß zu den anderen allerältesten lettischen Texten. Scando-Slavica, 1959, V, S. 7-18; *Idem.* Die eingetragenen lettischen Texte in der *Agenda sive benedictionale* (1507), im Exemplar der Universitätsbibliothek zu Uppsala. - Språkliga Bidrag, 1959, vol. 3, N 12, S. 33-43 (mit A. Peetre); *Idem.* Die Quellen des Vaterunsers von Bruno. - *Ceļa Zīmes*, 1955, 28, S. 473-476 (pārdrūkāts grāmatā: *Draviņš K.* Atļietische Schriften und Verle. I. Lund, 1965, S. 19-42), sal.: Eine unbeachtete Überlieferung des Lettischen Vaterunsers. - Språkliga Bidrag, 1959, N 12, S. 5-32; J.D. Wunderers lettisches Vaterunser und Nachrichten über Letten und Litaauer im Jahre 1590. - Ibid, 1960, N 14, S. 47-59; *Ozols A.* Veclatviešu rakstu valoda. Rīgā, 1965, 1. 57-61 u. c.

⁸ Vairākkārtīgi ir ticis apspriests jautājums par to, kādā valodā (latviešu vai prūšu) ir šis teksts. Skat.: *Herrmann E.* Ist Simon Grunau Vaterunser lettisch? NAWG. Phil.-hist. Kl. Jg., 1948, Nr. 1, S. 19-29; *Schmid W.P.* Zu Simon Grunaus Vaterunser. IF, 1926, Bd. 67, S. 261-273.

⁹ Skat.: *L.* "Šis literatūras vēsture, I, 1. 330, 334 (par Strauberga lekeji atbilstoši tēmai). Sal. ["Der Unterteutsche Catechismus" Lübeck, 1560], par katru: *Zēvers J.* Kas Zviedrijas bibliotēkās un arhīvos atrodams par seniem latviešu un igauņu valodas pieminekļiem? IMM, 1929, XII, 496.

¹⁰ Skat. par viņu K.A.Karuļa rakstu šajā krājumā (Балто-славянские исследования. 1984.6 М., «Наука», 1986)

¹¹ Ļoti interesants atradums (diemžēl, vēlāk pazaudētais), ko 1560. gadā Sventajes (tolaik Kurzemes hercogiste, šobrīd Lietuva) atklāja Johans

Funks. Pirmkārt, tie ir evaņģēliji un vēstules (kā arī daži dievkalpojumu teksti) kuršu(!) valodā ("alles in Curischer Sprache):

¹² Sal. to vācu vīsrakstū (titullapā): "Euangelia vnd Episteln aus dem Teutschen im Liefländische Pawrsprache gebracht" "Enchiridion. Der kleine Catechismus: Oder Christliche Zucht. Durch D. Martin Luther. Nun aber aus dem Teudtsehen in der Liefländische Pawrsprache gebracht. ", "Psalmen vnd geistliche Lieder oder Gesänge welche in der Kirchen Gottes zu Riga vnd anderen Örtern Lieflandes mehr in Liefländischer Pawersprache gesungen werden. " (sal. 1. izdev. 1587. g.) u.c.

¹³ Skat.: Sihraka Gudribas Gramahta [1625? Rīga].

¹⁴ 1637. gadā Manceelis izdod Sālamana: pamācības ("Die Sprüche Salomonis"), pēc gada tās tiek iekļautas viņa: azist: ajē vārdnīcē "Lettus, das ist Wortbuch..." (1638). Pamācību grām: atkārtoti tika izdota 1672. gadā un divreiz: 1685. gadā: 1693. gadā Jelgā (Mītaui) tiek izdot: "Die Sprüche Salomonis" grām: bet 1704. g. Rīgā "Salamana Wahrdrī" Kā rokraksts ir pazīstams Andreasa Geceļa "Sālamana pamācību tulkojums" (1678), viņš ir tulkojis arī 150 Psalmus (Sal.: *Straubergs J.* Andrejs Geceļis.

IMM, 1933, I, 1, 299 - 306; *Zēvers J.* Par dažiem XVII gs. valodas pieminekļiem. - IMM, 1932, II, 1, 137 - 145; III, 1, 227 - 234; IV, 1, 325 - 332; IX - X, 1, 228 - 289; *Idem.* Vēl kāds līdz šim nepazīstams Andreja Geceļa (Getzel) latviešu valodas piemineklis. IMM, 1934, V, VI, 1, 432 - 424; *Ozols A.* Andreja Geceļa manuskripti. - In: Veclatviešu rakstu valoda, 1. 113 - 123). - *Шлиф П.* Особенности языка: атланского писателя Г Матшеля. Живая Старина, 1895, вып. II, год пятый, СПб., с. 162

170; *Zēvers J.* Jura Manceļa "Vademecum" un daži šim nepazīstami apsveikumi. IMM, 1927, V - VI, 1, 441 - 446; Juris Manceļis (Rakstnieku seji: Sērija skolai un jaunatnei A. Dauges un V. Plūdoņa redakcijā, Nr. 1). Rīgā, 1927; *Birkerts A.* Jura Manceļa dzīve pēc dažiem mazievērotiem materiāliem. - Kopoti raksti, XIII. Rīgā, 1928; *Bērziņš L.* Valoda un izteiksme Manceļa rakstos. IN, 1944, I, 8 - 12; II, 1, 29 - 31; *Ozols A.* Veclatviešu rakstu valoda, 1. 152 - 204; *Draviņš K.* Eine Faksimileaufgabe der Zehn Gespräche von Georg Manzel - Ceļi, 1961, 10, S. 19; *Idem.* Die einzige bekannte Abbildung Georg Manzels. Ceļa Zīmes, 1955, 26, S. 275 - 276 (pārrakstūts grām: *Draviņš K.* Altlettische Schriften..., I, S. 56 - 59) u. c.

¹⁵ Augstkalns augstu vērtē "Vade mecum" nozīmi: "1631. gads veido laikmetu. Šis gads ir pagrieziena latviešu rakstu valodas ceļā. Ar šo gadu tiek ākta pašreizējās latviešu valodas laika atska: Manceļis šis "Vade mecum! Nāc man līdz! un no tā brīža liter: a seko viņam. (*Augstkalns A.* Veclatviešu rakstu apskats. Rīgā: L: šu biedrības Zinību komisijas Rakstu krājums, 1930, XX, 101).

¹⁶ Sal. tagad: Evangelien und Episteln ins Lettische übersetzt von Georg Elger. Nebst einem Register seiner geistlichen Lieder aus der Zeit im 1640. Bd. 1. Texte. Hrsg. von K. Draviņš. Lund, 1961. No citiem Elgera darbiem sal. "Evangelii: ...(1620) un latviešu garīgo dziesmu publikācijas, kas pārtulkotas no latviešu, vācu un poļu valodām "Geistliche Catholische Gesänge"

(1621, Braunsberg) un "Cantiones spirituales" (1673). Par Elgeru skat.: *Augstkalns A.* Veclatviešu rakstu apskats, 1. 92 un tālāk; *Ozols A.* Veclatviešu rakstu valoda, 1. 124 - 131; *Zemzare D.* Latviešu vārdnīcas (līdz 1900. gadam). Rīgā, 1. 67 - 72; *Draviņš K.* Eine Veröffentlichung zweier Handschriften von Georg Elger. Ein alter lettischer Autor in neuem Licht. - In: *Draviņš K.* Alletische Schriften... I, S. 51 - 55; *Kučinskis St. J.* Elgera mūža gājums. Dzimtenes balsis 1953 - 1954, Jg. 8, N 11, S. 11 - 17; N 12, S. 21 - 26; Jg. 9, N 1, S. 28 - 35; *Karulis K.* Pirmo latviešu valodnieku pieminot. - In: Latviešu valodas kultūras jautājumi (Rakstu krājums), 20. laidziens, Rīgā, 1984, 1. 48 - 52 u. c.

¹⁷ Sal. arī "Catechismus Letticus" (1662, Rigae), kas ir saistīts ar Gezelijus: vārdu.

¹⁸ Trešā sacerējuma teksts ("De creatione et providentia Dei") līdz šim nav atrasts.

¹⁹ *Jānis Reuters.* Tulkojuma par: augs. 1675. g. ā Rīgā iznākušo latviešu bībeles tekstu faksimilspiedums. Ar B. Jēgera apeceri. Stockholm, 1975 [1976]; kā arī: J. Reuter, *Oratio Dominica XL linguarum*, Rostochii, 1675. Editio nova. Praefatus est B. Jēgers. Havnia: 1954. Papildinājumam skat.: *Draviņš K.* Textverbesserungen mit der Hand in einigen Exemplaren von Johann Reuters *Oratio Dominica*, 2. Auflage. Rostock, 1675. Sprāklīga Bidrag, 1960, vol. 3, N 15, S. 126 - 131 (pārdrukāts grām.: ā *Draviņš K.* Alletische Schriften..., S. 79 - 82).

²⁰ Pirmā atsauksme uz šo piedāvājumu bija jau pieminētais Mateja Evangēlija tulkojums latviski.

²¹ 1681. gadā Kārlis XI norīko Reiteru mācītāja darbā Unadie (Ingermanland) un par konsistorij: asesoru. (Unadice tiek minēta sākot ar 1500. gadu: *Въ великого князя селъ въ Уноицкахъ. по Уноици.* Skat.: Новгородские епископы ектити, издавшие Археограрическою комиссиною. Г. 3. Переписная оброчная книга Вотской пятины 1500 г. СПб., 1868, с. 555, 566; val. arī: *Vontitza By* skat.: Jordeböcker öfver Ingermanland. Ižorskas zemes grāmatas. T 1 1618 - 1623 gg. Unadina atradās Kapori Lēna (Caporie Lähn) Radčinskas pagastā. Sākot ar 1685. gadu Reiters kļūst par mācītāju Duderhofā (somiski Tuutari), nākamās Sankti-Pēterburgas, kuru sāka celt sešus gadus pēc Reitera nāves, tiešā tuvumā. Interesanti, ka 1670. gadā Reiters kļūst par luterāņu mācītāju Maskavā, kur viņš uzturas, tomēr, ne vairāk kā gadu. Par Reitera dzīvi un darbiem sk.: *Straubergs J.* Latviešu Bībeles tulkojumu mēģinājumi priekš Glika. - IMM, 1935, II, 1. 312 - 320; *Idem.* Rīgas vēsture. Rīga, 1936, 1. 362 - 365; *Idem.* Reiters Jānis. - Latviešu Konversācijas vārdnīca, 18. sēj. Rīgā, 1939, 1. 35258 - 35260; *Niedre J.* Op. cit. 1. 73 - 75; Latviešu literatūras vēsture, I, 1. 375 - 381; *Draviņš K.* Pirmais latviešu liter: Dr. Jāņa Reitera darbi. Ceļa Zīmes, 1953, 11, 1. 28 - 32; *Idem.* Par Jāņa Reitera iespiestiem darbiem. Ceļi, 1969, 14, 1. 19 - 26; *Ozols A.* Op. cit. 1. 205 - 210; *Jēgers B.* Ziņas par Jāņa Reitera tautību. - Ceļi, 1967, 13, 1. 3 - 15; *Dunsdorfs E., Jēgers B.* Jāņa Reitera dzīve avotu gaismē. - Archivs, 1969, 9, 1. 45 - 72; *Kučinskis S.* Jānis

Reiters kā katolis katoļu dokumentu gaismā (1665 - 1670?). - Ceļi, 1969, 14, 1. 3 - 18 u. c.

²² Šķiet, ka ar šīs tulkojum: "šānu ir s: astorālā darba sākums Alūksnē.

²³ *Straubergs J.* Kā noritēja Bībeles tulkošanas darbs. IMM, 1943, 9; *Karulis K.* Op. cit., 1. 52 - 53 u. c.

²⁴ Sakarā ar Bībeles tulkojumu latviski, bez jau agrāk norādītajiem darbiem, sk.: *Vierhuff G.* Der Sprachforscher als Kritiker der Bibelübersetzung.

MLLG, 1865, XIII, 2, S. 1 - 12; *Döbner Th.* Die Geschichte der lettischen Bibelübersetzung. MLLG, 1893, XIX, 2; *Šmits P.* Glika Bībeles valoda. -

RLB Zinību komisijas 14. rakstu krājums. Rīgā, 1908, 1. 21 - 100; *Hilners G.* Op. cit.; *Янсон И.* Латвийское обществено-культурное развитие и латвийская литература. Сборник латвийской литературы. Пг. 1916,

c. 7 u. c. *Bērziņš L.* Ernsta Gliks. Darba mūžs un mūža darbs. Rīgā, 1935;

Idem. Ernsta Gliks tulkotāja darbs. IMM, 1939, II, 1 149 - 161; *Straubergs J.* Latviešu Bībeles tulkojumu mēģinājumi priekš Glika. IMM, 1935, X, 1.

312 - 320; *Idem.* Kā noritēja: 1. 197 - 200 u. c., daudz plašākā skatījumā sk. *Bielenstein A.* Die lettische Sprache und die christlichen Begriffe. MLLG,

1866, XIII, 3, S. 27 - 48.

²⁵ Pirmkārt, šī liecinieka funkcija parādās tajās situācijās, kad pēc laika skalas tiek fiksētas novirzes no normas. Šajā ziņā vienādu uzmanību pelna kā

arhaismi (sk. piem. atgriezeniskās daļas ievietošana starp prefiksu un sakni, tāpat kā lietuviešu valodā: at-sa-gahdijahs, is-ra-brihnijahs; "i" fleksiju.

Tawai azzi, Juhsai sirdi u.t.j.pr.). Ne mazāk svarīgi ir dialektismi, lokālismi un okazionālismi tulkojuma valodā. Par tulkojuma valodu sk.: *Šmits P.* Glika

Bībeles valoda, 1. 21 - 100; *Ozols A.* Op. cit. 1. 260 - 311 u. c. Tai pat laikā Glika tulkojuma lingvistiskais aspekts ir pelnījis pilnīgu monogrāfisku

pētījumu.

²⁶ Šajā ziņā Gliks var tikt uzskatīts (nevis no dabas, bet valodas pārvērtību spēkā) par viņa pēdā pielietotās latviešu valodas bērnu. Bet viņš bija arī šīs

valodas pastarītis. Tāpēc Glika tulkojumi: zinātnisks izdevums ar lingvistiskiem, tekstoloģiskiem un kultūrvēsturiskiem komentāriem ir šī

censoņa piemiņas pienākums.

²⁷ Patiesībā, par to pašu liecina arī Jaunās Derības tulkojuma priekšvārda sākums (priekšvārda autors ir J. Fišers), kas vēršas pie "miļā latvieša" ar

aicinājumu: kļūt ar šīs grāmatas palīdzību par patiesu kristietu(?). Sal.: Tas irr Mihļais latweeti / kas man tew no sehīs Grahim: as bija jateiz. Zellees nu /

tohpī gaisch / jo taws Gaischums nahk / un ta Kunga Gohdība uzlez pahr tew. Esa: 6 L;I. Ne paleezi ilgaki eeksch tahs pirmajas Nesiņņas / bet pateizi

Deewam no Sirds ka wiņsch arri tew tawu Wahrdu tawā Wallodā dewis lassiht

²⁸ Var atgādināt, ka Glika izglītojošā darbība neaprobežojas tikai ar Bībeles tulkojumu. Ir zināms, ka Alūksnē, kur viņš bija mācītājs, viņš

norganizēja trīs latviešu skolas, kuru audzēkņus viņš sūtīja kā skolotājus uz tām draudzēm, kurām viņš bija prāvests. Tajā pat laikā Gliks izveidoja vienu

krievu un vienu vācu skolu, un vēl vairākas citas skolas.

No Bībeles līdz mūsdienu dzejai

*Simboli raksturīgi vēl ar to,
ka mūžība tajos atmirz caur laicīgo.
/S.Koldridžs./*

Bībeles kultūrvēsturisko nozīmi daudz lielākā mērā nosaka fakts, ka Bībeles tulkojumi Eiropas valodās visos gadījumos nozīmē ievērojamu soli, pat revolūciju attiecīgās tautas kultūras un valodas attīstībā.

Arī Ernesta Glikas Bībeles tulkojums latviešu valodā pirmām kārtām vērtējams tieši kā latviešu kultūras fakts. Tam, ka šis tulkojums iepazīstina ar svešu, senu kultūru, ir tikai sekundāra nozīme, ko vēl mazina reliģiskās funkcijas absolutizēšana. Šis tulkojums nodrošināja ne tikai pats sevi, bet arī vēlāko kultūrstāņu vārdiskās izpausmes un eksistēšanas iespējas.

Bībeles pirmais tulkojums jāuzskata par "latviešu rakstniecības stūrakmeni"¹ Kā dažādu laikmetu, dažādu autoru un dažādu žanru un stīlu sacerējumu sakopojums Bībele ir pirmais latviešu rakstniecības piemineklis, kurā atspoguļota valodas stilistiska diferencēšanās.

Pats par sevi saprotams, ka Bībeles tulkojums kvalitatīvi un kvantitatīvi pilnīgoja kristīgo terminoloģiju, kurā veidošanās aizsākās jau kopš pašiem pirmajiem latviski rakstītajiem tekstiem 16.gs. Šis tulkojums ir nozīmīgs arī filozofijas, astronomijas, botānikas, zooloģijas un juridiskās terminoloģijas izveidošanā.

Neatkarīgi no funkcijas, kādu šī grāma veicēja par laicīgā pēc būtības, ieguvusi kā kristietības literāro un cilvēcisko dabu, tikumi un netikumi, cilvēku attiecības no viszemiskākajām līdz viscildenākajām, tūkstošējādi atspoguļojot Grāmatu Grāmatas sentencē, salīdzinājumos, paralēlismos, alegorijās, personifikācijās, daudzplāksnainā simbolikā.

Šeit īsi ieskicēšu tikai vienu, toties ļoti nozīmīgu ietekmes sfēru - Bībeles simbolu lomu latviešu dzejas simbolu sistēmas izveidē.

Bībeles tulkojums uzskatāms par precedentu tādiem latviešu dzejā sastopamiem simboliem kā *aizliegtais auglis, balodis, micra balodis, ciprese, čūska, dimants, diķis, durvis, ērkšķi, gaisma*

(specifiskā Bībliskā nozīmē), grēku plūdi, jūra. Kaina zīme, kalns, klīns, krusts, lauva, liesma, lilija, lēcu virums, neg; , palmas zars, paradīze, pērle, purpurs, roze, arkans, smilts, uguns, tukšnesis, tumsa, vētra, vīģes lapas, zāle, āls, zibens un citi.

Dimants. Nosaukuma pamatā sanskrita *dyu*, grieķu *adamas* 'nepārspējamais, neuzvaramais' Bībelē minēts milzīgs skaits dārgakmeņu, taču starp tiem nav slīpētu dimantu. Ka tā nav nejaušība, liecina arī fakts, ka no antīkās kultūras nav saglabājušās dārglietas ar šiem akmeņiem. Tāpēc ir likumsakarīgi, ka galvenā pazīme, kas ir pamatā tā simboliskajai nozīmei ir cietums. "To nevar ne ar dzelzi griezt, ne ar cirtni veidot, pat visu aprijošā uguns to nespēj kausēt, vienīgi āža asins spēj mazināt tā cietumu, jo tās ir karstākas nekā citas asinis" "tas visus pārspēj, bet pats netiek pārspēts".²

Bībelē ar dimanta cietumu tiek salīdzināta gan nelokāma ticība, gan nocietināta grēcinieka nepieejamība: "Tavu Pieri esmu es darījis / kā Dimantu. Akmīni / cietāku nekā Akmīna=Kalnu. Ne bīsties priekš viņiem / un ne bailojies ...³ Un tie darīja savu Sirdi par Dimantu / ka tie neklausītu to Bauslību.⁴ Latviešu valodā vārds dimants ar šo nozīmi lietots reti.

Izplatītāka ir otra dimanta simboliskā nozīme, kuras pamatā slīpētu dimantu nirdzums. Šī nozīme ir ar stabilu pozitīvu vērtējumu un tiek lietota kā dzīves skaistums: ālisku un estētisku vērtību etalons.

Ir dimanti tev un pērles, / Ir viss, ko cilvēks sev vēl (Kaudzīte M.); Rīts steigdamies sasitis dē auku, / Birst dimanti, pērles pa visu lauku (Rāinis).

Durvis. Tāpat kā siena arī durvis mitoloģisko simbolu sistēmā sievišķo pirmsākumu pretstatā vīrišķajam, ko simbolizē centrs, īpaši sakrālās celtnēs - altāris.

"Es esmu tās durvis", Jāņa evaņģēlijā minēti Jēzus Kristus vārdi. "Patiesi, patiesi, es jums saku: es esmu tās durvis pie tām avīm" (Jāņa ev., 10.9).

Šķietami te nav nekāda saskares punkta ar iepriekš minēto durvju nozīmi. Taču tāds atklājas, tikko atrodam starppakāpi starp pirmo un pēdējo Pretstatu starp sievišķo un vīrišķo pirmsākumu, kā jau minēts, interpretē arī kā aktīvā un pasīvā, arī kā garīgā un materiālā pretst:

"Un vārds tapa sludināts Jāņa evaņģēlijā

Jaunās Derības sižets par Kristus nevainīgo ieņemšanu un piedzimšanu ir šis priekš vēsts tēlainā realizācija. Durvju simbolikai te savdabīga vieta.

Tekstā pat netiek minēts durvju vārds. Taču Lūkas evaņģēlijā vismaz implicēti, attēlojot eņģeļa Gabriēla ienākšanu, jaušama šī vīrišķā un sievišķā, garīgā un miesīgā saplūsmes simbola klātbūtne: "Un tas eņģelis nāca pie tās iekšā un sacīja: esi sveicināta, tu no Dieva apžēlotā, tas Kungs ir ar tevīm.. (1.,28). Un redzi, tu savās miesās tapsi grūta un dēlu dzemdēsi.. (1,31.).

Tēlotājā mākslā ienākšana tiek vizuāli eksplīcēta durvju tēlā. Dievmī Jaunava Marija tiek salīdzināta ar durvīm, caur kurām pasaulē ienāk Vārds, Gars.

Gleznājot Marijas pasludināšanas ainu, Marijas un eņģeļa sastapšanās parasti tiek attēlot arhitektoniskā telpā, kurā nozīmīga vieta ir durvīm.

Atecerēsimies: "Es esmu durvis," saka Jēzus Kristus. Tā ir tā pati nozīme - caur mani pie jums nāk Dieva gars.

Pāvila vēstulēs, vārda vai teikuma kontekstā lietojot blakus vārds un *durvis*, tiek novērsti iespējamie pārpratumi attiecībā uz durvju simbolisko nozīmi: Esiet pastāvīgi iekš lūgšanas., ka Dievs mums tā vārda durvis gribētu atvērt.. (Pāv. Kolos., 4,2.,3.); es nācu Troadā Kristus priecās vārdu sludināt un durvis man bija atvērtas iekš tā Kunga (2.Kor.2,12).

Mūsdienu latviešu dzejā nav pamata runāt par aplūkojamā simbola lietošanas tradīcijām, arī dainās ne. Taču pēdējo gadu dzejā ir liecības par mitoloģisko poētisko priekšstatu atgriešanos, un kļūst nepieciešama senā atslēg:

Māras Zālītes dzejolis "Vakarā" beidzas ar konstatējumu: "Es kļūstu durvis":

Es durvis iestājos un skatos,
vai ir visi.
Vai ir mans sievas gods,
vai bēma smieklī,
vai ogle pavardā ir nomodī
Ir visi vakarā.
Es kļūstu durvis.

Pērle. Bībelē vārds lietots salīdzinājuma funkcijām, taču parādību skaits, kas ar pērli tiek salīdzināts, ir stingri noteikts. Pirmkārt, tā ir Dieva valstība, otrkārt, gudrība. Ta debesu=valstība ir līdzinājama vienam precīnīkam, kas labbas pērles mekleja, / Un vienu it dārgu pērli atradis nogāja un visu pārdeva, kas tam bija, un to pirka⁵; jo gudrība ir labāka par Pērlēm / un viss ko tu kārotu tai netiek līdzī.⁶

Latviešu rakstītājā dzejā simbola nozīmi paplašināja līdz vispārinātam pozitīvam vērtējumam un tiek attiecināta uz ļoti dažādām parādībām - mīlestību, laimi, gudrību, cēlsirdību, bagātību, mākslas vērtībām, dabas daiļumu.

Lai tūkstoš augumi šo pērli redz (Fr. Brīvzemnieks - par senču garīgām bagātībām): jums dažu pērli dzīves dūnās rastu! (J. Bračš)

Purpurs. Purpurs, ko nereti iespējams uztvert kā sarkanās krāsas modifikāciju (sk. Sarkans) Bībelē sastop: tikai vienā simboliskā nozīmē - kā valdnieka zīme, kā ķēnišķīguma simbols.

Jāņa evaņģēlijā, kur tiek stāstīts par Jēzus sodīšanas ainu, nav citas norādes uz ķēnišķīgumu kā vienīgi purpura apmetnis "Kara= vīri kroni no ērkšķiem nopina un to lika uz viņa galvu un tam pasarkanu purpura drēbi apvilka:"⁷ Sal. Mateja ev. 27,28 "Un tie, viņu noģērbuši viņam vienu purpura mēteļi aplika apkārt"(sk. sarkans).

Lūkas evaņģēlijā atrodama līdzība par tēvu un dēlu, kurš pēc nekrietnas dzīves nabags un nožēlojams atgriežas mājās un saka "tēvs, es esmu grēkojis pret debesī un pret tevi" (15,18).

Vienā no saviem lieliskākajiem sonetiem sižetu izmantojis R: Viņa pazudušais dēls ir Bībeles tēla pretmets. Taču šeit es grību pieminēt tikai vienu sonetā lietotu simbolu, un tas lietots tradicionālā nozīmē. Tas ir purpurs.

Soneta pirmā četrinde vēl neliecina, ka te būs gluži citāds "pazudušais dēls" Taču tad nāk pagrieziena "Bet vai jūs neredzat, ka viņa tēls / Ir lepni nesalauzts, ap viņa vājām / Un kustlām miesām skrandains purpurkvēls?" Šis rindas vairs nekādi nav interpretējamas vienīgi sadzīvīskā līmenī, īpaši pēdējā rinda, kurā simbols valdonīgi piesaka savas tiesības būt saprastam. Un tas ir saprotams Bībeles simbola gaismā. Tas, ka pazudušā dēla skrandas krāsojas valdnieka mantijas krāsā, pravietiski vēsta, ka vēlajam nācējaim lemta uzvara.

Vēlākajā latviešu dzejā purpura simboliskā nozīme sazarojas divos virzienos atkarībā no vērtējošā momenta.

Tāpat kā Rainis, arī Aspazija, Sudrabkalns šo simbolu saista ar pozitīvo spēku, brīvību, gara uzvaru Pa gaisu saplošītus / Tās [aukas] kaisa mākoņus / Tik ugunīgi sārtus / kā purpurmēteļus (Aspazija, Ar sniega baltiem spārnīem). Raugat, kā atspīd caur nakti un brāzmu/Brīvības purpurs un daiļumazelts (J. Sudrabkalns, Pārvērtības, 60).

Sociālā protesta dzejā purpurs, purpura mantija simbolizē varu tās pasaulīgā nozīmē, varu kā varnācību, zemiskumu un nožēlību. Šai ziņā visraksturīgākā ir Lūcijas Zamaič dzeja "Es lāstu piesūcos un asiņainas baismas, / Kas plūst no purpurmantijām un troņiem"

Sarkans. Sarkanās krāsas simbolisko nozīmju robežas ļoti plašas arī Bībelē (tāpat kā dažādos pagāniskos kultos, modernajās kultūrās, dažādos literāros un mākslas virzienos un stilos).

Sarkanā krāsa aistīta ar dzīvību tās augstākajā izpausmē, taču ar miesas dzīvību, kuras vēlmes un dziņas nereti apdraud gara prioritāti. Kā pretstats baltajam kā visnotaļ pozitīvu morālisku kategoriju simbolam, askēzes, šķīstības, nevainības simbolam Bībelē sarkanais savā pamatfunkcijā ietver negatīvu vērtējumu. Asinssarkans (arī divkārt sarkans, jo šī krāsa ir visspilgtākā un visgrūtāk dzēšamā) ir pats galējais loceklis negatīvo vērtējumu skalā – “Tad nāciet nu, tiesāsimies, saka tas Kungs – kad jūsu grēki tik sarkani būtu kā asinis, tie taps balti kā sniegs”⁸

Blakus pamatvārdam sarkans Bībelē lietoti arī jēdzieni (ne vienmēr vārdi) asinssarkans, šarlaksarkans, ugunssarkans, purpurs.

Kristus krustā sišanas attēlojumā Mateja un Jāņa evaņģēliji atšķirīgi raksturo apmetni, kuru viņa pleciem uzklāj saniknotie jūdi. “Mateja evaņģēlijā ir rakstīts, ka Kungs pirms krustā sišanas apvilka šarlaksarkanu mēteli (27,28), Jāņa evaņģēlijā – ka viņš apvilka purpura mēteli (19,2 – himation porphyroun), un arī tas norāda uz noslēpumu – Matejs tulko ar “šarlaksarkans”, domādams par sakaru ar miesu, Jānis ar “purpura krāsu” – āda uz ķēnišķīgumu.⁹

Glika tulkojumā ir purpurs abos gadījumos (sk. Purpurs). (Te tulkotājs bijis spiests piekāpties latviešu valodas sistēmas priekšā. Atcerēsimies, ka salikteni, kas veidoti pēc modeļa “lietvārda Ģ, vai bezgalotnes forma + īpašības vārds – latviešu valodā ir ļoti jauni. Šādam saliktenim tuvu vai identu nozīmi lielākajā daļā gadījumu ir iespējams izteikt ar vārdkopu, piemēram, asinssarkans = sarkans kā asins, kas arī līdz “Mūsdienu latviešu literārās valodas gramatikas” iznākšanai tiek kategoriski prasīts. Taču daudzos gadījumos saliktena komponentu attiecības ir daudz sarežģītākas. Arī šādā gadījumā tā tas ir. Jēdziens *šarlaksarkans* nekādi nav identificējams ar *sarkans kā šarlaks*.

Arī ugunssarkans Glikā – av pieņemams. Tā vietā – viņu vaigi deg kā uguni (Jes.13,8; te svarīga liekas pirmām kārtām krāsa – grēcinieku vaigu krāsa)).

Jo sarežģītāks un pretrunīgāks ir simbols, jo lielāks svars tekstā ir katram vārdam, vārda sastāvdaļai vai citam simbolam tā apkaimē. Katra nejaušība draud saraut rūpīgi vīto simbolu tīklu.

“Kas tas ir, kas nāk no Edoma sarkanām drēbēm no Bocras, grezns savā apģērbā, lepns savā lielā spēkā –¹⁰ Kāpēc tad tavs apģērbs tik sarkans un tavas drēbes kā vīna=spaida minējam.¹¹ “Tas

nav nekas cits kā mūsu Kungs Jezus" (kura atnākšanu, starp citu, pravietis Jesaja pareģo vairākkārt), secināts "Simbolu vārdnīcā" ¹²

Bet vai viņa sarkanais tērps simbolizē ķēnišķīgumu? Un tikai? Šķiet, ne tikai un pat ne galvenokārt (kaut gan šī nianse nav pilnīgi izslēdzama). Jāņa parādīšanās grāmatā par to pašu: "Un viņš bija apģērbs ar drēbēm, tās bija asini iemērcētas. / un viņš min to viņa=spaidu tās dusmības un tās bardzības Dieva visu-varena" ¹³

Tātad te runāts par soģa, ne ķēniņa atnākšanu. Un, ja aina attēlo Jēzu Kristu, šī sarkanā tērpa simbolika ir gluži citāda nekā tā, ar kuru viņš iet savu pēdējo, Gulgātas ceļu.

Bībeles kontekstā netrādicionāls ir sarkanās krāsas izmantojums Dziesmu dziesmā "Mans draugs ir balts un sarkans, pārāks par tūkstošiem. / Viņa galva ir visušķīstākais zelts, viņa mati ir kupli jo kupli / melni kā krauklis." ¹⁴

Iespējams, te spēcīgāk darbojas citi nosacījumi nekā lielākajā daļā pārējo Bībeles tēmatu. Par to liecina arī simboli lilija, durvis, kas aplūkotī atūceģajos šķirkļos.

Latviešu dzejā sarkanās krāsas simboliskās nozīmes maz ietekmējusi Bībeles simbolika (citādi Purpurs – sk.), toties liela ir romantisma ietekme. Izņēmums ir gadījumi, kad sarkans saistīts vienā pretstāvā pā – ar balts.

Tuksnesis (tuksnese, tuksnība, arī posta=vieta, posts). Vārdam tuksnesis latviešu valodā aktīvi divas nozīmes: 1)terminoloģiskā, kas nosauc konkrētu ģeoloģisko veidojumu, 2)no tās atvasinātā nozīme - neauglīga vieta. Šīm nozīmēm ir atšķirīga slodze arī Bībeles simboliskajā sistēmā.

Pirmā simboliskā nozīme, ko balsta dažādas absolūtas tuksneša īpašības, sakņojas dziļi Bībeles filozofijā. Tuksnesis, kas it kā atrodas ārpus eksistences sfēras un ir jūtīgs tikai pret transcendentālo, ir tīra garīguma simbols. Tā ir visizdevīgākā vieta dievišķai atklāsmei, jo nekas nestāv starp dievu un vientuļu cilvēku tuksnesī. "Saucēja balss ir tuksnesī: satūsiet tam Kungam ceļu, dariet Klajumā staigājamu ceļu mūsu Kungam" ¹⁵ Šie pravieša Jesajas vārdi tiek citēti Psalmos (68,5), Mateja (3,3), Lūkas (3,4), Jāņa (1,23) evaņģēlijos.

"Monoteisms ir tuksneša reliģija" ¹⁶ Bet tuksnesis ir arī saules valstība (sal.: piecas pilsētas Ēģiptes zemē runās Kanaana valodu – vienu sauks Ir=haheres (saules pilsēta vai posta pilsēta) ¹⁷). Dedzinošais sausums, klimats *par excellence*, kas mērdē miesu, lai glābtu dvēseli, arī ir tīra askētiska garīguma veicinātājs.

"Un tas Gars viņu tūdaļiņ aizveda tuksnesī. Un viņš tur bija tuksnesī četrdesmit dienas un tapa kārdināts no tā Sātana – Un tie

ceģeļi viņam kalpoja.”¹⁸

Tuksneša pretstats ir ūdens (avots, dīķis). Šie pretstati tik cieši saistīti, ka saglabājas abos semantikas līmeņos - vispārvalodiskajā un simboliskajā - un abās minētajās nozīmēs.

Ūdens asociējas ar dzimšanu un auglības ideju, un tādā nozīmē tas ir pretstats mūžīgajai transeendentālai gara idejai, tāpat kā absolūtā gara askēze nav savienojama ar morālisko korupciju.

Taču daudzos gadījumos Bībelē atēlots, kā Dievs pārmāca tautas, nosodīdams tās ar dzīvi tuksnesi, pārvērsdams tuksnesi viņu zemi. Te pamatā ir vispārīgākā, otrā nozīmē - neauglīga, izpostīta vieta, kaut arī pirmās nozīmes klātbūtne nav izslēgta. Taču primārā noteikti ir neauglības tēma - nevis tuksnesis kā saules mājoklis, bet tuksnesis kā vieta, kurai Dievs liedzis savu svētību. Latviešu tulkojumā šādos gadījumos bieži sastop *posts*, *posta=vieta*.

es tevi novelšu no ūdeņiem akmeņu kalniem Ka no tevis nevar ņemt nedz stūru=akmeni, nedz p...āta=akmeni, jo tu būsi par posta=vietu ¹⁹ “Tu sēsi, bet nepļausi, tu mīsi eljes ogas, bet ar elji nesvaidīsies, un jaunu vīnu, bet vīna nedzērsi. es tevi nodošu par postu un viņas iedzīvotājus par apsmieklu ²⁰ “.. redzi, pagānu gals ir tuksnesis, sausums un posts. / Aiz tā Kunga dusmības tur cilvēki nedzīvos, bet tā būs pavisam tuksne ²¹ “.. tas .. neredzēs labumu nākam, bet paliek it kā izkaltušās tuksneša vietās ²²

Šai gadījumā ūdens simbolizē tieši meklēto un alktu svētību “Un viņš atkal to tuksnesību ūdeņainu padarīja un to sausu zemi avoksnainu”²³ tie neizslāpa, kad viņš tos vadīja pa tuksnesi, viņš tiem ūdeni iztecināja no klints ²⁴

Latviešu dzejā pārsvarā ir otrās simboliskās nozīmes modifikācija - tuksnesis kā bezsatura dzīves, bezcerības, galēja garīga diskomforta simbols.

Es ceļu zinu tik - pa tuksne. / Es pazīstu tik tukšu dzīves galdu (A.Brāč. ,Drupas,8); Sausas un mokošas bites - ..Garāmskrejoša tuksneša / Garāmstaigājošs ritējums (J.Rokpelnis).

Tuksneša simbols tā reliģiski filozofiskajā nozīmē balsta un ļauj atšifrēt Ziedoņa sentenci “Vēlies to lielāko, ko tev var dot : tumsu, sauli un tuksnesi. Izlūdzies tikai visstiprākos materiālus ! Pārējo mēs paši iztaisīsim.” Simbols, āpat kā vārds un vēl vairāk nekā vārds, nevar būt gluži viennozīmīgs, “bez atlikuma” interpretējams, taču nav šaubu, ka šis vēlējums ietver absolūtu vērtību uzskaitījumu - absolūta mīlestība - nesavtība, absolūta visa iespējamība, absolūta ticība un liels garīgs spēks.

Piezīmes

- 1 J.Jansons - Brauns, Сборник лат. лит. - ры, Петроград, 1916. 7 lpp.
- 2 Physiologus - tautas grāmat; ; domā, ka v: āku nezināmu autoru darbs, kas radies Ēģiptē 2.gs. 1.pusē, papildināts un tulkots ap 20 valodās un dialektos; te citēts pēc vācu izdevuma (bez gada).
- 3 Eceh. 2,9
- 4 Cah. 7,12
- 5 Mat. 13,45 - 46
- 6 Zāl. rak. v. 8,11
- 7 Jāņa ev. 19,2
- 8 Jes. 1,18
- 9 Physiologus, 34
- 10 Jes. 63,1
- 11 Jes. 63,2
- 12 Cīrlot, 30
- 13 Parād. 19,13.15
- 14 Zāl. a. dz. 5,10
- 15 Jes. 39,3
- 16 J. E. Cīrlot, 79
- 17 Jes. 19,18
- 18 Mk. 1,12 -13
- 19 Jer. 51, 25 - 26
- 20 Lūk. 6,15 - 16
- 21 Jer. 50,12 - 13
- 22 Jer. 17,7
- 23 Ps. 107,35
- 24 Jes. 48,21

Juris Rubenis

Luterisms pēckomunistiskajā sabiedrībā: “kristiešu politika” vai “kristīgā politika”

Pēdējo 5 -6 gadu pārmaiņas Austrumeiropā, tai skaitā arī Baltijas valstīs / Igaunijā, Latvijā un Lietuvā /, ir pilnīgi izmainījušas sabiedrības struktūru un sabiedrību konstituējošo pamatelementu proporciju. Zināmā mērā var runāt par jaunas sabiedrības formēšanos, par jaunām sabiedriskām konvencijām, un šajā situācijā kristīgās konfesijas ir ieinteresētas atrast savu vietu sabiedrībā. Bet kādu? Domāju, ka pašlaik lielākā daļa šajā jautājumā ieinteresēto cilvēku kā Rietumos, tā Austrumos zina, kādu lomu B: spēlēja bij spiesti spēlēt komunistiskajā pagātnē. Jautājums, kurš kristīgajām konfesijām Austrumeiropā ir neskaidrs un kurā sastopama vislielākā viedokļu dažādība ir šāds kāda vieta valstī Baznīcai jāieņem tagad?

Mūsu pārdomu pamatā izmantoju luterāņu Baznīcu pieredzi Baltijas republikās. Protams, šeit jāņem vērā republikās pastāvošā atšķirība. Igaunija faktiski ir luteriska zeme, Latvijā pastāv trīs pamatkonfesijas / katolicisms, luterisms, pareizticība /, bet Lietuvā luterāņi ir nenozīmīga minoritāte kristiešu kopskaitā. Jāatzīmē, ka uz sekulārās sabiedrības fona luteriskās Baznīcas, kuras Latvijā un Igaunijā līdz karam bija valsts Baznīcas un valsts iekārtā atstāja jūtamas protestantisma ētiskas pēdas, pašlaik ir kļuvušas par mazākuma Baznīcām.

Luterisms Baltijas reģionā nostiprinājās sakarā ar Reformācijas uzvaru Vācijā un Rīga / Latvijas galvaspilsēta / kļuva par vienu no svarīgākajiem pasaules luterisma centriem. Vēlākā Baltijas dalīšana starp Zviedriju un Poliju, un pēc tam arī starp

Krieviju, noteica Baltijas konfesionālās robežas un īpaši, Latvijas teritorija kļuva par unikālu dažādu kultūrtipu saskarsmes reģionu.¹ Tādējādi caur Latviju vijas robeža starp Ziemeļu un Dienvidu Eiropu-šeit Eiropas Dienvidu katolicisms sastapās ar Ziemeļu luterismu, kā arī robeža starp Rietumu un Austrumu reliģiski kulturoloģisko tipu, proti, robeža starp "Rietumu" konfesijām—katolicismu un reformēto katolicismu (luterismu), un Austrumu pareizticību. Abu minēto robežu krustojšanās dara Latviju par interesantu objektu praktiskā ekumēnisma un atšķirīgu kristīgo paradigmu mijiedarbības izpētei, jo visas konfesijas ir iemācījušās dzīvot kopā sabalansētā multikultūras sabiedrībā.

Sakarā ar PSRS veikto okupāciju un komunistiskās ideoloģijas agresiju Baltijas Baznīcas, tāpat kā citi Baznīcas Austrumeiropā vairāk nekā četrdesmit gadus bija atrautas no Eiropas teoloģijas kopējā attīstības. Agresīvajā vidē, kurā Baznīcai bija jāaizsargājas un jāsauglabā sava identitāte, veidojās savdabīga teoloģija un baznīcas prakse. Kā zināms ārēji briesmas Baznīcu dara konservatīvu, jo tikai šādā formā ir iespējams pārdzīvot vajāšanas un vispārējo racionālo nenoteiktību. Pēc kara gados luteriskā Baznīca Latvijā bija savdabīgs komunistiskā režīma objekts², jo agrāk tā bija valsts Baznīca. Tika pārtraukti gandrīz visi teoloģiskie kontakti ar Rietumiem, aktīvās pirmskaras laites ar Skandināviju un Vāciju tika paralizētas, toties kļuva iespējami un tika atbalstīti plašāki kontakti ar Austrumiem.³ Šodien ir interesanti vērot, ka luteriskās Baznīcas praksē ir ievijušies katoliskās un pareizticīgās teoloģijas elementi, kas ir rezultāts trīju konfesiju savstarpējai mijiedarbībai slēgtā telpā / spilgts piemērs tam ir spēcīgā, eiropēiskā luterisma kontekstā pat neizprotamā opozīcija pret sieviešu ordināciju /.

1. Baznīcas un sabiedrības attiecību fāzes Baltijas valstīs /1987 - 1993/ :

"kristiešu politika"

Politika ir cilvēka saprāta akts, un tādēļ, kā saka Helmūts Tilike, "nav tādas pasaules iekārtas vai pasaules pārmaiņas koncepcijas, kura viennozīmīgi varētu tikt leģitimēta kā "kristīga""⁴ Politikā vienmēr tiek izceltas partiju, rasu, tautu, grupu un sociālo slāņu intereses. Taču, kad sabiedrība sāk atbrīvoties no apspiestības, okupācijas un verdzības, politika tiek idealizēta. Tādēļ Austrumeiropas valstīs Baznīcai bija ievērojama loma daudzās atbrīvošanas kustībās.

"Pārbūves" sākumā sociāli aktīvākās konfesijas, kuras

piedalījās opozīcijas un pēc tam jauno parlamentu veidošanā Igaunijā un Latvijā, bija luterāņu Baznīcas. Kā es saskatu, pēdējos gados Baznīca ir izgājusi trīs sabiedriskā konteksta fāzes. Sākumā, piedaloties opozīcijas veidošanā un cīnoties par jaunu demokrātisku sabiedrību, Baznīca pārdzīvoja īsu milzīgas, pat masu, popularitātes periodu. Taču tik pat ātri, cik kļuva moderna, Baznīca arī izgāja no modes, protams, jau iekarojusi daudzas nozīmīgas pozīcijas. Ievērojami igauņu teologs Tomass Pauls to formulē šādi: "Iepriekšējās sajūsmas par Baznīcu ir zudusi. Kulminācija bija 1990. gadā /.../ Politiskā sadarbība ar nacionālajiem spēkiem sekmēja to, ka uz īsu brīdi Baznīca bija ļoti populāra, tās prestižs bija pat pārāk augsts. Tā nevar būt visu laiku. Baznīcai jākļūst pazemīgāka. Un mācītāji nav nekādi svētie, bet viņu dzīves tiek aplūkotas kā zem lupu".⁵ Īsais, uz Baznīcas un sabiedrības kopējām politiskajām interesēm balstītais medusmēnesis pagā. Sākās otrā fāze, kurā Baznīca un sekulārā sabiedrība atklāja interešu nesakrītību. Demokrātiskas sabiedrības veidošana pēkšņi izrādījās ne tāda, kādu to gribēja redzēt Baznīca. Jā, Baznīca ieguva brīvību, bet tādu pašu brīvību ieguva arī kas cits — pornogrāfija, spēka, naudas kults utt. Parādījās neskaitāmas Rietumu reliģiskas grupas, kurām, salīdzinot ar vēsturiskajām konfesijām, bija nauda, labs tehniskais nodrošinājums un kuras bija labāk sagatavotas efektīgam propagandas darbam.⁶ Baznīca gaidīja sabiedrības "aizsardzību", taču demokrātiskai sabiedrībai bija jāgarantē vienādas tiesības visiem. Baznīca izmēģināja pat "spēka paņēmienus", aicinot aizliegt "sektas", bet tas tika uztyerts kā karojoša klerikālisma izpausme un darīja Baznīcu sabiedrības acīs nesimpātisku. Vēlāk noskaidrojās, ka tie politiskie spēki, kas sadarbojās ar Baznīcu, saskaņā ar savām interesēm, reizēm veidoja no kristietības tālu stāvošas koncepcijas. Izrādījās, ka nevis Baznīca ietekmē politikus, bet politiķi cenšas izmantot Baznīcu savās interesēs. Turklāt, sabiedrība uzzināja, ka arī Baznīcai ir sava pagātne, ka daudzi garīdznieki ir sadarbojušies ar spēcīgiem, un tas atņēma Baznīcai monopolstāvību būt par "sabiedrības sirdsapziņu". Baznīca mēģināja aktīvi ietekmēt politiku, daži luterāņu mācītāji tika ievēlēti Igaunijas un Latvijas parlamentos. Piedalīšanās politikā nozīmēja "politikas spēles noteikumu" pieņemšanu. Tā kā mācītājiem nebija politiskās pieredzes, viņu darbība parlamentā bija maznozīmīga, bet brīžiem pat kaitēja Baznīcai. Klerā un laju apolītiskajā daļā šī pieredze nostiprināja pārliecību, ka Baznīcai vispār jādistancējas no jebkura veida politiskās darbības. Taču būtībā Baznīca tikai no jauna pārliecīnājās, ka sabiedrībai tā ir nozīmīga nevis tad, kad cenšas dublēt politiskas

institūcijas, bet tad, kad tā ir tas, kam tai ir jābūt.

Tikai pavisam nesen Baznīcas atīstības sabiedriskajā kontekstā mēs esam iegājuši trešajā fāzē, kuru nosaka gatavība ilgam, pacietīgam un pakāpeniskam darbam sabiedrības kristianizācijā. Un tieši šajā sakarībā šeit noderīgi izrādījās daudzi Reformācijas teoloģiskie principi.

2. Kalpošana kā kristīgās baznīcas princips: "kristīga politika"

Pats sliktākais, ko Baznīca ar darīt pēc vienas valsts ideoloģijas sabrukuma — censties stāties tās vietā. Šeit mēs nonākam pie būtiska jautājuma — Baznīcas loma valstī, Baznīcas un valsts attiecības. Un tieši šajā sakarībā ļoti aktuāli skan Mārtiņa Lutera sacītais, kad viņš runā par "Kristus valdīšanu", kura sniegta kā piemērs Baznīcai, proti: "Šis Kungs/Kristus/ saviem padotajiem nav jūgs kā citas valdības, bet viņš pats nes mūs un mēs esam uz viņa pleciem"⁷ Vadoties no šī principa, Rūdolfš Mau raksta "Kristus valda ar to, ka viņš kalpo. Viņš nāk pie nabagiem, slimiem un netaisnību cietošiem. Viņš atrisina problēmu, kura cilvēku starpā paliek neatrīsināta — vainas problēmu. Viņš to atrisina tādējādi, ka pats uzņemas vainīgo vainu, par tiem cieš un dāvā tiem piedošanu, brīvību un jaunu kopību. Viņa valdīšanas metode ir tāda, ka Viņš uzrunā cilvēku un valda to ar Savu Vārdu un Garu. Viņa valdīšanas veids un pilnvaras neizmanto nekādus citus līdzekļus. Bet tieši tā — iedarbojoties uz cilvēka sirdi un sirdsapziņu — Kristus valdīšana ir un paliek daudz iedarbīgāka nekā, ja tā izmantotu varas līdzekļus"

Baznīcai par piemēru noliktā Kristus kalpošana — kalpošana, kura patiesi spēj pārmainīt pasauli, kurai ir ārkārtīgi spēcīga sociālā rezonanse — ir Baznīcas dalīšanās cilvēku ciešanās. Baznīcai nav citu funkciju, kā vien kalpot šai Kristus valdīšanai. Baznīca spēj pārmainīt ārējo pasauli tikai kā kalpojoša Baznīca. Valstiskā dimensijā tas nozīmē, ka dzīve ar Kristu un kristīgā sabiedrībā ir brīva no kundzības. Kungs šeit ir tikai Vārdā pārstāvētais Kristus, kurš aizsniedz cilvēku sirdis un sirdsapziņu. Lutera skaidri saka: "Cilvēku garīgai pavertzināšanai ar totalitārām un citām ideoloģijām, kuras pretendē uz "visu" cilvēku. Tādēļ nav iespējama Baznīcas identificēšana ar kādu, pat pašu "kristīgāko" ideoloģiju. Saskaņā ar Lutera pārliecību, Dievs pats ar savu Vārdu un Garu iestājas par cilvēka brīvību. Ticība ir katra atsevišķa cilvēka lieta viņa attiecībās ar Dieva Vārdu. Nevienam cilvēkam nevar piespiest ticēt, un, kā saka Lutera, nevienam nav tiesību ar varu piespiest citus ticēt vai neticēt."⁸ Kristīgi ir tikai tie politiskie lēmumi, kuri balstīti Kristus kalpošanas principā — līdzciešanas un

Dieva žēlastības pieredzē, kuru cilvēks nevar nopelnīt. Luters ir pārliecināts: vienīgais pamats Baznīcas eksistencei un mīstīgai pasaulē ir Evaņģēlijs. Baznīcai ir jābūt vietai, kur kļūst sadzirdams Dieva Vārds, Evaņģēlijs par Dieva žēlastību iepretī "vispārcilvēciskām" attiecībām, kurās nav ne žēlastības, ne piedošanai. Tikai to apzinoties, Baznīca kļūst cilvēkam un sabiedrībai neaizvietoājams institūts.

Tātad Baznīcas uzdevums neaprobežojas par varu valstī, bet Kristus Dieva žēlastības nešana. Baznīcai jāpierod pie domas, ka tā nekad neatgriezīsies viduslaiku homogēnā sabiedrībā, bet dzīvos mūsdienu multikultūras pasaulē, kur tikai godīgā ideju konkurencē tā spēs sasniegt savu mērķi.

Pēdējos gados Baltijā luterāņu baznīcas ir sasniegušas daudz: no jauna radītas pēckara gados likvidētās draudzes/piemēram, 1985.gadā Latvijā bija 205 luterāņu draudzes, tagad — 272/, daudz panākts izglītības jomā — Latvijas un Igaunijas Universitātēs no jauna Teoloģijas fakultātes /Rīgā un Tartu/ vidusskolu audzēkņiem ir iespēja iepazīties ar reliģiju, Baznīcai ir savas avīzes, žurnāli un izdevniecības, kā arī veidojot savas pārraides radio un televīzijā; armijā, cietumos, strādājot kapelāni, Igaunijas parlaments savu darbu sāk ar lūgšanu utt.⁹

Agrāk Latvijas un Igaunijas baznīcu aprindās bija vērojama tendence restaurēt iepriekšējo — valsts Baznīcas lomu, bet Zviedrijas un Vācijas baznīcu pieredze parādīja, ka reizē ar priekšrocībām /pārsvarā ekonomiska rakstura/ valsts Baznīca zaudē daļu no savas brīvības. Tomēr ir ļoti svarīgi, kā raksta Volfgangs Trilhāzls, lai Baznīcai pietiktu "drosmes kritizēt. Viss valsts slērā notiekošais skar arī kristīgās Baznīcas locekļus" ¹⁰

Bet Austrumeiropas baznīcām ir ne tikai pagājušo gadu zaudējumu pieredze, bet arī būtiska eksistenciāla pieredze, kuru vēl nepieciešams rūpīgi pētīt. Manuprāt tieši šeit var rast daudz būtiska, lai formulētu un saprastu Baznīcas lomu mūsdienu pasaulē. Eiropas baznīcām ir psiholoģiski grūti apzināties, ka faktiski daudzās vietās tās aptver iedzīvotāju mazākumu. Daudzi šodienas teologi domā, kā reanimēt iepriekšējo Baznīcas ietekmi un lomu sabiedrībā. Tieši šajā sakarībā var palīdzēt Austrumeiropas pieredze — ko nozīmē dzīvot un izdzīvot vajātam mazākumam? Iespējams, ka Baznīcai pati svarīgākā pieredze atjaunošanai un jaunam efektīvam sākumam ir — realizēt tās kā reliģiski birokrātiska institūta iznīcināšanu un no jauna atrast fundamentu personīgā ticībā, kura ir vienīgais ceļš cilvēka pārveidei. Iespējams, ka zināma veida figurālā nozīmē Austrumeiropas baznīcas ir ieguvušas pieredzi, kas citām baznīcām /iespējams, citā

fomā/vēl ir priekšā. Pagātnes grūtā pieredze palīdz Austrumeiropas baznīcām citādi izturēties pret cerībām par brīvā tirgus un sekulāri demokrātiskās sabiedrības "mesianisko lomu". Pagātnes grūtības ir palīdzējušas ieraudzīt Baznīcas būtību nevis tās redzamajās struktūrās, bet mistiskajā dziļumā.

Kāda mums šķiet nākotne? Skaidrs, ka mēs dzīvojam devalvētu vārdu pasaulē, un Baznīca nevar kaut ko panākt tikai ar vārdiem. Neapstrīdami, ka daudz vieglāk ir pateikt "Kungs, Kungs", nekā piepildīt "Tēva gribu". Bet nekad kultiska godināšana un pielūgšana nespēja izvietot dzīvu saskarsmi ar Kungu, sekojot Viņam. Baznīcai jāklūst no tikai runājošas par darošu Baznīcu. Mūsdienās Baznīcai nav jā... tas ne pēc atklātas, ne slēptas reliģiski politiskas teokrātijas vai citas varas sagrābšanas formas. Tās sūtība ir darbīga diakonija visās tās formās. Hanss Kings ir sacījis: "Ticības kopa, kura no savas redzesloka pazaudē to, ka tā aicināta pašai izdzīvot un darbīgai kalpošanai sabiedrībai, cilvēkiem, grupām un pat saviem ienaidniekiem, zaudē savu cieņu, visas savas pretenzijas un tiesības pastāvēt, jo tā atsakās sekot Jēzum. Tomēr tā ticības kopa, kura pastāvīgi apzinās, ka ne viņai, bet gan Dieva valstībai jānāk "spēkā un godībā" savā nenozīmībā iegūst pilnīgu pilnību, jo tā zina, ka ir pilnīga bez varas un spēka pielietošanai, ka tikai ļoti ierobežoti un nosacīti tā var rēķināties ar ietekmīgu cilvēku labvēlību un atbalstu, ka tās esamību sabiedrība pastāvīgi ignorē, noniecina un tikai pieciēs vai pat uzskata par nevēlamu, nožēlas vai likvidācijas vērtu, tās darbība pastāvīgi tiek apsmieta, uzskatīta par aizdomīgu, tiek nevis atbalstīta, bet apspiesta, tomēr augstāk par jebkuru citu spēku pār to valda neaizsniedzamais Dieva spēks, un pati tā var būt dziedinoša tautām un cilvēku sirdīm. Ja Baznīca valdītu tikai ar pasaulīgu spēku, tai pasaulē nebūtu nekādas nozīmes. Tomēr, ja tās spēks balstās Augšāmeeltajā krustā, tad Baznīcas vājums kļūst par tās spēku un tā var doties savā ceļā bez bailēm zaudēt savu seju. Tai ir apsolīts, ka, ja tā atdos savu dzīvību, tā to iemantos.

Citiem vārdiem runājot, Baznīcai ir jāizšķiras spert soli no "kristiešu politikas" uz "kristīgo politiku", ir svarīgi pārnest smaguma centru no cilvēka uz Dievu, no antropocentrismu uz teocentrismu. Tikai tas dara Baznīcu patiesi iedarbīgu, tā ir Baznīcas nākotne Baltijā un citās Austrumeiropas valstīs. Tas ir pamats miera saglabāšanai starp dažādu interešu, tautu un valstu cilvēkiem. Un tas, protams, ir nevis vienas konfesijas, bet visu kristīgo konfesiju uzdevums, kuras ir gatavas uzņemties atbildību par cilvēkiem, ar kuriem kopā mēs esam aicināti dzīvot šajā pasaulē.

- 1 Die Lutherischen Kirchen im Baltikum des 19. Jahrhunderts; G. Ansons. Charakterzüge der Lutherischen Kirche in Lettland, Lutherische Kirche in der Welt. Erlangen, Martin Luther 1993. Z.181.- 203.
- 2 Sk. S.Gintere, I.Zālīte. Ieskaits Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas vēsturē pēc Otrā pasaules kara: "Ceļš", Nr.1 Rīga, 1992. Z. 97. 105.
- 3 Sk. J. Rubenis. Teoloģijas zinātne Latvijā no 1944. gada līdz 1989. gadam. Filozofija un teoloģija. Rīga, 1991.Z. 11 -13.
- 4 H. Thieliicke. Mensch sein Mensch werden. München, R.Piper & Co Verlag, 1976. S.299.
- 5 T.Pauls. Parasts mūcītājs. "Svētdienas Rīts" Nr.20, 1992.
- 6 J.Rubenis. Mēs un netradicionālā reliģiozitāte. "Svētdienas Rīts", Nr.16, 1992.
- 7 M.Luther. WA 34/2, 512, 1.
- 8 R.Mau. Der christliche Fürst, Luther, Heft 3, 1992. S. 125.
- 9 M.Luther. WA 11, 264, 15.
- 10 Sk. K.Gailītis. Pārskats par Latvijas evaņģēliski luteriskās Baznīcas darbību; J.Rubenis. Pārskats par teoloģisko izglītību (1989 - 1992), - Baznīcas gadagrāmata 1993. Rīga, 1992. S. 168 -179.
- 11 W.Trillh. Kirche in dieser Zeit. Hamburg, Furche Verlag, 1964. S.77
- 12 H.Küng. Christ sein. Tübingen, R.Piper & Co Verlag, 1974, S.497.

S.S.Averincevs

Ticības jēga un kultūras forma*

Kultūru klasifikācija pazīst diezgan skaidrus, fiksētus un sevi apzīmējošus jēdzienus: "islama kultūra" "budisma kultūra" utt. Šai rindā it kā pats no sevis ieiet jēdziens "kristīgā kultūra" Daudzos kontekstos tas ir pilnīgi ataisnojami. Aiz šīs klasifikācijas seko etnokonfesionālie apzīmējumi — Bizantijas, Balkānu un krievu "pareizticīgā kultūra" viduslaiku Rietumu "katoļu kultūra", no kurastad izdalīt "prote. antisinakultūra" Analōģiska dalījuma problēma ir raksturīga arī islamam un budismam.

Bet, būsīm uzmanīgi.

Platons apgalvoja, ka pārsteigums filozofa prāta dominējošais stāvoklis. Pamēģināsim arī mēs justies pārsteigt par to, pie kā mēs esam pārlicu pieraduši — mūsu ticības vēstures galvenajiem faktiem. Pamēģināsim ieraudzīt tos it kā no jauna — salīdzinot tos, kontrastējot viņus.

Lai veiktu salīdzinājumu ar kristietību maksimāli korekti, iesaistītajai reliģijai, acīmredzot, nepieciešams atbilst divām pazīmēm, kuras tai ir kopīgas ar kristietību: būt "abrahamiskai", t.i. apelēt pie Ābrahāma, Izāka un Jēkaba mantojuma, kā to dara judaisms, un būt, atšķirībā no judaisma, "pasaules", nevis nacionālajai reliģijai, kāda ir, teiksim, budisms. Abām pazīmēm atbilst vienīgi islams.

Bet kāds kontrasts ir islama un kristietības liktenī!

Islams sāka ar to, ka atgriezta tautu, kuras vidū pats bija izeclies, proti — arābus. Arābu valoda, šīs reliģijas dibinātāja mēle līdz šim ir un paliek par sakrālo valodu. Tikai arābu Korāna oriģināls no islama viedokļa ir patiesi reliģiski leģitīms. Zeme, kurā dzīvoja

* No krievu valodas tulkojis L. Taivāns.

Muhammeds, uz kuras stāvās pilsētas Meka un Medīna, visas islama vēstures garumā saglabājas islams. Tā ir neiespējami pat stādīties priekšā, ka šī zeme tiktu svešiniekiem. Etniskās atlasēs islama kopienai ("umma") principā, protams, nav — citādi islams pārstatu būt par pasaules reliģiju; tomēr Praveša asinsradniekiem vienmēr ir bijis sevišķs statuss. Pie šītiem līdzīgā stāvoklī ir Alī pēcnācēji. Islama ekumēne tika izveidota neredzēti īsā vēsturiskā laika posmā — nepilnos divos gadu simtos — arābu iekarojumu rezultātā, kuri izplatīja jauno ticību no Āfrikas Ziemeļrietumu stūra līdz Vidusjūrai. Vēlāk dažas zemes tika pievienotas islama ekumēnei. Dažas zemes, kā Spāniju, ācās atdot, bet visumā islama pasaules sastāvs ir reti stabils. Ne velti pats jēdziens "islama zeme" (*dar-al-islam*) ir viens no islama teoloģijas jēdzieniem.

Ar kristietību viss ir citādi — divu gadu tūkstošu laikā tauta, kuras vidē tā radīto atraidīja. Ne ebreju, Vecās Derības sakrālā valoda, ne aramiešu valoda, kurā sludināja Kristus, bet grieķu valoda, Austrumu Vidusjūras baseina *lingua franca*, kļuva par Jaunās Derības valodu. No paša sākuma kristietības Dīvinā valodā izteicienus katoliskā Baznīca saņēma tulkojumā: jau Evāņģēlijā tika izteikti saņemti tulkojuma zīmes. "Akulturācija" "inkulturācija", nevis "sava" valoda, bet Cita valoda ir spriedīka adresāta valoda, un tādēļ šeit ir darīšana ar vairāk vai mazāk "sekulāru" valodu. Vēlākie mēģinājumi piešķirt sakrālās valodas statusu vienai no tādām valodām, kas kādreiz bijusi Cita, bet ar laiku pārakmeņojusies, izkritusi no laika, kā latīņu valodai "pirmskoneila" katolicismā, slāvu valodai — krievu pareizticībā ir tikai vēlākprienestī un neatbilst Baznīcas pirmizvēlei. Bija gan mēģinājumi ar varu atgriezt kristietībai tās ģeogrāfisko dzimteni, tās Svēto Zemi, piemēram, Konstantīna laikā krusta karu gadsimtā — bet vēsture un dabā aizvien bija pret šādiem mēģinājumiem. Jeruzālemei un Galilejai ir jāatrodas ārpus *Cristianitas* tikpat obligāti, cik obligāti Mekai un Medīnai ir jāatrodas *dar-al-islam* iekšpusē. Bet ar to kristietības vēstures etnoģeogrāfiskie paradoksi tikai sākas. Kādas zemes spēlēja noteicošo lomu mūsu ticības likteņusmā? Ikvienš atbildēs: Mazāzīje - Apokalipses visu septiņu draudžu zeme; Sīrija, kur pirmo reizi izskanēja vārds "kristieši" (Ap.d. 11,26), Aleksandrija, kur dzima kristīgā reliģiskā filozofija, kur apkārt — Ēģipte ar kristīgā monasticisma pirmsākumiem; un visbeidzot — Ziemeļāfrika, kur kristietība pirmo reizi sāka runāt latīniski. Tomēr attiecībā uz visām šīm zemēm ir piepildījusies Apokalipses vārdi "nostumšu tavu lukturi no tā vietas" (Apokal.2,5): 7.-8. gs. tās nonāk islama varā. Ap to laiku kristietība uzliesmo Ziemeļeiropas barbaru

tautu vidū — pie ķeltiem, ģermāņiem, slāviem, baltiem un somiem. Sākas daudzus gadsimtus ilgusi kristietības un Eiropas identifikācija. No gadsimta uz gadsimtu paaudzes tik lielā mērā pierod pie tā, ka tā sāk likties pati par sevi saprotama. Vēlina, jau nokavējusies replika tai ir romantiķu Novalisa romāna daļas nosaukums *Cristenheit, oder Europa* (Kristīgā pasaule, jeb Eiropa, 1799). 1453.g. izbeidzas tūkstošgadīgā kristīgās Bizantijas slava; Sv. Sofijas katedrāle — pati slavenākā grieķu ortodoksijas Austrumu bazilika kļuva par mošeju; nepaiet ne pusgadsimta, kā Kolumba atklājumi aizsāka kristietības vēsturi viņpus Okeāna. Eiropas koloniālā ekspansija savdabīgi un pretrunīgi savijās ar misionāru darbu, bet tomēr tas viss ierosināja atnestās ticības jaunu etnokulturālo iemiesošanos.

Ateistisko ideologu tūdu kā franču jakobiņi vai krievu boļševiki, klaigājošā agresijā: vienaldzības un konsumisma klusais spiediens kopīgiem spēkiem, no dekādes uz dekādi kristīgo mantojumu padara aizvien un aizvien problemātiskāku. Tikmēr dzīvas kristīgās ticības ugunis iedegas ar jaunu spēku to tautu un cilšu vidū, kur kristietība ir jaunums. Tas pats notiek atsevišķu cilvēku sirdīs — tur, kur kristietība nav bijusi tēva māju tradīcija. 20. gs. kristīgo slavenību skaitā ir pamanāmi ļaudis, kuri dzimuši agnostiķu un ateistu ģimenēs, piem. Pāvels Florenskis, Olivjē Klemāns vai arī ebreju pārstāvji, kā, piemēram, Edīte Šteina un kardināls Lustižē. Mūsu laikmets ar jaunu spēku apliecina veco patiesību, kuru ir formulējis jau Tertuliāns kristietības rītausmē: “Par kristiešiem nepiedzimst, par kristiešiem kļūst” *fiunt, non nascuntur Christiani*.

Mihails Bahtins mums atgādina par tā dēvēto “lielo laiku”, par perspektīvu, kurā, psalmu vārdiem izsakotie. “tūkstoš gadi ir kā viena diena” Šajā perspektīvā kristietība, “kas mantota no tēviem”, “uzsūkta ar mātes pienu” pārāk bieži izrādās vienkārši kas

gan patīkama dievbijīga cilvēka sirdij, bet kurai agrāk vai vēlāk ir jāizplēn. “Neiedomājieties runāt par sevi: “Mūsu tēvs ir Abrahams” Mums gan negribas to atzīt, bet kristietība: — aidnieki to redz ūri skaidri un tādēļ iedomājas sevi esam par reālistiem. Bet viņiem nav dots redzēt pretējo Kristietība, kā misionāru ticība, kā “labā vēsts”,

“labie jaunumi” vienmēr ir jaunāka, nekā viss tas jaunākais — tā ir tā realitāte, kas nepakļaujas laikam. Labi ir teicis Čestertons: kristietība ne izdzīvo, ne paliek dzīva, tā mirst atkal un atkal — gan varmācīgā nāvē, gan no savām iekšējām kaitēm. Tā tas notiek katrā laikmetā, varbūt pat katrā paaudzē, bet mūsu ticības Kungs zin ceļu no kapa, no elle, no nāves uz dzīvību.

Kristietībai dzīvot, nozīmē atdzīvotie, ,augšā, ,turklāt

pretsauā jebkurai neiespējamībai. Kristietība nezina nekādas citas dzīves. Tāpēc kristietībai, patiesību sakot, zemes — tajā nopietnajā nozīmē, kurā islama teoloģija māca par “islama zemi” Kristietībai ir tikai klaiņojošas ga: a liesmas, kas iedegas gaisā, virs ticīgo galvām. ”Jo mums šeit nav paliekamas pilsētas, bet mēs lūkojamies uz nākošo”(Ebr. 13,14). Kristietība nesniedz kristīgas nācījas mistisku p: atojumu vismaz tajā fundamentālajā nozīmē, kurā judaisms runā par “svēto sēklu”: koku, kas nedod labu augli, nocērt. Dievs no akmeņiem v: adīt jaunus Ābrahāma bērņus, bet Gars pūš, kur grib.

Protams, ka teiktais ir attiecināms uz “pēdējo analīzi” Pat labs kristietis n: spējīgs ar “pēdējās instances atziņām” dzīvot 24 stundas diennaktī. “Pēdējās instances” atziņas sastāda kristīgās mācības kodolu, tās invarianto raksturojumu. Toties kristīg: kultūras vēsturiskie varianti neiztiek bez “priekšpēdēj: atziņām vai pat puspatiesībām. Tomēr ir nepieciešami saskaīt šo līmeņu starpību. Piemēram, “apnis par “Svēto Krieviju” ir nekas cits, kā dievbijīga folklorā; jau 19.gs to jau pārtver ideoloģija un slavofilu literatūra; lai arī kā to nevērtētu, šai folklorai nav doktrināla rakstura un pareizticības ietvaros tāda tai nevar būt. Analogiski nekāda doktrināla saturs nav arī starca Filofeja idejai par Maskavu kā “Trešo Romu” Francija kādreiz varēja sevi dēvēt par “Baznīcas vecāko meitu”; bet arī tā nav franču katolicisma dogma. Ar laiku franču katolicisms izskauda veco gallikānismu; bez tam, kristīgais konteksts apstrīd šāda pašnosaukuma jēgu. Taču pirmdzimtības pāriešana no viena pie otra ir pastāvīgs Bībeles motīvs., bet ākā brāļa loma līdzībā par zudušo dēlu ir diezgan pretīga”

Kristīgās kultūras empīriskie fakti paši par sevi jau nevar uzrādīt nekādu kristietības “būtību” absolūti sterilā veidā. Tad tā nebūtu kristīgā kultūra *in hoc aeculo*, bet gan Jaunā Jeruzāleme un Triumfējošā Baznīca. Turpretim tā kristietības būtība, kas pietiekoši skaidri ir fiksēta Jaunās un Vecās Derības tekstos, pietiekami labi saskatāma vēstures “lielā laika” kontekstā, tā, kuru katru dienu mēs zaudējam, bet kuru ikdienas mēs iegūstam no jauna kristiešu apziņā, ir transcendentāla attiecībā pret jebkuru kultūru.

Mums varētu iebilst, ka viss teiktais ir vienādi attiecināms uz jebkuru analogiskas kvalitātes ticību. Zināmā mērā tam var piekrist. Tomēr mūsu vēlme bija parādīt, kāpēc viss teiktais daudz lielākā mērā ir attiecināms uz kristietību, ja salīdzinām to ar judaismu vai islamu.

Atzīmēsim šai sakarā raksturīgu paradoksu. Kristietim ir viegli būt tolerantam, cionošam un taisnīgam pret judaismu un

islamu, ja viņš pilnīgi un konsekventi realizē savu doktrinālo atšķirību no šīm reliģijām un ievieto sevi tik: kristietībā: piederošajā dimensijā. Un otrādi — neapzināta viņu paradigmu pārņemšana neizbēgami ved pie konflikta, pie agresijas, kas nav kristieša cienīga. Piemēram, uz pseidokristiāniska antisemitisma un antijudaisma parasti stāv nācījas mesiāniskā pašapziņa, kas patiesība ir nekas cits, kā jūdu Izredzētās Tautas koncepta plaģiāts un parodija. Krusta karu ideoloģija ir balstīta uz “džihāda” un “dar-al-islam” jēdzienu adaptāciju: Svētais karš un Svētās vieta — un sakrālā ģeogrāfija ir isteni islama stils! Ne velti jau Asīzes Francīskis Krusta karu ideāliem radikāli pretnostatīja aicinājumu atgriezties pie patiesi kristīgiem misionārisma ideāliem. Arī Krusta karu zaudēšana neatstāja tādu ko: astrofisku iespaidu uz kristietību, kādu būtu atstājusi uz islamu Mekas un Medīnas zaudēšana. Iekarojusi Svēto Zemi, kristietība garīgi neko neieguva: aizgājusi no Svētās Zemes, tā neko nezaudēja.

Nebūs lieki atgādināt, ka pat mierīgie svētoceļojumi uz Svētajām vietām, kas bija tik izplatīti Viduslaikos un kļuva tik sentimentāli un emocionāli tverti Jaunajos laikos, kristietības kontekstā ir un paliek nenozīmīgi; daži Baznīcas Tēvi pat izteica nopietnus iebildumus pret šādu paražu. Sakrālās ģeogrāfijas princips ir jau izsmelts ar to, ka Cilvēka Dēlam nebija kur galvu nolikt.

Kaut arī kristiešiem aizvien un aizvien nākas celt kristietības šīs pasaules āj: kristīgo kultūru, kristietība atkal un atkal pārlicinās, katās zemes liktenis ir tas pats, kas kristietības Dibinātājam.

Tāda ir tēze. Pāriesim pie antitēzes.

Ar visu savu ģeogrāfiskās mājas trūkumu kristietība ir dziļi iesakņota vēsturē; šai īpašībai ir ļoti svarīga teoloģiskā izteiksme. Kristus ir nācis pie cilvēkiem, “kad laiks bija piepildījies” (Mark. 1, 15); viņš bija krustā sistis “pie Ponceja Pilāta” Romas prefekta valdīšana kā vēsturiskā laikmeta apzīmējums ir ietverta Ticības Apliecībā.

Kristietības pirmsākumu hronotopiskā lokalizācija novietoja jauno ticību uz divu tradīciju robežas. Tās ir jūdu un helēņu tradīcijas. Pirmā no tām bija reliģiskā, otrā — sekulārās kultūras tradīcija. Visai Vidusjūras pasaulei grieķu kultūra ap to laiku kļuva par vispārēju bezierunu kultūru, universālu un principiālu; tās normām un standartiem brīvprātīgi pakļāvās visi, pat uzvarētāja Roma. Grieķu kultūras personā helēnistiskā civilizācija pirmo reizi iepazīnās ar “autonomu” kultūru kā tādu, civilizāciju kā tādu.

Populārā literatūrā par kristīgās domas vēsturi bieži ir atrodams pretnostatījums divām tendencēm: vieni autori demonstrē

labvēlīgu cieņu pret antīko mantojumu, jeb tā dēvēto kristīgo humānismu; citi autori nolād pagānisko mantojumu. Dažos gadījumos šī binārā shēma darbojas. Nav šaubu, ka 2.gs. apolpoģēts Justīns Mocekļis attiecās pret grieķu filozofiju ar lielāku izpratni un respektu, nekā viņa skolnieks Tatiāns. Sīrieši un kopu ir mazāk tolerantu un vienkārši mazāk ieinteresēti klasiskajā kultūrā, nekā grieķu un romiešu lielākā daļa. Iespaidis par augstākminētajām lietām rodas no citātiem, kuri izrauti no konteksta; īpaši labi skan Tertuliāna darbu vietas. Bet tas maz ko spēj pierādīt. Paņemsim kaut vai to pašu Tertuliānu: kādos tik agresīvos paradoksos, kas būvēti pēc visiem antīkās retorikas principiem, viņš nelamāja pagāniskos filozofus! Bet patiesība jau slēpās tajā apstākļi, ka viņš vienkārši nievātā aristotelisma un platonisma vietā lika veselā prāta filozofiju, to pašu, kuras ietvaros "dvēsele ir dzimusi kristietē" bet kas patiesībā nekas cits, kā stoicisma filozofij. Vienu un to pašu kristīgo autoru darbos nav grūti atrast deklarācijas, kurās ir gan pieņemti, gan atzīti daudzas dažādas pagāniskās kultūras daļas.

Ja mēs aiziesim no deklarācijām pie prakses, tad atklāsies, ka kristietības teoloģiskās refleksijas nemaz nepastāv bez termiņiem, jēdzieniem un procedūrām, kas veidojušās grieķu filozofijas ietvaros. Atslēgvārds, lietots trinitārajās diskusijās, - *homoousios*, *consubstancialis*, - "būtībā vienāds" ir filozofisks termins, kas daudzārt atrodams pie Plotīna, Porfīrija un citiem neoplatoniķiem. Vai definēšana. Bībelei tā ir sveša: visā Jaunajā Derībā ir atrodama tikai viena formalizēta definīcija, kas ir tuva helēnistiskajai stila normai. Tālākā gaitā — jo rafinētāka kļūst Baznīcas mācība, jo lielākā mērā tā izsaka sevi ar domas virzību no vienas definīcijas pie otras. Ar to ir veidojies raksturīgais katehisms stils, tā ir veidojies dogmatiskās un morālteoloģijas stils utt. Pat pie mistiķiem, kuri it kā raksta par "neizsakāmo", mēs atrodam to pašu aizraušanos ar definīcijām.

Kad Ādolfā Harnaka laika liberālā protestantisma teoloģija apzinājās kristīgās "kerīgas" helēnisma problēmu visā tās apjomā, tā uztvēra to negatīvi, kā fālsifikāciju, jēdzienu pārmaiņu, kā pirmatnējā satura aptumšošanu. Un te nu mūsu priekšā ir jautājums, kuram nav viegli dot parastu atbildi. Agrīnais kontakts ar grieķu kultūru kristietībai bija vitāli nepieciešams. Vēsture ir neatgriezeniska: "ko Dievs ir savienojis, to cilvēkam nebūs šķirt" Grieķu kultūrai tās sekulārajā dimensijā ir universāls raksturs, kas ir saskanīgs ar kristietības universālismu. Bet — vai patiesi platonisma un aristotelisma sintēze kā *philosophia perennis* ir nepieciešama un pietiekama kristietības sofistikaicija visiem laikiem un visām civilizācijām? Pirms

pusgadsimta filozofiskajā aprindās bija pieņemts runāt par *philosophia perennis*, taču šodien to vairs neateceras. Šai vietā gudrāk būtu ielikt lielu jautājuma zīmi un pie viena atzīt Baznīcas Tēvu autoritāti, kad viņi runā par kristietības un pagānisma attiecībām tik pretrunīgi. Tikai pretrunīga atbilde ir adekvāta: tikai šāda atbilde vienlaicīgi ņem vērā ticības nepieciešamību realizēties kultūrā un ticības transcendencei attiecībā pret jebkuru kultūru.

Kristietība ir kā ceļinieks no laikmeta uz laikmetu, no civilizācijas uz civilizāciju. Pārheicīga pašidentificēšanās ar kādu no kultūrām ir pārlietu smaga nasta kristietības ceļā. G. Galileja kāzuss uz Jauno laiku slieģšņa radās ne jau tāpēc, ka Atklāsmē runā pret zinātnei, bet gan tādēļ, ka Baznīca piesavinājās kā savu Aristoteļa-Ptolemeja kosmosa modeli. Ķīnas, Japānas, Korejas kristietībai ir jābūt brīvai integrēt Konfūciju un Laoeci gluži tāpat, kā Vidusjūras baseina kristietība integrēja Platonu un Aristoteli. Bet kultūras modeli nav iespējams nomainīt stundas laikā kā drēbe. Kristietībai savās attiecībās ar kultūras tradīcijām ir jāsavieno pilnīga brīvība un jāatmet jebkāda saspilētība, saglabājot pie tam skaidru prātu un godīgumu.

Aleksandrs Bite

Priekšvārds "Didahē" tulkojumam

“**D**idahē” senbaznietī ir bijis augsti cienīts darbs. Aleksandrijas Klēments (ap 200. gadu) un Origēns (ap 250. gadu) piemin šo darbu to sk.: kuri tiek lasīti pamācībai draudzēs. Viņi šo darbu nepieskaita kanonam, taču atzīst to līdzās “Hermas gan:” un VD apokrifēm. Taču vēlākajos laikos, līdz ar kanona noslēgšanos IV gs., šis darbs tiek aizmirsts un vēlākajos gadsimtos tiek maz pārrakstīts un lasīts. Par jaunu tas tiek atklāts 1873. gadā. To negaidīti atrod grieķu pareizticīgo metropolīts Filotejs Briennijs/Philotheos Bryennios/. Strādādams Konstantinopoles Svētā Kapaklosterā bibliotēkā, starp Klementa un Ignācija vēstuļu foliantiem, viņš atrod kādu rokrakstu ar nosaukumu “Divpadsmit apustuļu mācība”. Tas bija ar 1056. gada 11. jūniju datēts noraksts, kuru bija veicis kāds notārs vārdā Leons. Vēlākajos gados tika atrasti arī IV gadsimta rokraksta fragmenti, kā arī koptu un etiopiešu tulkojumi. Ir saglabājušies arī daļējs latīņu tulkojums. Kaut arī darba nosaukums ir “Divpadsmit apustuļu mācība”, taču tas neattiecas kādā tiešā sakarā ar 12 apustuļiem, par to nešaubījās baznīcas tēvi, arī vēlākie kanona veidotāji, to apstiprinot ar īstauriskā un kritiskā pētniecība.

Šo darbu varētu novietot īpašā vietā, — kaut kur vidū starp JD kanonu un patristiku. “Didahē” nepieder ne vienam, ne otrai.

“Didahē” savā uzbūvē un saturā ir kompendijs, kura atsevišķās daļas ir dažādu autoru dažādos laikos rakstītas un apvienotas patreizējā veidā I gs. beigās. Šī kompendija adresāts visdrīzāk ir Palestīnas un Ēģiptes pagānu kristieši.

Parasti tiek izdalīti vismaz trīs slāņi, kuri varētu būt atšķirīgi savā autorībā un sarakstīšanas laikā. Uz pirmo slāni attiecinā 1. - 13.

nodaļas, kurās ietilpst "divu ceļu mācība", norādījumi par kristību, Euharistiju, liturģiskajām lūgšanām un ekklesioloģiski - disciplinārās daļas sākums.

Uz otro slāni attiecinā 14. un 15. nodaļu, kur: , domājams, pieder vēlākam laikam, jo pārdā draudzes augstāku organizāciju un struktūru.

Uz trešo slāni attiecinā 16. nodaļu, kura vēsta par eshatoloģiju. Šī nodaļa pieder kādai , ai pirmkristīgai tradīcijai (līdzīgi kā pirmais slānis).

Pirmā daļa "Didahē" ir "divu ceļu mācība", kura aptver 1.-6. nodaļu. Tā laika judaiskajā un kristīgajā vidē šāda mācība ir sastopama daudz dažādos variantos, kur bauslības un morāli - ētiskie normatīvi tiek atklāti pretnostatījumā grēkiem un nemoralitātei. "Divu ceļu mācība", patapināta no jūdiem, tika adaptēta arī pirmkristīgajā vidē. Šajā ziņā Didahē visvairāk sasauca: ap. Barnabas vēstuli (18.-20. nod.) un "Hermas ganu" (II b.). Taču atšķirībā no "Hermas gana" un Barnabas vēstules, "Didahē" "divu ceļu mācībai" ir pievienoti izteikumi no Jēzus Kalna runas (1:3b - 2:1; 6:2,3), kuri ienes šajā mācībā evaņģēlija perspektīvu. Jāpiezīmē, ka šie Kalna runas izteikumi pilnībā nesasauca ar kanonisko tradīciju, kura pārstāvēta sinoptiskajos evaņģēlijos. Daži pētnieki domā, ka šie izteikumi varētu piederēt kādai citai, iespējams, pat agrīnākai tradīcijai. Taču šis atšķirības nav tik daudz saturā un jēgā, bet gan tikai - atložas un izteiksmes veidā.

Otrā daļa ir liturģiska un tā aptver 7.- 10. nodaļas. Tajā ir ietvertas norādes par kristības kārtību, gavēni un lūgšanu, Euharistisko mielastu, pateicības lūgšanu. Arī šī daļa ir ļoti arhaiska, uz to norāda arī "Mūsu Tēvs" lūgšanas teksts, uz kuru varētu attiecināt visu to, kas iepriekš sacīts par Kalna runas izteikumiem "divu ceļu mācībā". Tāpat ļoti senas ir arī euharistiskās lūgšanas, kuru teksti, kā domājams, ņemti no Sīrijas un Palestīnas draudžu tā laika lūgšanām.

Trešā daļa ir ekklesioloģiski - disciplināra un aptver no 11.-15. nodaļai, kur 11. - 13. nodaļai ir senākas un mēģina dot regulu, lai izslēgtu apustuļu un praviešu korupciju un nodrošinātu kolektīvu mācības pārraudzību. 14.- 15. nodaļā pievēršas svētdienas dievkalpojumiem (sapulcēm) un runā par vietējās hierarhijas izveidi draudzes pārraudzībai.

Ceturta daļa ir eshatoloģiska un aptver 16. nodaļu. Arī attiecībā uz to pētnieki norāda uz tās arhaismu un uzskata, ka tā ir senāka par Mt. ev. eshatoloģisko daļu. Taču arī šeit nav būtisku atšķirību ar Mt. ev. 24. nodaļu.

Lai saprastu "Didahes" vēstījuma mērķi, mums jāieskatās

plašākos pirmkristīgās draudzes veidošanās kopsakaros. Draudžu tapšanā un izveidē mēs redzam vismaz divus pamatveidus

1) Apustuļi reizē ar Evāņģēlija sludināšanas darbu iedibina draudzes. Apustuļi, nebūdami kādas atsevišķas draudzes hierarhi, ar savām īpašajām pilnvarām un autoritāti iecēļ šajās draudzēs bīskapus, presbiterus, diakonus. Šādu draudžu organizācijas veidošanās veidu mēs atrodam visskaidrāk izteiktu Ap. d. 14: 23, kur Pāvils ar Barnabu sava misijas ceļojuma laikā "Ikvienā draudzē viņi tiem iecēla vecajus (presbiterus) Vārds "iecelt" ir lietots kā tulkojums gr. *χειροτονησαντες* (burt. uzlikuši rokas). Tāpat šādas pilnvaras iecelt presbiterus (kā sākotnēji apzīmē arī bīskapus un diakonus) tiek dotas īpašām uzticības personām, kā mēs to lasām Tita 1. 5 "Tādēļ es tevi atstāju Krētā, lai tu nokārtotu to, kas vēl atlika, un katrā pilsētā ieceltu presbiterus tā, kā es tev liku darīt. Šis veids īpaši skaidri izteikts I gs. darbā — Klēmenta I vēstulē korintiešiem 42. nodaļā "Tātad, — Kristus sūtīts no Dieva, un apustuļi no Kristus, gan viens, gan otrs notika pēc kārtības, kas bija saskaņā ar Dieva gribu. Apustuļi, saņēmuši Dieva pavēli, būdami pilnīgi pārliecināti un nostiprināti ticībā Dieva Vārdam caur Kunga Jēzus Kristus augšāmcēlšanos, Svētā Gara pilnībā izgāja sludināt Dieva Valstības nākšanu. Dažādās valstīs un pilsētās tie reizē ar sludināš: pēc garīgas pārbaudes, iecēla savus ticības pirmajos par bīskapiem un diakoniem nākamajiem ticīgajiem.

2) Draudžu veidošanās "no apakšas" kad kristīgā mācība pakāpeniski, dažādu citu faktoru ietekmē — āk pagāniskajā vidē (iespējams — jau agrāk saistītā ar jūdaismu), un tur veidojas ticīgo kopas, kuras šī mācība vieno. Šajās ļaužu kopās ir draudzes iezīmes, taču tās ir "koleģiālas" bez izteiktām hierarhiskām struktūrām. Šī veida draudzes, kuras veidojas spontānas misij: ietekmē, bija pakļautas lielākām briesmām un bīstamībai nokļūt herētiskā ietekmē. Daudzo un dažādo apkārklejojošo sludināju darbība veidoja un ietekmēja šo ticīgo grupu ieskatus un ācību. Visbiežāk šiem ceļojošajiem misionāriem ("apustuļiem" un "praviešiem") nebija nedz apustulisku pilnvaru (no "lielajiem" apustuļiem saņemtu), ne arī kādas pirmkristīgajai draudzei nozīmīgas autoritātes rakstiska ieteikuma (par kādiem mēs lasām 2. Kor. 3: 1). Šāda veida draudzēm tika adresēta "Dīdabē", lai ar apustulisku autoritāti dotu šīm draudzēm kādu "regulu", pie kuras turēties, un pamudinātu šīs grupas pašām veidot savas draudzes institūcijas, izvirzot no sava vidus bīskapus, diakonus u.c. presbiterus draudzes kopšanai un mācības pārraudzībai. Ar to varētu būt izskaidrojami arī striktie un ierobežojošie nolikumi

par apkārklejojošo apustuļu un praviešu uzturēšanā – atku un veidu draudzēs, kas bija nepieciešamā, lai šie misionāri nevarētu nekontrolēti ieiet draudzes iekšējās struktūrās. Turklāt, nepārtraukta misionāru “rotācija” nodrošināja lielāku iespēju salīdzināt, saprast, “pārbaudīt visu, kas labs, to paturēt” Tieši šādos apstākļos bija nepieciešami šādi autoritatīvi “apkārtraksti” kā “Didahē”

Mūsdienās šis darbs ir neatsverams un nepieciešams, lai iespējami plašākā kopsakarā aptvertu un izprastu kristīgās draudzes mīdošanās principus un vēsturi, lai labāk saprastu baznīcas šodienas situāciju un nepieciešamību atjaunoties pie tiem pamatprincipiem, kuri raksturo Baznīcu tās pastāvēšanā cauri gadu simtiem Jēzus apsolījumā: “un elles vārtiem to nebūs uzvarēt!”

Didahē jeb divpadsmit apustuļu mācība

I

1. Ir divi ceļi, viens dzīvības, otrs nāves ceļš. Starp abiem ceļiem ir liela starpība. /Actu 18,26/

2. Dzīvības ceļš ir šis – Vispirms, tev būs Dievu mīlēt, kas tevi ir radījis, – tām kārtām, savu tuvāku mīlēt kā sevi pašu; visu, ko tu gribi, lai tev nenotiek, to nedari arī citam.

3. Šajos vārdos ietverta šāda mācība – Svētījiet tos, kas jūs lād, un lūdziet par saviem ienaidniekiem, gavējiet priekš jūsu vajātājiem. Jo kāda labvēlība ir tā, ka jūs mīliet tos, kas jūs mīl? Vai to nedara arī pagāni? Bet jūs mīliet arī tos, kas jūs nīst, tad jums nebūs ienaidnieku.

4. Uzklauši, kas tev darāms, lai tu savu garu izglābtu. Vispirms atturies no pasaulīgām miesas un dvēseles iekārēm. Ja kāds tevi sit labajā vaigā, tam sniedz arī otru. Tad tu būsi pilnīgs. Ja tevi kāds spiež iet jūdzi, ej ar to divas. Ja kāds ņem tev mēteli, dod viņam arī svārkus. Ja tev kāds ņem tavu mantu, neatprasi to tam, jo arī tu nevari atdot. 5. Katram, kas tev lūdz, dod un neatprasi, jo tas Tēvs grib, lai no tām žēlastības dāvanām – kuras saņemam, dodam arī citiem. Svētīgs, kas pēc šī likuma dara, tas netaps sodīts. Bet ja kāds ņem bez trūkuma, vai tam! Ja viņš ņem trūkumā, tad viņš netop sodīts. Bet ja kāds ņem bez trūkuma, tam būs atbildība jādod, kāpēc viņš ņēmis un kādam nolūkam? Iekļūvis cietumā, viņš tiks nopratināts par visu, ko viņš darījis, un viņš neizkļūs no turienes. Kamēr nebūs nomaksājis visu līdz pēdējam grāsim.

6. Bet vēlā liekams vārds šajā gadījumā ir, kas saka: Tavai

dvēselei (mīlestības dāvana: ?) būs svīst tavā rokā, kamēr tu neesi pārbaudījis, kam tu dodī.

II

(1. Bet šis ir mācības otrais bauslis.)

2. Tev nebūs nokaut. Tev nebūs laulību pārkāpt, Tev nebūs netiklību dzīt. Tev nebūs zagt. Tev nebūs nodarboties ar buršanu. Tev nebūs gatavot indes. Tev nebūs miesas augli nodzīt, nedz arī jaundzimušos nogalināt. Tev nebūs iekārot sava tuvākā mantu. 3. Tev nebūs nepatiesi zvērēt. Tev nebūs nepatiesi liecināt. Tev nebūs neslavu celt. Tev nebūs pieminēt pārciestu ļaunumu. 4. Tev nebūs divdomīgam un divkosīgam būt, jo divkosība ir nāves slazds. 5. Lai tava runa nav nepatiesa un tukša, bet lai tā ir piepildīta ar pieredzi. 6. Neesi ne mantrausis, ne laupītājs, ne liekulis, ne uzpūtīgs. Neperini ļaunu pret savu tuvāko. 7. Nenīsti nevienu, bet ja kādu tiesā (izvirzi apsūdzību), tad aizlūdz par , bet kurus mīli - mīli vairāk nekā savu dzīvību/dvēseli.

III

1. Mans bērns, bēdzi no visa sam: ā un no visa, kas tam līdzīgs. 2. Netopi ātrsirdīgs, jo ātrsirdība noved pie slepkavības. Neaizraujieties un nepāļaujieties nekādai kaislībai, neesi strīdīgs, neiededzies, jo no visa tā var izeļties slepkavīb:

3. Mans bērns, neesi kārs, neiekāro, jo iekāre noved pie netiklības. Nekavējies bezkaunīgās runās un neļauj savām acīm vaļ, jo no tām ceļas laulības pārkāpšana.

4. Mans bērns, netopi putnu zintnieks, jo tas noved pie elkdievības. Netopi arī vārdotājs, ne astrologs, neskatuves brīnumdaris, ne šķīstītājs. Nepiedalies tādās lietās arī kā skatītājs, jo no visa tā izaug elkdievības.

5. Mans bērns, netopi arī melis, jo meli noved pie zādzības. Neesi arī naudas kārs, slavas kārs, jo arī no tā rodas zādzība.

6. Mans bērns, netopi arī parkumētāju un neesi neapmierināts, jo tas ved pie zaimošan: Neesi arī rupjš un bezkaunīgs, jo arī tas noved pie zaimošan:

7. Esi lēnprātīgs, jo lēnprātīgie to zemi iemantos. 8. Topi pacietīgs un žēlsirdīgs, un pazemīgs, un labs. Bijībā uzņem vārdus, kurus tu dzirdi.

9. Nep: augstinies un neesi pārgalvīgs. Nepieķeries ar savu dvēseli augstām personām, bet saejies ar taisnajiem un zemajiem.

10. La: ar tevi notiek, kas notikdams, uzņem to savā apziņā,

ka nekas nenotiek bez Dieva ziņas.

IV

1. Mans bērns, dienās un naktīs piemini to, kas tev Dieva vārdu ir sludinājis, to godā kā to Kungu. Jo tur, kur tas Kungs tiek pasludināts, tur ir arī viņš pats.

2. Ik dienas uzmeklē svētos, lai atspirdzinātos viņu vārdos.

3. Nesašķel, bet nomierini tos, kas cīnās. Tiesā taisni un neuzlūko cilvēka vaigu, bet sodi pārkāpumus, kas ir vajadzīgs.

4. Nešaubies un neesi tāds, kas nespēj izšķirties.

5. Neesi tāds, kurš izstiepj roku, lai ko saņemtu, bet to atvelk, kad kas jādod.

6. Ja tu esi kaut ko ieguvis ar savu roku darbu, tad no tā dodī atpirkšanas maksu par saviem grēkiem.

7. Tu zini To, kurš atalgo ar labu. Tāpēc dodī un dodams nešaubies, nedz kurni, to darīdams.

8. Nenovērsies no trūkumcietējiem ! Visu, kas tev ir, baudi kopā ar brāļiem un nesaki te ir mēs. Jo ja jums ir kopība neiznīcīgajā, tad jo vairāk lai ir iznīcīgajā.

9. Neatruoj savu roku ne no sava dēla, ne no savas meitas, bet māci tos no jaunības Dieva bijās:

10. Nepavēli bargi savam vergam vai verdzenei, kuri abi cerē uz to pašu Dievu, lai sarūgtināti viņi nepaļaudētu bijību pret Jūsu Dievu. Jo Dievs neaicina pēc vaiga, bet tos, kurus ir sagatavojis Gars.

11. Bet jūs, vergi, paklausiet cieņā un bijībā saviem kungiem, kā Dieva attēlam.

12. Ienīstī katru liekulību un visu citu, kas nav tam Kungam patīkams.

13. Neatmet tā Kunga iestādījumus un viņa pavēles un sargi visu, ko esi no viņa saņēmis, ne ko pieliekot, ne atņemot.

14. Draudzē izsūdzi savus pārkāpumus un neej lūgšanā ar netīru sirdsapziņu.

Tas ir dzīvības ceļš !

V

Bet nēšs ceļš ir šāds

1. Nāves ceļš ir samaitāts un lāstu pilns. Tur mīt slepkavība, laulības pārkāpšana, iekāre, netiklība, zādžība, elkdievība, burvība, indēšana, laupīšana, nepatiesa liecība, liekulība, divkosība, viltība, augstprātība, bezkaunība, mantkārība, bezkaunīgas valodas, greisirdība, pārgalvība, uzpūtība, augstprātība,

Krietnā vajāšana, patiesība, melu mīlēšana. Tie netic taisnības algai un nepakļaujas krietnajam un taisnai tiesai. Tie nestāv nomodā par krietno, bet gan par samaitāto.

Kuri tālu stāv no pacietības un lēnprātības, kas pieķeras niecībai un tiko pēc atriebības. Kas nepazīst līdzietību pret nabagiem un nerūpējas par apbēdinātiem. Kas nogalina bērnus, iznīcina Dieva attēlu un savu Radītāju neatzīst. Kas no trūcīgiem novēršas, apbēdināto apspiež, bagātos abago aizsnie tiesneši, tur caurim grēcinieki.

Bērni, no visa tā sargietie.

VI

1. Pielūkojiet, ka jūs netiekat no šī mācītā ceļa novērsti un Dievam atsvešināti.

2. Ja tu tā Kunga jūgu pilnīgi ne, tad tu kļūsi pilnīgs. Bet ja tu to nespēji, tad dari, ko tu spēji.

3. Tāpat attiecībā uz ēdieniem, dari, ko spēji. Tomēr no elku upuriem ļoti sargie, jo tā ir kalpošana nedzīviem dieviem.

VII

Attiecībā uz kārtību

1. Kristījiet sādi

Kad jūs visu augstākminēto esat pasludinājuši, tad kristiet Tēv: Dēla un Svētā Gara vārdā, dzīvā, tekošā ūdenī. 2. Ja tev nav dzīvā ūdens, tad kristiet citā ūdenī. Ja nevari aukstā, tad siltā. 3. Ja tev nav ne viena, ne otra veida ūdens, tad lej uz galvas trīs reiz ūdeni Tēva, Dēla un Svētā Gara vārdā.

4. Pirms kristībi: tiklab kristītājam, kā kristāmam jāgavē. Kristāmajam pavēli, lai viņš vienu vai divi dienas iepriekš gavē. Vēlams arī dažiem citiem gavēt līdz.

VIII

1. Jūsu gavēnis lai nenotiek vienā laikā ar tiem liekuļiem, jo viņi gavē pirmdienās un ceturtdienās. Bet jūs gavējat trešdienās un piektdienās. 2. Arī nelūdziet tā, kā tie liekuļi lūdz, bet lūdziet tā, kā tas Kungs ir pavēlējis savā evaņģēlijā.

Lūdziet tā

Mūsu Tēvs, debesīs!
Svētīts lai top Tavs vārds.
Lai nāk Tava valstība.
Tavs prāts lai notiek kā debesīs,

tā arī virs zemes.

Mūsu dienīšķo maīzi dodī mums
šodien.

Un piedodī mums mūsu parādus,
kā arī mēs piedodam saviem
parādniekiem.

Un neieved mūs kārdināšanā,
bet atpestī mūs no tā ļaunā.

Jo Tev pieder tā valstība: spēks
un gods mūžīgi. Āmen.

3.Trīs reizes dienā tā lūdziet !

IX

1.Par Euh: pateicības mielastu pateicieties šādi.

2.Visupirms par kausu

Mēs pateicamies Tev, mūsu Tēv par svēto Dāvida, Tava
kalpa, vīna koku, ko Tu mums esi pasludinājis caur savu kalpu Jēzu.
Tev slava mūžībā !

3.Par laužto maīzi pateicieties šādi

Mēs pateicamies Tev, mūsu Tēv, par dzīvību un atziņu, ko
Tu mums esi pasludinājis caur Jēzu — Tavu kalpu.
Tev slava mūžībā !

4.Kā šī maīze ir bijusi izkaisīta uz kalniem un savāktu
kļuvusi par vienu, tā liec savu draudzi no visiem zemes galiem Tavā
valstībā sanākt vienkopus, jo Tava ir godība un spēks caur Jēzu Kristu
mūžībā

5.Bet neviens lai neēd un nedzer no jūsu pateicības mielasta,
izņemot tos, kas kristīti tā Kunga vārdā. Jo tas Kungs par to ir sacījis:
Jums nebūs svētumu mest suņiem priekšā !

X

1.Bet kad jūs esat paēduši, tad pateicieties tā

2.Mēs Tev pateicamie, Svētais Tēv, par Tavu svēto vārdu,
kam Tu esi sagatavojis mājokli sirdīs un par atziņu, ticību un nemirstību,
ko Tu mums esi zināmu darījis caur Jēzu, savu bērnu.
Tev slava mūžībā !

3.Tu visuspēcīgais Valdniek, kas visu esi radījis sava vārda
dēļ. Ēdienu un dzērienu Tu esi cilvēkiem devis barībai, lai visi Tev par
to pateiktos. Bet mums Tu esi devis garīgu barību un dzērienu un
mūžīgu dzīvību caur savu bērnu.

4.Par visām šīm lietām mēs Tev pateicamies, jo Tu esi

varens.

Tev slava mūžībā !

5.Piemini, Kungs, savu draudzi, lai tā tiktu atraisīta no miesas samēātības un Tavā mīlestībā kļūtu pilnīga. Vadi to svētītu no visiem četriem vējiem kopā savā valstībā, ko Tu tai esi sagatavojis.

Jo Tavs ir spēks un godība mūžībā

6.Lai nāk Tava žēlastība un lai paiet šī pasaule ! Ozianna Dāvida dēlam ! Kas ir svēts, tas lai nāk, bet ja kas nav tāds, tas lai atgriežas ! Maran atta ! Āmen.

7.Praviešiem ir ļauts pateikties, kā viņi grib.

XI

1.Bet ja nu kāds nāk un mēta jums visu to, kas līdz šim jums ir sludināts, uzņemiet to. 2.Bet ja tas, kas jūs māca, pats ir novērsies no šīs mācības un mēta jums ko citu, kas ved pie sairšanas, tad neklausiet to ! Bet ja viņš māca, lai vairotu taisnību un tā Kunga atziņu, tad viņu uzņemiet kā to Kungu.

3.Kas attiecas uz apustuļiem un praviešiem, tad rīkojieties pēc evaņģēlija noteikumiem tā. 4.Ikviens apustulis, kas ierodas pie jums, ir uzņemams kā tas Kungs. 5.Bet viņš var palikt tikai vienu dienu, ja ir nepieciešams, tad divas. Ja viņš paliek trīs dienas, tad viņš ir viltus pravietis. 6.Ja apustulis dodas tālāk, viņš nedrīkst neko saņemt, izņemot ma. Ja viņš lūdz naudu, tad viņš ir viltus pravietis.

7.Un katru pravieti, kas runā garā, nepārbaudāt un netiesājiet, jo visi grēki taps piedoti, bet šis grēks netiks piedots. 8.Ne ikkats, kas runā garā, arī ir pravietis, bet tikai tas ir pravietis, kam ir tā Kunga dzīves veids. Pēc dzīves veida jūs pazīsiat viltus pravieti un īstu pravieti.

9.Arī ikviens pravietis, kurš garā pavēl klāt galdu un pats ēd no tā, ir viltus pravietis. Īsts pravietis no tāda galda neēd. 10.Tāpat arī ikviens pravietis, kas patiesību māca, bet nedara to, ko māca, ir viltus pravietis.

11.Ikviens pārbaudīts, paties pravietis, kas kaut ko neizprotamu dara priekš draudzes, bet ko dara, neliek citiem to darīt, nav tiesājams, jo pie Dieva ir viņa tiesa. Jo tāpat ir darījuši arī senie pravieši.

12.Bet kas runā garā un saka : Dodiet man naudu, vai ko citu, to neklausāt. Bet ja viņš aicina dot priekš citiem, kas cieš trūkumu, tad lai neviens viņu netiesā.

XII

1.Ikviens, kas nāk tā Kunga vārdā, lai top uzņemts. Bet lai

to iepazītu, pārbaudiet to. Jums jānovēro tas tiklab no labās, kā kreisās /sliktais/ puses. 2. Ja tas ir ienācējs vai kāds cauri ceļotājs, atbalstiet to, cik spējat. Bet, ņemot vērā tā vajadzību, viņam atļauts palikt tikai divi vai trīs dienas. 3. Ja viņš grib pie jums apmesties uz dzīvi, varbūt kā amatnieks, lai strādā un pārtiek. 4. Bet ja viņam nav amata, tad pēc jūsu ieskata iekārtojiet tā, lai viņam kā kristietim nebūtu pie jums jādzīvo bezdarbībā un trūkumā. 5. Bet ja viņš nedomā to darīt, tad viņš ir Kristu pārdevis.

No tādiem s:

XIII

1. Ikviens īsts pravietis, kas pie jums nodomājis apmesties, ir savas barības. 2. Tāpat savas barības vērts ir ikviens strādnieks un patiess mācītājs. 3. Tad nu ņemiet no sava viņa spaida, no sava klona, liellopu un citu pirmajiem un dodiet to praviešiem, jo tie ir jūsu augstie priesteri. 4. Bet ja jums nav praviešu, tad dodiet to nabagiem.

5. Ja tu iejauc mīklu, tad pirmo cepumu ņem un dod pēc bauslības. 6. Tāpat, atdarot viņa vai eļļas krūzi, pirmo kausu dodī pravietim. 7. Tāpat no naudas, drēbēm un ikviena īpašuma dodiet pēc bauslības priekšrakstiem.

XIV

1. Kad jūs tā Kunga dienā esat sapuleējušie, tad laužiet maizi un pateicieties pēc tam, kad esat izsūdzējuši savus grēkus, lai jūsu upuris būtu šķīsts. 2. Bet ikviens, kas ar saviem ticības biedriem atrodas strīdā, lai nenāk kopā ar jums, kamēr tie nav izlīguši, jo caur to jūsu upuris būtu nesvēts. Jo tā Kunga vārds nosaka: Ikvienā vietā un laikā nesiet man šķīstu upuri, jo es esmu liels valdnieks, un tautas apbrīno manu vārdu, saka tas Kungs.

XV

1. Tad nu izraugait tā Kunga cienīgus bīskapus un diakonus: Patiesus, pārbaudītus, kas ir lēnprātīgi un kas nav kāri uz naudu. Līdzīgi praviešiem un mācītājiem viņi jums kalpos. 2. Tādēļ neuzskatiet viņus par mazvērtīgiem, jo tie ir jūsu cienīgi, tāpat kā pravieši un mācītāji.

3. Pamāciet cits citu ne ar dusmām, bet mierīgā garā, kā to jums māca evaņģēlijs. Ne ar vienu, kas noziedzies pret savu tuvāku, nerunājiet, nedz lai arī tas no jums ko dabū dzirdēt, kamēr tas nav atgriezies.

4. Bet jūsu lūgšanas, jūsu dāvanas un ikvienu savu darbu

dariet, kā tas mūsu Kunga evaņģēlijā norādīts.

XVI

1. Esiet nomodā par savu dzīvību. Savus lukturus neizdzēsiet, bet esiet gatavi, jo jūs nezināt to stundu, kad jūsu Kungs nāks.

2. Pulcējieties bieži un meklējiet to, kas jūsu dvēselēm ir nepieciešams, jo viss jūsu ticības laiks jums neko nelīdzēs, ja pēdējā laikā nebūsiet pilnīgi. 3. Ņemiet vērā, ka pastarajā laikā viltus pravieši un pavedēji ņems virsroku, un avis pārvērtīsies vilkos un mīlestība — naidī.

4. Nelikumībām pieaugot, viņi viens otru vajās un viens otru nodos. Tad kā Dieva Dēls parādīsies pasaules maldinātājs un darīs zīmes un brīnumus. Visa zeme taps nodota viņa rokās, un viņš darīs nelietības, kādas no mūžības nav notikušas. 5. Tad cilvēku cilts nonāks ugunīs un daudzi piedauzīsies un ies pazušānā. Bet tie, kas paliks ticībā, tiks izglābti no nolādēto vidus.

6. Tad parādīsies patiesas zīmes: Vispirms atklāsmes zīmes pie debesīm, tad bazūņu skaņu tad sekos mirušo augšāmcelsšanās. 7. Taču ne visi celsies augšām, bet kā ir sacīts: Tas Kungs nāks un visi svētie līdz ar Viņu.

Tad pasaule redzēs to Kungu nākam uz debess mākoņiem...

Piezīme.

Dažas pēdējās rindas neregulāri saglabājušī. Pēc "Didahe. parafrāzes "Apostuliskajās konstitūcijās" varētu rest: "Tādi "Un tad atrāks tas Kungs un visi svētie līdz ar Viņu uz padebešiem vētrā, ar Viņa spēka eņģeļiem uz godības troņa, lai notiesātu pārtuļes pievīlēju velnu un katram dotu pēc viņa darbiem. Tad (aiz)ies Jaunie mūžīgās mokās, bet taisnie ieies mūžīgajā dzīvībā un iemantos to, ko acs nav redzējusi un auss nav dzirdējusi, un kas cilvēka sirdī nav nācis, ko Dievs sagatavojis tiem, kuri Viņu mīl, un tie piecasies Dieva valstībā, kura ir Kristū Jēzū.

Pēc A. Jundža tulkojuma.

Romas Klēmenta I. Vēstules Korintiešiem tulkojums un komentāri

Par vēstules autoru un vēstuli

Šī vēstule ir oficiāls Romas draudzes vēstījums Korintas draudzei, un ir loģiski, ka vēstules autoram bija jābūt oficiālam draudzei pārstāvim, t.i. bīskapam. Tādēļ kopš seniem laikiem par vēstules autoru tiek uzskatīts Romas bīskaps Klēments, par kuru ir samērā maz autentisku ziņu, taču šīs pašas ir samērā pretrunīgas.

Origēns (185. - 254.), Eusēbijs (265. - 340.), Epifānijs (315. - 403.) un Hieronīms (340. - 420.) identificē autoru ar Fil. 4: 3 pieminēto Klēmentu, Irenejs (? 130. - 202.) sauc Klēmentu par apustuļu mācekli: "Klēments, kurš ir redzējis svētīgos apustuļus."

Nekas nav zināms arī par Klēmenta izcelsmi — vai tā ir bijusi jūdaiska vai pagāniska. Nav zināms viņa dzimšanas un miršanas gads. Tiek minēti dažādi laiki, kuros Klēments atradies Romas bīskapa amatā. Dažādos avotos var atrast šādus viņa pontifikāta gadus: 76. - 88.; 88. - 97. - 92. - 101.

Parasti Klēments tiek minēts kā trešais Romas bīskaps pēc Pētera. Senākais Romas bīskapu saraksts (pie Ireneja) min šādu secību: Pēteris, Linns, Anaklēts un Klēments, taču pēdējais pievieno, ka "citi latīņi piemin citu secību". Ņemot vērā šo secību, visticamākie pontifikāta gadi varētu būt apmēram 90. - 100. Tos mēs aprēķinām, ja vadāmies no senās Baznīcas tradīcijas par divu iepriekšējo bīskapu — Linna un Anaklēta valdīšanas laiku (katrs divpadsmit gadus).

Līdztekus pastāv arī citi viedokļi. Kartāgas bīskaps Tertuliāns (160. - 220.g.) apgalvo, ka Klēments saņēmis savu amatu tieši no Pētera. Arī tā sauktā Klēmenta vēstule Jēkabam apgalvo to pašu.

Apustuliskā Konstitūcija, novietodama Klēmentu pirms Klēta (Anaklēta), apgalvo, ka Linns ticis iecelts amatā no Pāvila, bet Klēmentu iecēlis Pēteris. Tas saskan ar dažu Baznīcas vēsturnieku viedokli par to, ka sākotnēji Romā esot bijuši divi bīskapi — viens jūdiem, otrs grieķiem.

Atšķirīgu viedokli no apustuliskās Konstitūcijas — taču saskaņīgu ar domu par divu bīskapu vienlaicīgu valdīšanu, izsaka Rufīns (345. - 410.), kurš uzskata par iespējamu, ka Linns un Klēts

(Anaklēts) esot bijuši par Romas bīskapiem jau Pētera laikā, un pēc viņu abu nāves Pēteris, kurš vēl esot bijis dzīvs, iecēlis bīskapa amatā Klēmentu. Šajā gadījumā Klēmenta pontifikāta gadi varētu sākties daudz agrāk, nekā minēts iepriekš.

Daži saraksti min Klēmentu kā otro bīskapu pēc Pētera (Pēteris, Linns, Klēments, Klēts (Anaklēts)), senākais no tiem minēts pie Ireneja mācekļa Hipolīta (miris 235.g.), taču tas tiek uzskatīts par pārrakstīšanās kļūdu.

Nav īstas skaidrības arī par bīskapu Anaklētu (citur Klētu), kurš vietumis tiek minēts kā divas personas.

Populārs un daudzviet pieminēts ir Epifānija viedoklis, ka Klēmentu esot iecēlis Pēteris, taču, lai novērstu iespējamās nesaskaņas, Klēments esot devis vietu Linnam un atkal uzņēmis bīskapa amatu pēc Anaklēta, kā treši.

Ši šķietami samākslotā kombinācija varētu būt radusies kā mēģinājums apvienot abas senākās pamatradīcijas. Šis viedoklis ir krasā pretrunā ar paša vēstules autora nostāju jautājumā par bīskapa amatu, taču Epifānija viedoklim par labu varētu runāt vēstules sākums, kurā ir minēts par kādiem "atgadījumiem un nelaīmēm" Romas draudzē, āpat arī vēstules beigās, 54. nodaļā, Klēments runā par atkāpšanās iespējamību, kad vispārēja labuma un miera dēļ šāda atkāpšanās ir ieteicama.

Lai arī visi iepriekšminētie viedokļi ir šķietami pretrunīgi, tie tomēr pilnīgi neizslēdz viens otru, bet drīzāk papildina. Iespējams, sarežģīta un pretrunīga ir bijusi situācija arī Romas draudzē.

Agrākie autori mums nav atstājuši tikpat kā nekādas ziņas par Klēmentu. Kaut arī iespēja, ka bīskaps Klēments ir tā pati persona, kas pieminēta Fil. 4:3, taču visdrīzāk (pēc eksegētu atzinuma) viņš sākotnēji nav bijis Filīpu draudzes loceklis, bet gan apustuļa Pāvila ceļojumu līdzdalībnieks un, iespējams, arī apustuļa Pētera skolnieks. To vēl vairāk apstiprina fakts, ka Irenejs saka: "Klēments, kurš ir redzējis svētīgos apustuļus", bet, cik zināms, trūkst ziņu, ka vēl citi apustuļi bez Pāvila būtu bijuši Filipos.

Arī par Klēmenta nāvi agrīnie autori klusē. Ne Tertuliāns, ne Eusēbijs, ne Hieronīms neko neraksta par viņa martīriju. Rufins ir pirmais, kurš par to runā.

Vēlākajos laikos šīs liecības par martīriju un vārdu sakriību ir radījušas viedokli, ka Romas bīskaps un vēstules autors esot bijis konsuls Tivs Flāvījs Klēments, imperatora Domiciāna brālēns, kurš 96.g. sodīts ar nāvi par "ateismu." (Imperators Domiciāns izdeva pavēli sodīt ar nāvi visus, kuri nepielūgs viņu kā "Dominus et Deus",

tādē] daudzi kristieši, kuri šādu "pielūgš..." nepieņēma, tika pakļauti vajāšanām.) Taču šādu versiju pat nepiemin 4. gs. sarakstītie "Klēmента darbi", kuros pirmo reizi minēta Romas bīskapa Klēmента mocekļa nāve Krimā, kur bīskaps esot varmācīgi noslicināts Trajāna valdīšanas laikā. Arī literāri kritiskie pētījumi par vēstules autora stilu, izrunu un domāšanas veidu liek apšaubīt, ka šo vēstuli būtu varējis sarakstīt romiešu konsuls. Viduslaikos tapušas daudzas leģendas un nostāsti par Romas bīskapu Klēmentu un viņa mocekļa nāvi, taču tām trūkst vēsturiska pamatojuma.

Romas bīskapa Klēmента vēstule Korintas draudzei ir visnenākā rakstiskā liecība pēcapustuliskajā laikā, kuras autentiskumu un laiku ir iespējams noteikt. Ar Romas bīskapa Klēmента vārdu ir saistītas arī divas "vēstules jaunavām" un tā saucamā "Klēmента 2. vēstule korintiešiem" taču pētnieki vienprātīgi noliedz šo darbu autentiskumu. Arī Irenejs savā darbī "Pret herēzēm" piemin tikai vienu Klēmента vēstuli Korintas draudzei, un pirmās liecības par divām Klēmента vēstulēm parādās tikai Eusēbijē "Baznīcas vēsturē", kurā viņš atsaucas uz Korintas bīskapu Dionīsiju (~ 170. g.), kurš savukārt apgalvo, ka Romas bīskaps Klēments ir sarakstījis abas tolaik zināmās vēstules korintiešiem.

Pirmajā Klēmента vēstulē korintiešiem minētie notikumi un personas liek secināt, ka vēstules sarakstīšanas laiks varētu būt ap 93. - 97. g., kas saskanētu arī ar Klēmента iespējamo pontifikātu laiku.

Vēstule piemin masveidīgas kristiešu vajāšanas, kuras attiecināmas uz Nerona laiku (64. - 68. g.), tāpat vēstulē rakstīts par apustuļiem Pēteru un Pāvilu nāvi, taču viņi nosaukti par piederīgajiem "mūsu draudzei" (5:1). Tāpat Klēments kā notikumu dalībnieks piemin tos, kurus amatā iecēluši apustuļi (44:3). Ir savādi, ka 40. un 41. nodaļā Klēments runā par Jeruzālemes templi un tajā notiekošo kalpošanu tagadnē, taču ne īpaši pamata domāt par vēstules sarakstīšanas laiku pirms 70. g. notikušās Jeruzālemes izpostīšanas, jo par tempļa kalpošanu tagadnē runā arī daudzi vēlākie antīkie autori (Barnaba, Diognets, talmudisti). Harnaks vēstules sarakstīšanas laiku vēl vairāk precizē, attiecinādams to uz Domiciāna valdīšanas laika beigām — 93. - 95. gadu.

Vēstules grieķu teksts saglabājies Aleksandrijas kodeksā (5. gs.) un Svētā Kapa bibliotēkā (11. gs.). Ir saglabājušies arī sīriešu (8. gs.), latīņu (11. gs.) un koptu (4. un 5. gs.) tulkojumi. Daudzi citāti saglabājušies arī Aleksandrijas Klēmента "Stromatās".

Apmēram vienu piekto daļu no vēstules sastāda Vecās Derības citāti saskaņā ar grieķu tulkojumu — Septuagintu. Klēments citē arī

nekanoniskās grāmatas. Vēstulē izmantotie citāti atšķiras no mums pazīstamās tradicionālās Septuagintas teksta versijas. Tam par cēloni varētu būt divi iemesli: vai nu citāti rakstūti pēc atmiņas, vai arī izmantota kāda cita Septuagintas versija. (Tas varētu liecināt par to, ka līdz pat Klēmenta laikam nav bijusi akceptēta noteikta Septuagintas standartversija.)

Jaunās Derības citāti tiešā veidā vēstulē nav atrodamī. Tiek pieminēta "svētīgā apustuļa Pāvila vēstule" (47: 1) un minēti "Kunga Jēzus vārdi" (13: 2; 46: 8), kuri galvenokārt ir tieši ņemti no Evaņģēlijiem, taču nenoliedzami — uz tiem atsaucot — Vēstules teksts ļoti tuvu un precīzi sasaucas ar daudzām Jaunās Derības grāmatām — Rm., Gal., Ef., Fil., 1. Kor. 1. Pēt., Jēk., Apokal. Ap.d. bet Vecās Derības piemēri gandrīz pilnībā ar to veidu, kāds atrodams vēstulē Ēbrejiem. Ir grūti noteikt, kur tās tiešā veidā ir ņemtas, kur ir tradīciju un ideju saskaņa.

Vēstulē par ilustrācijas materiālu izmantoti piemēri no antīkās dzīves un literatūras, tās valoda un stils ir sarežģīti un bagāti.

Vēstules teoloģiskā un eklezioloģiskā nozīme ir ļoti liela. Jau Senbībe tika ļoti augsti vērtēta. Par to liecina tas, ka šī vēstule tika ievietota Aleksandrijas kanonā līdzās kanoniskajām Svēto Rakstu grāmatām. Par šī darba augsto autoritāti runā Baznīcas tēvi, un arī Sīrijas baznīca to ir uzskatījusi par kanonisku. Korintas bīskaps Dionīsijs (~ 170. g.) liecina, ka šī vēstule tiek pārlasīta dievkalpojumos atkal un atkal no jauna, par to pašu daudz vēlāk liecina arī Eusēbijs savā "Baznīcas vēsturē": "Klēmента brīnišķīgā vēstule šodien tiek lasīta tāpat kā jebkurā citā." Tas nozīmē, ka vēstule ir sasniegusi savu mērķi un ka tās autoram Senbaznīcā ir bijusi liela autoritāte. Vēstuli plaši citē Aleksandrijas Klēmēns (150. – 215.) savās "Stromatās" uz to atsaucas arī Smīrnas Polikarps (miris mocekļa nāvē ap 155. g.)

Vēstules rakstīšanas iemesls bija strīdi un šķelšanās Korintas draudzē, kurā šo iemeslu dēļ bija radušās dažādas partijas un novirzieni; tīkai nedaudzi palika uzticīgi likumīgi ieceltajai draudzes vadībai. Šādas šķelšanās Korintas draudzē bija notikušas jau agrāk, — par to mēs varam izlasīt apustuļa Pāvila vēstulēs Korintiešiem, taču, kā saka pats Klēmēns savas vēstules 47. nodaļā, toreizējie novirzieni esot nesuši mazāku postu.

Vēstules galvenā tēma ir "garīgais amats" Klēmēns pats neprecīzē šķeltniecisko grupu formālo izcelsmi, taču daudzi teologi (Vrēde, Bullmāns, Harnaks u.c.) atsaucoties uz 1. Kor. 12. - 14. nod. un uzskata, ka šīm grupām varētu būt "harizmātisks" izcelsmes raksturs un ka notikums Korintas draudzē iezīmē konfliktu starp

“harizmātisko”, “demokrātisko” baznīcas pārvaldi un institucionālo, “monarhistisko” uzbūvi. Daži, piem. Lemme, uzskata konflikta pamatā ir atšķirības starp “pagānu kristietību”, kura raksturīga Korintai, un Romā pārstāvēto “jūdu kristietību”. Taču pats Klēments nemin kā iemeslu “harizmātiskumu”, bet gan skaudību, uzpūtību, godkāri, nešķīstību un citus grēkus. Pret korintiešu “pseudoharizmātiskumu” vērsās arī apustulis Pāvils (piem. 2. Kor. 11: 3 - 4 u.c.).

Attiecībā uz Baznīcas un draudzes uzbūvi Klēments izceļ kārtības (gr. ταξίς) nozīmi, kura ir saskaņā ar Dievišķo gribu un principiem un ar visas Dieva radības eksistences kārtību. Šie pavirša cilvēka acij apslēptie kārtību: “principi” paceļas pāri acumirkļīgām, šķietamām nepieciešamībām un cilvēciskām iegribēm: kā rada nevajadzīgus jaunievedumus un disharmoniju un attālina no ticības mērķa — mīlestības Dievā. Klēments pirmais noformulē un aizstāv “garīgās kalpošanas amatu” kā principu, kur Dieva aicinājuma uzņemties šo amatu istumu pārbauda un tad arī apstiprina vai neapstiprina Baznīca saskaņā ar šo Dieva noteikto kārtību. “Garīgās kalpošanas amata” apstiprinājums īstenoj: “Apustulisko pēctecību” (sukcesiju), un ar to tiek nodrošināts arī paša “garīgās kalpošanas amata” “harizmātiskums”. Tikai vadoties no šāda kanoniska veida, Baznīca tiek pasargāta no “pseudoharizmātiskuma” destruktīvas un tādas “demokrātijas”, kura personificē acumirkliģu konjunktūru un patvaļu.

Dogmatiski vēstule ir apbrīnojami saskaņīga ar Jaunajā Derībā ietvertu tradīciju. Šo uzrunu un pamudinājumu Korintas draudzei varētu ietvert šādā shēmā:

- 1) laudētās Dieva žēlastības un draudzes iepriekšējās godības un miera atgādinājums;
- 2) grēka uzrādījums un vainas atziņas pamudinājums;
- 3) aicinājums uz grēka nožēlu un atgriešanos;
- 4) Dieva apsoliģumu ticības mērķa atgādinājums, uzaicinājums un stiprinājums palikt šajā ceļā. (Grēkā kriģanas: grēks + atgrieģšanās ticība.)

Kā “grēkā kriģanas” iemeslu draudzei Klēments nosauc “skaudību” (ζηλος). Šis skaudības dēģitika vajģti patriarģhi un apustuģi, šģ skaudģba bija iedegusģies arī Korintas draudzē. Šajģ ziģņģ Klēments turģina jau apustuģļa Pģvģila sacģito 1.Kor. 3: 3 “Jo jģs vģģl esat miesģgi, kamģr jģsu starpģ skaudģba un naģds...” (latvģ tulģk. “naģds un ķģldas” - neprecģzi, gr. “ζηλος και ερις”) un 2.Kor. 12: 20.

ģai skaudģbai Klēments lieģ pretģ pazemģību (gr. ταπεινοφροσυνη), pakģauģanos, pakģartoģanos (gr. υποταγη),

viesmīlību (gr. φιλοξενία). Šīs īpašības nav pašmērķis, bet gan ceļš uz Dieva apsollījumiem: augšāmcelsanos un mūžīgo dzīvību.

Savas domas izteikšanai un ilustrēšanai Klēments izmanto arī piemērus no nekanoniskajiem rakstiem un antīkās mitoloģijas. Viņš tos izmanto uzmanīgi un veiksmīgi, un šie piemēri neizjauc vēstules apbrīnojamo viengabalainību.

Neskatoties uz to, ka daudzi vēstulē izmantotie citāti ņemti no Septuagintas, kuras teksts vietumis ļoti būtiski atšķiras no kanoniskā un personificē citu pieeju, Klēmenta kopīgā teoloģija nav novirzījusi no kanoniskajā Bībelē ietvertās dogmatikas un ir pilnīgi saskaņā ar to.

Ļoti nozīmīga Klēmenta vēstulē ir arī viņa uzsvērtā mācība par taisnošanu ticībā un “ne no darbiem”, par “labajiem darbiem” kā darbīgas ticības izpausmi un par mīlestību kā ticības mērķi un augstāko izpausmi, kas, būdama Dieva taisnība, vieno ar Dievu.

Teoloģiski patojot garīgās kalpošanu, Klēments to ilustrē ar piemēriem no VD, taču negaidīts un nozīmīgs ir viņa secinājums par to, ko tas nozīmē Kristus Baznīcā. Viņš norāda uz to, ka par pārkāpumiem VD kalpošanā pārkāpēji tika sodīti ar nāvi šajā laicīgajā dzīvē, bet cik gan lielākai bīstamībai sevi pakļauj tie, kuri nepakļaujas paša Kristus dotās kalpošanas kārtībai, jo viņiem taču dota nesalīdzināmi daudz pārkāva Kristus atziņa. Jaunās Derības kalpošanas amats gan pārņemto Vecās Derības kalpošanas iezīmes, taču nostāda daudz lielākas atbildības priekšā, nebūdamas ārēja zīme, kas norāda uz nākamo Kristus kalpošanu, bet iekšējās būtības papildījums Kristū.

Vēstules vēsturiskā nozīme ir tā, ka uz šo vēstuli ir atsaukušies un atsaucas tie, kuri aizstāv katolisko tradīciju attiecībā uz garīgo amatu un šī amata kanoniskumu. Tāpat šai vēstulei ir bijusi liela nozīme Romas draudzes lomas autoritātes uzsvēršanā visas Baznīcas dzīvē. Pamatojoties uz šo vēstuli, tika attīstīta “Romā primāta” tradīcija un Romas draudzes bīskapu (vēlāk pāvestu) īpašais statuss Rietumu Baznīcā. Pats Klēments par šo īpašo Romas statusu gan neko nesaka. Runājot par šo Bīzniecā, viņš gan uzsver apustuļu un to pēcteču īpašo nozīmi, taču īpaši neizceļ kādus apustuļus pāri citiem. Tas fakts, ka Romas bīskaps vērsas pie kādas citas draudzes ar pamudinājumu, ne par ko īpašu šajā ziņā neliecina. Arī citi bīskapi ir vērsušies pie draudzēm ar savām vēstulēm (piem., Antiohijas Ignācijs un Smīrnas Polikarps), un autoritāti šeit nenosaka Roma, bet gan garīgā amata “kanoniskums”, mantots no apustuļiem.

Tas, ko Romas Klēments ir rakstījis par “garīgās kalpošanas amatu” ir būtiski un svarīgi mūsdienās arī Evaņģēliski luteriskajai

baznīcai, kuras: — apliecības rakstos daudzkārt ir uzsvērusi šī amata kanoniskuma nozīmi.

Tāpat ļoti būtiskas ir vēstulē minētās liecības par apustuļa Pētera ciešanām un mocējļa nāvi, par apustuļa Pāvila atrašanos gūstā 7 reizes un viņa martūriju. Šo ziņu nav citās liecībās, un tas ir būtisks precizējums apustuļu biogrāfijās.

Šīs vēstules tulkojums ir veikts no grieķu oriģināla, par palīgīdzekli ir izmantots krievu tulkojums no antoloģijas “Agrīnie Baznīcas tēvi” (Brisele, 1988). Ar krievu tulkojumu ir saskaņots arī šī latviešu tulkojuma apjoms. Tulkojumā neietvertā daļa aktuāli nesasaucas ar vēstules galveno tēmu un to būtiski nepapildina.

1. nodaļa

Dieva baznīca, kura piemājo Romā,— Korintā mītošajai baznīcai, pēc Dieva gribas aicinātajiem un svētītajiem, caur mūsu Kungu Jēzu Kristu. Žēlastība un miers no Dieva Visuvaldītāja lai vairojas pie jums caur Jēzu Kristu!

1. Pēkšņās, viena pēc otras notikušās nelaimes un atgadījumi tikai ar novēlošanos, kā domājam, ļāva mums pievērsties tām stridīgajām lietām, kuras notiek pie jums un kas ir svešas un nepieņemamas Dieva izredzētajiem. Netīram un nesvētam dumpim, kuru daži, būdami pārsteidzīgi un iedomīgi, ir uzkurinājuši līdz tādām bezprātām, ka jūsu cienījam: visiem pazīstamais un pie visiem cilvēkiem patiesi mīļtais vārds tiek visai zaimots.

2. Kurš gan no tiem, kas ir ciemojušies pie jums, neslavēja jūsu pilnīgo un visās lietās stiprināto ticību? Kurš gan nebrīnījās par jūsu izpratnes un pazemības pilno dievbijību Kristū? Kurš gan nedaudzināja jūsu pārpārēm dāsno viesmīlības tikumu? Kurš gan neuzteica jūsu pilnīgo un neizšaubāmo atziņu?

3. Jo jūs to visu darījāt, neuzlūkodami cilvēka vaigu, staigādami Dieva baušļos, pakļaudamies saviem virsvadītājiem un dodami pienācīgu godu vecajiem, jauniešos ieaudzīnādami aturību un krietnumu, pieācīdami sievas visu darīt neaptraipītā, krietnā un šķīstā sirdsapziņā un mīlēt savus vīrus, mācījāt viņām palikt paklausības likumos, cienīgi veikt mājas pienākumus un būt saprātīgām visās lietās.

2. nodaļa

1. Jūs nebijāt lielībā, bet prāta pazemībā, vairāk pakļaudamies, nekā gribēdami pakļaut citus, labprātāk dodot, nekā no citiem pieņemot. Jūs bijāt apmierināti ar to ceļamaizi, ko Dievs jums devis, jūs Viņa

vārdus turējāt sev tuvus, cenzdami. paglabāt savu dvēseļu dziļumos, un Viņa (Kristus) ciešanas bija jūsu acu priekšā.

2. Tādēļ visiem tika dots dziļš un bagātīgs miers, līdz ar nerimtīgu vēlēšanos darīt labu, un Svētais Gars visā pilnībā pār jums tika izliets.

3. Piepildīti ar dievišķīgu gribu iekārot labu, jūs dievbijīgā uzticībā izstiepāt savas rokas pret Visvareno Dievu, izlūgdamies Viņa žēlastību par to, kur negribot bijāt grēkojuši.

4. Dienu un nakti jūs cīnījāties par brāļu kopību, lai bijībā un vienprātībā tiktu izglābti visi Dieva izredzētie.

5. Jūs bijāt nesaduļķoti un skaidri, aizmīrsdami to, kas vienam bija pret otru.

6. Ikatrs dumpīgums un šķelšanās jums bija negantība. Jūs raudājāt par savu tuvāko kritieniem un viņu trūkumus uzskatījāt par savējiem.

7. Labdarības dēļ jums nebija žēl itin neko, jūs bijāt gatavi uz ikvienu labu darbu.

8. Jūs dievbijībā paveici: ar šiem tikumiem un vispārēju cieņu, tā Kunga p: "bija rakstītas uz jūsu sirdzu plaksnēm.

3. nodaļa

1. Jums bija dota visa godība un pilnumis, taču notika tas, kas ir rakstīts:

"Viņš (Israēls) rīja un dzēra, aptaukojas, un kļuva resns un pretestīgs nīlotais!"*

2. No turienes arī greizsirdība un skaudība, ķildas un dumpis, vajāšanas un nepastāvība, karš un gūsts.

3. Tā sacēk: nekrietnie pret cienījamajiem, bezgoži pret godājamajiem, bezprāši pret saprātīgajiem, jaunie pret vecajiem.

4. Tādēļ tālu palīk: tāsība un miers, jo ikviens atmeta dievbijību un kļuva savā ticībā tuvedzīgs, aigā pēc Dieva likumu pavēlēm, nedz arī dzīvo Kristus cienīgu dzīvi, kā tas pienāktos, bet katrs seko paša jaunās sirds iegribām, atpakaļgrieždamies pie tās netaisnās dedzības un bezdievības: "aur kuru nāve ienāca pasaulē.

4. nodaļa

1. Jo šādi ir rakstīts: "Un notika pēc tām dienām, — Kains piensu upurī Dievam no zemes augļiem. Tā arī Ābels piensu no avju pirmdzimtajiem un viņu taukuma.

2. Un uzlūkoja Dievs Ābelu un viņu, bet Kainam un viņa upuriem netuvojās.

3. Un Kains ļoti noskuma, ka viņš ir vaigs sakritās.

4. Tad sacīja Dievs uz Kainu: "Kāpēc tu esi tik parlieku noskumis, un kāpēc tavš vaigs ir sakrities? Vai nekad tu grēko, kad pēc taisnības pienes savu upuri, bet taisnīgi to nesadali."

5. Esi mierīgs, tas upuris ir tavš, un tu pats būsi noteicējs pār to!"

6. Un sacīja Kains uz Ābelu, savu brāli: "Ejam uz lauku!" Un notikās, ka Ābels iet uz lauku, sacēlās Kains pret savu brāli Ābelu un to nonāvēj;

7. Redziet, brāļi, skaudība un nenovīdība ierosina brāļu slepkavību.

8. Skaudības dēļ mūsu tēvs Jēkabs aizbēga no savu brāļa Ēzava vaiga.

9. Skaudība darīja to, ka Jāzepe līdz nāvēi tik: Jāzeps līdz pat ievēšanai verdzībā.

10. Greizsirdība pamudināj: Mozu bēgt no faraona, Ēģiptes ķēniņa vaiga, kad viņš dzirdēja savu ciltbrāli sakām: "Kas tevī iecēlis par šķirēju vai tiesnesi pār mums, vai tu negribi arī mani nokaut, līdzīgi kā vakar ēģiptietim!" *

11. Greizsirdības dēļ Ārons un Miriama tika izdzīti ārpus apmetnes.

12. Greizsirdības un dumpja dēļ, ko tie bija cēlušī pret Dieva kalpu Mozu, Dātāns un Abirāms tika dzīvi novesti ellē.

13. Greizsirdības dēļ Dāvids tik: Dāvids tika apskausts no saviem ciltbrāļiem, bet tika arī Saula v;

5. nodaļa

1. Pārtrauksim senos piemērus un uzlūkosim mūsu dienu ticības cīnītājus, ņemsim cienīgus piemērus no mūsu paaudzes.

2. Skaudības un nenovīdības dēļ tika vajāti dižākie un taisnākie draudzes pilāri.

3. Uzlūkosim cienījamus apustuļus;

4. Pēteri, kurš skaudības dēļ nevis vienu vai divas, bet daudzas reizes tika pakļauts cieš: "Tādu liecību liecināt" am novēlētājā godībā;

5. Pret viņu vērstās skaudības un naida dēļ Pāvils saņēma balvu par pacietību.

6. Viņš septiņas reizes ne: Pāvils, bijis vaj: akmeņiem nomētāts. Ar visu to sludinājis Austrumos un Rietumos un saņēmis pienācīgu ticības balvu.

7. Viņš mācīja taisnīgumu visai pasaulei, aiziedams līdz pat Rietumu robežai un liecinājis valdnieku priekšā. Tāpēc, pametis šo pasauli, nogāja uz svētu vietu, kļūdams par diženākās pacietības

paraugu.

6. nodaļa

1. Visiem šiem vīriem, kuri svēti dzīvojuši savu dzīvi, ir pievienots liels daudzums izredzēto, kuri citu skaudības dēļ cietuši daudzus apvainojumus un mokas un parādījuši mūsu vidū brīnišķīgus pacietības piemērus.

2. Skauģu dēļ tika vajātas sievietes: Danaīda un Dirka, tās pacieta bezdievību un briesmīgas mokas; un kaut arī miesā viņas bija vājas, taču pabeidza drošo ticības skrējieni un saņēma cienīgu godu.

3. Skaudība atsvešināja sievietas no vīriem, un tās dēļ tika nievāts mūsu tēva Ādama sacītais: "Šis ir kauls no mana kaula un miesa no manas miesas."*

4. Skaudība un nesaskaņas lielās pilsētas un iznīcinājušas varenas tautas.

7. nodaļa

1. To rakstām, mīļotie, ne tikai jūsu pamācīšanai, bet arī sev pašiem par atgādinājumu, jo mēs esam tajā pašā darbā un cīņā.

2. Tādēļ, pametuši tukšas un nīcīgas raizes, āksim pie mums nodotā slavenā un cienījamā likuma

3. un uzlūkosim to, kas labs, kas patīkams un atzīstams mūsu Radītāja priekšā.

4. Īpaši ņemsim vērā Kristus asinis un atzīsim, cik tās ir dārgas viņa Tēvam. Tās tika izlietas mūsu glābšanai un visai pasaulei deva grēku nožēlas un atgriešanos — ās žēlastību.

5. Iziesim cauri visām paaudzēm un izpratīsim, ka visās paaudzēs Valdītājs devis grēku nožēlu un atgriešanos tiem, kuri vēlējušies atgriezties pie Viņa.

6. Noass sludināja atgriešanos no grēkiem, un tie, kuri paklausīja, tika izglābti.

7. Jona sludināja ninīviešiem izpostīšanu, un tie, atgriezdami nosaviem grēkiem, izlūdās Dieva žēlastību un saņēma pestīšanu, kaut arī viņi bija svešinieki Dievam.

8. nodaļa

1. Dieva žēlastības kalpotāji Svētajā Garā sludinājuši grēku nožēlu un atgriešanos.

2. Arī pats Valdītājs runājis par zvērdams:” Tik tiešām, kā Es dzīvoju, saka tas Kungs, man nepatīk bezdievīgā nāve, bet ka bezdievīgais atgriežas!”* Tālāk Viņš tam ir pievienojis

brinišķīgu atziņu:

3. "Atgriezies, Izraēļa nams, no visiem saviem pārkāpumiem" *,
 "Saki Manas tautas dēliem: pat ja jūs grēki sniegtos no zemes līdz pat debesīm, pat ja tie būtu sarkanāki par sarkanumu un melnāki par sēru drēbēm, bet jūs atgriezīsieties pie Manis no visas savas sirds un teiksiet: "Tēvs!", tad Es uzklausīšu jūs itin kā svētu tautu." *

4. Un citā vietā Viņš saka šādi: "Mazgājieties un topiet šķīsti, izmetiet jaunu no savām dvēselēm Manu acu priekšā, mitējieties no sava jaunuma, mācieties labu darīt, meklējiet taisnu tiesu, glābiet netaisnības nomākto, dodiet taisnu tiesu bārenim un attaisnojiet atraitni. Tad nāciet, un turēsīm tiesu, saka tas Kungs, kaut arī jūs grēki būtu kā purpurs, tos darišu baltus kā sniegs, un, ja tie būtu kā sarkanums, tos darišu baltus kā vilna. Ja vien gribēsiet un paklausīsiet Mani, tad jūs baudīsiet zemes labumu. Bet ja negribēsiet un nepaklausīsiet Mani, tad zobens jūs izdeldēs, jo tā Kunga mute to ir runājusi." *

5. Tad nu Viņš visus savus mīļotos grib darīt par atgriešanās līdzdalībniekiem un ir apliecinājis to ar Savu visvareno gribu.

9. nodaļa

1. Tādēļ paklausīsimies Viņa varenajai un godības pilnajai gribai un cienīgi nāksim ar pielūgšanu pie Viņa apžēlošanas, zemosīsimies Viņa labsirdības priekšā, pievērsīsimies Viņa piedošanai, pametīsim tukšos darbus, šķelšanos un skaudību, kura ved nāvē.

2. Pastāvīgi uzlūkosim tos, kuri pilnībā kalpojuši Viņa varenajai godībai.

3. Ateerēsīsimies Enohu, kurš savā pazemībā tika atrasts taisns, un neredzēja viņa nāvi.

4. Noass tika atrasts uzticams viņa kalpošanas dēļ, kurā viņš sludināja pasaules atdzimšanu, un Valdītājs caur viņu izglāba šķirstā vienprātīgi iegājušos dzīvniekus.

10. nodaļa

1. Par Dieva draugu nosauktais Ābrahāms tika atrasts uzticams viņa paklausības dēļ Dieva vārdiem.

2. Paklausībā viņš izgāja no savas zemes un no saviem radiem, un no sava tēva nācīja atstātu mazo zemi un nespēcīgos radus, un niecīgo namu un iemantotu Dieva apsoliņuntus. Jo tā Dievs viņam bija sacījis:

3. "Aizej no savas zemes un no saviem radiem, un no sava tēva nama uz to zemi, kuru Es tev parādīšu. Un Es tevi darišu par lielu

tautu, svētīšu tevi, darīšu lielu tavu vārdu, un tu būsi svēīts. Un Es svētīšu tos, kuri tevi svētī, un nolādēšu tos, kas tevi nolād, un tevī taps svētītas visas zemes tautas.” *

4. Un atkal, kad bija izšķīries ar Latu, Dievs viņam sacīja: “Paceļ savas acis un skaties no šīs vietas uz Ziemeļiem un uz Dienvidiem, uz Austrumiem un uz jūru (t.i., Rietumiem), jo visu to zemi, kuru tu redzi, Es došu tev un tavai sēklai mūžīgi.

5. Un darīšu tavu sēklu kā zemes smiltis, un, ja kāds spēj saskaitīt zemes smiltis, tas spēs saskaitīt arī tavu sēklu.” *

6. Un atkal ir: “Dievs Izveda Ābrahāmu un sacīja viņam: “Uzlūko debesis un saskaiti zvaigznes pie tām, ja vien spēsi tās saskaitīt. Tāpat būs arī ar tavu sēklu.” Un Ābrahāms noticeja Dievam, un tas viņam tika pielīdzināts par taisnību.” *

7. Ticības un viesmīlības dēļ viņam vecumā tika dots dēls, un paklausībā viņš to upurēja Dievam uz kalni, kuru Dievs bija viņam norādījis.

11. nodaļa

1. Viesmīlības un dievbijības dēļ Lats izglābās no Sodomas, kad visa apkārtnē tika nosodīta ar uguni un sēru. Ar to Valdītājs skaidri atklājis, ka Viņš nepamet tos, kuri savu cerību liek uz Viņu, bet tos, kuri cītur nosliecas, pakļauj sodam un mocībām.

2. Bet viņam līdzī izgājuši sieva, kas domas paturēdama un nebūdama vienprātībē tika darīta par zīmi, palikdama par sālsstabu līdz pat šai dienai, lai visi zinātu, ka tie, kuriem dalīta dvēsele un kas par Dieva varenību šaubē apuši par nosodījumu un par zīmi visās audzēs.

12. nodaļa

1. Ticības un viesmīlības dēļ netikle Rahaba tika izglābta,

2. kad Jozua Nūna dēls sūtīja izlūkus uz Jēriku, bet tās zemes ķēniņš, uzzinājis, ka atnākuši izlūkot viņa zemi, sūtīja savus vīrus tos sagūstīt un sagūstītus nonāvēt.

3. Bet viesmīlīgā Rahaba, izlūkus pieņēmusi pie sevis, tos paslēpa istabaugšā zem lina kūlīsiem.

4. Un, kad ieradās pie viņas no ķēniņa un sacīja: “Pie tevis ir iegājuši tie, kas mūsu zemi izlūko. Izved tos ārā, jo tā pavēl ķēniņš!”, viņa tiem atbildēja: “Bija gan pie manis ienākuši tie vīri, kurus jūs meklējat, bet drīz tie aizgāja un devās ceļā. Un norādīja viņiem uz citu pusi.

5. Un viņa sacīja tiem vīriem: “Zinādama zīnu, ka tas Kungs, jūsu

Dievs, nodos jums šo pilsētu, jo izbailes un drebēšana no jums ir uznākušas visiem, kas tajā mīt. Tad nu, kad jums izdodas to ieņemt, pasaudzējiet mani un mana tēva namu.”

6. Un tie atbildēja viņai:”Lai notiek tā, kā tu mums esi sacījusi. Tad nu tiklīdz tu uzzini, ka mēs tuvojamie. sapulcīni visus savējos zem sava jumta, un tie būs pasargāti, bet kuri tiks atrasti ārpus nama, tie tiks pazudināti.

7.Redziet, mīļotie, netikai ticība vien bija sievietai, bet arī pravietiskas spējas.

13. nodaļa

1. Tad nu, brāļi, būsīm pazemīgi, noliksīm katru lielību, tukšu uzpūtību, neprātu un dusmas, darīdami pēc tā, kas ir rakstīts. Jo tā saka Svētais Gars: ”Lai nelielās gudrais savā gudrībā, nedz stiprais savā bagātībā, bet kurš lielās, lai lielās savā Kungā, Viņa meklēdams un darīdams tiesu un taisnību. * Īpaši atcerēsīties mūsu Kunga Jēzus ārdus, kuri māca pazemību un augstsirdību.

2. Viņš ir sacījis šādi:”Apžēlojieties, lai taptu apžēloti, piedodiet, lai jums taptu piedots; kā jūs dariet, tā darīs arī jums, kā jūs dosiet, tā tiks dots arī jums. Kā jūs tiesāsi, tā arī jūs tiesās; kā jūs iežēlosieties, tā arī par jums iežēlosies; ar kādu mēru jūs mērosiet, ar tādu jums taps atmērīts.” *

3. Ar šo pavēli un pasludinājumu stiprināsīm sevi uz to, lai staigātu pazemībā un paklausībā Viņa svētajiem vārdiem. Jo svētais vārds saka:

4. “Kuru Es uzlūkošu? Tikai zemo un kluso, un to, kurš dreb no Maniem vārdiem.” *

14. nodaļa

1. Tad nu, brāļi, aisiņīgi un svēti vairāk klausīt Dievam, nekā sekot tiem, kuri tukšā lielībā un uzpūtībā kļuvuši par nicināmās skaudības aizsācējiem.

2. Jo mēs tiksīm pakļauti nevis maznozīmīgam ļaunumam, bet pakļaujamies lielām briesmām, ja pārgalvīgi nododamies to cilvēku gribai, kuri pamudina mūs uz šķelšanos un nesaskaņām, lai atsvešinātu mūs no tā, ka mums būtu kas labs.

3. Būsīm krietni viens pret otru, kā ir žēlsirdīgs un labs Tas, kurš mūs ir radījis.

4. Jo ir rakstīts: ”Krietne mājās uz zemes, kuri sargās ļauna, tiks uz tās paturēti, bet ļauna daļiņi tiks no tās izdeldēti.” *

5. Un atkal Raksti saka: ”Es redzēju bezdievīgo, kurš bija sakuplojis

un paaugstinājies kā Libānas ciedrs, un, kad es pagāju garām, redzi—viņa vairs nebija, un es meklēju viņa vietu un neatradu to. Atturi sevi no ļauna un ievēro taisnīgumu, jo miermīligam cilvēkam būs paliekams labums.” *

15. nodaļa

1. Tad nu pievienosimies tiem, kuri dievbijībā mieru saglabā, bet ne tiem, kuri mieru grib liekuļot.

2. Jo ir sacīts: "Šie ļaudis gan godina Mani ar savām lūpām, bet viņu sirdis ir tālu prom no Manis." *

3. Un atkal citur: "Ar savu muti tie svētī, bet savā sirdī nolād." *

4. Un atkal citur ir sacīts: "Ar savu muti tie teicās Viņu mīlam, un tie meloja Viņam ar savu mēli, bet patiesībā viņu sirdis nebija ar Viņu, un Viņa derībai tie nebija uzticami." *

5. Tādēļ lai top mēmas viņu lišķīgās lūpas, kuras uzdod ļaunu par taisnību."* Un atkal: "Tas Kungs lai izdeldē lišķīgās mēles, kuras runā nekautrīgi:"Savu mēli mēs darīsim varenu, un mūsu mute ir vienmēr mūsu rīcībā, kurš gan var pār mums valdīt!?"

6. Tad nu posta dēļ, kas ir nācis pār nabagajiem, un grūtdiņu nopūtu dēļ Es tagad celšos, — tātad Kungs: "Un gādāšu par pestīšanu,

7. un būšu patiess pret viņiem." *

16. nodaļa

1. Jo Kristus ir pazemīgs, un ne tāds, kurš paaugstinās pār savu ganāmo pulku.

2. Mūsu Kungs Jēzus Kristus, būdams Dieva varenības zizlis, nav nācis pie mums augstprātībā — nedz arī spožā lieliskumā, lai gan to spēja, bet nāca pazemībā, kā par Viņu runāja Svētais Gars, sacīdams:

3. "Kungs, kurš gan ir ticējis mūsu pasludināšanai? Un kam ir atklājies tā Kunga elkons? Mēs pasludinājām Viņa priekšā, — Viņš ir kā bērns, kā atvase izslāpušā zemē, Viņam nav nekāda skata, nedz godības, un, kad mēs redzējām Viņu, patiesi Viņam nebija nedz kāda izskata, nedz skaistuma. Viņa izskatā nebija nekādas godības, un tas bija zems citu cilvēku priekšā. Viņš bija ciešanu un sitieni savainots cilvēks, kurš prata panest slimības, un tāpēc kaunā novērsa savu vaigu, Viņš bija nicināts un zaimots.

4. Taču Viņš nesa mūsu grēkus un cieta mūsu vietā, lai arī mēs domājām, ka Viņš ir pelnīti savainots, mocīts un ļaunumam pakļauts.

5. Mūsu grēku dēļ Viņš bija ievainots un mūsu pārkāpumu dēļ mocīts, Viņam bija uzlikta pārmācība, lai mums būtu miers, un ar Viņa brūcēm mēs esam dziedināti.

6. Mēs visi kļīdām kā avis, un katrs maldījās pa savu ceļu.

7. Un tas Kungs nodeva Viņu par mūsu grēkiem. Ciešanās Viņš neatdarīja savu muti itin kā av., ko ved nokaušanai; un kā jērs, kas paliek kluss sava cīrpēja priekšā – tā Viņš neatdarīja savu muti. Un pazemības dēļ tiesa tika noņemta no Viņa.

8. Kurš gan izskaidros Viņa dzimumu, jo pacelta prom no zemes ir Viņa dzīvība?

9. Manu ļaužu pārkāpumu dēļ Viņš tika nonāvēts.

10. Tāpēc došu ļaunos par Viņa kapu un bagātos par Viņa nāvi, jo nekādu pārkāpumu Viņš nebija darījis, un Viņa mutē Es neatradu viltību. Un tas Kungs grib šķīstīt Viņa brūces.

11. Ja gandarīsiet par saviem grēkiem, jūsu dvēsele skatīs dzimumu, kurš dzīvos ilgi.

12. Tā Kunga griba ir atņemt Viņa dvēseles ciešanas, dot Viņam gaismu un mācību sapratnei un attaisnot to Taisno, kurš labi kalpojis daudz labā, jo Viņš nesīs viņu grēkus.

13. Tādēļ, ka Viņa dvēsele tika nodota nāvē un Viņš bija ļaundariem pielīdzināts, Viņš mantos daudzus un dalīs laupījumu ar varenajiem.

14. Viņš daudzu grēkus nesa un tika noļots viņu grēku dēļ.” *

15. Un atkal Viņš saka: ”Es esmu tapis kā tārps, un nevis kā cilvēks, par izsmieklu cilvēkiem un nicināšanu ļaudīm.

16. Visi, kas uzlūko Mani, Mani apmēdi, ar savām lūpām runādami un galvas kratīdami: ”Viņš ir cerējis uz to Kungu, ka Tas viņu izraus un izglābs, jo Viņš tā grib.

17. Lūkojiet, kāda priekšzīme mums ir dota, mīļotie brāļi, jo, ja tas Kungs šādi lēnprātībā ir pazemojies, ko lai darām mēs, kas caur Viņu esam nākuši viņa zēlastības jūgā?

17. nodaļa

1. Tad nu darīsim kā tie, kuri sludinājuši Kristus atnākšanu, kazu un aitu ādās staigādami. Mēs domājam praviešus Ēliju, Elīsu un Eechiēlu, tāpat arī visus tos, par kuriem ir liecināts Rakstos.

2. Varenī ir aplicināts Ābrahāms un nosaukts par Dieva draugu, lai gan viņš pats, uzlūkojis Dieva godību, ir sacījis: ”Es esmu zeme un pīšļi.” *

3. Tā arī par Ījabu ir rakstīts: ”Ījabs bija taisns un nevainojams, patiess un nevainīgs, un sargājās no visa ļauna.” *

4. Bet viņš pats sevi novērtē, sacīdams: ”Nav neviena šķīsta no sārņiem, kaut arī tikai vienu dienu tas būtu dzīvojis.” *

5. Mozus, kurš tika nosaukts par ”uzticamu visā viņa namā,” * caur kura kalpošanu Dievs ar mocībām un ciešanām sodīja Ēģipti,

viņš, kurš tik vareni tika pagodināts, nepaaugstinājās savās runās, bet, kad viņam tika dots paredzējums no ērkšķu krūma, sacīja: "Kas gan es esmu, ka Tu mani sūti, jo es esmu stostīķis, un mana mēle ir neveikla." *

6. Un atkal saka: "Es esmu tvaiks no katla.

18. nodaļa

1. Ko tad lai sakām par slavēto Dāvidu, par kuru Dievs sacījis: "Es e. adis vīru, kurš tik ma ai sirdij, — Dāvidu, Īsaja dēlu, kuru esmu svaidījis ar mūžīgu žēlastību." *

2. Bet viņš pats saka uz Dievu: "Apzēlojies par mani, Diev., savā lielajā apzēlošanē!

3. Mazgā mani labi no visas ma as noziedzības un šķīsti mani no maniem grēkiem, jo es apzinos visus savus noziegumus, un mani grēki ir mana vaiga priekšā vienumēr!

4. Tev vienam e. esmu grēkojis un ļaunu Tavu acu priekšā darījis. Tā Tu paliec taisns savos vārdos un uzvarē., kad Tevi tiesās.

5. Redzi, noziedzībē un grēkos māte mani ir dzemdējusi.

6. Bet, augi, Tu patiesību esi iemīlējis un esi darījis man zināmu nepazīto un apslēpto gudrību.

7. Šķīsti mani ar izapu — un es kļūšu šķīsts; mazgā mani, — un es būšu baltāks par sniegu!

8. Dod man dzirdēt prieku un liksmību, un taps iepriecināti mani satricie kauli!

9. Apslēp savu vaigu no maniem grēkiem un deldē visus manus noziegumus!

10. Radi mani, ak Diev. šķīstu sirdi un atjauno mani pastāvīgu garu!

11. Nemet mani nost no sava vaiga un neatņem no manis savu Svēto Garu!

12. Atdod man atkal savas pestīšanas prieku un uzturi mani ar savu vadības Garu!

13. Es mācišu pārkāpējiem Tavus ceļus un atgriezīšu bezdievīgos pie Tevis!

14. Izrauj mani no asinsvainē ak Diev. manas pestīšanas Dievs!

15. Mana mēle teiks Tavu taisnību. Kungs, atdari manas lūpas, un mana mute teiks Tavu slavu!

16. Jo upuri Tu neesi gribējis, citādi es būtu to devis, un pie dedzināmiem upuriem Tev nav labs prāts.

17. Upuris Dievam ir satriekts gars, un satriektu, pazemīgu sirdi Dievs neatraidīs." *

19. nodaļa

1. Šādu lielu liecību par parādīto pazemību tie saņēmuši ne tikai tādēļ, lai mēs vien būtu paklausīgi, bet lai darītu labu arī tās paaudzes, kuras pirms mums bijušas — tie, kuri Viņa vārdus saņēmuši ar bailēm un bez viltus.

2. Kad nu mūsu priekšā ir tik daudz varenu un slavas pilnu darbu, pievērsīsimies un uzlūkosim mums no iesākuma atklāto miera mērķi, vērigi uzskatīsim Tēvu un visas pasaules Radītāju, piektersīsimies Viņa dāvanu varenumam un lieliskumam, ka mēs jau darbojam.

3. Uzlūkosim Viņu sirdis pārdomās un uzskatīsim ar savas dvēseles acīm Viņa lēnprātības pilno gribu. lai sirdis tik Viņš ir pacietīgs pret visu savu radību.

20. nodaļa

1. Debesis sakustas, un pakļaudamē Viņa vadībai.

2. Diena un nakts, un visu darbu pakārtojas tām nospraustajām tēcējumām.

3. Saule, mēness un zvaigžņu pulks izvēršas pēc Viņa sakārtojuma, vienprātībā un bez mazākās novirzīšanās no tiem noteiktajām robežām.

4. Auglīgā zeme pēc Viņa gribas izdod savā laikā barības pārpilnību cilvēkiem, zvēriem un visai radībai, kas ir uz tās nepalēninot un neizmainot neko no tiem noteiktā.

5. Neizdibināmais bezdibenis un pazeme, kuras nav izskaidrojamas, ir noteiktas tām pašām pavēlēm.

6. Viss neaptveramais jūras lielums nepārkāp pēc Viņa izveidojuma noliktās robežas, bet dara, kā tam nolikts.

7. Jo Viņš ir sirds: "Līdz šim tu tev būs nākt, un tad tavi vilņi tiks satriekti.

8. Cilvēkam nepārejama okeāns un pasaule, kuras aiz tā atrodas, tiek noteikti ar tā paša Valdītāja pavēlēm.

9. Gadalaiki — pavasars, vasara, rudens un ziema mierā nomaina viens otru.

10. Īpaši vēji, katrs savā laikā netraucēti veic savu kalpošanu. Neiznīkstoši avoti, kas radīti priekam veselībai, dod bez pārtraukuma cilvēkam nepieciešamo valgmi. Visubeidzot, arī mazie dzīvnieciņi, vienprātībā un mierā darbojoties, sadzīvo.

11. Varenais Radītājs un Visuvaldītājs ir noteicis tam visam būt mierā un vienprātībā, to visu svēlīdams, un kuri

glābjamies Viņa žēlastībā caur mūsu Kungu Jēzu Kristu.

12. Viņam lai gods un slava mūžu mūžos. Āmen.

21. nodaļa

1. Raugait, mīļotie, lai Viņa daudzie, brīnišķie darbi netop par sodības liecību pret jums, ja mēs, Viņa necienīgi dzīvotāji, nedarīsim vienprātībā to, kas ir labs un krietns Viņa priekšā.

2. Kaut kur ir sacīts: "Dieva Gars ir gaismeklis, kas izzin cilvēka iekšējos kambarus." *

3. Padomāsim par to, cik Viņš ir tuvu, un, ka Viņa priekšā nav aizmirsts nekas, nedz tas, ko domājam, nedz tas, ko darām.

4. Tad nu ir taisnīgi, ka nenovēršamies no Viņa gribas.

5. Labāk nostāsimies pret bezprātīgiem un negudriem cilvēkiem, kuri paaugstinājušies lepojā, lielīdamies savās runās, nevis Dievam.

6. Turēsim godā Kungu Jēzu Kristu, kura asinis par mums nodotas, godāsim mūsu priekšgājējus un cienīsim mūsu vecajus. Jaunos audzināsim Dieva bijāšanā, sievas virzīsim uz labu,

7. lai tās parādītu piedienīgu šķīstības tikumu, vēlēšanos pēc neaptraipītas lēnprātības un ar klusēšanu atklātu savas mēles pazemību. Lai tās savu mīlestību parādītu ne aiz cilvēciskas pieķeršanās, bet vienlīdz visiem tiem, kuri svētbijīgi Dieva priekšā.

8. Jūsu bērni lai saņem audzināšanu Kristū, iemācīdamies to spēku, kas Dieva priekšā ir pazemībai, to, ko pie Dieva spēj mīlestība, cik brīnišķa un varena ir Viņa bije, kura glābj visus, kas šajā bijībā svēti un ar šķīstu prātu staigā.

9. Viņš izmeklē mūsu domas un vēlmes. Vai gan Viņa dvaša nav mūsos? Un, kad Viņš grib, tad p

22. nodaļa

1. Tā tiek apliecināta ticība Kristum, jo Viņš pats caur Svēto Garu sauc uz mums: "Nāciet, bērni, klausiet Mani, un es jums mācīšu Dieva bijāšanu!

2. Kas ir tas vīrs, kurš grib dzīvot un kuram patīk redzēt labas dienas?

3. Atturi savu mēli no ļauna un savas lūpas no viltīgas valodas.

4. Atraujies no ļauna un dari labu.

5. Meklē mieru un dzenies pēc tā.

6. Tā Kunga acis pievērstas taisnajiem, un Viņa ausis uzklausa viņu lūgšanu, bet tā Kunga vaigs ir pret tiem, kas ļaunu dara, lai Viņš izdeldētu no zemes viņu piemiņu.

7. Kad taisnais iesaucās, tas Kungs to uzklausa un izglāba no

visām viņa bēdām.” *

8. “Bezdievīgajam daudz sītienu, bet, kas uz to Kungu cerē, tos apkāms žēlastība.” *

23. nodaļa

1. Apžēlotājs Tēvs savā visaptverošajā žēlsirdībā iežēlojas par visiem, kas Viņu bīstas. Viņš ar mīlestību un labprātību izdod savas žēlastības dāvanas visiem tiem, kuri tuvojas Viņam ar bezviltīgu prātu.

2. Tad nu nebūsim ar sašķeltu dvēseli, nedz arī paliksim savās pašu iedomās attiecībā uz Viņa nesalīdzināmajām un godības pilnajām dāvanām.

3. Lai attālināties no tā, par ko Rakstos sacīts: “Nelaimīgi tie, kuri savās dvēselēs sašķelti un savā prātā šaubīgi, kuri saka: “To mēs esam dzirdējuši jau mūsu tēvu laikos, un lūk, mēs esam kļuvuši veci, un nekas tāds ar mums nav noticis.”” *

4. Neprātīgie! Salīdziniet sevi ar koku, ņemiet par piemēru viņa stādu, — iesāķumā nokrit lapas, tad top atvase, ad lapas, tad zieds, tad negatavas vīnogas un, visubeidzot, — nogatavojušies ķekari. Redziet, cik īsā laikā ienākas koka augļi!

5. Patiesi, drīz un pēkšņi piepildīsies Viņa griba, par ko arī liecina Raksti: “Viņš nāks drīz un nekavēsies, un tas Kungs negaidīti parādīsies savā templī, tas Svētais, kuru jūs gaidāt.” *

24. nodaļa

1. Izpratisim, mīlotie, kā tas Kungs nemītīgi norāda mums uz nākamo augšāmeelšanos, par kuras iesākumu Viņš ir darījis Kungu Jēzu Kristu, to pieceldams no mirušajiem.

2. Uzlūkosim, mīlotie, augšāmeelšanos, kura notiek ik brīdī.

3. Diena un nakts norāda uz augšāmeelšanos. Nakts dodas pie miera — iestājas diena, diena paiet — atnāk nakts.

4. Uzlūkosim zemes augļus un to, kā notiek sēj:

5. Izgāja sējējs un iemeta zemē sēklu. Tā, kura iekrit sausā un kailā zemē, iet bojā, un no šīs pazudina⁷ — tas tā tiek augšāmeelta Valdītāja varenās godības spēkā, un no šīs vienas sēklas izaug daudzas un nes augļus.

25. nodaļa

1. Uzlūkosim pārsteidzošo zīmi, kura notiek Austrumu zemēs pie Arābijas.

2. Tur dzīvo kāds putns, saukts par Fēniksu, viņš piedzimst pats

no sevis un dzīvo piecsim gadus. Kad viņš ir tuvu nāvei, viņš taisa sev līgzdu no libāna, smīmas un citām aromātiskām vielām, un, piepildoties laikam, ieiet tajā un nobeidzas.

3. No sapuvušās miesas izeļas tārps, kurš, pārtiekot no beigtā dzīvnieka slapjums, iegūst apspalvojumu un, tapis pienācīgā veidā, ņem savu līgzdu, kurā ir viņa senča kauli, un šo nastu nes no Arābijas līdz pat Ēģiptei, uz tā saucamo Heliopoli.

4. Un dienas laikā, visiem redzot, pamet to, nolikdams uz Saules altāra, un tad griežas atpakaļ.

5. Priesteri izpēta hronikas un atrod, ka viņš ieradies, kad ir pagājuši piecsim gadi.

26. nodaļa

1. Vai tad nu sauksim par pārlietu lielu un brīnumainu to, ja Visuradītājs uzcels tos, kuri bijuši svēti, Viņam uzticīgi kalpodami krietnā ticībā, ja pat pie putna Viņš mums parādījis sava apsolījuma varenību.

2. Kaut kur Rakstos ir sacīts: "Un Tu mani celsi augšām, un es Tev pateikšos"*

Un vēl: "Es aizmīgu un dusēju, un uzcēlos, jo Tu esi ar mani." **

3. Un atkal Ījabs saka: "Un Tu uzcelsi manu miesu, kura pacietīs to visu."*

27. nodaļa

1. Šajā centībā lai mūsu dvēseles pieķeras Tam, kurš ir uzticams savos apsolījumos un taisns sevis tiesās.

2. Tas, kurš ir pavēlējis nemelot, arī Pats vēl jo vairāk nesamelos. Nekas Dievam nav neiespējami — tikai samelot Viņš nevar.

3. Tad lai Viņa ticības uguns iedegas mūsos un lai mēs saprotam, ka viss Viņam ir tuvu.

4. Sava Vārda varenībā Viņš visu ir uzcēlis un ar savu Vārdu var to arī nopostīt.

5. "Kurš vēl sevis tiesās Viņam: "Ko Tu esi darījis?" vai arī — kurš preti stāsies Viņa varenības spēkam?"* Viņš visu dara, kad grib un kā grib, un nekas no Viņa nospriestā nepaieļ secen.

6. Viss Viņa priekšā atklās un nekas netaps apslēpts Viņa gribai.

7. "Ja debesīs izteic Dieva padoms — tad izplatījums — Viņa roku darbu, diena dienai nodod runas, un nakts naktij pasludina atziņu, un nepastāv nedz vārda, nedz runas, kuru balss nebūtu dzirdama." *

28. nodaļa

1. Ja Dievs visu redz un dzird, atraisīsimies no negantās iekāres jaunajiem darbiem, lai patvertos Viņa žēlastībā no nākamās sodības.

2. Kur gan kāds no mums varētu paslēpties no Viņa spēcīgās rokas? Kura no pasaulēm gan uzņems to, kas pārbēdzis no Viņa? Jo Raksti saka:

3. "Kur aizbēgšu vai kur paslēpšos no Tava: aiga? Ja uzkāpšu debesis — Tu esi tur; ja noiešu uz zemes galu, arī tur ir Tava labā roka; ja es arī noietu uz pazudināšanas bezdibeni, arī tur ir Tavs Gars." *

4. Uz kuriem gan kāds var aiziet un kur aizbēgt no Tā, kurš sevi ietver visu?

29. nodaļa

1. Tuvosimies Viņam ar svētām dvēselēm, paceldami uz Viņu šķīstas un neaptraipītas rokas, mīlēdami mūsu pazemīgo un žēlsirdīgo Tēvu, kurš mūs izredzējis par savu daļu,

2. Jo tā ir rakstīts: "Kad Visaugstais sadalīja tautas un izsēja Ādama dēlus, Viņš nolika tautām robežas pēc Dieva eņģeļu skaita, un par tā Kunga daļu tapa Viņa tauta — Jēkabs, un Israēlis par Viņa īpašuma cēni." *

3. Un kādā citā vietā ir sacīts: "Lūk, tas Kungs izvēlas sev tautu no tautu vidus, itin kā cilvēks ņem pirmajos no sava klona, un cels no šīs tautas svētuma svētumu." *

30. nodaļa

1. Tad nu būdami svēta daļa, darīsim visu, kas ir svēts, bēgsim no aprunāšanas, no nešķīstām un neapmērām saistībām, no tieksmes pēc jaunievedumiem un negatīvām iekārām, kas izšķīstas netiklības un negantas lepības.

2. Ir sacīts: "Jo Dievs lepnības pretī, bet pazemīgajiem dod žēlastību." *

3. Pieķersimies tiem, kuriem dota žēlastība no Dieva, nodosimies pazemīgai vienprātībai, būsim atturīgi, turēsimies tālu prom no katra melīguma un aprunāšanas: taisnojam sevi darbos, un ne vārdos.

4. Jo ir sacīts: "Tas, kurš daudz runā, lai savukārt klausās. Vai labs runātājs no savām runām domā būt taisns.

5. Svētīts esi, no sievas dzimušais, kas dzīvo mazu brīdī, — netopi daudzvārdīgs!"

6. Mūsu uzslava lai ir Dievā, bet ne no mums pašiem; kurš pats sevi liela, to Diev.

7. Lai citi dod licību par mūsu labajiem darbiem, kā tā ir dota mūsu taisnajiem tēviem.

8. Nekaunība, lielība un pārgalvība piemīt tiem, kurus Dievs ienīst; pazemība, lēnprātība un lēnība — tiem, kas no Dieva svētīti.

31. nodaļa

1. Pieķersimies Viņa svētībai un skatīsimies, kas ir šīs svētības ceļi. No jauna pārdomāsim to, kas bija no sākuma.

2. Kādā žēlastībā tika svētīts mūsu tēvs Ābrahāms? Vai tad ne par to, ka tiecībā darīja to, kas tiesa un taisnība?

3. Īzaks, uztiecībā zinādams to, kas būs, palāvībā kļuva par upuri.

4. Jēkabs, savu brāļu dēļ, ar pazemīgu prātu izgāja no savas zemes, devās pie Lābī am kalpoja, un viņam tika doti Israēla divpadsmit scepteri.

32. nodaļa

1. Kas to visu skaidri apdomā, tas atzīs Jēkabam doto dāvanu lieliskumu.

2. Jo no viņa (t.i., Jēkaba) priesteri un levīti, visi, kas kalpo pie Dieva altāri; no viņa pēc mētas Kungs Jēzus, no viņa jūdu ķēniņi, priekšnieki un vadītāji, arī visi pārējie viņa scepteri valda lielā godībā, kā bija apsolijis Dievs. "Un būs tava sēkla kā zvaigznes pie debesīm."*

3. Tie visi iemantoja godību un varenību ne no sevis, ne savu darbu dēļ, ne dēļ tā, ka tie būtu darījuši taisnību, bet vienīgi caur Viņa (t.i., Dieva) gribu.

4. Tā arī mēs caur Viņa gribu Jēzū Kristū esam aicināti, ne tādēļ, ka paši sevi būtu taisnojuši, nedz mūsu gudrības, saprašanas, dievbijības dēļ, nedz no mūsu darbiem, kurus darām sirds svētumā, bet tiecības dēļ, caur kuru mūs ir attaisnojis tas, kurš no mūžības ir Visuvaldītājs Dievs. Viņam gods mūžīgi mūžos. Āmen.

33. nodaļa

1. Ko tad nu darīsim, brāļi? Vai nievāsīm labos darbus, vai atraisīsimies no mīlestības? Nebūt nē! Nedod Dievs, ka ar mums tā notiktu! Steigsimies ar uztiecību un dedzību veikt katru labu darbu,

2. jo pats Visaradītājs un Visuvaldītājs priecējas par saviem darbiem.

3. Viņš sūtīja lielajā varenībā ar spēku nostiprinājis debesis, tās izgreznodams sūtīja neaptveramajā gudrībā. Zemī Viņš norobežojis no viņai apkārt esošā ūdens un tai liecis pamatu, nostiprinādams savā nesatricināmajā gribā. Viņš liecis uz tās būt pēc Viņa izkārtojuma

dažādiem klejotājiem dzīvniekiem. Tāpat arī jūru un tai sagatavoto dzīvību Viņš apjozis ar savu spēku.

4. Un pāri pār to visu Viņš ir iecēlis un paaugstinājis cilvēku, izveidodams to ar savām svētajām rokām pēc savas līdzības veida.

5. Jo tā saka Dievs: "Un darīsim cilvēku pēc Mūsu tēla un līdzības," un darīja Dievs cilvēku, vīrišķo un sievišķo, Viņš tos radīja.

6. Pabeidzis visu, Viņš tos uzlūkoja un svētīja, sacīdams: "Audziet un vairojieties!" *

7. Atzīsim, ka ar labajiem darbiem tiek greznoti visi taisnie, tāpat arī tas Kungs, kurš ir prēcājies, sevi ar tiem izgreznodams.

8. Kad nu mums ir tāds piemērs, ad nevilcīnāsimies pietuvoties Viņa gribai, kura pavēl, ka mēs ar visiem saviem spēkiem darītu taisnības darbus.

34. nodaļa

1. Labs štrādnieks saņem savu darba algu bez bažām, bet slinks un vienaldzīgs nespēj pacelt acis uz savu darba devēju.

2. Arī mums ir nepieciešams būt dedzīgiem, darot to, kas labs, jo tas viss ir no Viņa.

3. Raksti iepriekš pasludina: "Lūk, tas Kungs, un Viņa alga Viņa vaiga priekšā — maksāt katram pēc viņa darbiem." *

4. Tā Viņš pamudina arī mūs, kas ticam uz Viņu no visas savas sirds, lai mēs nevienā labā darbā nebūtu kūtri un vienaldzīgi.

5. Mūsu uzslava un atspīdēšana ir Viņā, pakļausimies Viņa gribai. Pārdomāsim arī par Viņa eņģeļu pulkiem, kuri, būdami Viņa priekšā, kalpo Viņa gribai.

6. Jo tā saka Raksti: "Desmittūkstošs reiz desmittūkstoši stāvēja Viņa priekšā, un tūkstošu tūkstoši kalpoja Viņam * un sauca: "Svēts, svēts, svēts ir tas Kungs Ceb: un adība ir pilna Viņa godības!" *"

7. Tā arī mēs, vienprātīgi šai sanāksmei līdzī jūzdami, itin kā ar vienām lūpām bez mīlēšanās sauksim uz Viņu, lai arī mēs kļūtu Viņa diženo un godības pilno apsolījumu līdzmantinieki.

8. Jo ir sacīts: "Ko acs nav redzējusi un auss nav dzirdējusi, un kas neviena cilvēka sirdī n: , to Viņš sagatavojis tiem, kuri cer uz Viņu." *

35. nodaļa

1. Mīļotie, svētīgas un brīnīšķīgas ir Dieva dāvanas:

2. Dzīvība nemirstībē, atspīdēšana taisnībē, patiesība atklātībā,

ticība uzticībā, atturība skaistumā — un tas viss kļūst mums izprotams.

3. Ja vēl kas ir sagatavots tiem, kuri gaida uz Viņu, — visusvētais Radītājs un mūžīgais Tēvs pats zin tā visa godību un skaistumu.

4. Tad nu cīnīsimies, lai tiktu atrasti to skaitā, kuri cer uz Viņu, lai mums būtu līdzdaļa pie apsolutajām dē

5. Kā tas notiks, mīļotie? Tā, ka mūsu prāts būs stiprināts ticībā Dievam. Tādēļ meklēsim to, kas Viņam ir krietns un tīkams, pildīsim to, kas ir saskaņā ar Viņa svēto gribu, sekosim patiesības ceļam, nokratīdami no sevis visu neticību un ļaunumu, pašlepnumu un ķildas, ļaunprātību un viltību, apmelošanu un aprunāšanu, zaimošanu, uzpūtību un lielību, godkāri un neviesmīlību.

6. Jo, kas visas šīs lietas dara, tie izsauc Dieva dusmas; un ne vien tie, kas tā dara, bet arī tie, kas tiem līdzī domā.

7. Jo raksti saka: "Bet grēcīgajam saka Dievs. "Kā tu drīksti daudzīnāt Manus likumus un Manu derību ņemt savā mutē?"

8. Tu esi ienīdis Manu pē ācību un neievērodams atmeti Manus vārdus. Kad tu redzi zagli, tad tu pievienojies viņam, un tu ņem līdzdaļu pie netikļiem, tava mute ir bijusi pārpārēm ļaunuma pilna, un tava mēle ir pinusi viltību. Tu sēdi, savu brāli aprunādauns, un savas mātes dēlam tu esi licis lamatas.

9. Tu visu to esi darījis, un Es klusēju, un tu, ļaundari, nolēmi, ka Es būšu tāds pats kā tu.

10. Bet Es tevi ļoti apkaunošu un nolikšu tevi tava vaiga priekšā.

11. Saprotiet to, jūs, kas Dievu esat aizmirsuši; ka Viņš jūs nesagrābj kā lauva, un atpestītāja nebūs!

12. Kas pateicību upurē, tas mani tur godā, un tas ir tas ceļš, kur es parādīšu viņam Dieva pestīši: " *

36. nodaļa

1. Mīļotie, šis ir tas ceļš, uz kura mēs atrodam mūsu pestīšanu, — Jēzu Kristu, mūsu pienesumu Augsto Priesteri, kurš mūs aizstāv un stiprina visā mūsu nespēkā.

2. Caur Viņu mēs uzlūkojam debesu augstumus, Viņā uzlūkojam šķīsto un godības pārpilno Tēva vaigu, caur Viņu mums atvērās mūsu sirds acis, caur Viņu tas, kas pie mums ir bezprātīgs un aptumšots, uzaust gaismai, un Valdītājs ir gribējis, lai caur Kristu, kurš bijis Viņa varenības atspulgs un bijis tik daudzkārt lielāks par eņģeļiem, cik augstāku vārdu Viņš pār tiem iem: , mēs nobaudām nemirstīgu atziņu.

3. Jo ir rakstīts: "Viņš dara savus eņģeļus par gariem un savus kalpotājus par ugunīgām liesmām. " *

4. Bet par savu Dēlu Valdītājs saka šādi: "Tu esi Mans Dēls, Es Tevi šodien esmu dzemdinājis, lūdz no Manis, un Es tev došu tautas par mantojumu un zemes galus par īpašumu." *

5. Un aikal saka uz Viņu: "Sēdies Man pa labo roku, iekams Es lieku Tavus ienaidniekus Tev par kāju pameslu." *

6. Kuri tad nu ir tie ienaidnieki? Zemiskie un tie, kuri pretojas Viņa gribai.

37. nodaļa

1. Tad nu cīnīsimies, brāļi, no visa spēka, palikdami Viņa svētajās pavēlēs.

2. Iedomāsimies tos, kuri cīnās mūsu vadītāju labā; cik kārtīgi, cik neautlaidīgi, cik piedienīgi tie izpilda viņiem pavēlēto.

3. Nevisi ir pārvaldnieki, nedz priekšnieki pārtūkstošiem, simtiem, piecdesmitiem vai kā savādāk, bet katrs pēc savas kārtas izpilda ķēniņa un priekšnieka pavēles.

4. Ne lielie bez maziem ko spēj, ne mazie bez lieliem. Šī sakarība ir visos, un tā ir derīga.

5. Ņemsim mūsu ķermeni — nedz galva bez kājām ir kas, nedz kājas bez galvas, un mazākie locēkļi mūsu ķermeni ir nepieciešami un ļoti derīgi visam ķermenim, bet visi kopā tie ir saskanīgi un pakārtoti kopējam labumam, lai viss ķermenis būtu vesels.

38. nodaļa

1. Tad nu lai mūsu ķermenis Jēzū Kristū ir vesels, un katrs lai pakārtojas savam tuvākajam pēc tās dāvanas, kurā tas likts.

2. Stiprais, rūpējies par nespēcīgo, bet vājais lai pievēršas stiprajam! Bagātais, pabalsti nabago, bet nabagais lai pateicas Dievam, ka Tas devis viņam to, caur kuru piepildīt viņa trūkumu! Gudrais, parādi savu gudrību ne tikai vārdos, bet arī labos darbos; pazemīgais, neliecīni par sevi pats, bet ļauj, lai cits liecina par tevi. Miesā šķīstais, neliecīns, zinādams, ka cits ir tas, kurš uztur tavu atturību.

3. Padomāsim, brāļi, no kādus vielas esam izceļušies un kādi mēs ienācām šajā pasaulē. No kāda kapa un tumsas mūsu Izveidotājs un Radītājs ieveda mūs savā pasaulē un, pirms vēl mēs bijām, iepriekš sagatavoja savu svētību.

4. Kad nu Viņš mums ir devis to visu, tad mums arī par to visu Viņam ir jāpateicas, jo Viņam ir gods mūžīgi mūžos. Āmen.

39. nodaļa

1. Bezprāši un neprātīgie, ģeķi un tie, kas pamācību nicina, jūs

izsmies un izņirgās, ieplezdami pret jums savas nāsis, gribēdami paaugstināties savās iedomās.

2. Bet ko gan spēj mirstīgais, un kas par spēku tam, kurš no zemes cēlies?

3. Tā ir rakstīts: "Nebija it nekāda tēla manu acu priekšā, bet tikai pūsma, un balsi dzirdēju:

4. "Kas tad? Vai mirstīgais būs šķīstis tā Kunga priekšā, vai arī kāds vīrs var palikt neaptraipīts pēc saviem darbiem, ja pat uz saviem kalpiem Viņš nepaļaujas un savus eņģeļus atzīst par nepilnīgiem." * *

5. "Debesis nav šķīstas Viņa priekšā," * "Vēl jo mazāk tie, kas mīt māla namos, un arī mēs esam no tā paša: āla. Tie ir līdzīgi kožu saēstiem, - paiet laiks no rīta līdz vakaram, un to vairs nav. Tādēļ, ka tie nespēj sev palīdzēt, tie iet bojā

6. Uzpūtīs viņiem, un tie nomirs, jo tiem nav gudrības.

7. Sauc jel, vai būs kāds, kas Tevi uzklausīs? Vai arī varbūt redzēsi kādu svēto eņģeli? Jo neprāta cilvēki ausj dusmas, un nomaldījušos nonāvē cerība.

8. Es redzēju neprātīgo pasakņojušos, bet tūdaļ piepeši tika iznīcināta viņa dzīve.

9. Lai tālu ir viņa dēli no pestīšanas. Tie taps satriekti vājākā vārtos, un nebūs, kas tos izrauj. Ko tie būs sev sagatavojuši, to ēdis taisnie, bet viņi paši no ļaunuma netaps izrauti." * *

40. nodaļa

1. Mums, kas esam pārliecināti par to, iedziļinoties dievišķās atziņas dziļumos, kārtīgi jādara tas, ko Valdītājs pasludinājis piepildīt noteiktos laikos.

2. Viņš pavēlējis pienest upurus un pildīt kalpošanas ne kā pagādās - nekārtīgi, bet īpašos laikos un stundā

3. Tāpat Viņš noteicis arī to, kur un kam tas jāpilda. Viņš pats ir noteicis pēc savas visaugstās gribas, ka visam jānotiek svēti un labprātīgi, kā tas Viņam ir labprātīgie.

4. Tā nu tie, kuri izpilda upurēšanas noteiktos laikos, ir Viņam patīkami un svētīgi, jo, sekodami Valdītāja baušļiem, tie neapgrēkojas.

5. Augstajam priesterim ir dota sava kalpošana, priesteriem noteikta viņu vieta, savukārt levītiem uzlikti viņu pienākumi, laicīgais cilvēks saistīts ar laicīgiem noteikumiem!

41. nodaļa

1. Katrs no jums, brāļi, pēc noteiktās kārtības esiet patīkami

Dievam, palikdami labā sirdsapziņā un cieņā, nesniegdamies pāri mums noliktajam kalpošanas mēram.

2. Ne visur, brāļi, tiek pienesti nepārtraukti upuri, solījumi, upuri par grēkiem vai salīdzināšanās upuri, bet vienīgi Jeruzālemē; un arī tajā ne kurā katrā vietā tiek upurēts, bet vienīgi tempļa priekšā uz upuru altāra, augstā priestera un iepriekšminēto kalpotāju aplūkoti un pienesti.

3. Bet tiem, kuri dara kaut ko pret Viņa gribu, tiek piespriests nāves sods.

4. Uzlūkojiet, brāļi, cik daudzkārt pilnīgāku atziņu mēs esam iemantojuši, un līdz ar to, — cik gan lielākai bīstamībai esam pakļauti!

42. nodaļa

1. Kungs Jēzus Kristus izsūtīja apustuļus sludināt mums evaņģēliju, Jēzu Kristu sūtīja Dievs.

2. Tātad, — Kristus sūtīts no Dieva un apustuļi no Kristus, gan viens, gan otrs notika pēc kārtības, kas bija saskaņā ar Dieva gribu.

3. Apustuļi, saņēmuši Dieva pavēli, būdami pilnīgi pārliecināti un nostiprināti ticībā Dieva Vārdam caur mūsu Kunga Jēzus Kristus augšāmeelšanos, Svētā Gara pilnībā izgāja sludināt Dieva Valstības nākšanu.

4. Dažādās valstīs un pilsētās tie reizē ar sludināšanu, pēc garīgas pārbaudes, iecēla savus ticības pirmajos par bīskapiem un diakoniem nākamajiem ticīgajiem.

5. Un tas patiesi nav nekas jauns, jo jau pirms daudziem gadsimtiem ir rakstīts par bīskapiem un diakoniem, jo kādā vietā saka Raksti: "Es likšu viņu bīskapus taisnībā un diakonus ticībā" *

43. nodaļa

1. Par ko lai brīnāmies, ja tie, kuriem Kristū no Dieva uzticēts šis darbs, iecēla kalpošanai tos, par kuriem iepriekš sacīts? Tāpat arī visā savā nāvē uzticamais kalps — svētīgais Mozus ir atzīmējis visu viņam pavēlēto svētajās grāmatās, kurām ir sekojuši arī citi pravieši, apstiprinādami to, ko viņš bija devis kā likumu.

2. Bet tad, kad sākās ķildas priestera amta dēļ un sacēlās Israēļa ciltis: kura no tām tiks greznota ar šo godpilno nosaukumu, tad viņš, Mozus, pavēlēja tiem divpadsmit cilšu vadoņiem atnest zīžļus, uz kuriem bija rakstīti cilšu nosaukumi, un, paņēmis tos, sacēja, apzīmogoja ar cilšu vadoņu zīmogiem un ielika tos liecības telū uz Dieva galda.

3. Tad, noslēdzis telti, apzīmogoja atslēgas tāpat kā zīžlus,

4. un sacīja tiem: "Brāļi, kuras cilts zizlis izplauks, to Dievs ir izredzējis priesterībai un kalpošanai sev.

5. Nākamajā ritā, sasaucis kopā visu Israēli, — sešsimt tūkstošus vīru, parādīja priekšniekiem viņu zīmogus, atslēdza liecības telti un iznesa zīžlus; un izrādījās, ka Ārona zizlis bija nevien uzplaucis, bet uz tā bija arī augļi.

6. Kā jūs domājat, mīļotie, vai tad Mozus neparedzēja iepriekš, kam vajadzēja notikt? Protams, paredzēja, bet to darīja, lai Israēli nesaceltos dumpis un lai pagodinātu Vienīgo un Patieso. Viņam lai ir gods mūžu mūžos! Āmen!

44. nodaļa

1. Tāpat arī apustuļi zināja no mūsu Kunga Jēzus Kristus, ka noūks šķelšanās bīskapa ata dēļ.

2. Un tāpēc, ka viņi jau iepriekš bija saņēmuši pilnīgu zināšanu par šīm lietām, tie iedibināja iepriekšminētos kalpošanas amatus un pēc tam pievienoja likumu, lai, kad šie būs aizmiguši, citi pārbaudīti vīri pārņemtu viņu kalpošanu.

3. Mēs uzskatām, ka ir netaisnīgi piespiest atnest kalpošanu tiem, kurus, piekritot visai draudzei, iecēlušī paši apustuļi vai citi ievērojami vīri, kas nākuši pēc viņiem, tiem, kuri pazemīgi un nevainojami kalpojuši Kristus ganāmajam pulkam ar lēnprātību un bez paviršības.

4. Un tas nav nekāds nieka grēks, ja , kuri nevainojami un svēti pienes dē , atņemam bīskapa amatu.

5. Laimīgi tie vecāji, kuri dzīvojuši iepriekš, kuri guvuši labus augļus un piepildījumu un ja atraisījušies no dzīves, jo tiem vairs nav jābaidās, ka kāds tos varētu nobīdīt no viņu vietas.

6. To mēs redzam, ka jūs dažiem, kuri, krietni dzīvodami, veikuši šo kalpošanu, to tagad liedzat.

45. nodaļa

1. Brāļi, jūs mīlat strīdus un esat dedzīgi pie lietām, kuras neattiecas uz pestīšanu!

2. Pievērsieties Svētajiem Rakstiem, patiesībai, kura nākusi caur Svēto Garu!

3. Pārdomājiet — nekā netaisna vai sagrozīta tajos nav rakstīts; bet jūs neatradīsiet tajos, ka taisnos būtu gāzuši svēti vīri!

4. Taisnie tika vajāti, — bet no ļaundariem! Taisnie tika likti cietumos, — taču no nešķīstajiem; tika akmeņiem nomētāti, — bet no noziedzīgajiem; tika nokauti no sagānītājiem un no tiem, kuri

iedegušies netaisnā skaudībē

5. Visas šīs ciešanas tie panesuši ar godu!

6. Ko nu lai sakām, brāļi? Vai gan dievbijīgie iemeta Daniēlu bedrē?

7. Vai Ananju, Asarju un Misaēlu iemeta krāsni tie, kuri ar godbijību kalpoja Visaugstākajam? Nebūt, nē! Kas tad ir tie, kuri tādas lietas perina? Tie, kuri, riebiguma un visādas negantības pilni būdami, nonākuši līdz tādai siržu pretniecībai, ka nodeva mocībām tos, kuri ar svētu un nevainojamu gribu kalpoja Dievam, jo tie nezināja, ka Visaugstais ir aizstāvis un aizbildnis tiem, kuri ar šķīstu sirdsapziņu godā Viņa svētības pilno Vārdu.

8. Bet viņi, palikdami paciešanē iemantoja slavu un godu, un Dievs tos pagodināja, iemūžinādams viņu piemiņu uz mūžu mūžiem. Āmen.

46. nodaļa

1. Šādiem piemēriem arī mums, brāļi, ag sekot,

2. jo ir rakstīts: "Pieķerieties svētajiem, , kas tiem pieķērušies, tie taps svēti." *

3. Un atkal citā vietā: "Ar nevainīgu būsi nevainīgs, ar izredzēto būsi izredzēts, ar sagrozītu samaitāts!" *

4. Tad nu pieķersimies nevainīgajiem un taisnajiem, jo tādi ir Dieva izredzēti!

5. Kādēļ pie jums šķelšanās, naidis, nesaskaņas un kari?

6. Vai tad mums nav viens Dievs un viens Kristus, vai tad viens zēlastības Gars nav izliets pār jums, vai tad Kristū neesat vienam aicinājumam aicināti?

7. Kādēļ staipām un plosām Kristus locekļus, saceljamies pret savu pašu miesu un nonākam līdz tādām neprātām, ka jūs aizmirstat, ka esam locekļi viens otram? Atcerieties mūsu Kunga Jēzus Kristus vārdus,

8. jo Viņš ir sacījis: "Vai tam cilvēkam! Tam būtu bijis labāk, ja viņš nebūtu dzimis, nekā tas apgrēcina vienu no Maniem izredzētajiem. Tam būtu bijis labāk, ja tam uzkārtu dzirnakmeni un iemestu jūrā, nekā tas vienu no Maniem izredzētajiem novērstu!" *

9. Jūsu šķelšanās ir daudzus novērsusi, daudzus iegrūduši grūtsirdībā, šaubē bet jūs visus — skumjās. Taču jūsu dumpis paliek, kāds bijis.

47. nodaļa

1. Nemiet svētīgā apustuļa Pāvila vēstuli.

2. Ko viņš jums visupirms rakstīja savas sludināšanas sākumā?
3. No patiesības iedvesmots, viņš rakstīja jums par sevi, Kēfu un Apollu tādēļ, ka arī tolaik jums bija izveidojušies dažādi novirzieni.
4. Bet toreizējās noslieces jūs ieveda mazākā apgrēcībā, jo jūs nosliecāties pie izslavētiem un cienītiem apustuļiem un pie vīra, kurš bija viņu pārbaudīts.
5. Un tagad pārdomājiet, kādi ir tie, kas sagrozījuši jūs un mazinājuši jūsu krietno un izslavēto brāļu mīlestību.
6. Apkaunojošas, brāļi, visai apkaunojošas un kristīgas dzīves necienīgas lietas dzirdamas par jums — stiprā un senā Korintas baznīca kāda viena vai divu dēļ sacēlusies pret presbiteriem.
7. Šī ziņa atskanējusi ne tikai līdz mums, bet arī pie tiem, kas ir mūsu pretinieki, tā ka tā Kunga vārds jūsu neprāta dēļ tiek pakļauts zaimošanai, bet sevi pašus jūs atkal esat pakļāvuši briesmām.

48. nodaļa

1. Nolikdami to visu pēc iespējas drīz, nometisimies Valdītāja priekšā un ar asarām izlūgsimies, lai Viņš savā žēlastībā salīdzinās ar mums, atjaunodams mūs šķīstā dzīvošanā, kura būtu cienīgas brāļu mīlestības pilna.
2. Jo tie ir taisnības vārti, kas atvērti dzīvībā, kā ir rakstīts: "Atdarīet man taisnības vārtus, es ieiešu pa tiem un slavēšu to Kungu.
3. Šie ir tā Kunga vārti, taisnie pa tiem ieies." *
4. Daudzi vārti ir atdarīti, taču taisnības vārti ir Kristū, un svētīgi ir visi, kuri pa tiem ieiet un dodas svētā un taisnīgā gājumā, bez samīstināšanās piepildīdami visu, kas tiem nolikts.
5. Tad nu, ja kāds ir uzticams, ja spējīgs izteikt atziņu, ja gudrs izšķirt mācību, ja šķīsts darbos,
6. un jo vairāk, kādam liekas, ka viņš ir liels, tad vēl jo vairāk viņam pienākas būt par tīrām un meklēt ne sava paša labumu, bet kopīgo.

49. nodaļa

1. Lai tas, kam ir Kristus mīlestība, dara to, ko Kristus ir pavēlējis.
2. Kurš var izskaidrot Dieva mīlestības saiti?
3. Kurš var cienīgi izteikt Viņa žēlastības varenību?
4. Neizskaidrojami ir tie augstumi, kuros ved mīlestība!
5. Mīlestība vieno mūs ar Dievu, mīlestība aplāj grēku daudzumu, mīlestība panes visu, visu pazemībā pacieš, mīlestībā nav nekā zemiska, nekā uzpūtīga, mīlestībā ne šķelšanās, mīlestība neceļ dumpi, mīlestība visu dara vienprātībā, mīlestībā visi Dieva izredzētie

sasnieguši pilnību. Bez mīlestības Dievam nekas nav pieņemams.

6. Mīlestībā Valdītājs mūs ir pieņēmis. Mūsu Kungs Jēzus Kristus tās mīlestības dēļ, kura Viņam bija uz mums, pēc Dieva gribas nodeva par mums savas asinis un savu miesu par mūsu miesu, un savu dvēseli par mūsu dvēseli.

50. nodaļa

1. Mīļotie, redziet, cik mīlestība ir liela un brīnišķīga, un viņas piepildījums nav izskaidrojams.

2. Kurš gan var tajā atrasties, ja Dievs to nav atzinis par viņas cienīgu? Ilgosimies un lūgsim, lai varētu tapt atrasti mīlestībā šķīstīti no cilvēciskām iegribām.

3. Ir aizgājušas visas paaudzes no Ādama līdz šai dienai, bet tie, kuri mīlestībā tapuši pilnīgi, ir iemantojuši sev vietu līdzās dievbijīgajiem. Un tie taps redzami, kad atklāsies Kristus Valstība.

4. Jo ir rakstīts: "Ieejiet uz mazu brīdi šaurajos kambaros, līdz tam laikam, kamēr pāries Manas dusmas un dedzība*", un Es pieminēšu labās dienas un piecelšu jūs no jūsu kapiem." *

51. nodaļa

1. Ja mēs apgrēkojamies vai ienaidnieka pamudināti netīši kaut ko izdarām, tad būsim cienīgi, lai saņemtu piedošanu. Tāpat arī tiem, kuri bijuši dumpja un šķelšanās sācēji, pienākas skatīties uz kopīgo cerību.

2. Tie, kuri bijībā un mīlestībā dzīvo, vēlas labāk ciest paši, nekā pakļaut briesmām savus tuvākos, labprātāk nodod nosodījumam sevi, nekā pakļauj briesmām mums uzticēto labo un taisnīgo saskaņu.

3. Jo cilvēkam ir labāk atzīties savos pārkāpumos, nekā apcietināt savu sirdi, kā apcietinājās sirdis tiem, kuri sacēlās pret Dieva kalpu Mozu, un viņu tiesa bija visiem redzama:

4. Tie dzīvi nogāja ellē, un nāve tos ganīj;

5. Faraons un viņa karaspēks, visi ēģiptiešu virsnieki un viņu kara rati līdz ar jātniekiem noslīka un gāja bojā Melnajā jūrā, un tas notika tikai tādēļ, ka tika nocietinātas viņu neprātīgās sirdis pēc visa tā, kad Ēģiptē caur Dieva kalpu Mozu notika tik daudzas zīmes un brīnumi.

52. nodaļa

1. Brāļi, Valdītājam, kurš valda pār visu, nekas netrūkst, un ne no viena Viņam neko nevajag, Viņš vienīgi pras: lai grēcinieks atzītos savos grēkos.

2. Tā saka izredzētais Dāvids: "Es _____ Kungam savus

pārkāpumus, un tas patīks Viņam labāk nekā jauns teļš, kuram aug ragi un nagi. To redzēs nabagie un priecāsies.” *

3. Un atkal viņš saka: ”Pienes Dievam pateicības upuri un maksā Visaugstākam savus solījumus, un tad piesauc Mani savu bēdu dienā, un Es izraušu tevi, un tu godāsi Mani.” *

4. ”Jo upuris Dievam ir satricēts gars.” *

53. nodaļa

1. Mīļotie, jūs ļoti labi pazīstat Rakstus un izprotat Dieva vārdus. Ateerēsīmies to, kas ir rakstūs.

2. Tajā laikā, kad Mozus uzkāpa kalnā un pavadīja tur četrdesmit dienas un četrdesmit naktis pazemībā un gavēšanā, Dievs uz viņu sacīja: ”Nokāp ātri no šejienes, jo tava tauta, kuru tu izvedi no Ēģiptes zeme, ir noziegusies, ātri novērsdami ā ceļu, kuru Es tiem esmu pavēlējis, un tie ir lējuši sev tēlu.

3. Un tas Kungs sacīja uz Mozu: ”Es esmu runājis uz tevi vienreiz un arī otreiz, sacīdams: ”Es uzlūkoju šo tautu, un raugi, — tā ir nepakļāvīgs. Atļauj Man, Es to izdeldēšu un izdzēsīšu viņas vārdu zem debesīm, un darīšu tevi par lielu un brīnišķīgu tautu, lielāku nekā šī.”*

4. Un sacīja Mozus: ”Nemūžs, Kungs! Piedod šai tautai viņas grēkus vai arī mani izdzēs no dzīvo grāmatas.” *

. Ak, varenā mīlestība, ak, nepārspējamā pilnība! Kalps atklāti runā uz savu Kungu, lūdz piedošanu daudziem vai arī vēlas pats būt izdeldēts līdz ar tiem.

54. nodaļa

1. Tas, kurš jūsu vidū ir augstsirdīgs, laipns vai mīlestības pilns, lai saka:

2. ”Ja manis dēļ izeļies dumpis, šķelšanās, tad es piekāpsos un došos tur, kur jūs gribēsiet, un darīšu to, ko noteiks vairums, lai tikai Kristus gančāis pulks būtu mierā ar ieceltajiem valdītājiem.

3. Tas, kurš tā izdarīs, iemantos lielu godu Kristū, un viņu uzņems jebkurā citā vietā, ”jo tam Kungam pieder kas to piepilda.” *

4. Tā ir rikojušies un nekad to nenožēlos tie, kuri dzīvo tā Kunga cienīgu dzīvi.

55. nodaļa

1. Aplūkosim notiekošo pie pagānu tautām. Daudzi ķēniņi un vīrsnieki, izceļoties sērgām, pēc iepriekš pasludināta pareģojuma nodeva sevi pašu nē lai ar savām asinīm izglābtu pavalstniekus, daudzi dumpja laikā pametuši savas pilsētas, lai dumpis neceltos vēl lielāks.

2. Un mēs pazīstam arī mūsu vidū daudzus, kuri nodevuši sevi važās, lai atbrīvotu citus; daudzi pārdevuši paši sevi verdzībā un, maksu saņemdami, to izdalījuši citiem.

3. Dieva žēlastībā stiprinātas, daudzas sievietes veikušas vīrišķības pilnus darbus.

4. Svētīgā Judīte tad, kad viņas pilsēta bija aplenkta, izlūdās no tautas vecajiem atļauju iet uz ienaidnieku nometni.

5. Mīlestības dēļ uz savu aplenkto tēvzemi un tautu, viņa gāja turp, pakļaudama sevi briesmām. Un tas Kungs nodeva Oloferēnu sievietes rokās.

6. Nebūt ne mazākām briesmām pakļē sevi ticībā pilnīgā Estere, lai izglābtu no gaidāmās pazudināšanas divpadsmit Israēļa ciltis. Ar gavēni un pazemību viņa pagodināja visuredzošo Valdītāju, mūžīgo Dievu, kurš, redzot viņas dvēseles pazemību, izglāba tautu, kuras dēļ viņa bija pakļāvusi sevi briesmām.

56. nodaļa

1. Lūgsim par tiem, kuri atrodas grēkā, lai arī viņiem tiktu dota labprātība un pazemība, ka viņi paklausītu ne mums, bet Dieva gribai. Un lai tiem šādā veidā būtu auglīga un pilnīga palikšana žēlastībā pie Dieva un Viņa svētajiem.

2. Pieņemsim pamācību, mīļotie, ās dēļ lai neviens nesaskaišas. Pamudināšana, ar kuru viens otru pamudīnē ir laba un visai noderīga, jo tā mūs pieved Dieva gribē.

3. Jo tā saka svētais Vārds: "Tas Kungs pē ācīdams pē ācīja mani, taču nenodev: "*"

4. "Jo, ko tas Kungs mīl, to Viņš pārmāca un sausta katru dēlu, ko Viņš pieņem." *

5. "Taisn: atklās manus noziegumus un pārmācīs mani žēlastībē, bet grēcinieka eļļa lai nesvaīda manu galvu." *

6. Un atkal saka Rakstī: "Svētīgs tas cilvēks, kuram tas Kungs atklāj viņa noziegumus, nevaīries no Visuvaldītāja pē ācībē: Viņš gan dara sāpes, gan atkal pieceļ.

7. Viņš satriec, bet Viņa rok: atkal dziedina.

8. Seš: s Viņš izglābs tevi no bēdē , ā jaunums

tevi neskars.

9. Bada laikā Viņš izglābs tevi no nāves, bet karā tevi atpestīs no rokas ar zobenu.

10. No šaustīgas mēles Viņš tevi paslēps, un tu nenobīsi, jaunumam tuvojoties.

11. Par netaisnajiem un ļaundariem tu pasmiesies un neizbīsi no lauku zvēriem,

12. jo lauku zvēri dzīvos mierā ar tevi.

13. Pēc tam tu atzīsi, ka tavs nams būs mierā un dzīve tavās teltīs būs bez grēka.

14. Tu atzīsi, ka bagātīgs būs tavš dzimums, ka tavu bērnu būs tik daudz, cik uz lauka ir augu, kuri nes augļus.

15. Un tu noiesi savā kapā kā nobriedusi labība plaujamā laikā, itin kā kūliši, kas savlaicīgi savesti no klona." *

16. Redziet, mīļotie, kādā pasargājumā ir tie, kurus Valdītājs pārmāca, jo labais Tēvs, kurš mūs pārmāca, dara to, lai mēs caur Viņa svēto pārmācīšanu iegūtu žēlastību.

57. nodaļa

1. Tad nu jūs, kas esat iesākuši šo dumpi, pakļaujieties vecajiem un, savās sirdīs pazemodamies, topiet pārmācīti uz atgriešanos.

2. Mācieties pakļauties, nolieciet savas augstprātīgās un patmilīgās runas, jo labāk, ja jūs esat Kristus ganāmajā pulkā kā mazākie, nekā šķietami vareni būdami, pazaudējat Viņa doto cerību.

3. Tā saka pilnīgā Gudrība: "Lūk, Es atklāšu jums manu runu Garu un iemācīšu jums savu Vārdu.

4. Bet Es saucu, un jūs neklausījāt, Es izstiepu savus vārdus jums pretī, un jūs tos nesaņēmāt, it kā nederīgus atmetāt Manus padomus un nepakļāvāties Manai pārmācībai. Tādēļ Es smiešos, kad nāks pār jums pazudināšana, piepešs apjukums vai izpostīšana, līdzīga vētrai, un kad nāks pār jums bēdas un spaidi.

5. Un tad notiks, ka jūs Mani piesausiet, bet Es neuzklausīšu jūs. Ļaunie meklēs Mani, bet neatradīs, jo viņi ir ienīduši gudrību un nav pieņēmuši tā Kunga bijību, tie nav gribējuši pieņemt Manus padomus un izsmējuši Manu pārmācību.

6. Un tādēļ tie baudīs no savu ceļu augļiem un taps piepildīti ar savu nešķīstību." *

58. nodaļa

1. Visuredzošais Diev., garu Valdnieks un Kungs pār visu miesu, izredzējis Kungu Jēzu Kristu un caur Viņu arī mūs sev par īpašu tautu. Viņš lai dod ticību, bijību, mieru, pazemību, lēnprātību, atturību, šķīstību un saprašānu katrai dvēselei, kura piesauc Viņa vareno vārdu. Un tādā veidā lai dara pilnīgu savu vārdu caur Augsto Priesteri un mūsu Aizbildni Jēzu Kristu, kurā Viņam lai gods, varenība, spēks un slava kā tagad, tā arī mūžīgi mūžos. Āmen.

59. nodaļa

1. Bet Klaudiju Efēbu un Valēriju Bītonu līdz ar Fortunatu, kurus mēs esam pie jums sūtījuši, atlaidiet ātrāk pie mums priecīgi un ar mieru, lai viņi jo drīz paziņotu mums par jūsu mieru un vienprātību, pēc kā mēs esam visai ilgojušies. Lai arī mēs — āk varētu priecāties par jūsu labo pastāvību.

2. Mūsu Kunga Jēzus Kristus žēlastība lai ir ar jums visiem, kā arī ar visiem tiem, kuri ir Dieva aicināti caur Kristu, kurā viņam ir gods, slava, valdība, varenība un mūžīgs tronis no mūžības uz mūžību. Āmen.

Komentāri un piezīmes

1. nodaļa

Uzrunā Klēments sauc Baznīcu par “piemājotāju” (gr. προκοκοῦσα), kas norāda uz Baznīcas svešniecību šajā pasaulē. To pašu uzsver arī Smirnas Polikarps vēstulē Filipiešiem 1; 1. Pēt. 2: 11; Vēstule Diognētam 5. nod. u.c.

1. Klēmenta vēstules rakstīšanas pamatā — savstarpējā atbildība par vienību un mieru Kristus draudzē. Dumpja cēlējus autors nosauc grieķu vārdē “προσωπα” kas ir ekvivalents latīņu “personas” un burtiski apzīmē lomu vai masku teātra terminoloģijā. Tādējādi autors uzsver šo cilvēku liekulīgo dabu un savu nicinājumu pret tiem.

1. 3. Uzslava korintiešiem par viņu iepriekšējo saskaņu, mieru un kārtību.

3. “Vecajie” — burt. “prezbiteri” — vārdu Klēments apzīmē draudzes garīgo vadību vispār, bīskapus un diakonus.

2. nodaļa

Turpinās draudzes iepriekšējās dzīves cildināšana un

atgādināšana.

3. nodaļa

Klēmēns sāk runāt par Korintā notiekošajām nekārtībām un šo nekārtību iemeslu.

1. * Dt. 32: 15. Šeit un turpmāk citāti ņemti pēc Septuagintas (VD grieķu tulkojuma), un tādēļ, ka Septuagintas teksts nesakrīt ar kanonisko ebreju tekstu, no kura ir veikti visi latviešu Bībeles tulkojumi, vēstules tulkojumā arī ir tulkoti no vēstules grieķu oriģināla.

2. "Skaudība" grieķu "ζηλος" dedzība, greizsirdība, skaudība. Šis vārds turpmāk daudzkārt tiek uzsvērts un minēts kā visa draudzē notiekošā jaunuma iemesls.

4. nodaļa

1. - 6. * Gen. 4: 3 - 8. Šajā vietā Septuagintas teksts mēģina skaidrot dažviet neskaidro ebreju tekstu, teoloģiski pamatot un interpretēt notiekošo, dažviet arī papildināt.

7. - 7. Piemēri no VD par skaudības (ζηλος) radīto jaunumu.

5. nodaļa

Turpina uzskaitījumu par skaudības jauno iedarbību, pāriedams no VD pie sava laika notikumiem, kuri saistīti ar apustuļu darbību.

6. Par apustuļa Pāvila atrašanos gūstā 7 reizes nav liecību ne Ap.d. ne citur Jaunajā Derībā Klēmēns par to runā kā Pāvila laikabiedrs.

5. nodaļa

Turpina iesākto tēmu, ipx izceldams svēto sievu īpašo pacietību.

2. "Danaīdas un Dirkas. Daži teologi uzskata, ka šeit Danaīdas - ķēniņa Danaja meitas, kuras pēc sava tēva pavēles nonāvēja savus vīrus, kad tie gulēja. Par to viņas mirušo valstībā tika mocītas tā, ka viņām bija mūžīgi jālej ūdens caurā mucā.

Dirka - par savu nežēlību un jaunumu pret Tēvu ķēniņa Nikteja meitu Antiopi saņēma sodu no Antiopes dēliem - viņa tika piesieta pie vērša ragiem un, nomocīta līdz nāvei, sta upē.

Ja abi šie vārdi ir attiecināmi uz augšminēto grieķu mitoloģiju, kā domā šie teologi, tad šis piemērs ir zināmā mērā nekorekts, un tas būtu pretrunā ar pārējo vēstules saturu, stilu un attieksmi.

Citi uzskata, ka Danaja un Dirka varētu būt kādas kristiešu

mocekles, taču martīrijos šādi vārdi nav minēti.

Ir arī uzskats, ka šo vārdu tekstā nav bijis, bet tie tur radušies kļūmīgas pārrakstīšanās rezultātā.

3. * Gen. 3: 23

7. nodaļa

Aicinājums uz grēku nožēlu runā par šīs nožēlas un atgriešanās (gr. μετανοια) lielo nozīmi Dieva žēlastības saņemšanai.

5. "Valdītājs" - gr. Δεσποτης.

Vārda "Kungs" gr. Κυριος ekvivalents pie Klēmenta. Vārdu "Κυριος" Klēments lieto tikai Rakstu citātos un tur, kur tas attiecināts uz Jēzu Kristu. Vārda "Κυριος" aizvietošana ar "Δεσποτης" varētu būt izskaidrojama ar autora lielo bijību pret Dieva Svēto Vārdu (קַיִן 'קַיִן' Κυριος Δεσποτης).

8. nodaļa

Turpina "metanoias" tēmu.

2. * Ecch. 33: 11

3. * Ecch. 18: 30

** Tieši šādu vārdu Rakstos nav, sasaucas ar Jes. 1: 18.

4. * Jes. 1: 16 - 20

9. nodaļa

Svēto ticība un paklausība Dievam.

10. nodaļa

Ābrahāma ticība un paklausība, kuras dēļ viņš iemantojis Dieva apsolījumus.

3. * Gen. 12: 1 - 3

5. * Gen. 13: 14 - 16

6. * Gen. 21: 22

7. Iesākas jauna tēma - viesmīlība (gr. φιλοξενια), ar kuru Klēments apzīmē atvērtību Dievam un Viņa žēlastības pieņemšanu.

11. nodaļa

Lata viesmīlība un ticība.

12. nodaļa

Rahabas ticība un viesmīlība.

13. nodaļa

Iesākas pazemības (gr. ταπεινοφροσύνη) tēma. Uzaicinājums uz pazemību Dieva priekšā, pazemība - kristīgās dzīves pamats.

1. * Jer. 9: 23 - 24; 1.Sam. 2: 10
2. * Mt. 5: 7; 6: 14, 15; 7: 1,2,12; Lk. 6: 31, 36 - 38
4. * Jes. 66: 2

14. nodaļa

Liekulīga dievbijība un Dieva sods p:

2. * Jes. 39: 13
3. * Ps. 61: 15
4. * Ps. 78: 36, 37
5. * Ps. 31: 19
5. - 7. * Ps. 12: 4 - 6

15. nodaļa

2. * Jes. 39: 13
3. * Ps. 62: 5
4. * Ps. 78: 36 - 37
5. * Ps. 31. 19
5. - 7. * Ps. 12: 4 - 6

16. nodaļa

Kristus pazemība un lēnprātība: piemērs Viņa mācekļiem.

3. - 14. * Jes. 53
15. - 16. * Ps. 22: 7 - 9

17. nodaļa

Svēto, praviešu, Ābrahāma, Ījaba un Mozus pazemība.

2. * Gen. 18: 27
3. * Job. 1: 1
4. * Job. 14: 4,5
5. * Num. 12: 7
5. ** Ex. 3: 1; 4: 10
6. * Rakstos nav.

18. nodaļa

Dāvīda pazemība

1. * Ps. 89: 21
2. 17. * Ps. 51.

19. nodaļa

Pazemība - svētība visiem. Miers Dieva radīšanas mērķis.

20. nodaļa

Pasaules un dabas harmoniskums. Kārtība (gr. ταξίς) kā dievišķās gribas princips, kurš nodrošina mieru un labumu visiem.

7. * Job. 38: 11

21. nodaļa

Dieva gribētā radības kārtība attiecināma arī uz ticīgo dzīvi, kurā nav vietas pašlabumam un patvaļai. Pamudinājums un pamācība kristīgai dzīvei.

2. * Prov. 20: 27

22. nodaļa

Pakļaušanās Dieva gudrībai un gribai - dzīvības ceļš.

1. - 7. * Ps. 34: 12 - 18

8. * Ps. 32: 10

23. nodaļa

Mazticība un šaubas par Dieva apsolījumiem neprāts. Pamudinājums uz pašātvību Dieva apsolījumiem, kuru piepildījums - Kristus atnākšanā.

3. * - tiešā veidā Rakstos nav,

sasaucas ar Jac. 1: 8 un 2. Pet. 3: 3,4

5. * Mal. 3: 1; Jes. 14: 1, Hab. 2: 3

24. nodaļa

Iesākas Augšāmcelšanās tēma. Kristus augšāmcelšanās un augšāmcelšanās priekšvēstneši dabā. Dzīvība cauri nāvei grauds mirst, lai nestu augļus.

25. nodaļa

Runā par mitoloģisko putnu Fēniksu. Fēniksa mūžīgā atjaunošanās nākamās augšāmcelšanās priekšvēstnesis. Mītu par Fēniksu pieminējis arī sengrieķu vēsturnieks Hērodots. Ir uzskats, ka Fēnikss ir pieminēts arī Job. 29: 18 ebreju tekstā, kur var lasīt: "Un es sacīju: "Es nomiršu savā ligzdā un manu dienu būs daudz kā Fēniksam"" (mūsu tulkojumā: "daudz kā smilšu"). Vēlāk mītu par Fēniksu izmanto arī Tertuliāns.

26. nodaļa

Liecības Rakstos par nākamo augšāmcelšanos.

2. * Ps. 28: 7

2. ** Ps. 3: 6

3. * Job. 19: 25, 26

27. nodaļa

Aicinājums piekērtie. Dievam cerībā uz augšāmcelšanos, ticība Viņa apsolījumiem, kuri pamatoti Dieva visvarenībā.

5. - 7. * Ps. 19: 2 - 4

28. nodaļa

Dieva visvarenība un taisnīgums. Tam pakļauts viss un neviens nevar no Viņa izbēgt.

3. * Ps. 139: 7 - 10

29. nodaļa

Pamudinājums tuvoties Dievam, jo ticīgie ir Viņa izredzētā daļa.

2. * Deut. 32: 8, 9

3. * Deut. 4: 34; Num. 18: 27

30. nodaļa

Dieva izredzētajiem jāturas pie svētuma un jāvairās no nesvētām lietām, kuras raksturīgas Dieva nolādētajiem. Lepnības īpašais grēks.

2. * Prov. 3: 34

4. * Job. 11: 2 - 3

5. * atsaucas uz Jer. 9: 23 - 24; 1.Kor. 1:31

31. nodaļa

Iesākas jauna tēma - taisnošana ticībā. Tie, kas taisnoti ticībā, - dara tiesu un taisnību. Ābrahāms, Īzaks un Jēkabs.

32. nodaļa

Taisnošanu nevar izpelnīties ar cilvēciskiem darbiem, tā ir Dieva dāvana, kuru var saņemt tikai ticībā

Dieva dāvanas ir arī kalpošana Dievam un valdības, katra pēc savas kārtības.

2. * Gen. 22: 17; 15: 5

33. nodaļa

Ticība darbojas mīlestībā. Arī Visuradītājs Dievs liksmojas par saviem darbiem. Cilvēks, kurš radīts pēc Dieva līdzības, arī aicināts uz labiem darbiem. Labie darbi - krāšņākā rota.

5. - 6. * Gen. 1: 26 - 27

34. nodaļa

Dieva atmaksa - katram pēc viņa darbiem. Vislielākā balva — kalpot Dievam mūžībā.

3. * Jes. 40: 10; 62: 11

6. * Dan. 7: 9

6. ** Jes. 6: 3

8. * tiešā veidā šādas vietas Rakstos nav. Zīmīgi, ka arī ap. Pāvils 1.Kor. 2: 9 gandrīz burtiski min šo vietu, sacīdams: "Jo ir tā, kā rakstīts:" Gan Pāvils, gan Klēments atsaucas uz šo citātu kā ņemtu no Rakstiem. Varbūt Klēments atsaucas uz Pāvilu, varbūt abi uz kādu nekanonisku grāmatu (varbūt uz Elīsas Apokalipsi).

Šī vieta sasaucas ar Jes. 64: 4; 65 - 16

35. nodaļa

Neliekuļota pakļaušanās Dieva gribai un brīnīšķīgās Dieva dāvanas.

7. - 12. * Ps. 50: 17 - 24

36. nodaļa

Mūsu pestīšanas ceļš Jēzus Kristus, Augstais Priesteris, Dieva godības atspulgs.

3. * Ps. 104: 4

4. * Ps. 2: 7, 8

5. * Ps. 110: 1

37. nodaļa

Ticīgo cīņa šajā pasaulē pakļauta stingrai kārtībai un militārai disciplīnei. Savstarpējā sadarbība un atkarība salīdzināma ar miesu un locekļiem.

38. nodaļa

Baznīcas saskaņotība un savstarpējā veselība Jēzū Kristū.

39. nodaļa

Pamudinājums nebīties no cilvēku izsmiekla, jo cilvēks ir iznīcīgs.

3. - 4. * Job. 4: 16 - 18

5. * Job. 15: 15

5. - 9. * Job. 4: 19 - 5: 5

40. nodaļa

Kārtība Dieva draudzē — Dieva paša noteikta un gribēta. Vecās Derības kalpošanas piemēri.

41. nodaļa

Daudzkārt lielāka atbildība ir Jaunās Derības kalpošanā un šīs kalpošanas kārtības ievērošanā, jo arī atziņa ir dota daudzkārt lielāka.

42. nodaļa

Svarīgas kalpošanas amata kārtība un pēctecība. Kristus nodod pilnvaras apustuļiem, apustuļi — bīskapiem un diakoniem.

5. * Jes. 60: 17 (cītēts ar izmaiņām, "diakonus ticībā" vietā oriģinālā stāv — "priekšniekus mierā").

43. nodaļa

Garīgās kalpošanas amata sākumi Mozus laikā. Ārona cilts izredzēšana šai kalpošanai.

44. nodaļa

Arī bīskapa amats nav radies pēc cilvēku iegribas, bet gan ir saņemts no Kristus. Tādēļ tiem, kuri šajās: atā likti, šo amatu cilvēks nevar atņemt.

45. nodaļa

Svētie nevajā taisnos, nedz arī liedz taisnajiem kalpošanu. Attieksmē pret dievišķo kārtību parādās cilvēka būtība, un tur, kur tas saeļas pret to ar pretestību — parādās viņa nešķīstība un negatība.

46. nodaļa

Vienība Kristū un tās svētība: Nesaskaņu un šķelšanās apgrēcība, kura pazudina daudzus.

2. * Tiešā veidā Rakstos nav, sasaucas ar Ps. 12: 26 a

3. * Ps. 18: 26 - 27

8. * Kristus vārdu kompilācija no Mt. 26: 24; 18: 6 - 7; Lk. 17:

47. nodaļa

Šī šķelšanās Korintas draudzē ir daudz bīstamāka par pirmo, kura notika Pāvila laikā. Atkal Klēments ar nicinājumu vērsas pret šķelšanās iniciatoriem, kuri apzināti ir izraisījuši šo otro šķelšanos draudzē, un brīdina, ka šīs nekārtības var izraisīt arī bīstamu reakciju (iespējams vajāšanas) no ārpusē (resp. pagāniem).

48. nodaļa

Ir tikai viens patiesības ceļš – Kristus, pie tā arī jāatgriežas, pazemīgā kalpošanā meklējot kopīgo labumu. Svarīgais amats ir kalpošana, nevis tikai valdīšana.

2. - 3. * Ps. 118: 19 - 20

49. nodaļa

Himna mīlestībai, bez kuras nekas nav Dievam pieņemams. Mūsu mīlestība — atbilde uz Dieva mīlestību Kristū.

50. nodaļa

Mīlestība dod Dieva tuvumu, grēku piedošanu, augšāmcelšanos un vienību.

51. nodaļa

Aicinājums uz grēku nožēlu un sūdzēšanu. Brīdinājums neapcietināt sirdis.

52. nodaļa

Grēku nožēlas un atgriešanās svētība

2. * Ps. 69: 31 - 33

3. * Ps. 50: 15 - 16

4. * Ps. 51: 19

53. nodaļa

Viena cilvēka mīlestība un ticība glābj no pazušanas daudzus. Mozus mīlestība un ticības drosmē.

2. - 3. * Ex. 32: 7 - 10

4. * Ex. 32: 31 - 32

54. nodaļa

Uzaicinājums atkāpties no amata tiem, kuru dēļ draudzē

izeļusās nesaskaņā:

55. nodaļa

Uzpurēšanās piemēri antīkajā pasaulē un jūdu vēsturē.

56. nodaļa

Uzaicinājums lūgt par tiem, kuri atrodas grēkā, lai tie varētu atgriezties un iemantot Dieva žēlastību.

3. * Ps. 118: 18

4. * Prov. 3: 12

5. * Ps. 141:5

6. - 15. * Job. 5: 17 - 26

57. nodaļa

Uzaicinājums pakļauties likumīgajai draudzes vadībai.

3. - 6. * Prov. 1: 23 - 31

58. nodaļa

Svētības un Dieva žēlastības novēlējums visiem ticīgajiem.

59. nodaļa

Noslēguma vārdi.

Izmantotā literatūra.

1. TRE - Walter de Gruyter /Berlin, New York 1978./

2. Realencyklopädie für protestantische Theologie und Kirche/
Leipzig, 1903./

3. "Ранние отцы Церкви" /Брюссель, 1988/.

4. Jānis Vaivars "Mūsu ticības dārgumi" /Liecāja, 1990./

5. М. Э. Поснов "История христианской Церкви."
/Брсель, 1964/

Bibliogrāfija

Nesiet sauli sirdī. Esejas

Egils Grīslis

Lincoln, NE: LELBA, 1993

240 lpp.

1993.gadu latviešu teologs un mācītājs Dr. Egils Grīslis dara bagātāku ar vēl vienu grāmatu - LELBA apgādā izdoto eseju krājumu *Nesiet sauli sirdī*.

Grāmatā apkopotas vairāku gadu gājumā pirms un pēc Latvijas brīvības atgūšanas tapušas esejas, kuras, pieskaroties latviešu vēsturei, apkārtējai pasaulei, kļaida un pašmāju dzejai, kultūromisēm un kristīgajai dzīvei, cenšas risināt jautājumu: kā atsevišķais cilvēks, esot konfrontācijā un dialogā ar savas tautas kultūras un sadzīves mantojumu, atsaucoties ārpusaules izaicinājumam var mēģināt tuvināties kristīgās domas un esības pamatvērtībām?

Autors rūpīgi seko Latvijas politiskajām norisēm un pārvērtībām. Valstiskums un nacionālie svētki mijas ar okupāciju, trimdu un ciešanām. Laiks ir noticis, un tas ir mūsu laiks. Spektrs ir pietiekami plašs, lai nerimtīgi meklētu, un arī atrastu, kritēriju notikumu izvērtēšanai. Šis kritērijs autoram ir Dieva griba. Ciešā saistībā ar to ir gan politisko ilūziju sabrukums, gan tautas ciešanas Sibīrijā, gan centieni Kristus vēsti ietērt latviešu dzejnieku vārdos. Baznīcas gads un evaņģēlija ritmiskums ir piesātināts latvisku izjūtu un pārdzīvojumu atblāzmu, par ko liecina arī pats krājuma noaukums.

Tomēr blakus it kā vienkāršajam un visiem saprotamajam *latviešu kristiešu* meklējumam, šaubu un adumu atainojumam krājumā iesmeldzas atsvešinātība un nesaprašanās. Tā ir plaīsa starp Rietumiem un Austrumiem - mūsu dzejnieki un *mūsu dzejnieki* tikai šķietami runā par vienu un to pašu, dzīve divās, nereti pretējās, atšķirīgu teoloģisko modeļu un kristīgās dzīves paradigmu noteiktās

vidēs ir uzspiedusi savu zīmogu arī *parastajam* baznīcā gājējam. Un vienota stila piemēri un ilustrācijas vairs nav pietiekams tilts pāri šim bezdībenim.

Būtībā plaša ir vēl dziļāka. Kultūras atšķirības lieliski papildina paaudžu nesapratne. Jaunajai paaudzei vairs nav saprotama vecās paaudzes zīmju valoda. Kultūrietērs šķiet nesvarīgs. Tās veidošanās situācija ir cita - ne labāka, ne sliktāka, un tā tiecas pēc tradīciju neapsegtiem pīnnavotiem. Teksta ietērs tiek noliegts un pārvērtēts, teoloģiskā doma un Baznīcas prakse - paliekošu un noturīgu, pašu veidotu tradīciju trūkuma dēļ - tiek radikalizēta pretējos virzienos, antiintelektuālas tradīcijas gaisotnē veidojot kazarmu kristietību no vienas puses, un *nesaprasto intelektuāļu* pulciņus no otras.

Piezīmes par kulturālo un paaudžu atsvešinātību ļauj ieskicēt grāmatas vietu šodienas situācijā. Ja vienus tā piesaistīs ar to, ka diezgan apjomīgā (239 lpp.) darba lappusēs tie varēs atrast *savus* autorus un *savus* pārdzīvojumus un pieredzi, tad otri to var nesaprast pirmkārt jau svešās valodas dēļ.

Sapratnei atvērts lasītājs, tāds, kam *saule sirdī*, krājumā atradīs stāstu par dažādību, vienkāršā valodā ietērtu latviešu kristīgās dzīves analīzi, ko vieno evaņģēlija notikumu ritms.

Ilmārs Zvirgzds, stud. theol.

Kaspars Simanovičs

Teoloģiskais seminārs

1993. gada 20. oktobrī darbu sāka Teoloģijas seminārs. Tā nolūks ir tekošo teoloģisko problēmu izpēte.

Pirmās sēdes (20.10.93) temats - "G.Mancelim 400 gadu" Referēja Dr. Phil. Maija Baltiņa par tradīcijām Latvijas Bībeles tulkojumos, Dr. Phil. Ruta Veidemane par Bībeles simboliem un Māra Grudule par 17. gs. Baznīcas dziesmām. Sēdes dalībnieku starpā bija arī tādi Latvijā pazīstami cilvēki kā Uldis Bērziņš un Knuts Skujenieks, kurš lasīja savu Sālamana Augstās dziesmas tulkojumu. Diskusiju par šādu Bībeles tekstu tulkošanu problemātiku, un, protams, tika novērtēta arī G.Manceļa vieta tajā.

Novembra semināra temats - garīgais amats Baznīcā. Šoreiz referēja katoļu Garīgā semināra rektors A.M.Jerumanis. Ievadvārdus teica Latvijas evaņģēliski-luteriskās Baznīcas arhibīskaps J.Vanags. Referāts tika ieturēts oficiālās katoļu dogmatikas ietvaros. Galvenais oponents referentam bija Juris Čāliulis. Jautājumi pamatā aizskāra tikai anropogoniju, antropoloģiju un cilvēku bioloģisko atšķirību nozīmi priesterības jautājumā. A.M.Jerumanis aizstāvēja tradicionālo katoļu viedokli, ka priesteris var būt tikai vīrietis, jo Dievs iemiesojās cilvēkā, bet cilvēkos, kā zināms, atšķirības starp vīrieti un sievieti, un šai atšķirībai ir fundamentāls pamats, ko nedrīkst neievērot. Tas nāk jau no radīšanas brīža, un ja to uzveram kā Dieva "valodu", tad bioloģiskās diferences ir būtiskas. Savukārt doktors J.Čāliulis mēģināja aizstāvēt viedokli par to, ka ordinācijas jautājums nav saistīts ar bioloģisko pusi, bet ar hierarhisko priesterību nav amats, ko "izpildīja" Jēzus (kā vīrietis), bet gan amats, ko dod Svētais Gars. Tātad arī sieviete var būt mācītāja. A.M.Jerumanis tomēr izteicās, ka

vienādot akcidentes un atšķirības starp vīrieti un sievieti būtu filozofiska kļūda.

J.Cāliša atbildes referāts un līdz ar to nākošais seminārs notika decembrī. Oponēja A.Bite ar referātu "Dažas garīgās kalpošanas amata vadlīnijas Sv. Rakstos" J.Cālišs sāka ar domu, ka šodienas garīgie amati gan Romas katoļu, gan ev.-lut., gan ortodoksālajā Baznīcā ir tikai apveidi no tā, kas ieviesās apmēram 2. gadsimtā - tieša sakara ar Jaunās Derības aprakstītajiem amatiem nav. Pinnā atkāpšanās no harizmātiskās un pneimato-centriskās ievirzes, kas redzama Jaunajā Derībā, notika 1. un 2.gs. mijā, un Didahē (sarakstīšanas laiks ap 100.g.) jau uzrāda šīs pārmaiņas. Notiek pāreja uz institucionālo, hierarhisko Baznīcu, kur Sv. Gars vairs neizpaužas praviešu sludinātajā, bet gan kanonā, notiekā amatu kārtībā, kopīgās ticības apliecībās u.t.t. Tad referents iezīmēja trīs atšķirības jeb "polaritātes" priesterības jautājumā starp katoļiem un protestantiem 1) Tā kā protestantismā ir tikai vispārējā priesterība, tad šo vispārējo priesteru, resp., draudzes locekļu dēļ arī pastāv mācītāja amats, kura uzdevums ir atgādināt šiem cilvēkiem viņu amatu, aicinājumu. Katoļi, kas arī atzīst vispārējo priesterību, atceļ šīs vispārējās priesterības loģiku, ieviešot kādu specifisku priesterības struktūru. 2) Katoļiem ordinācija ir sakraments, bet protestantiem nav, jo trūkst tiešas Dieva pavēles Sv. Rakstos un nav žēlastības apsolījuma. Reformētajā tradīcijā jautājums - vai laji var pildīt visas mācītāja funkcijas? visumā ir palicis neatrisināts domas dalās. Galvenā atšķirība starp abām konfesijām, kā uzsvēra J.Cālišs, ir vokācijas izpratne un piepildījums. Ja katoļiem vokācija realizējas klosteros un īpašās personās (priesteros), tad luteriskajā izpratnē vokācija ir attiecināta uz katru draudzes locekli, un cilvēks pauž Dieva žēlastību tur, kur viņš atrodas - mājās, darbā, t.i., savā ikdienas dzīvē. 3) Uz jautājumu - vai ordinētais ir ontoloģiski "apzīmogots" savā dvēselē ar kādu "zīmogu", kas viņu atšķirtu no citiem? - katoļi atbild pozitīvi, bet protestanti to noliedz. F.Melanhtons atzīmē, ka visi amati ir *de jure humanum*. Tālāk J.Cālišs norādīja, ka mācītāja uzdevums šodien ir turpināt apustuļu iesākto darbu - sludināt par Jēzu Kristu. Mācītājs jeb priesteris nereprezentē pie altāra Jēzu Kristu, kurā mums it kā dota piedošana, jo tā nenāk caur Dēlu, bet caur Sv. Garu, kā to rāda apustuļu Ticības apliecība (grēku piedošana ir trešajā locekli). Nevienš nevar Kristu reprezentēt, jo Viņš vienīgais bija Priesteris un Upuris (Ebr. vēst.), turklāt dievkalpojuma brīdī Viņu var redzēt tikai Maizē un Vinā, kā arī sapulcētajā draudzē un pasludinātajā Vārdā. Attiecībā uz sievietēm J.Cālišs atzīmēja, ka nav vērts aplūkot Sv. Rakstu vietas, jo vienu un

to pašu vietu var iztulkot dažādi, turklāt kas vienam šķiet pārlicecinoši, otram neko neizsaka. Acīmredzot, katram ir savs konteksts, kas arī veido uztveri. Mūsu ieskatus, sacīja referents, formē tas, ko mēs uztveram par dzīves īstumu vispār, bet dzīves realitāte mainās, un līdzī mainās arī cilvēka apziņa par sevi, savu seksualitāti, savām iespējām. Tālāk referents mēģināja parādīt, kā ir attīstījušies uzskati par sievieti ne tikai sociālās dzīves, bet arī judaisma un vēlāk arī kristīgās ticības ietvaros. Ar laiku izpratnei par sievieti un sievieti tiek piešķirta jauna dimensionalitāte, kas norāda, ka attiecības starp vīriem nav statiskas. Sieviešu ordinācijas jautājums kā beigās apgalvoja J.Cālītis, ir no šo kritēriju skalas.

A.Bite savas idejas mēģināja balstīt tieši Sv. Rakstos, uz ko norāda referāta nosaukums "Dažas garīgā kalpošanas amata vadlīnijas Svētajos Rakstos", lai gan, kā norādīja referents, viņa uzdevums šoreiz nav sistematizēt visas attiecīgās Rakstu vietas, bet "palīdzēt saskatīt to asi, ap kuru šie izteicieni centrējas" Notiekot pārmaiņai no Vecās uz Jauno Derību mainās garīgās kalpošanas būtiskais raksturs un saturs, bet pamatprincipi paliek nemainīgi. Vecajā Derībā izredzētās tautas attiecības ar Dievu kultiski tiek veidotas caur specifiska institūta ieviešanu - levītu vietnieciskā kalpošana visu Israēla pīrdzimto vietā (4.Mozus 3:12,13a). Pīrdzimtībai līdz ar to ir īpašu loma garīgās kalpošanas amata izpratnē, turklāt šī kalpošana ietiecas arī Jaunajā Derībā kā Kristus Baznīcas īpaši aicināto kalpošanas kārtā (Rom.8:29). Tieši šajā Sv. Rakstu vietā izpaužas Kristus reprezentācija garīgās kalpošanas amatā. Pīrdzimtība, kas nav nejauši izcelta citu faktu un priekšnoteikumu vidū, dziļi ietiecas radības kārtībā un antropoloģijā - tā " īpaši iniciē kādu būtisku un nozīmīgu aspektu, kurš tālākajās ģeoloģijās tiek, attiecīgajās robežās tikai reproducējot, nodots tālāk" A.Bite to nosauca par pīrdzimtības vīrišķumu vai dēliskumu, kas arī atklāj un personificē dzimumu lomas antropoloģijā. Šī Vecās Derības kalpošana, kas ieguvusi savu piepildījumu Jēzū Kristū, atspoguļo šo pamatprincipu, kurš saglabājas Jaunajā Derībā un ir jā saglabā arī šodien. Attiecībā uz sieviešu ordināciju ir trīs aspekti, kas nosaka tās virzību nākotnē: 1) jau radīšanas kārtība nosaka vīriešu un sievītes funkcionālās atšķirības un dažādos uzdevumus; 2) arī evaņģēlijos var redzēt vīriešu un sievīšu atšķirīgās lomas un darbību; 3) Jaunās Derības eklesioģija un apustulis Pāvils noraida sievīšu līdzdalību garīgajā kalpošanā. Beigās referents nonāca pie secinājuma, ka diskusijas šajā jautājumā rodas nevis no neizpratnes, bet tā pamatā ir "pavisam nožēlojama netiecība". Kā ilustratīvu materiālu A.Bite

pieclāvāja seno teologu (Hrizostoms, Tertuliāns, Epifāns, kā arī Luters u.c.) izteikumus pret sieviešu ordināciju.

Nākošais seminārs notika 1994.gada janvārī. Šoreiz ar referātu uzstājās L.G.Taivāns "Garīgais amats priesterība vai diakonija?", un atkal A.Bite bija galvenais oponents. Kā sākumā teica L.G.Taivāns, tad viņa referātā ir ņemta palīgā arī citu pasaules reliģiju izpratne par priesterību. M.Lutera vispārējās priesterības pasludinājums ir viens no jaunās eklesioloģijas pamatprincipiem - tā vairs nav platoniskā Baznīca, kas eksistē pirms visiem laikiem, bet gan ticīgo sadraudze, horizontāla kopība, kas sakņojas pasludinātajā Vārdē nevis apustuliskajā sukcesijē. Burtiski ņemot, vispārējā priesterība likvidē priesterības institūtu vispār. Tomēr M.Lutera nevēlas, ka sprediķotu jebkurš, ādēļ ir cilvēki, kuri ir aicināti tieši šādam darbam, un Dievs viņus aicina caur māģistrātu, kūrļirstiem u.tml. Līdz ar to savu spēku zaudē bīskapa roku uzlikšana, un tur, kur netika likvidēts episkopāts un diecēzes (kā, piemēram, Zviedrijā), roku uzlikšana kļuva tikai par "Baznīcas tradīcijā iesakņotu rituālu, kuram dogmatiski tika atņemtas sakramentālās funkcijas" Bet kas tad ir priesteris tradicionāli? Mirēcē Eliādes "Reliģiju enciklopēdijā" - persona, kas "īsteno upurēšanas rituālu stingri noteiktā vietā, tādā, kā altāris. Jau Jēzus laikē priesterība ir kļuvusi par rudimentu, apgalvoja L.G.Taivē un pēc 70.gada iznīkst pavisam. Apustuļu laikmets tā arī neiepaizīst kristīgo priesterību, un tā institūcija, kuras veidošanos var redzēt Didahē, vairāk atgādina rabīniski-farizejisko, nekā priesterisko tradīciju. Bet Jaunajā Derībā Jēzus sevi apzīmē kā Debesu Valstības valdnieku, turklāt šis apzīmējums saistās ar priesterību. Šādu savienojumu jau pazīna Tuvo Austrumu sakralizētās valstis, kuru iespaidā atradās Palestīna. Kā piemērs tiek minēts faraons, kurš īzpildīja visas kultiskās ceremonijas kā augstais priesteris. Arī arhetipiskais Upura jērs, ar kuru apzīmē Jēzu Kristu, ir identificējams Tuvo Austrumu kontekstā. Tātad Jēzus Kristus, pirmdzimtais Dēls, kurš pats sevi upurē Debesu Tēva vietā, ir šī arhetipa piepildījums. Lai gan sākotnēji šis Upuris tiek uztverts kā vienreizējs, pateicoties Aleksandrijas teoloģiskajai skolai, tas tiek pacelts ārpuslaika kategorijā un līdz ar to kļūst simboliski atkārtojams. Kļūst nepieciešams priesterības institūts, un Jāņa Hrizostoma liturģija, kas veidojās ap 4.gs., tā, kas patesībā veido kristietības hierarhisko sistēmu. Arhetipiski priesteris nav tikai rituālās rutīnas uzturētājs, bet gan ir aicināts ar īpašu sakrālē upurus nesošās individuālās uzvedības modeļi nest dzīvē sava priesteriskā prototipa aktuālo tēlu,

jeb ikonu” Šī doma jau ir pazīstama 16.gs.B.C. Taitirija arāņjākā. L.G.Taivāns uzskata, ka kristietības institucionālā priesterība ir neapzināta Senās Romas (rietumos) un Babilonijas (austrumos) priesterības formu un koncepcijas pārmantošana, ko vēlāk mēģināja attaisnot ar Jaunās Derības tekstu palīdzību, “pielīdzinot priestera ikonu Kristus priesteriskajam prototipam” Tāpat arī senās pasaules priesterienes reprezentēja kādu dievieti, un viņu funkcijas (tāpat kā vīriešu) parasti bija saistītas ar privātās brīvības ierobežojumiem, kā arī noteiktiem fiziskiem normatīviem. Kā rāda kristīgās Baznīcas vēsture, priesterības pirmsākumi izriet no harizmātiskajām dāvanām, bet Didahē uzrāda harizmātiskā laikmeta norietu, kas nozīmē, ka jāsāk veidot institucionālās struktūras. Reformācija vēlāk piesaka opozīciju visiem tiem elementiem, uz kuriem balstās priesterība, lai gan jau piētisma laikos atdzīvojs bīskapa amats kopā ar hierarhisko struktūru, taču tā vairāk bija birokrātiska, nekā sakrāla, balstīta platoniskajās kategorijās. Galu galā L.G.Taivāns ir pārliecināts, ka Baznīcas nākotni nosaka nevis tās institucionālā, tradicionālā puse, bet gan garīgie, revolucionārie strāvojumi piemēram: Asizes Francisks, Bernārs no Klervo, F.J.Špēners u.c. Visam, augstāk sacītajam, jāmudina uz dziļākām pārdomām par garīgā amata izpratni Latvijā - vai nu aplūkot to kā priesterību, ar to atkāpjoties no luteriskās teoloģijas normām, vai kā diakoniju, “kas nozīmētu draudzes un Baznīcas garīgo namturību” Tātad visam ir nepieciešams plašāks teoloģisko definīciju konteksts.

A.Bite, iesačis ar radīšanas antropoloģiju (“Imago Dei”), analizēja 1.Moz.1:27 Un Dievs radīja cilvēku pēc sava tēla un līdzības, pēc sava tēla Viņš to radīja, vīrieti un sievieti Viņš radīja.” Referents konstatēja, ka Imago Dei attiecas tikai uz cilvēku (*ādām*). Grūtības, Dieva tēlu attiecinot gan uz vīrišķo, gan uz sievišķo, rodas sakarā ar Dieva vīrišķīguma un tēvišķīguma īpašo uzsvaru Sv.Rakstos. “Femininās priesterības” aizstāvji mēģina gan, pamatojoties uz šo jau sadalīto cilvēku (vīrieti un sievieti) kā Dieva tēlu, saskatīt Dievā arī sievišķos atribūtus, piem., Dieva apzīnējumu “El-Šadaj” ir mēģināts etimoloģiski skaidrot kā “pilnkrūtain: ” Dievs (“*šad*”-ebr.-krūts). Tālāk A.Bite secināja, ka Radīšanas stāsts atklāj mums “sievišķību” kā atvasinājumu no “cilvēcības” (*ādām*), kas vēlāk tiek identificēta ar “vīrišķo” (Ādams). Dieva nolūks attiecībā uz “sievišķo” ir radīt cilvēkam “palīgu, kas būs ap viņu” (1.Moz.2:18b). “Palīgs” nozīmē, kā apgalvoja A.Bite, partnerību, kurā gan ir līdzvērtība cieņā, uz ko norāda arī 4.bauslis, bet tomēr pastāv funkcionāla hierarhija, un vīrišķais šajā partnerībā ir iniciētājs, ierosinātājs. Salīdzinot 1.Moz.1:27

un Kol.1:15, 2.Kor.4:4, ir redzams, ka pirmais cilvēks ir radīts pēc Kristus līdzības. Tādēļ pirmā radīšana ir jāapskata kontekstā ar otro, kad Dievs nodod krusta nāvē savu Dēlu,- un top draudze, "ligava", Kristus Miesa. Līdzīgi sievišķais nebija ietverts Ādamā (viņš arī nebija mehānisks sievišķā un vīrišķā savienojums, ko vēlāk vienkārši sadalīja) - Dievs veidoja sievišķo no Ādama miesas. "Jēzus pats savu krusta nāvi salīdzina ar sievu, kura dzemdē (Jņ.16:21), un šo "jaundzimušo bērnu" Viņš baro ar savu Miesu un Asinīm, kā māte baro ar pienu miesīgi dzimušo." Tālāk sekoja piemērs no bioloģijas, kur normāla vīrišķība ietver sevī X un Y hromosomas, bet sievišķība tikai X. "Tīri anatomiski ir novērojams, ka vīrišķībai esošie krūšu dziedzeri sievišķībā realizē savas "mātišķības" potences." Atsaucoties uz Jņ.1:18, A.Bite apgalvoja, ka "'tēvišķība" "avā potencialitātē ir pilnīgi pašpietiekama radīšanas procesa iniciācijai." Jautājums par garīgo amatu ir ļoti cieši saistīts ar "Dieva noslēpumu nāmurtību (oikonomiju)" Kārtība draudzē izpaužas apustuļa Pāvila teiktajā 1.Kor.11:3. Kristus kā savas Miesas Galva ir saistīts ar visiem tās locekļiem. Šo komunikāciju funkciju nodrošina garīgās kalpošanas amats, sacīja A.Bite. Šis amats reprezentē nāmurtības kārtību, kurā "vīrs ir sievas galva" "jo, vīrišķais sevī ietverdamas sievišķo, ir "tēvišķā, radoš" "ācījas nesējs ca" savu "Dieva tēlu"

Marta seminārā referēj: Maskavas Garīgās akadēmijas profesors Andrejs Zubovs - "Sievietes loma Senajā pasaulē" Referents sāka ar to, ka sakrālās, garīgās lietas tiek attēlotas simboliski, un viens no šādiem simboliem ir vīriša un sievietes dihomomija. Vīrietis kā kreatīvais spēks (sēklas devējs) vienmēr ir saistīts ar Dievu (vai dieviem) kā Radītāju. Sieviete ir tā, kas sēklu ieņem, saglabā, un tādēļ ir absurdi to iedomāties kā Radītāja simbolu. Tad, kad Eģiptē par valdnieku, kas ir dieva tēls, kļuva sieviete, viņu sauca par valdniekusievu (vīr.dz.). Sieviete var simbolizēt vīrišķā dieva enerģiju, kas tradicionāli Senajā pasaulē bija sievišķota, un tādēļ sieviete tika izmantota par starpnieci - dzimumaktā savienojoties ar priesterieni, vīrietis varēja iegūt dieva spēku vai nemirstību. Kā uzsvēra A.Zubovs, tajās reliģijās, kurās sieviete ir aktīvais elements, nevis vīrietis, tiek pārkāpti ētiskie principi piem. kreisās rokas tantrismā alkohola lietošanā, gaļas un zivju ēšanā, brīvs dzimumakts un mirušiem domātā ēdamā apēšana. Jautāts par sieviešu ordināciju, A.Zubovs atbildēja, ka visa daba ir Dieva tēls, īpašs tēls ir cilvēks, bet vēl precīzāks tēls ir vīrietis, jo arī viņš ir radītājs, dzīvības devējs. A.Zubovs piebilda, ka visas zemes struktūras ir garīgās pasaules

attēlojums (ja vien, protams, nav izkropļojumu) - tas attiecas arī uz Baznīcas hierarhiju, un katrs mēģinājums iznīcināt vertikālo līniju var novest pie neparedzētām sekām.

Šo semināru ciklu aprīlī noslēdza divas mācītājas Austra Reine un Inese Radziņa - "Sieviete Bībelē - cilvēks vai mazāk nekā cilvēks?". Referentes izvēlējās Jēlas Universitātes profesore Fārlejas trīs izvirzītos priekšnoteikumus, lai cilvēks būtu cilvēks: 1) pašnoteikšanās un lems: as brīvība, 2) minimāls materiālais pamats, lai dzīvotu un būtu laimīgs, 3) sav: arpēja saistība ar līdzcilvēkiem uz līdzvērtības pamata. Pamatojoties uz šiem punktiem un apskatot Veco un Jauno Derību, A.Reine un I.Radziņa secināja, ka Vecajā Derībā sievietei nav bijuši priekšnoteikumi, lai tā būtu pilnvērtīgs cilvēks - viņas tika apspiestas. Tai pašā laikā, kuras nepadevās tradīcijas uzspiestajai vīriešu varmācībai, ieguva Dieva svētību un autoritāti citu cilvēku acīs. Tas pats attiecas arī uz Jauno Derību - tikai tās sievietes, kuras cenšas izlauzties no vīriešu uzstādītajiem uzvedības "rāmjiem" tiek pie Jēzus un tiek svētītas. A.Reines un I.Radziņas secinājums Kristus sludināšanas rezultātā rodas sadraudze, kas nedzīvo vairs pēc agrākajiem hierarhijas likumiem. Rodas vienlīdzība un solidaritāte.

Galvenais iebildums, ko izteica L.Taivāns, ir pret to, ka nekādā gadījumā nedrīkst ar šodienas uzskatiem pētīt pagātņi - jāņem vērā tā laika apstākļi, kā piemēram - sociāli-ekonomiskie, politiskie, pat ģeogrāfiskie, kā arī reliģiskie. Tikai tad var izdarīt kādus visaptverošus secinājumus.

Seminārs savu darbu atkal sāks 1994. gada rudenī.

Trevors Fennells

Dienvidaustrālijas Flindersa universitāte

Kāds vārds par Manceli valodnieku

Jura Manceļa vārds cieši saistīts ar latviešu valodniecības pirmsākumiem. Ortogrāfijas, leksikogrāfijas un mazākā mērā arī gramatikas jautājumos var norādīt uz nozīmīgiem Manceļa devumiem.

Visplašāk ir viņa slava t.s. vecās ortogrāfijas izstrādāšanā. Kaut arī pēc gandrīz 300 gadiem vecā ortogrāfija pazuda, jaunajai, mūsdienu ortogrāfijai par labu, nedrīkstam noklusēt viņa ieguldījumu tik ilggadējā tradīcijā. No mūsdienu viedokļa ir viegli teikt, ka vecā ortogrāfija nebija labi piemērota latviešu valodas skaņu attēlošanai: jau 19. gadsimtā iebilda pret t.s. “čupu burtiem” (piem. -sch-, -tsch-), ierosinot to vietā ievest atbilstošos krievu burtus¹. Tomēr ir godīgāk salīdzināt Manceļa sistēmu nevis ar sekojošo, bet ar iepriekšējo, kādu to varam lasīt, piem., Rehehūzena 1629. gadā sarakstītajā bet 1644. gadā izdotajā gramatikā². Tā Rehehūzena *Szchwa, mähß ößim, Grähckoff* ir laboti par *Seewa, mehß essim, grehkōs*, skaidrāk un konsekventāk pārstāvēt palatālos un velāros līdzskaņus, kā arī [e] un [ie]. Mancelis tāpat iedibināja morfoloģisko principu latviešu pareizrakstībā, izskaužot veco “*kunx*” un dodot priekšrocību formai “*kungs*” lai viscaur deklinācijai būtu stabila sakne³.

Mancelis kā leksikogrāfs ir sastādījis pirmo vācu - latviešu vārdniecību kopā ar frazeoloģiju, kas pats par sevi uzskatāms par lielu un nozīmīgu sasniegumu. Vārdniecība ir fiksēti apm. 3750 latviešu vārdi, bet frazeoloģijā apm. 2600. Pirmie soļi kādā jaunā nozarē nav obligāti pārlicecinoši (sal. Rehehūzena gramatiku) un reti kad ir noteicoši, bet

arī šodien, 350 gadus pēc iznākšanas, Manceļa vārdnīca un frazeoloģija pelna vairāk pozitīvu nekā negatīvu atsauksmju. Ja, no vienas puses, viņam ir pārņemta nepilnība tā laika leksikas sakopojumā⁴, kā arī izskaņas “-šana” pārņēmība⁵, tomēr, no otra puses, ir plaši atzīts, ka viņa leksika ir visai droša⁶ (izņemot zināmas paša darinātas frāzes, kā *lēģeri sist, mauku dzinējs*)⁷, un nav ne mazāko šaubu, ka pēcteči (Elgers, Langijs, Firekers, Depkins u.c.) uzskatījuši Manceli par svarīgu pamatu viņu pašu darbiem un plaši izmantoja viņa materiālu⁸. Mancelis arī pirmais norādīja uz dialektu vai izlokšņu variantiem. Tātad neviens mūsdienās neapstrīdēs viņa pamatlicēja lomu latviešu leksikogrāfijā

Mancelis plašākā veidā par tīri gramatiskiem jautājumiem nerakstīja, un vēlākie valodas vēsturnieki viņu par īstu gramātiķi arī nav uzskatījuši. Tomēr šur tur viņa darbos slēpjas viena otra interesanta piezīme. *Vade mecum* ievadā⁹ ir diskusija par deminutīva lomu *tēviņš*, un *māļīte* nozīmi un lietošanu. Vēl būtiskāk Mancelis bija pirmais, kas publicēja dažu latviešu lietvārdu deklinācijas kā attaisnojumu saviem proponētajiem ortogrāfijas labojumiem. Deklinācijas kodols¹⁰ vārdiem *kungs* un *sirds* ir šāds¹¹:

Kungs, Kungha, Kungham, Kunghu;

Kunghi, Kungo, Kunghcems, Kunghus, O juhff

Kunghi.

Sirlds, Sirrds, Sirrdei, Sirrdi;

Sirrdeß, Sirrscho, Sirrdehms, Sirrdes.

Galotņu ziņā šeit dotās formas ir daudz skaidrākas un precīzākas nekā tās, kas proponētas laikabiedra Rehehūzena gramatikā.

Izvērtējot Jura Manceļa nopelnus latviešu valodas aprakstīšanai, jāatzīst, ka tie ir spilgtāki savā praktiskajā lietderīgumā nekā teorētiskajos vispārinājumos. Fiksējot XVII gadsimta latviešu valodas leksiku un tai piešķirot puslīdz konsekventu ortogrāfiju, viņš pēctečiem ir padarījis slogu daudz vieglāku. Tāda neizbēgami ir celmlauža loma, un tādu viņš neapšaubāmi arī izpildīja.

“Anmerkungen zu Stenders lettiseer Grammatik..., geordnet und vermehrt durch F.E. Neander,” *Magazin* II,1 (1829), 1. 29. lpp. Sk. 6.lpp.

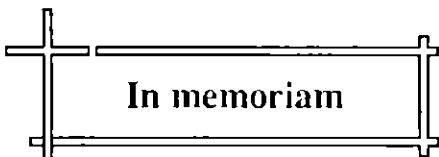
² Rehehusen, J.G., *Manduetio Ad Lingvam Lettonicam facilis & certa...* (Rīga, Schröder, 1644).

³ Mancelius, G., *Lettus, Das ist Wortbuch...* (Rīga, Schröder, 1638), 9. (nenum.) lpp.

⁴ Zemzare, D., *Latviešu vārdnīcas (līdz 1900. gadam)* (Rīgā, LPSR ZA izdevniecība, 1961). Sk. 18. lpp.

- 5 Zemzare, 20. -25. lpp.
6 Zemzare, 17. lpp.
7 Zemzare, 19. lpp.
8 Zemzare, 62. lpp.
9 Mancelius, G., Lettisch [sic!] Vademecum, 2. Aufl., Riga, 1642(?). Sk.
21. (nenum.) lpp.
10 Izlaists šeit t.s. artikuls *tas* un mākslīgās ablatīva formas.
11 Lettus [sk.3. piez.], 9. - 10. (nenum.) lpp.

In memoriam

Roberts Akmentiņš

1910. gada 27. janvāris

† 1994. gada 14. maijs

Ne saules, bet Aizsaules laiktelpā nu rit Dr. theol. Roberta Akmentiņa gaitas.

Profesora akadēmiskās dzīves sākumi meklējami vēl pirms 1934. gada 20. maija, kad viņš beidz LU Teoloģijas fakultāti. Pēc tās absolvēšanas turpinās studijas LU Filoloģijas un Filozofijas fakultātē, kur, īslaicīgi pārtraucot studijas 1938. 1940. gadā obligātā karadienesta dēļ, viņš pievēršas filozofijas un pedagoģijas studijām. 1940. gada 11. aprīlī R. Akmentiņš aizstāv teoloģijas licenciāta grādu LU Teoloģijas fakultātē par A. Saulieša reliģiskajiem uzskatiem. Bez tam 1943. / 1944. gadā R. Akmentiņš Rīgas pilsētas Paidagoģiskās Psiholoģijas institūtā studē psiholoģiju, kā arī, iepazīstoties ar bērnu intelligences pārbaudēm, krāj materiālus pedagoģijas maģistra grādam.

Daudzās iecerēs pārtrauc karš. Pēc 1945. gada jūlija R. Akmentiņš iesaistās arī praktiskajā baznīcas darbā kā atsevišķu draudžu mācītājs un kā Kuldīgas un Dobeles iecirkņu prāvests. 1969. gadā viņu aicina un ievēl par Teoloģijas semināra psiholoģisko un filozofisko priekšmetu pasniedzēju. 1980. gadā R. Akmentiņu iecel par šī semināra prorektoru, bet septembrī, pēc doktora disertācijas aizstāvēšanas, par rektoru.

1980. gada 2. septembrī aizstāvētā doktora disertācija - "Rakstnieka Augusta Saulieša p: saules uzskata pamatproblēmu aktualitāte" - ir savdabīgs profesora teoloģisko, literāro un psiholoģisko interešu pavedienu vijums, kas, ritot gadu desmitiem ilgi, neapstājas, bet novij jo plašāku un izzinātāku redzeslauku. Profesora pasaules un cilvēka skatījums nepazīna ne šaurību, ne tuvredzību, bet arvien jautāja un meklēja dziļumu. "Kas tad ir mūsu dzīve, ās vērtība un

jēga, kas visas esamības pamats un saknes?"

Kopš LU Teoloģijas fakultātes atjaunošanas 1990. gadā R. Akmentiņš kļuva par tās dekānu.

Studijām Teoloģijas seminārā sastādītās mācību grāmatas: *Psiholoģija* (1970), *Reliģijas psiholoģija* (1970), *Ievads filozofijā* (1974), *Reliģijas filozofija* (1977) un arī citi darbi: *Teoloģijas doktora disertācija* (1980), *Audzinātāja personība* (1940), *Dzīves un pasaules uzskati* (1986), *Kristīgās laulības un ģimenes problēmas* (1986), *Kā pelēkais laukakmens* (1989) A. Saulieša rakstura un personības izvērtējums sakarā ar viņa jubileju, - ir snieguši vēl pilnībā neaptvertu un neapjaustu, bet ietekmīgu impulsu lielākajai daļai jaunās paaudzes mācītāju un teologu radošajam ikdienas darbam un domai.

Punktu nevar pielikt ne atmiņām par Profesoru, ne viņa dzīves un padarītā turpinājumam, viņš vienkārši paliek pie mums, tepat blakus - mūžībā.

I.Zvirgzds

Latvijas Universitātes Teoloģijas fakultātes izdevniecība „Ceļš”
 Datortalikums Ilmārs Zvirgzds, Arturs Hansons. Mākslinieki Ieva
 Murāne, Verners Lazdāns. Metiens 700 eks. Iespiests v/u Talsu
 tipogrāfija.